

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

Journal of MCU Nakhondhat

P-ISSN: 2586-923X ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (เมษายน 2563)

E-ISSN: 2630-0362 Vol.7 No. 4 (April 2020)

💧 วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การจัดการสาธารณะ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และมีใช้ความรับผิดชอบของวารสาร คณะบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

◆ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ.,ดร.

พระราชปริยัติกวี, ศ.,ดร.

พระเทพปัญญาสุธี

พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.,ดร.

พระราชปริยัตินี, ผศ.,ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

◆ บรรณาธิการบริหาร

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

◆ กองบรรณาธิการ

พระครูสิริธรรมาภิรต, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

พระครูโฆสิตวิฒนานุกูล, ผศ.,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ บัญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คุวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร สุขแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

📌 ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นางสาวปัญญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

📌 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาศกดิ์ดา สิริเมธี

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

นายอภิรักษ์ คำหารพล

นางสาวทิพวรรณ จันทรา

◆ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

◆ ออกแบบปก

นายวินัย ชีระพิบูลย์วัฒนา

◆ จัดรูปเล่ม

พระบุญญฤทธิ์ ภาททจารี

◆ พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, แฟกซ์. 075-446-676

◆ เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

เลขที่ 3/3 หมู่ที่ 5 ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 086-4345903 แฟกซ์. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 4 ประจำปีพุทธศักราช 2563 วารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 7 ได้รับการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพวารสาร จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้มีมาตรฐานอยู่ในกลุ่มที่ 2 (จนถึง 31 ธันวาคม 2564) เพื่อรักษาคุณภาพของวารสารให้เป็นไปตามเงื่อนไขและกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารมหาจุฬานาครทรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 นี้ประกอบด้วย บทความวิชาการ 2 เรื่อง บทความวิจัย 16 เรื่อง ในเล่มนี้ มีบทความที่น่าสนใจ ได้แก่ การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดย พระพิภพ แพงท้าว และสุพจน์ ทรายแก้ว ซึ่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกรูป/คนอย่างซึ่งเป็นตัวแทนที่เหมาะสม การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยเทคนิค Balanced Scorecard (BSC) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี มี 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการภายใน ด้านเทคนิคการเผยแผ่ และด้านงบประมาณสนับสนุน 2) แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พบว่ามี 4 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ 23 โครงการ/กิจกรรม โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 8 โครงการ/กิจกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ 8 โครงการ/กิจกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 4 โครงการ/กิจกรรม และยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 3 โครงการ/กิจกรรม

กองบรรณาธิการวารสารมหาจุฬานาครธรรม์ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ (ก)

บทบรรณาธิการ (จ)

บทความวิชาการ : Academic Article

ย้อนพิเคราะห์ความมั่นคงที่เปลี่ยนไปของประเทศไทยกับ กอ.รมน 1
ANALYTICAL REVIEW OF THE STABILITY OF THE THAI GOVERNMENT AND ISOC
พงษ์มนัส ดีอด

นักศึกษากับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมใน 20
สถาบันอุดมศึกษา
STUDENTS AND PARTICIPATION IN ART AND CULTURE MANAGEMENT IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTES
ณิชาภัทร จาวีสูตร

บทความวิจัย : Research Articles

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม บ้านมะม่วง 32
สองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
A COMMUNITY DEVELOPMENT PARTICIPATION OF THAI BUDDHIST AND THAI
MUSLIM BAN MAMUANGSONGTON MUANG DISTRICT NAKHON SI THAMMARAT
ปัญญาวุธ เลขมิตร และเดชชาติ ตริทรัพย์

แนวทางการจัดการสุขภาพของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัด 46
สงขลา
THE GUIDELINES FOR MANAGMENT THE HEALTH OF MONKS – NOVICES IN MUEANG
DISTRICT SONGKHLA PROVINCE
พระอรธชัย ปริญญาโณ (จันทภาโส), ไพรัตน์ ฉิมหาด และกันตภณ หนูทองแก้ว

การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ตามแผน 58
ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา
THE ADMINISTRATION OF BUDDHISM PROPAGATION OF BUDDHIST MONKS IN
NONTABURI PROVINCE ACCORDING TO THE STRATEGIC PLAN FOR THE REFORM
OF BUDDHISM AFFAIRS
พระพิภพ แพงท้าว และสุพจน์ ทรายแก้ว

สารบัญ (ต่อ)

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบทในสังคมปัจจุบัน	71
AN APPLICATION OF BUDDHIST TEACHINGS FOR LIVING A HOUSEHOLD LIFE AS APPEARED IN AṬṬHAKATHĀ DHAMMAPADA IN THE PRESENT SOCIETY พระมหานพสิน เขมธมโม (แย้มยิ้ม)	
การวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชน ไทยในปัจจุบัน	83
AN ANALYSIS OF THE BUDDHIST ETHICAL VALUES OF ĀNANDA FOR DEVELOPING THAI YOUTH TODAY พระวิเศษ ถาวรธมโม (ขาวสุด), สิทธิโชค ปาณะศรี และพระครูโฆสิตวัณณานุกุล	
การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา	95
STUDY OF QUIDDINE FOR THE DEVELOPEMT OF ECO-TOURISM IN THE FORM OF NAWATWITHI, WAT LAEM PHO, KO YO SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE สุชาติ นกหนู, พระครูวิริทธิ์ธรรมโชติและเดชชาติ ตริทรัพย์	
แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตวิถีชุมชนตลาดริมน้ำ คลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	109
THE GUIDELINE FOR COMPETENCY PROMOTION ON SURPLUS VALUE OF COMMUNITY INNOVATION, KHLONGDAN FLOATING MARKET, KHLONGDAN SUB DISTRICT, RANOT DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE สุริยา ล่องแก้ว และกันตภณ หนูทองแก้ว	
คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชายนา จังหวัด นครศรีธรรมราช ในสังคมปัจจุบัน	120
THE ETHICAL VALUE OF VIPASSANA – BHAVANA TEACHING OF CHAYNA TEMPLE, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE IN THE CURRENT SOCIETY พระสง่าชัย ขนดีพโล (สมรูป)	
การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของ ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา	132
AN ANALYTICAL STUDY OF THE USAGE OF SARANIYADHAMMA IN PEACEFUL LIVING OF PADANG BESAR MUNICIPALITY, SONGKHLA PROVINCE พระปลัดบุญมี คุณากโร (โพธิศรีสม)	

สารบัญ (ต่อ)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม	144
AN APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF DITTHADHAMMIKATTHA INTO LIVING LIFE OF HUMAN BEING IN CONSUMERISM SOCIETY	
พระครูปลัดศิริวิมล สุทธิมน (ด้านประสิทธิ์), สิทธิโชค ปาณะศรี และพระครูโมลีพัฒนาวนกุล	
รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล	156
THE CONTEXT – BASED LEARNING MODEL IN NURSING ADMINISTRATION PRACTICUM SUBJECT	
อัญญา พลดเปลื้อง	
การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย	174
THE POLITICAL CHANGE THAT AFFECTS THAI TOURISM	
ตราดูลย์ นรนิติผดุงการ และนฤมล อนุสนธิ์พัฒน์	
การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา	190
THE POPULATION DEVELOPMENT ACCORDING TO FIVE PRECEPTS PRINCIPLES OF BANWANGPA COMMUNITY, THOONGTHAMSAO SUB-DISTRICT, HADYAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE	
พระสมุห์ภักดิ์วิโร นาควโร (ศักดิ์สุริยะพันธ์) และกันตภณ หนูทองแก้ว	
การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำ: กรณีศึกษา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยวอุปเสโน) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย	201
AN ANALYTICAL STUDY OF THE LEADERSHIP: A CASE STUDY OF SOMDEJ PHRA BUDDACARYA (KIEAW UPASENO) IN THAI SANGHA ADMINISTRATION	
พระครูปลัดสุวัฒนสิริคุณ (จิมก่าย)	
การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15	219
THE POTENTIALITY DEVELOPMENT OF SANGHA IN SANGHA ADMINISTRATION REGION 15	
พระมหาทรงศักดิ์ ขยวพัฒน์ (หงส์วิสัย)	

สารบัญ (ต่อ)

กระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน

227

A STUDY OF REINCARNATION PROCESS IN THERAVADA
AND VAJRAYANA BUDDHISM

เกรียงศักดิ์ พองคำ

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

ณ

ย้อนพิเคราะห์ความมั่นคงที่เปลี่ยนไปของรัฐบาลไทยกับ กอ.รมน.*

ANALYTICAL REVIEW OF THE STABILITY OF THE THAI GOVERNMENT AND ISOC

พงษ์มนัส ดีอด

Pongmanut Deeod

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration Khon Kaen University, Thailand

E-mail: Pongmanutd@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความมั่นคงของรัฐบาลผ่านหน่วยงาน กอ.รมน. ซึ่งทำหน้าที่ในการดูแลความมั่นคง เมื่อความมั่นคงของรัฐบาลนับว่าเป็นสิ่งที่ทุกรัฐจะต้องรักษาไว้เพื่อให้สามารถสร้างความคงคั่ง เป็นปึกแผ่นในแผ่นดิน การทำลายความมั่นคง นับแต่อดีตถึงปัจจุบันได้มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยในอดีตนั้น จะเน้นรูปแบบ การใช้กองกำลังทหารหรืออาวุธเพื่อให้เกิดการแตกแยกของรัฐ หรือทำให้เกิดความวุ่นวาย ในสังคมนับว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรูปแบบของการทำลาย ความมั่นคงของรัฐบาลนั้น มีลักษณะการโจมตีด้าน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ไม่ว่าจะเกิด จากคนในสังคมหรือเกิดจากต่างประเทศ เพื่อทำให้ประชาชนในสังคมเกิดความสับสน หรือเกิดความกลัว

อย่างไรก็ตามประเทศไทย ได้มีการจัดตั้งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เพื่อทำหน้าที่ดูแลรักษาความมั่นคงของรัฐบาล โดยแบ่งลักษณะ ของงานออกเป็นด้านการป้องกัน ซึ่งจะเน้นการให้ความรู้ประชาชนตั้งแต่ช่วงวัยเด็ก จนถึงผู้สูงอายุให้สำนึกในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และอีกงานด้านหนึ่งของ กอ.รมน. เป็นงานลักษณะด้านการปราบปราม โดยมีกฎหมายบัญญัติมอบอำนาจให้ กอ.รมน. สามารถ ที่จะจับกุมผู้ที่กระทำความผิดหรือคาดหมายได้ว่าจะกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นภัย ต่อความมั่นคงของชาติได้แม้ประเทศไทยจะมี กอ.รมน. ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาความมั่นคง ของประเทศแต่หากมองอีกในแง่หนึ่งหน่วยงานดังกล่าวอาจเป็นร่างทรงของกองทัพ เพื่อทำหน้าที่ในการต่อรองอำนาจกับรัฐบาลพลเรือนได้

คำสำคัญ: กอ.รมน, ความมั่นคงของรัฐบาล, การควบคุมความสงบสุข

---

* Received 30 January 2020; Revised 23 February 2020; Accepted 15 March 2020

Abstract

This academic article aims to study state security through the ISOC, which is responsible for national security. National security is regarded as a duty of government in order to create stability harmony in the country. The strategy of national security destruction from the past to the present has changed. In the past, it emphasized the proliferation of weapons of mass destruction, or create a national trauma, which is considered a great security threat. On the other hand, whether caused by people in society or from abroad, the current destruction of national security is characterized as an attack on the economy, politics, society in order to cause confusion or fear.

Thailand has established the Internal Security Operations Command (ISOC) as an agency that is responsible for maintaining national security. The duty is divided into two parts which are prevention and suppression. In the aspect of prevention, it's emphasizes on raising people's awareness from childhood to the elderly in the matter of nation, religion and monarchy. Regarding the suppression, there is a law authorizing the ISOC to be able to arrest the offender or anticipate the offense to be detrimental to the national security. Thailand has the ISOC on duty to maintain national security, but on the hand side the agency may be the medium of the military to negotiate the power of government with civilians.

Keywords: ISOC, National Security, Peace Control

บทนำ

“...ความจงรักภักดีต่อชาตินั้น คือความสำนึกตระหนักในคุณของแผ่นดินอันเป็นที่เกิดที่อาศัยซึ่งทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจในชาติกำเนิด และมุ่งมั่นที่จะธำรงรักษาประเทศชาติไว้ให้เป็นอิสระมั่นคงตลอดไป...” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานแก่ทหารรักษาพระองค์ในพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ณ พระลานพระราชวังดุสิต วันพุธที่ 3 ธันวาคม 2529 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

เห็นได้ว่าพระบรมราโชวาทดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร ให้ไว้เป็นเวลากว่า 35 ปีจนถึงปัจจุบัน กล่าวถึงความจงรักภักดีต่อชาติ บ้านเมือง อันเป็นการสร้างกุศโลบายทำให้ประชาชนในประเทศเกิดความสามัคคี เสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ ส่งผลให้

ประเทศมีอำนาจอธิปไตยได้จนถึงทุกวันนี้ เห็นได้ว่าในยุคดังกล่าวเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก ตระหนักความรักชาติด้วยตนเอง โดยมีการประพันธ์เพลงที่สร้างความฮึกเหิมปลุกเร้าให้รักชาติ (ชนัญชิตา บุญเหาะ และน้ำผึ้ง ปัทมะกลางคูล, 2561) การจัดกิจกรรมดังกล่าวมีผลให้ประชาชนเกิดความจงรักภักดีต่อชาติ อีกทั้งเป็นกิจกรรมที่กระทำต่อกันมาทุกยุคทุกสมัยมีการส่งเสริมให้ประชาชนจงรักภักดีต่อชาติ เป็นเรื่องที่สำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงของชาติ เป็นเอกราชจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันรัฐบาลได้กำหนดนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558 – 2564 โดยมีวิสัยทัศน์

“ชาติมีเสถียรภาพและเป็นปึกแผ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต ประเทศมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปลอดภัยจากภัยคุกคามข้ามพรมแดน พร้อมเผชิญวิกฤติการณ์มีบทบาทเชิงรุกในประชาคมอาเซียนและดำเนินความสัมพันธ์กับนานาประเทศอย่างมีคุณภาพ”

นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2558 – 2564 เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากสภาพความมั่นคงแห่งชาติได้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลต้องการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างรอบด้าน อีกทั้งให้ประเทศมีเสถียรภาพ ปลอดภัยจากภัยคุกคาม ถือเป็นมติคณะรัฐมนตรีที่รัฐบาลให้ความเห็นชอบกำหนดเป็นนโยบายที่เร่งด่วน โดยมีฐานะเป็นกฎบังคับใช้กับประชาชน ทั้งนี้นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2558 – 2564 สามารถแบ่งออกเป็น 16 ด้านได้แก่ 1) เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) สร้างความเป็นธรรม ความปรองดอง และความสมานฉันท์ในชาติ 3) ป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 4) จัดระบบการบริหารจัดการชายแดนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาข้ามพรมแดน 5) สร้างเสริมศักยภาพการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามข้ามชาติ 6) ปกป้องรักษาผลประโยชน์แห่งชาติทางทะเล 7) จัดระบบ ป้องกันและแก้ไขปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมือง 8) เสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันความมั่นคงภายใน 9) เสริมสร้างความมั่นคงของชาติจากภัยการทุจริตคอร์รัปชัน 10) เสริมสร้างความมั่นคงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและไซเบอร์ 11) รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 12) เสริมสร้างความมั่นคงทางพลังงานและอาหาร 13) พัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ 14) เสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพการป้องกันประเทศ 15) พัฒนาระบบงานข่าวกรองให้มีประสิทธิภาพ 16) เสริมสร้างดุลยภาพในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จากนโยบายดังกล่าวสู่การปฏิบัติ รัฐบาลได้มอบหน้าที่ให้ กอ.รมน. เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทุกนโยบาย อันเนื่องมาจากหน้าที่หลักตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ถือเป็นจุดกำเนิดของ กอ.รมน. ให้เป็นหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร อีกทั้งยังมีหน้าที่

บูรณาการ ประสานส่วนราชการเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงในรัฐ (พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2551) หากหน่วยงาน กอ.รมน. เห็นว่าบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ตามจะกระทำการให้เกิดเป็นภัยต่อความมั่นคงหรือ คาดหมายได้ว่าจะกระทำการให้เกิดภัยต่อความมั่นคง กฎหมายในฉบับนี้ติดอาวุธให้ กอ.รมน. มีอำนาจปราบปรามระงับเหตุได้ อย่างไรก็ตามหากมองในอีกแง่หนึ่ง กอ.รมน. สามารถ มีอำนาจเข้าไปตัดตอน (kill to silence) บุคคลที่เห็นว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงได้ เนื่องจากหาก รัฐได้มอบอำนาจให้แก่หน่วยงานหรือรัฐต้องการที่จะใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อเป็นการสกัดกั้น หรือขัดขวางกับกลุ่มที่ตั้งคำถาม เห็นต่างทางความคิดหรือเห็นต่างทางการเมือง โดยที่รัฐมองว่า เป็นภัยต่อความมั่นคงได้ (กฤษฎา ศุภวรรณกุล, 2563) เช่นนี้หน่วยงาน กอ.รมน. ก็ถือได้ว่า ไม่ต่างอะไรกับร่างทรงของรัฐบาลหากต้องการกำจัดฝ่ายตรงข้ามหรือฝ่ายที่เป็นภัย ต่อความมั่นคงของรัฐ ผลที่ตามมาอาจทำให้ประชาชนผู้ที่ถือว่าเป็นเจ้าของแผ่นดินหมดอำนาจ ในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ถือเป็นพื้นฐานของสิทธิทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยได้ ดังนั้นในเนื้อหาส่วนถัดไปผู้เขียนจะได้กล่าวถึงความมั่นคงกับรัฐ เพื่อเป็นการ แสดงให้เห็นแง่มุมในการจัดระเบียบการปกครองของรัฐต่อไป

ความมั่นคงในรัฐ

ความมั่นคงของรัฐ (National Security) โดยที่ความหมายของคำว่า “ความมั่นคง” ถือได้ว่าเป็นแนวคิดในการรักษาความปลอดภัยให้แก่พลเมืองในสังคมของรัฐ อีกทั้งเป็นการ สร้างความเป็นปึกแผ่นของชาติ ให้มีความมั่นคงที่อาจเกิดเหตุความไม่ปลอดภัยที่ถูกคุกคาม ภายในและภายนอกประเทศได้ (Fjäder, C., 2014) ความมั่นคงของชาติ ถือได้ว่าเป็นความ รับผิดชอบของรัฐบาลและผู้นำ เนื่องมาจากกลุ่มบุคคลผู้นำเหล่านั้นต้องสร้างเครือข่ายหรือ หน่วยงานเพื่อค้นหาและกำจัดภัยคุกคามของชาติ (Raskin, M. G., 2016)

ในอดีตนั้นแนวคิดเรื่องความมั่นคงเกิดขึ้นมาจากความคิดทางด้านการเมืองและ แนวคิดทางสังคมวิทยาผนวกเข้ากัน โดยโทมัสฮอบส์ (Thomas Hobbes) ยืนยันว่ารัฐ จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ผูกขาดอำนาจการใช้กำลังอย่างสมบูรณ์เนื่องมาจากกฎหมายได้มีการบัญญัติ ให้เป็นหน้าที่หลักของรัฐที่ เป็นผู้ดูแลประชาชนภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐ โดยรัฐนั้นมีการจัดเตรียม ความปลอดภัยของประชาชน (Smith, W. G. P., 1909) เช่น ความมั่นคงด้านชายแดน การมีกองกำลังทหาร การบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศ เพื่อเป็นการจัดการภัยคุกคาม ทั้งภายในและภายนอกประเทศอีกทั้งเป็นการเสริมมั่นคงของรัฐอีกด้วย (Ripsman, N. M. & Paul, T. V., 2010)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ภัยคุกคามที่จะมาทำลายความมั่นคงของรัฐได้มีรูปแบบ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตไม่ได้มีเพียงแต่ภัยคุกคามทางด้านกองกำลังทหารเพียงอย่างเดียว

โดยภัยความมั่นคงอาจมาในรูปแบบ เช่น การก่อการร้ายระหว่างประเทศ อาชญากรรม การทำลายเศรษฐกิจ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การค้ายาเสพติดและการค้ามนุษย์ นับว่าเป็นความท้าทายใหม่ที่รัฐในยุคปัจจุบันที่จะต้องเผชิญเพื่อความอยู่รอดต่อไป (Fjäder, C., 2014) โดยภัยคุกคามต่าง ๆ ที่มาทำลายความมั่นคงของประเทศในปัจจุบัน Ripsman & Paul แบ่งได้ออกเป็น 1) ภัยคุกคามทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องมาจากการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ นับได้ว่าเป็นความมั่นคงอย่างหนึ่งโดยการคุกคามทางเศรษฐกิจนั้นส่วนมากไม่ได้เกิดจากการก่อการร้ายหรือใช้กำลังทางทหารแต่มาในรูปแบบของการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ เช่น การออกมาตรการคว่ำบาตร การจัดเก็บอัตราภาษีในมูลค่าที่สูงหรือการโจมตีค่าเงิน นับได้ว่าเป็นการทำลายความมั่นคงของประเทศที่เป็นอันตรายต่อวิถีทางการเมืองของรัฐ 2) การปลอมแปลงเงินตรา เนื่องมาจากเงินตรานับว่าเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งในและนอกประเทศ อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นเครื่องยืนยันความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่ง ดังนั้นการปลอมหรือแปลงเงินตราส่งผลกระทบต่อเรื่องทางเศรษฐกิจที่อาจเป็นการคุกคามที่เกิดได้จากทั้งภายในและภายนอกประเทศ 3. การเจ็บป่วยและภัยจากธรรมชาติ ซึ่งหากรัฐบาลประสบกับปัญหาทางด้านวิกฤตการณ์ทางด้านสุขภาวะนั้นนับว่าเป็นภัยทางความมั่นคงอย่างหนึ่งอันเนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานหรือโครงสร้างทางเศรษฐกิจมีแหล่งที่มาจากการกำลังการผลิตของมนุษย์หรือใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นต้นทุนในการขับเคลื่อน ดังนั้นหากประชาชนในรัฐเกิดการเจ็บป่วย เกิดโรคระบาดหรือเกิดภัยจากทางธรรมชาติขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อเป็นห่วงโซ่ได้ 4) การไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยหลักรัฐแต่ละรัฐย่อมที่จะมีความร่วมมือกันโดยอาจเกิดขึ้นมาจากสนธิสัญญาหรือข้อตกลง ก็สืบเนื่องมาจากความต้องการผลประโยชน์ร่วมกัน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้วรัฐที่มีความแข็งแกร่งกว่าย่อมที่จะทำร้ายรัฐที่อ่อนแอกว่า เนื่องมาจากเพื่อทำให้ตนเองได้เปรียบไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้านทรัพยากร เสถียรภาพ (Ripsman, N. M. & Paul, T. V., 2010)

ดังนั้นความมั่นคงของชาติในปัจจุบันนับว่าเป็นเรื่องที่ครอบคลุมในหลายมิติ ทั้งเป็นเรื่องของกิจการภายในประเทศและกิจการต่างประเทศ หากเปรียบเทียบกับกรให้นิยามความมั่นคงในอดีตนั้นเป็นเรื่องการใช้กองกำลังทหารและอาวุธระหว่างรัฐเท่านั้น ย้อนวิเคราะห์กลับมาองรัฐไทยแล้วนั้น เห็นได้ว่ามีหน่วยงานเฉพาะที่ทำหน้าที่ดูแลเรื่องความมั่นคงของรัฐ คือ กอ.รมน. ที่มีทั้งอำนาจที่กฎหมายมอบอำนาจให้ปฏิบัติหน้าที่และมีบุคลากรที่ตรวจสอบ สืบเสาะ จับกุม บุคคลที่กระทำผิดในเรื่องความมั่นคงของรัฐต่อไปได้

ท้องโลก กอ.รมน.

หน่วยงาน กอ.รมน. ในปัจจุบันเป็นหน่วยงานของรัฐ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยสายบังคับบัญชาให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชาผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร ผู้บัญชาการทหารบกเป็นรองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร พร้อมกันนี้ให้เสนาธิการทหารบกเป็นเลขาธิการรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร (พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2551) ทั้งนี้ กอ.รมน. ยังได้มีการแบ่งแยกหน่วยงานย่อยภายในกำกับของตนออกเป็นกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในภาคและภายในจังหวัด โดยมีหน้าที่ในการรับผิดชอบความมั่นคงในเขตของตนตามที่กองทัพบกได้มอบหมายและให้อำนาจในการดูแล พร้อมมีอำนาจหน้าที่ต้องปฏิบัติตามที่ผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรกำหนดตามข้อเสนอของผู้บัญชาการรักษาความมั่นคงภายในภาคกำหนด โดยมีอัตรากำลังในการปฏิบัติหน้าที่ประกอบไปด้วยข้าราชการทหาร พลเรือน ตำรวจ ในการดำเนินงาน (กอ.รมน., 2562)

ในด้านงบประมาณการเงินที่ได้รับจากภาครัฐ โดยพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้หน่วยงาน กอ.รมน. ได้รับการจัดสรรงบประมาณตามกฎหมายว่าด้วยการเงินการคลัง โดยเมื่อพิจารณาการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงาน กอ.รมน. จะพบว่าในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2553 – 2563) พบได้ว่าหน่วยงาน กอ.รมน. มีส่วนแบ่งมากที่สุดจากงบประมาณของสำนักนายกรัฐมนตรี ในช่วงปี 2553 จำนวน 8,240,272,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 36% ส่วนในช่วงปี 2561 หน่วยงาน กอ.รมน. มีส่วนแบ่งงบประมาณน้อยที่สุดจากงบประมาณของสำนักนายกรัฐมนตรี จำนวน 936,442,100 บาท คิดเป็นร้อยละ 14% แต่อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมาหน่วยงาน กอ.รมน. ได้รับงบประมาณโดยเฉลี่ยในช่วง 10 ปี อยู่ที่ 6,695,961,509 บาท ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 งบประมาณของหน่วยงาน กอ. รมน จากพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

ปีงบประมาณ	งบประมาณของสำนัก นายกรัฐมนตรี	งบประมาณของ กอ.รมน.	จำนวนร้อยละ (%)
2563	29,823,246,400	6,774,777,900	23
2562	5,697,893,700	835,012,100	15
2561	6,706,934,900	936,442,100	14
2560	30,280,210,800	6,357,934,200	21
2559	36,001,261,400	10,200,971,600	28
2558	33,417,573,300	8,906,478,600	27
2557	32,160,329,400	8,201,570,700	26
2556	25,246,817,300	7,980,125,500	32
2555	22,123,726,500	6,915,923,000	31
2554	24,358,812,100	8,306,068,400	34
2553	22,909,850,600	8,240,272,500	36
เฉลี่ย	24,429,696,036	6,695,961,509	26

การก่อกำเนิด กอ.รมน

การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่รักษาความมั่นคงมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ โดย สุรชาติ บำรุงสุข ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับประวัติและการพัฒนา ก่อกำเนิดของ กอ.รมน. ไว้สองรูปแบบ กล่าวคือ ในรูปแบบที่หนึ่ง ใช้กรอบของระยะเวลาในการเกิดสงครามของคอมมิวนิสต์ ซึ่งในกรอบนี้สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น สาม ช่วง ระยะเวลาคือ ช่วงก่อนสงครามคอมมิวนิสต์ ช่วงในระหว่างสงครามคอมมิวนิสต์ และในช่วงหลังสงครามคอมมิวนิสต์ (สุรชาติ บำรุงสุข, 2560) ดังนี้ ในยุคของก่อนสงครามคอมมิวนิสต์ ในการจัดตั้งกองกำลังทหารจะมีหน้าที่อย่างตรงไปตรงมากล่าวคือ มีหน้าที่ในการสู้รบ ผู้ที่มารุกรานหรือเป็นภัยกับความมั่นคงของประเทศไทย อย่างไรก็ตามถึงแม้ในขณะนั้น จะมี พ.ร.บ. คอมมิวนิสต์ที่บัญญัติขึ้นมา แต่ก็ไม่มีผลอันเนื่องมาจากยังไม่มีนัยสำคัญ ในการทำสงครามกับกลุ่มคอมมิวนิสต์เพราะในขณะนั้นการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ ยังมิได้มีการเผยแพร่มาสู่ไทยเท่าที่ควร (พวงทอง ภวัครพันธุ์, 2562) จึงทำให้ในเรื่องของการ ขยายบทบาททางทหารนั้นยังไม่เหมือนปัจจุบันที่มีการขยายความหลายออกไปให้รวมถึง ความหมายในเรื่องของเศรษฐกิจและทางสังคมการเมืองรวมอยู่ด้วย ต่อมาในช่วงที่สอง ยุคของ สงครามคอมมิวนิสต์ ซึ่งจุดเริ่มต้นของสงครามดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นเหตุให้เกิดสงครามขึ้น

ในประเทศไทยนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่มีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยกับกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่ทำให้เกิดองค์กรที่เรียกว่ากองบัญชาการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ (บก.ปค.) ซึ่งเป็นแนวความคิดในสมัยของ จอมพลประภาส จารุเสถียร ที่ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ทำให้กำเนิดองค์กรดังกล่าวเกิดขึ้นมาในช่วงต้นโดยมีแนวคิดว่าเป็นองค์การที่มาช่วยในการเสริมทัพในการทำสงครามระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไทยที่ทำการรบกับกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จนกระทั่งหน่วยงานดังกล่าวนี้ได้ยกฐานะหน่วยงานของตัวเองเป็น กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ (กอ.ปค.) เกิดขึ้นมา (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2525) แต่อย่างไรก็ตามการทำสงครามดังกล่าวใช้ระยะเวลาในการทำสงครามที่ยาวนานและรวมกับมีเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศนั้นได้เข้ามาแทรกแซง เช่นการเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม และการเกิดเหตุการณ์ 16 ตุลาคม จึงทำให้กองอำนวยการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ (กอ.ปค.) นั้นได้เปลี่ยนเป็นกองอำนวยการรักษาความสงบแห่งชาติ (กอ.รมน.) กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนเพียงแค่ชื่อขององค์กรเท่านั้นแต่ยังอยู่ภายใต้ของโครงสร้าง หน้าที่เดิม กล่าวคือ แต่เดิมนั้นการทำสงครามกับกองกำลังติดอาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนั้นได้ทำการรบในป่า แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา และ 16 ตุลานั้นทหารได้มีการทำการรบกับกลุ่มของนักศึกษาที่อยู่ในเมือง จึงเห็นได้ว่าการทำการรบนั้นได้เปลี่ยนจากการทำการรบในป่า มาสู่การทำการรบในเมืองแทนกล่าวคือ เป็นการสู้รบของขบวนการนิสิตนักศึกษาของกลุ่มชนชั้นที่เรียกตัวเองว่าปัญญาชน (ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ, 2556) ดังนั้นหน่วยงาน กอ.รมน. นั้นจึงได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการทำการรบทางการทหาร ปรับเปลี่ยนมาเป็นการใช้ประชาชนหรือพลเรือนนั้นมาเป็นเครื่องมือในการทำสงคราม เช่นจะเห็นได้จากกลุ่มของ กระทั่งแดง นวพล ลูกเสือชาวบ้าน แทนการจัดตั้งทำการรบแบบมีเครื่องมืออาวุธการรบ และสุดท้ายในยุคหลังสงครามคอมมิวนิสต์นั้น กล่าวคือเป็นเหตุการณ์การรวมเยอรมนีตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกันรวมเป็นประเทศเยอรมนีเดียวที่ถือได้ว่าเป็นสัญญาณของการจบลงของสงครามเย็น อย่างไรก็ตามเมื่อมีการจบลงของสงครามเย็นแล้วหาใช่ภัยคุกคามด้านความมั่นคงจะจบไป แต่ความคิดในเรื่องของภัยคุกคามนั้นได้มีการขยายความหมายออกไปอีกชุดความคิดหนึ่งนอกเหนือจากการที่ทหารออกมาสู้รบ โดยชุดความคิดที่ขยายตัวออกมาคือ เช่นปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ปัญหาภัยสังคม ปัญหาผู้ก่อการร้าย ปัญหาทางด้านการเมือง ก็ถือได้ว่าเป็นภัยความมั่นคงในความหมายปัจจุบันรูปแบบใหม่

ต่อมาในรูปแบบที่สอง ใช้กรอบของระยะเวลาการสร้างความปลอดภัยโดยการปลูกกระแสชาตินิยม นัชา ตันติวิทยาพิทักษ์ ได้อธิบายลำดับเหตุการณ์ได้เป็นดังนี้ ในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองโดยการปลูกกระแสชาตินิยม ในยุคที่ตนเองนั้นได้เป็นผู้นำของประเทศ โดยใช้แนวความคิดว่าชาติและ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นความคิดที่แยกออกจากกันได้ (นัชชา ตันติวิทยาพิทักษ์, 2561) ซึ่งการถือได้ว่าเป็นการปลุกกระแสชาตินิยมซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จึงทำให้ฝ่ายสถาบันของพระมหากษัตริย์นั้นรู้สึกเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ (เบนเนดิก แอลเดอร์สัน, 2559) ให้แก่ฝ่ายของตนอันเนื่องมาจากการมองว่ามิได้ให้ความสำคัญสถาบันพระมหากษัตริย์เท่าที่ควร จึงเห็นได้ว่าในช่วงนี้ฝ่ายของสถาบันพระมหากษัตริย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและพระราชินีนั้นไม่เสด็จออกไปนอกประเทศไทย

ซึ่งต่อมาในยุคของสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต้องการที่จะรื้อฟื้นความสัมพันธ์ที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งต้องการสานความสัมพันธ์อันอย่างรวดเร็วซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากยึดอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สำเร็จ ซึ่งกิจกรรมอันที่ถือได้ว่าเป็นการสานความสัมพันธ์ให้มีการจัดกิจกรรมหรือมีการเริ่มรณรงค์ให้มีการบูรณะกิจกรรมให้สมกับพระเกียรติ เช่น จัดงานเฉลิมฉลองวันพระราชสมภพ การสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ การประดับไฟบนถนนราชดำเนินในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น (รุ่งโรจน์ ณ นคร, 2539)

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดขึ้นมาทั้งหมดนั้นเป็นการก่อกำเนิดรูปแบบของความหมายอุดมการณ์ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งหากบุคคลใดก็ตามทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บุคคลดังกล่าวนั้นย่อมถือได้เป็นการกระทำต่อความมั่นคงไปด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการจัดตั้งกองกำลังกอ.รมน. ก็เห็นได้ว่าการก่อกำเนิดมาจากอุดมการณ์ของความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่จะต้องการให้คงอยู่แต่อย่างไรก็ตามแม้ในตอนแรกนั้นจะตั้งชื่อว่าหน่วยงานกองบัญชาการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ (บก.ปค.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการต่อต้านการทำสงครามปราบปรามกับกองกำลังคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการปราบปรามคอมมิวนิสต์นั้นเป็นภัยคุกคามอย่างหนึ่งอันเนื่องมาจากคอมมิวนิสต์นั้นมีแนวความคิดที่เชื่อว่าต้องการที่กลุ่มคนในสังคม มีความเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงเห็นได้คอมมิวนิสต์นั้นเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากที่กล่าวมาข้างต้นการสร้างภาพทรงจำกับหน่วยงาน กอ.รมน. นั้นมีหน้าที่เพื่อเป็นการปราบปรามกองกำลังคอมมิวนิสต์ที่ถือเป็นภัยของความมั่นคงซึ่งใช้กองกำลังทางทหารเพื่อทำการรบและทำการสงคราม ที่ถือได้ว่าเป็นการแย่งชิงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ให้มาก

กอ.รมน.ในสภาพการณ์ปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้แนวคิดในเรื่องความมั่นคงของรัฐได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิมเนื่องจากภัยคุกคามได้มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจมาในรูปแบบการทางด้านเศรษฐกิจด้านการเมือง ทางด้านสังคม (โสภณ ศิริงาม, 2562) ในทางเดียวกันของรูปแบบของการ

ปราบปรามในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงนั้น หน่วยงาน กอ.รมน. มีภารกิจที่เปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมของการทำสงครามที่เป็นการช่วงชิงมวลชนแตกต่างกันออกไปกล่าวคือ ประการแรก เป็นงานทางด้านการป้องกันความมั่นคง โดยกิจกรรมที่หน่วยงานของ กอ.รมน. นั้นจัดทำขึ้นโดยส่วนมากแล้วนั้นจะเป็นกิจกรรมที่เน้นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และอุดมการณ์ความรักชาติ เช่นกิจกรรมในปี พ.ศ.2558 ที่หน่วยงานของกองกำลัง กอ.รมน. ที่จัดกิจกรรมฉายภาพยนตร์ ละติจูดที่ 6 (ครอบครัวข่าว 3, 2558) ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตของชาว 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อยู่ร่วมกันของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข หรือจัดการฝึกอบรมสมาชิกไทยอาสาป้องกันชาติ (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่, 2558) เพื่อการปฏิบัติการกิจต่อต้านและป้องกันบรรเทาสาธารณภัยรวมถึงการก่อความไม่สงบเรียบร้อยในทุกรูปแบบ เป็นต้น

กิจกรรมในปี 2559 ที่หน่วยงานของ กอ.รมน. การอบรมโครงการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ การปลูกจิตสำนึกเทิดทูนชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่นักเรียนในโรงเรียนที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (มวลชน กอ.รมน., 2559) หรือกิจกรรมละครเวที “เรื่องผ้าห่มผืนสุดท้าย” ที่ให้ประชาชนได้ชม โดยเนื้อของละครเวทีดังกล่าวเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการปฏิบัติหน้าที่ทางทหารที่ยอมเสียสละเพื่อชาติ (มติชนออนไลน์, 2559)

กิจกรรมในปี 2560 ที่หน่วยงานของ กอ.รมน. จัดกิจกรรมกอ.รมน.จับมือ มศว รับนิสิต โครงการเพชรในตม (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) ซึ่งเป็นการรับของเจ้าที่ กอ.รมน. ให้สามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และโครงการจัดทำบทเพลงที่เกี่ยวกับเพลงเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ (สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7, 2560) ซึ่งเป็นการมุ่งหมายให้ประชาชนคนไทย เดินตามคำสอนของพ่อ และทำดีถวายพ่อของแผ่นดิน

กิจกรรมในปี 2561 ที่หน่วยงานของกองกำลัง กอ.รมน. กิจกรรมโครงการเสริมสร้างความรักความสามัคคีระดับตำบล ขยายผลเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิต เพื่อชุมชนในหมู่บ้านเรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2560) และกิจกรรม กอ.รมน. จับมือ กศน. ติวเข้มครูแกนนำกับหลักสูตร “วิทยากรประวัติศาสตร์ชาติไทย” หวังต่อยอดขยายผลสู่ประชาชนและนักเรียนในพื้นที่ (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 2561) เพื่อนำไปต่อยอด ขยายผล ตามกระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย และบุญคุณของพระมหากษัตริย์ไทย ให้กับนักศึกษา กศน. เยาวชน และประชาชนทั่วไป เป็นต้น

กิจกรรมในปี 2562 ที่หน่วยงาน กอ.รมน. ได้จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ เช่น กอ.รมน.พร้อมหนุนกต.จัดเลือกตั้ง 24 มี.ค. เชิญชวน ปชช. ใช้สิทธิตามหลัก ปชต. เตือนกำลังพลวางตัวเป็นกลาง (มติชนออนไลน์, 2562) ผอ.สมท.กอ.รมน. และคณะตรวจเยี่ยม การดำเนินงานศูนย์อำนวยการประสานงานโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ อ.นาแห้ว จ.เลย (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2562) กอ.รมน. – กสทช. เพิ่มช่องทางลงทะเลเบียน ชิมการ์ดชายแดนใต้ (เดลินิวส์, 2562) กอ.รมน. เตรียมรับมือ คสช. ดูแลความสงบ บอกใช้ พ.ร.บ. มั่นคงสานงานต่อได้ (มติชนออนไลน์, 2562)

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่ยกตัวอย่างมาตั้งแต่ปี 2559 – 2562 นั้นโดยส่วนมาก เป็นกิจกรรมที่หน่วยงาน กอ.รมน. จัดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมและเผยแพร่ให้ประชาชนหรือ บุคคลรุ่นใหม่ที่มีอุดมการณ์ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยเป็นการปลูกฝังตั้งแต่ ในช่วงวัยเด็กเป็นต้นไป โดยไปกิจกรรมจะเน้น การบรรยายให้ความรู้ในโรงเรียน หรืออีกทั้งมี การให้ทุนการศึกษาต่อสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อศึกษาในระดับอุดมศึกษา อันเนื่องมาจากรูปแบบของความมั่นคงได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจึงทำให้การจัดกิจกรรมหรือ การเสริมสร้างของหน่วยงาน กอ.รมน. ต้องเป็นการปลูกฝังความเชื่อมั่นความจงรักภักดี ต่อรัฐในรูปแบบกิจกรรมทางอ้อม

ประการที่สอง งานด้านการปราบปราม ซึ่งใน พ.ศ.2551 นั้นได้มีการบัญญัติ พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 (พระราชบัญญัติการ รักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2551) โดยเหตุผลที่สำคัญของการจัดตั้ง พระราชบัญญัตินี้ขึ้นอันเนื่องมาจากความมั่นคงจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความ หลากหลาย มีความรุนแรง และสามารถขยายตัวจนส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง และมีความ ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จนก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยทางสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นภัยต่อความสงบสุขของประชาชนภายในประเทศ เห็นสมควรว่าเพื่อเป็น การป้องกันมิให้เกิดภัยอันตรายต่าง ๆ จึงสมควรให้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อมารักษาความ มั่นคงของประเทศไทย

ข้อสำคัญประการหนึ่งของพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 ในมาตรา 3 โดยมีการให้ความหมาย “การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อป้องกัน ควบคุม แก้ไข และฟื้นฟูสถานการณ์ใด ที่เป็นภัย หรืออาจเป็นภัยอันเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดความไม่สงบสุข ทำลาย หรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ ให้กลับสู่สภาวะปกติ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงของรัฐ

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2560 ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษา ความสงบแห่งชาติ ที่ 51/2560 เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคง

ภายในราชอาณาจักร (การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2560) ซึ่งได้มาขยายของคำว่า “การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อป้องกัน ควบคุม แก้ไข และฟื้นฟูสถานการณ์ใดที่เป็นภัย หรืออาจเป็นภัยอันเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ก่อให้เกิดความไม่สงบสุข ทำลาย หรือทำความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ รวมถึงในกรณีที่เกิดหรือคาดว่าจะเกิดสาธารณภัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ให้กลับสู่สภาวะปกติเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือความมั่นคงรัฐ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาตินั้น ได้มีการขยายความหมายของคำว่า “การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร” ออกไปจากเดิมเป็นอย่างมากซึ่งถือได้ว่าเป็นการขยายอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานกองกำลัง กอ.รมน. ซึ่งแต่เดิมนั้นมีเพื่ออำนาจหน้าที่ป้องกันภัยอันตรายหรือเหตุการณ์อันอาจมีภัยได้ที่มีผลกระทบชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคลภายในประเทศ แต่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าให้หมายรวมถึงกรณีที่จะเกิดสาธารณภัยตามธรรมชาติได้ จึงเห็นว่าเป็นการขยายความหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน กอ.รมน. นั้นมีอำนาจในการตีความหมายออกได้เองอย่างหาได้จำกัดไว้ไม่ได้โดยที่ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้อำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรว่าสถานการณ์ใดที่ถือได้ว่าเป็นเหตุ “คาดว่าจะเกิด”

ในการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวนี้ได้ขยายความ ให้ตนเองนั้นมีความสามารถในการจัดการถึงเหตุการณ์การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งแท้จริงนั้นอำนาจดังกล่าวมีหน่วยงานที่รับผิดชอบไว้อยู่แล้ว คือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่า กอ.รมน. จะทำหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการบริหารและวางแผนที่กระทรวงมหาดไทยแทน ส่งผลให้เห็นได้ว่าเป็นการลดบทบาทหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยลงเพื่อเพิ่มอำนาจและความชอบธรรมให้กับตนเอง

อย่างไรก็ตามการที่หน่วยงาน กอ.รมน. ได้รับคำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาตินั้น ทำการเพิ่มอำนาจและขยายบทบาทที่มีต่อประชาชนมากยิ่งขึ้นสิ่งที่ตามมาคือการในเรื่องของงบประมาณแผ่นดินการจัดสรรมาสู่หน่วยงานที่จะต้องมากขึ้นเท่าตัว ในทางเดียวกันจะต้องทำให้ไปลดงบประมาณแผ่นดินของอีกหน่วยงานหนึ่งที่เดิมมีอยู่แล้วนั้นและทำให้หน่วยงาน กอ.รมน. มีอำนาจในการต่อรองทางด้านการเมืองกับองค์กรอื่น ๆ ได้เพราะเห็นได้ว่าการกิจของหน่วยงานมีครอบคลุมเกือบที่จะทำรอบด้าน

ประการต่อมาสำหรับข้อสำคัญของพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 มาตรา 10 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 แก้ไขเพิ่มเติมโดย คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 51/2560 เรื่อง การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร

ซึ่งในเรื่องของคณะกรรมการอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรนั้น จะเห็นได้ว่าประกอบด้วยหลายหน่วยงานในภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ว่าหน่วยงาน กอ.รมน. นั้นต้องการที่จะทำการควบคุมหรือส่งการหน่วยงานต่าง ๆ ได้จึงทำหน้าที่ในการดึงหน่วยงานทางราชการเข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ซึ่งบางหน่วยงาน เช่นอัยการนั้น ควรที่จะไม่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ อันเนื่องมาจากว่าหน่วยงานอัยการทำหน้าที่ในการมีความเป็นอิสระในการทำงาน ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะถูกสั่งการจากหน่วยงานหรือองค์การทางการเมืองใด ซึ่งเมื่อมีการบัญญัติให้อัยการสูงสุดเป็นคณะกรรมการอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรย่อมทำให้ส่อไปในทางที่อาจถูกสั่งการหรือครอบงำจากหน่วยงานที่สังกัดอยู่ได้

ปรากฏว่าว่านับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กอ.รมน. ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่จากเดิมไปอย่างมากอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและสภาพการณ์ทางสังคมนั้น ได้มีการพัฒนาไปอย่างมาก รวมทั้งยุทธศาสตร์ความเข้าใจเกี่ยวกับภัยความมั่นคงของประเทศ นั้นก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากความเข้าใจของบุคคลในสังคม ดังนั้นการทำหน้าที่ของหน่วยงานการรักษาภัยความมั่นคงก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคมไปด้วย เพื่อให้เข้ากับยุคและสมัยของสังคมไทยที่มีการตีความหมายของคำว่า ภัยความมั่นคงออกไป

กอ.รมน. หน่วยงานเสริมสร้างความมั่นคงของรัฐหรือกองทัพ

แนวความคิดในมุมมองประการแรก คือหน้าที่ ที่สำคัญของหน่วยงาน กอ.รมน. ซึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่ในอดีตนั้นประเทศไทยได้มีการจัดตั้ง กอ.รมน. ขึ้นมาเพื่อเป็นการต่อต้านกองกำลังคอมมิวนิสต์ เพราะถือได้ว่าเป็นกองกำลังคอมมิวนิสต์นั้นเป็นภัยของความมั่นคงของประเทศไทย ซึ่งหากไม่มีการจัดตั้ง กอ.รมน. ประเทศไทยอาจจะมีการปกครองหรือเผยแพร่การปกครองแบบคอมมิวนิสต์เข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น และหากประเทศไทยนั้นมีการปกครองโดยรูปแบบของคอมมิวนิสต์นั้น อาจทำให้เกิดผลเสียในแง่ต่าง ๆ เช่น ในด้านของเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความมั่นคง การเจริญสัมพันธไมตรี หรือในเรื่องของความน่าเชื่อถือในมุมมองของนักลงทุนชาวต่างชาติอาจได้รับความน่าเชื่อถือที่น้อยลง ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมานั้นชาวต่างชาติในแถบตะวันตกที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นไม่เห็นด้วยกับการปกครองโดยใช้ระบอบคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมากอันเนื่องมาจากในมุมมองของชาวตะวันตกนั้นมองว่าการปกครองแบบคอมมิวนิสต์เป็นการกดขี่ข่มเหงผู้อยู่ใต้การปกครองเป็นอย่างมาก

ในมุมมองสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยนั้นสงครามคอมมิวนิสต์นั้นได้ยุติลงแล้วแต่อย่างไรก็ตาม กอ.รมน. ก็ทำหน้าที่ในการรักษาภัยความมั่นคงอยู่ซึ่งเหตุผลในการที่มีการจัดตั้ง กอ.รมน. ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบันนั้น อันเนื่องมาจากได้มีการให้ความหมายของ

“ภัยความมั่นคง” ที่กว้างเกินไปซึ่งแต่เดิมนั้นจะเห็นได้ว่าภัยของความมั่นคงจะต้องมาในรูปแบบของกองกำลังทางทหารที่มาบุกรุกประเทศแต่ในปัจจุบันหาใช่เป็นภัยที่เกิดแต่กองกำลังทางทหารอย่างเดียวไม่ ซึ่งให้หมายความรวมถึง ภัยที่มีเกิดขึ้นมาจากกองกำลังทางเศรษฐกิจ หรือภัยที่เกิดขึ้นมาจากการก่อการร้ายทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าอย่างไรก็ตามเมื่อภัยทางความมั่นคงนั้นมีการขยายตัวที่กว้างออกไปย่อมส่งผลให้เกิดหน้าที่และอำนาจในการจัดการองค์การของ กอ.รมน. นั้นมากขึ้นเป็นเงาตามตัวไปด้วยอันเนื่องมาจากการที่มีภาระทางงานอันเนื่องมาจาก มีการบัญญัติกฎหมายที่ให้ขยายความหมายของภัยความมั่นคงมากขึ้น จึงเห็นได้ว่าหากมีการขยายความหมายให้กว้างออกไปย่อมทำให้กรอบของภาระความรับผิดชอบในการทำงานย่อมมากขึ้นไปด้วย ซึ่งกรอบของภาระการทำงานของหน่วยงาน กอ.รมน. นั้นเช่น การรับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริการศึกษาเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิต เป็นต้น แทนที่การสู้รบแบบในอดีต

ซึ่งจะเห็นได้ว่าโดยส่วนมากหน้าที่หลักของ กอ.รมน. นั้นจะเน้นไปในทางการส่งเสริมให้ประชาชนภายในประเทศนั้น มีความรักและเกิดมูลใน สาม เรื่องหลักกล่าวคือ ในเรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยที่จะไม่มุ่งเน้นไปในทางด้านภัยคุกคามจากต่างชาติ ที่เข้ามาคุกคามประเทศชาติแต่เน้นไปในทางด้านของการส่งเสริมให้คนในชาติรู้สึกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือกล่าวคือให้คนในประเทศชาติมีความรักใคร่กลมเกลียวกันโดยใช้จุดมุ่งหมายเดียวกันในเรื่องของ สาม สถาบันหลักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นจุดมุ่งหมายให้คนในชาตินั้นมีความรักใคร่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งหากมีบุคคลใดก็ตามหากไม่เห็นด้วยกับในเรื่อง สาม สถาบันหลัก ทำลายความน่าเชื่อถือ หรือล่อไปในทางที่จะทำลาย ก็อาจเห็นได้ว่าเป็นการทำลายความมั่นคงของชาติไปด้วยอันเนื่องมาจากเมื่อ กอ.รมน. นั้นใช้เรื่อง สาม สถาบันหลักของชาตินั้นเป็นตัวกระตุ้นถึงเรื่องความมั่นคงของชาติแล้วห้ามมิให้ผู้ใดมาทำลายลงได้

แต่ในอีกมุมมองหนึ่งในเรื่องของความรักและความเคารพนับถือ อาจถือได้ว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลหรือความเห็นส่วนบุคคลที่บุคคลแต่ละคนนั้นอาจได้รับความรู้หรือความเข้าใจมาในมุมมองที่แตกต่างกันออกไปเปรียบเสมือนเลนส์แว่นตาที่มีหลากหลายยี่ห้อทำให้การรับรู้บนสิ่งของนั้นแตกต่างกันออกไปด้วย ในทางเดียวกันการบังคับโดยอำนาจให้บุคคลอื่นรับรู้สัจพจน์ที่เหมือนกับผู้ที่บังคับมองเห็นนั้นย่อมทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “การบังคับให้ผู้อื่นกระทำตามเรา” ซึ่งหากบังคับด้วยอำนาจนั้นในตอนแรกบุคคลที่ถูกบังคับก็อาจจำยอมกระทำตาม แต่หากนานไปบุคคลที่ยอมจำยอมดังกล่าวอาจเกิดความรู้สึกว่าตนเองนั้นถูกบังคับให้กระทำตามมากจนเกินไป จนรู้สึกว่ามันไม่ไหวที่จะทนทำตามเพราะถือได้ว่าเป็นที่ฝืนความรู้สึกของตนเองมากจนเกินไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการบังคับบุคคลใดก็ตามให้มีความเชื่อหรือรักในสิ่งใดก็ตามหรือให้กระทำตามหรือต้องยอมกระทำตามในตอนเริ่มแรกนั้นอาจจะทำ

ตามแต่เมื่อนานเข้าบุคคลดังกล่าวอาจมีความคิด ความรู้สึกว่าเป็นการฝืนความรู้สึกของตนเอง จนไม่ยอมกระทำตามที่ผู้บังคับนั้นได้สั่ง เช่นเดียวกับ กอ.รมน. ที่บังคับให้บุคคลอื่นนั้นกระทำตามหรือเชื่อตาม ซึ่งอาจทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ประเด็นต่อมากการศึกษาที่จะทำให้เกิดแนวความคิดในมุมมองประการที่สอง เรื่องพัฒนาการของหน่วยงาน กอ.รมน. นั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าพัฒนาการของ กอ.รมน. นั้นอันที่แท้จริงแล้วนั้นในตอนเริ่มต้นของการจัดตั้งองค์การ มีหน้าที่เพื่อป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกเช่นภัยจากคอมมิวนิสต์ หรือภัยที่เกิดจากสงครามระหว่างประเทศที่ใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพของการช่วงชิงอำนาจระหว่างประเทศหรือภัยที่เกิดขึ้นมาในลักษณะลัทธิลัทธิสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม กอ.รมน. ในสภาพการณ์ปัจจุบันหน้าที่ในการป้องกันและส่งเสริมไม่ให้เกิดการคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศชาติ

ในกรณีแรกนั้นภัยคุกคามที่มาจากต่างประเทศชาติซึ่งถือว่าเป็นการกระทำต่อภัยความมั่นคงของประเทศ ซึ่งแต่ก่อนนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นเพียงการสู้รบทางทหารเท่านั้น แต่ภัยที่ถือว่าเป็นความมั่นคงของชาติในปัจจุบันนั้นได้มีการขยายความหมายของคำดังกล่าวออกไปอย่างมากเช่น การที่ถือว่าเป็นภัยคุกคามความมั่นคงทางด้านการเมือง หากประชาชนมีการเรียกร้องให้มีการเดินขบวนประท้วงรัฐบาลหน่วยงาน กอ.รมน. ก็จะทำหน้าที่เข้ามาควบคุมหรือใช้กองกำลังของที่ดินมีอยู่นั้น ในการปราบปรามเพื่อให้ยุติการประท้วงขึ้นหรือการที่ประชาชนในประเทศนั้น พูดถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไปในแง่ลบ ก็อาจที่จะถูกดำเนินคดีโดยผู้มีอำนาจจากหน่วยงาน กอ.รมน. ได้

ในส่วนเรื่องกิจกรรมที่ กอ.รมน. ที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมไม่ให้เกิดการคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศชาติเช่น กิจกรรมอบรมปลูกอุดมการณ์ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้นักเรียนในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ การจัดกิจกรรมประกวดภาพยนตร์ในหัวข้อที่เกี่ยวกับที่เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรักในสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือการแต่งเพลงที่เนื้อหาเกี่ยวกับความจงรักภักดีในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้มากขึ้นไปอีก

เห็นว่าในสถานการณ์ปัจจุบันในเรื่องของความรับผิดชอบในการดำเนินงานของหน่วยงาน กอ.รมน. นั้น ได้มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมากอันเนื่องมาจากการได้มีการขยายความหมายของภัยความมั่นคงออกไป แต่ในอีกมุมมองหนึ่งการที่หน่วยงาน กอ.รมน. นั้นมีหน้าที่ในการดำเนินทางที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อันเนื่องมาจากแต่ก่อนในอดีตหน่วยงาน กอ.รมน. เป็นองค์การที่มีความชอบธรรมในการรักษาความมั่นคงของชาติที่ประชาชนภายในประเทศนั้นสามารถที่จะรับรู้การทำงานและสามารถเข้าถึงการทำงานได้อย่างเป็นรูปแบบ จึงส่งผลให้ในปัจจุบันรัฐบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องของภัยความมั่นคงจึงใช้หน่วยงาน กอ.รมน. เป็นเครื่องมือในการควบคุมความสงบและควบคุมความมั่นคง

ของประเทศไว้ แม้จะไม่ตรงจุดประสงค์ในการก่อกำเนิดองค์การในตอนแรกก็ตาม เพราะอันเนื่องมาจากว่าแต่ก่อนในอดีตหน่วยงานนี้มีความชอบธรรมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงนำเอาความชอบธรรมในอดีตที่ผ่านมานั้นมาเป็นทุนของความชอบธรรมในปัจจุบัน แม้จะมีการที่รักษาความรับผิดชอบภาระงานเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากก็ตามก็หาได้นำองค์การพลเรือนที่มีอำนาจในการตรวจสอบการทำงานได้มาใช้ไม่

ประเด็นสุดท้ายในการศึกษาที่จะทำให้เกิดแนวความคิดในมุมมองประการที่สาม กล่าวคือเรื่องความสำคัญของการจัดตั้ง กอ.รมน. ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่มีการตราขึ้นมาเพื่อเป็นการจัดตั้งหน่วยงาน กอ.รมน. ขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อให้สามารถป้องกันและระงับภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วทั้งที่ รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนนั้นมีความเข้าใจมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษาภัยความมั่นคง จึงมีความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นมา ซึ่งสาระที่สำคัญในพระราชบัญญัตินี้คือการให้รายละเอียดหน้าที่ความรับผิดชอบ และอำนาจในการบริหารงาน เพื่อให้ประเทศไทยนั้นมีความสงบแต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ซึ่งหากประเทศไทยในขณะนั้นเกิดความไม่สงบ วุ่นวายเกิดขึ้นภายในประเทศย่อมสามารถที่จะออกกฎหมายในระดับพระราชกำหนดได้เป็นสถานการณ์ไปได้ จึงเห็นได้ว่าการที่หน่วยงานในฝ่ายนิติบัญญัติหรือกลุ่มคณะกรรมการในการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้นมานั้น อันเนื่องมาต้องการให้หน่วยงาน กอ.รมน. ซึ่งโดยส่วนมากแล้วนั้นคณะกรรมการอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรมาจากฝ่ายทหารหาใช่มาจากฝ่ายพลเรือน จึงทำให้เกิดการมองในอีกมุมหนึ่งได้ว่าฝ่ายทหารนั้นต้องการที่จะต้องการมีอำนาจเหมือนกับรัฐซ้อนรัฐอยู่ เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมประเทศอีกครั้งหนึ่งอันเนื่องมาจากฝ่ายทหารนั้นสามารถมีอำนาจที่จะวินิจฉัยได้ว่าสถานการณ์ใดถือได้ว่าเข้าขั้นเกิดความไม่สงบ วุ่นวายที่ส่งผลต่อภัยความมั่นคงของประเทศได้ ซึ่งหากวินิจฉัยแล้วว่าเป็นภัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศได้นั้น กอ.รมน. ย่อมมีอำนาจในการที่จะออกควบคุมสถานการณ์ได้ ต่อมาเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2560 ได้มีคำสั่งหัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติที่ 51/2560 ในเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ซึ่งในข้อ 1 นั้นได้มีการบัญญัติให้เพิ่มเติม “การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรนั้น” หมายรวมถึงในกรณีที่เกิดหรือคาดว่าจะเกิดสาธารณภัยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ให้กลับสู่สภาวะปกติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้เป็นการเพิ่มอำนาจของ กอ.รมน. มากยิ่งขึ้นยิ่งทำให้เกิดความเห็นว่าอำนาจของหน่วยงานดังกล่าวนี้จะครอบคลุมทุกอย่างทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นกระทรวงทหารก็อาจจะกล่าวได้อันเนื่องมาจากเพราะมีทั้งกฎหมายที่ให้อำนาจในการบริหารราชการเอง อำนาจในเรื่อง

ของประมาณ รวมทั้งให้อำนาจในการแต่งตั้งบุคคลเข้ามาทำงานด้วย จึงเห็นได้ว่า กอ.รมน. นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำเนินการหน้าที่ของกรอบภารกิจงานที่รับผิดชอบ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า กอ.รมน. มีอำนาจในการบริหารงานแผ่นดินและอำนาจในการต่อรองต่อรัฐบาลพลเรือนที่เข้ามาบริหารประเทศเป็นอย่างมากอันเนื่องมาจากในปัจจุบันมีกฎหมายที่บัญญัติให้สามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ ซึ่งหากไม่มีการตรวจสอบการทำงานขององค์การของฝ่ายทหารดังกล่าวนี้ ประเทศไทยอาจตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายทหารต่อไป

บทสรุป

ความมั่นคงของรัฐถือได้ว่าเป็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรักษาเอกราช จากในอดีตการทำลายความมั่นคงของรัฐอาจเกิดได้จากใช้กำลังทางกายภาพ เช่นกองกำลังทหารอาวุธเพื่อให้ได้มาซึ่งดินแดนของรัฐนั้นแต่อย่างไรก็ตามรูปแบบการทำลายความมั่นคงของในปัจจุบันได้มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป โดยอยู่ในรูปแบบของการใช้จิตวิทยา หรือทำลายระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเพื่อให้ประชาชนในรัฐเกิดความกลัวหรือทำให้ประชาชนมีมุมมองต่อรัฐบาลในการบริหารประเทศที่ไม่สามารถบริหารประเทศต่อไปได้ (failed state) ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันการทำลายความมั่นคงแห่งชาติ รัฐไทยจึงได้มีการจัดตั้งกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน) เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลความมั่นคงของรัฐ หากมองในอีกแง่มุมหนึ่งในเรื่องการบังคับบัญชานั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีอำนาจในสายบังคับบัญชาโดยส่วนมากแล้วนั้นเป็นนายทหาร มีเพียงนายกรัฐมนตรีโดยตำแหน่งได้กำหนดให้เป็นผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ถ้าหากกองทัพหรือนายทหารต้องการที่จะต่อรองอำนาจอาจใช้หน่วยงาน กอ.รมน เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมเพื่อให้กองทัพกลับมามีอำนาจได้อีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- เดลินิวส์. (2562). กอ.รมน. - กสทช.เพิ่มช่องทางลงทะเลเป็นชิมการ์ดชายแดนใต้. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.msn.com/th-th/news/national/ar-AAGBdy1>
- เบนเนติก แอลเตอร์สัน. (2559). บ้านเมืองของเราลงแดง: แง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมของการรัฐประหาร 6 ตุลาคม. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- โสภณ ศิริงาม. (2562). ผลประโยชน์แห่งชาติ. *NDC security review*, 4(1), 1-23.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2560). กอ.รมน.จับมือ มศว รับนิสิต โครงการเพชรในตม. เรียกใช้เมื่อ 2 กันยายน 2562 จาก <https://www.thairath.co.th/content/396831>

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). 99 พระบรมราโชวาท น้อมนำราชภัฏร่วมเย็นเป็นสุขสานต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- กฤษฎา ศุภวรรณกุล. (2563). วรเจตน์ ภาศิริรัตน์: กฎหมายกับความยุติธรรมและสิ่งที่เป็นอยู่ในสังคมไทย. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://prachatai.com/journal/2020/02/86193>
- กอ.รมน. (2562). กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2562 จาก https://www.isoc.go.th/?page_id=545
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2560). มวลชนขยายผลเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิต. เรียกใช้เมื่อ 23 กันยายน 2562 จาก <http://www.isoc.go.th/?p=2858>
- การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนพิเศษ 285 ง หน้า 13 (22 พฤศจิกายน 2560).
- ครอบครัวข่าว 3. (2558). กอ.รมน.ห่วง กระแสแอนตี้ ปีเตอร์ ทำคนไม่ไปดูหนัง ละติจูดที่ 6. เรียกใช้เมื่อ 19 สิงหาคม 2562 จาก <http://morning-news.bectero.com/entertainment/2015-07-17/47521>
- ชนัญชิดา บุญหะ และน้ำผึ้ง ปัทมะกลางกุล. (2561). กลวิธีการเสนอความคิดเรื่องความรักชาติในนิราศรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. *Humanities Journal*, 25(2), 322-351.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2525). ยังดีร์กับทหารประชาธิปไตย: การวิเคราะห์บทบาททหารในการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: บรรณกุล.
- นัชชา ตันติวิทยาพิทักษ์. (2561). กอ.รมน.มาดนิม กอ.รมน.วัยทีน. เรียกใช้เมื่อ 19 กันยายน 2562 จาก <https://prachatai.com/journal/2018/03/75734>
- พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 39 ก หน้า 33-44 (27 กุมภาพันธ์ 2551).
- พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2562). กิจกรรมพลเรือนของทหารในยุคประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้ง: พัฒนาการและ ความชอบธรรม. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(1), 217-247.
- ภาณุวัฒน์ พันธุ์ประเสริฐ. (2556). ทหารไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตยหลัง 14 ตุลา. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 4(1), 89-123.
- มติชนออนไลน์. (2559). ผ้าห่มผืนสุดท้าย' ละครเวทีที่ 'กอ.รมน.' ร่วมสร้าง เพื่อเข้าใจ ทหาร. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.matichon.co.th/news/ 22776>

- มติชนออนไลน์. (2562). *กอ.รมน. เตรียมรับมือ คสช. ดูแลความสงบ บอกใช้ พ.ร.บ.มั่นคงสานงานต่อได้*. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2563 จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1544700
- มวลชน กอ.รมน. (2559). *การปลูกจิตสำนึกเกิดทุนชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และคุณธรรมจริยธรรม*. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2561 จาก http://www.massisoc.com/7_image_act/1_web_page/2559/4_59_directory_image_act.html
- รุ่งโรจน์ ณ นคร. (2539). *จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. นนทบุรี: อนุรักษ.
- สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7. (2560). *กอ.รมน. จัดทำบทเพลงเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช*. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2562 จาก <http://news.ch7.com/detail/251812>
- สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. (2561). *กองทัพ จับมือ กศน.อุดรธานี ติวเข้มครูแกนนำกับหลักสูตร วิทยาการประวัติศาสตร์ชาติไทย*. เรียกใช้เมื่อ 28 กันยายน 2562 จาก http://thainews.prd.go.th/website_th/news/print_news/WNSOC6101180010110
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2562). *ผอ.สมท.กอ.รมน.และ คณะ ตรวจเยี่ยมการดำเนินงานศูนย์อำนวยการประสานงานโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ อ.นาแห้ว จ.เลย*. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2563 จาก http://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/TCATG190227105512877
- สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่. (2558). *กอ.รมน.ภาค 3 จัดการฝึกอบรมสมาชิกไทยอาสาป้องกันชาติ สร้างแกนนำเครือข่าย จัดตั้งกำลังเสริมทดแทน สมาชิกที่สูงอายุและเสียชีวิต*. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2562 จาก <http://region3.prd.go.th/ct/news/viewnews.php?ID=150512>
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2560). *บทบาทที่ไม่หายไปของ กอ.รมน. และการเกิดขึ้นของอุดมการณ์ต่อต้านการเมือง*. เรียกใช้เมื่อ 19 ตุลาคม 2562 จาก <https://prachatai.com/journal/2017/11/74148>
- Fjäder, C. (2014). The nation-state national security and resilience in the age of globalisation. *Resilience*, 2(2), 114-129.
- Raskin, M. G. (2016). *Essays of a Citizen: From National Security State to Democracy*. Routledge.
- Ripsman, N. M. & Paul, T. V. (2010). *Globalization and the national security state*. Oxford: Oxford University Press.
- Smith, W. G. P. (1909). *Hobbes Leviathan*. Oxford: Clarendon Press.

นักศึกษากับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม ในสถาบันอุดมศึกษา*

STUDENTS AND PARTICIPATION IN ART AND CULTURE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTES

ณิชาภัทร จาวิสูตร

Nichapat Javisoot

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University, Thailand

E-mail: javi_nicha@hotmail.com

บทคัดย่อ

ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับคณาจารย์ บุคลากร ส่วนกลุ่มนิสิตนักศึกษานั้น มีกิจกรรมจำนวนน้อย และนิสิตนักศึกษาไม่เห็นความสำคัญมากพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ที่ให้ความสนใจเป็นนิสิตนักศึกษาทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาเฉพาะกลุ่มเท่านั้น อาจจะเป็นเพราะการสื่อสารความหมายในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมที่ยังไม่ชัดเจน หรือความไม่ชัดเจนในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ของนิสิตนักศึกษา ทำให้นิสิตนักศึกษาโดยเฉพาะศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์มองว่าศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องไกลตัว ทั้งที่ในความเป็นจริงศิลปวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องของนิสิตนักศึกษาเฉพาะกลุ่ม แต่ศิลปวัฒนธรรมคือเรื่องของวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตในชุมชน สังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกกลุ่มในสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาควรมีแนวทางสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาเห็นความสำคัญ เข้าถึง เข้าใจในศิลปวัฒนธรรม มีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง และเข้าใจบทบาทของความเป็นนิสิตนักศึกษาต่องานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา คือการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ไม่เพียงแค่ว่าเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น โดยให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการติดตามประเมินผล และด้านการร่วมใช้ประโยชน์ การส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการบริหารจัดการจะให้นิสิตนักศึกษามีความรู้สึกว่าตนได้รับความสำคัญ เห็นประโยชน์และ

---

* Received 3 February 2020; Revised 25 February 2020; Accepted 20 March 2020

คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับตัวนิสิตนักศึกษาเอง และนิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศ สร้างแรงจูงใจ และเกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มนิสิตนักศึกษาด้วยกัน ก่อให้เกิดการเห็นความสำคัญของงานด้านศิลปวัฒนธรรมในกลุ่มนิสิตนักศึกษาเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม, ศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา

Abstract

Arts and culture in higher education institutes are activities that occur at the professors and staff. There are a small group of students who realize the importance and participate in activities in art and culture which students most students who are interested in being students in the fine arts. Because of a communicating the meaning of art and culture is not obvious and unclear in arts and culture management. Therefore, Students consider art and culture are difficult to understand. Despite the fact that art and culture are not just for specific people but art and culture are stories of life, how to live in a community, society. Therefore, higher education institutes should have process to encourage students to realize the importance of art and culture and understand the role of being students in art and culture. By supporting students to truly participate in the management of art and culture in higher education institutions. Not only participating in activities but also participate in the process of planning, implementation, monitoring, evaluation and development of art and culture. Encouraging students to participate throughout the management process will make students feel that they have been important and are conscious the benefits and values of art and culture. Therefore, students will create the atmosphere, motivation and communication between student groups. Causing students to become more involved in art and culture.

Keywords: Participation, Cultural Management, Art And Culture In Higher Education Institutes

บทนำ

การทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในพันธกิจสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาตามมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 โดยกำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษาไว้ 5 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 ด้านการวิจัยและนวัตกรรม มาตรฐานที่ 3 ด้านการบริการวิชาการ มาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย และมาตรฐานที่ 5 ด้านการบริหารจัดการ จะเห็นได้ว่า เรื่องศิลปวัฒนธรรมถูกกำหนดเป็นมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องมีการจัดการเรียนรู้ การวิจัย หรือการบริการวิชาการซึ่งนำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและต่างประเทศอย่างเหมาะสม ตามศักยภาพและอัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการบริหารจัดการ ด้านศิลปวัฒนธรรมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

จากมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 ไม่ได้มองมิติของศิลปวัฒนธรรมเป็นเรื่องผิวเผินเพียงแค่การจัดกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา หรือวันสำคัญตามประเพณี แต่รวมถึงมิติของการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม การสืบสาน การวิจัย การสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้อีกด้วย ในความจริงแล้วสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ประสบความสำเร็จ หรือดำเนินงานได้ไม่ครอบคลุมทุกด้านของงานด้านศิลปวัฒนธรรม สถาบันอุดมศึกษาเองยังคงดำเนินการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในรูปของกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณี การแสดงงานศิลปกรรมมากกว่าการสร้างมูลค่าเพิ่ม สอดคล้องกับการศึกษาสภาพการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานด้านทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาปัจจุบัน พบว่าการดำเนินงานส่วนใหญ่เน้นที่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ส่วนด้านการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และความเป็นไทย ด้านการวิจัย สร้างสรรค์ พัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ด้านการจัดพิพิธภัณฑ์/แหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยมีการดำเนินการในระดับปานกลางเท่านั้น และการดำเนินการยังไม่มุ่งลงไปสู่ระดับนิสิตนักศึกษาเท่าที่ควร ส่วนใหญ่เป็นเพียงโครงการ กิจกรรมตามวันสำคัญ ตามประเพณีให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วม (ณิชภัทร จาวีสูตร, 2562) และสุรัชย์ ทูหมัด กล่าวถึงมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒว่าเป็นหนึ่งในสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐที่มีการดำเนินงานตามพันธกิจดังกล่าว โดยจัดตั้งสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะขึ้น เพื่อดำเนินงานด้านการทํานุบำรุงศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะแต่นิสิตนักศึกษายังเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการด้านศิลปวัฒนธรรมจำนวนน้อย และจากงานวิจัยพบว่า นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมกับโครงการด้านศิลปวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับ

น้อย มีส่วนเข้าร่วมกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับปานกลาง มีส่วนร่วมกันใช้ประโยชน์จากกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับมาก และการร่วมติดตามและประเมินผลกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับน้อย (สรุชัย ทูหมัด, 2560)

จากสภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า นิสิตนักศึกษายังไม่มีส่วนร่วมในงานด้านศิลปวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษาเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่นิสิตนักศึกษาคือกลุ่มเป้าหมายหลักของสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องผลิตบัณฑิตให้ออกไปสร้างประโยชน์ และขับเคลื่อนสังคม โดยสาเหตุที่นิสิตนักศึกษาไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในงานด้านศิลปวัฒนธรรมมากนัก อาจเป็นเพราะตัวนิสิตนักศึกษาไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็นความสำคัญ ดังที่ ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง กล่าวว่า คนต่างวัยมีมุมมองด้านวัฒนธรรมที่ต่างกันคนรุ่นเก่ามองในเรื่องของการรักษาวัฒนธรรมแบบเดิม ในขณะที่คนรุ่นใหม่มองเรื่องของการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมใหม่ เด็กรุ่นใหม่จะรู้ว่าของเก่านั้นมีคุณค่าแต่ไม่มีความน่าสนใจ สิ่งนี้คือปัญหาของงานด้านศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งวัฒนธรรมต่างชาติ ที่หลั่งไหลเข้ามากับกระแสโลกาภิวัตน์ การนำวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิตและดำรงชีวิต โดยขาดการถ่วงถ่วงและเลือกใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้เกิดความเสื่อมถอยทางด้านศีลธรรม คุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามวิถีชีวิตของคนไทย ส่งผลให้ละเลยไม่เห็นคุณค่า ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติด้วย (ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง, 2556)

ดังนั้น ตามทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าหากต้องการสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าให้แก่นิสิตนักศึกษาในเรื่องของการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมให้นิสิตนักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในพันธกิจนี้อย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่เพียงการเข้าร่วมโครงการ กิจกรรม หรือร่วมจัดโครงการ กิจกรรมตามวันที่สถาบันอุดมศึกษากำหนดเท่านั้น แต่กระบวนการต่าง ๆ ก่อนถึงวันจัดโครงการ กิจกรรม เช่น การสำรวจปัญหา การสำรวจความต้องการ การวางแผน เป็นต้น หรือกระบวนการภายหลังเสร็จสิ้นโครงการ กิจกรรม เช่น การประเมินผล การวางแผนเพื่อพัฒนา แก้ไข เป็นต้น ควรส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเหล่านี้ด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาศักยภาพนิสิตนักศึกษาไปในตัว เพราะจะได้เรียนรู้วิธีการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงแค่การจัดงานวัฒนธรรมเท่านั้น

การบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย

การจะให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม สถาบันอุดมศึกษาต้องทำความเข้าใจเรื่องการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมก่อน ซึ่งการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม เป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่ใช้ศาสตร์และศิลป์แห่งการ

ดำเนินการเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ โดยกระบวนการในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2550)

1. การประเมินความสำคัญ (Assessing significance) คือ การแปลความหมาย ความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนการวิเคราะห์หลักฐานเกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรม และคุณค่าต่าง ๆ ของทรัพยากรวัฒนธรรม จากการลงพื้นที่สำรวจและทำการประเมินคุณค่า

2. การวางแผนการจัดการ (Planning for management) เป็นการกำหนดแผนการปฏิบัติงานหรือแผนการจัดการที่เหมาะสม ในแผนการปฏิบัติงานควรจะมียุทธวิธีในการจัดการทรัพยากรที่กำหนดเป็นระยะยาว และผลลัพธ์ที่คาดว่าจะได้รับการจัดการ

3. การกำหนดรายการการจัดการ (Management program) คือ การจัดการตามข้อเสนอแนะ และลำดับความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมที่ประเมินไว้ในขั้นตอนแรก โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้ และทักษะของผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ

เลวินสัน และ เอ็มเบอร์ ให้ความหมายการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม หมายถึง การวางแผนงาน และการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ ดูแลรักษา หรือการจัดการข้อมูลสถานที่ พื้นที่และการตรวจสอบเรื่องราวในอดีตของชาติหรือของกลุ่มชน เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ หรือสิ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของโลก (Levinson, D. & Ember, M., 1996)

กาญจนา แก้วเทพ กล่าวว่า แนวทางการบริหารจัดการวัฒนธรรม มี 4 แนวทาง ดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2553)

1. การอนุรักษ์วัฒนธรรม คือ การธำรงรักษาต้นฉบับทางวัฒนธรรม ทั้งในเรื่องของตัวบุคคล วัตถุ ธรรมเนียมประเพณีให้เหมือนเดิม

2. การสืบทอดทางวัฒนธรรม เน้นที่การสืบทอดตัวบุคคล ทั้งที่เป็นผู้สร้างและผู้สืบทอดวัฒนธรรม

3. การปรับปรุง การปรับปรุงยุคทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ ๆ การปรับปรุงยุคอาจจะพิจารณาได้ 2 มิติ คือ การปรับตัวสื่อ/ศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำเรื่องราวของละครโทรทัศน์มาแสดงในหนังตะลุง หรือการปรับหน้าที่ของวัฒนธรรม เช่น การนำเอามโนราห์มาใช้ในการออกกกำลังกาย เป็นต้น

4. การส่งเสริม เผยแพร่วัฒนธรรมให้แผ่ขยายออกไปยังคนกลุ่มอื่น ๆ พื้นที่อื่น ๆ เช่น การนำไปลงมาแสดงในระดับประเทศ ต่างประเทศ โดยแต่ละแนวทางการบริหารจัดการจะขึ้นอยู่กับสถานภาพ ของศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ เช่น หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญหาย ก็ต้องอนุรักษ์หรือสืบทอด หากวัฒนธรรมนั้นไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันก็ต้องปรับ

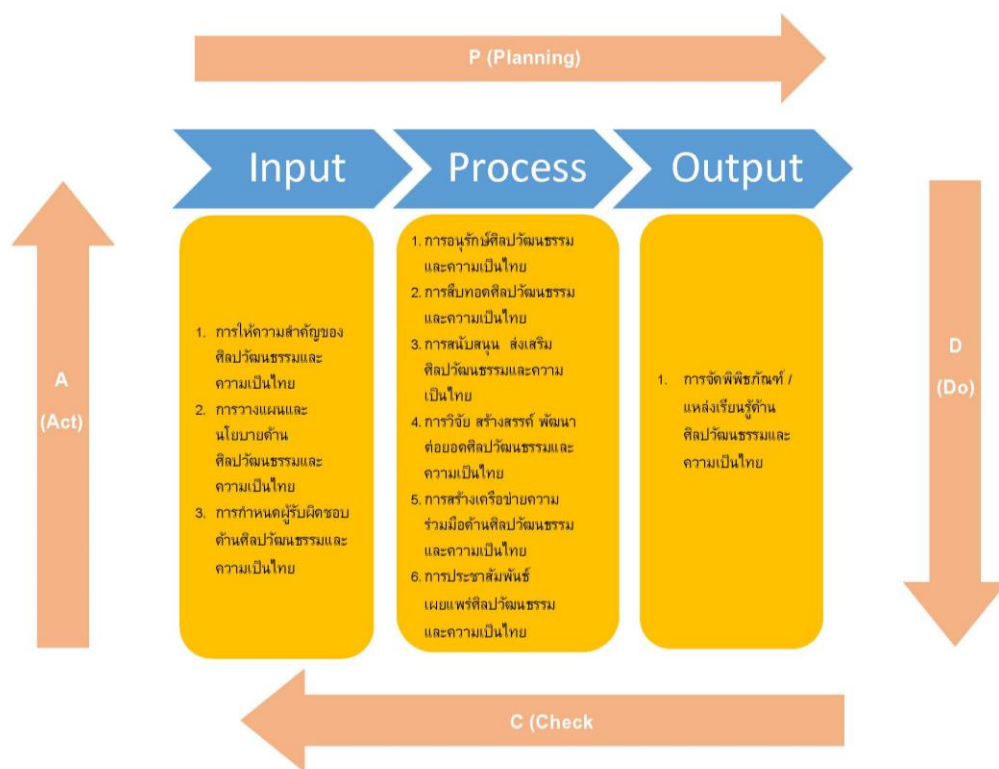

ประยุกต์ หากวัฒนธรรมนั้นสูญสลายไปแล้ว ก็ต้องฟื้นฟู หากวัฒนธรรมนั้นอยู่ในสภาพสมบูรณ์ แข็งแรงดี ก็ควรส่งเสริมเผยแพร่

ในส่วนของกระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมทุกระดับได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมระยะ 20 ปี ใน 5 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) 1) การเสริมสร้างค่านิยม อัตลักษณ์ไทยและความเป็นไทย 2) การพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม 3) การส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ 4) การพัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและนำภาพลักษณ์ไทยสู่สากล และ 5) การพัฒนากฎหมายและยกระดับการบริหารจัดการวัฒนธรรมสู่ระดับสากล

ในด้านของสถาบันอุดมศึกษานั้น มีมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ.2561 มาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย โดยกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการจัดการเรียนรู้อาจารย์ หรือการบริการวิชาการซึ่งนำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและต่างประเทศอย่างเหมาะสมตามศักยภาพและอัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 จะเห็นได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาไม่มองศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยเพียงแค่เรื่องของกิจกรรมทางประเพณี กิจกรรมตามศาสนาได้ แต่ควรจะต้องมองให้ลึกมองให้กว้าง และมองอย่างบูรณาการเพื่อต่อยอดศิลปวัฒนธรรมเดิมให้มีความทันสมัย และมีการประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมไทยกับศิลปวัฒนธรรมต่างประเทศอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำสู่สากล และสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับสังคม ประเทศชาติ ซึ่งอันดับแรกสถาบันอุดมศึกษาต้องเข้าใจการบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่สถาบันอุดมศึกษามีเพื่อนำมาเป็นจุดเด่นในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมต่อไป โดยนิชาภัทร จาวิสูตร ได้เสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยของสถาบันอุดมศึกษา โดยต้องประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 3 ด้าน 2) กระบวนการ (Process) 6 ด้าน และ 3) ผลลัพธ์ (Output) 1 ด้าน ดังภาพ (นิชาภัทร จาวิสูตร, 2562)

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย
ของสถาบันอุดมศึกษา

จากการศึกษาการบริหารจัดการทางศิลปวัฒนธรรม และแนวทางในการส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น สิ่งสำคัญที่จะทำให้งานด้านศิลปวัฒนธรรมได้รับความสนใจ ได้รับการต่อยอดสร้างสรรค์ คือ ต้องต้องมีการ บูรณาการและอาศัยความร่วมมือ การมีส่วนร่วมจากหลายฝ่าย เพราะศิลปวัฒนธรรมเกิดจากวิถีชีวิตชุมชน สังคมกลุ่มนั้น ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาเองการจะทำให้ศิลปวัฒนธรรมเป็นไปตามมาตรฐานการอุดมศึกษานั้น จึงต้องค้นหาจุดเด่นของวิถีชีวิตของสถาบันอุดมศึกษาของตน ซึ่งเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร และนิสิตนักศึกษาเพื่อนำมาบริหารจัดการในด้านการจัดการเรียนรู้ การสืบสาน การวิจัย การสร้างสรรค์ให้ได้มาตรฐาน

การมีส่วนร่วมในการทำงาน

สำหรับการทำกิจกรรมหรือโครงการใดโครงการหนึ่งที่ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายให้ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่การเข้าร่วมกิจกรรม แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนตลอดจนจบการทำงาน ดังที่ ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผนและปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์, 2541) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของการวางแผนไปจนถึงการลงมือปฏิบัติตามแผน และประเมินผลซึ่งหมายความว่า การวางแผนโครงการใดก็ตามจะต้องเริ่มต้นด้วยการปรึกษาหารือกัน เพื่อวิเคราะห์หรือชี้ชัด (Identity) ตัวปัญหาให้ได้ และ ประชาชนจะต้องมาร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและหาวิธีแก้ปัญหาที่เขาเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ ไปจนถึงการลงมือปฏิบัติ การประเมินผลแล้วเสร็จก็เริ่มชี้ชัดปัญหาและวางโครงการใหม่เป็นวงจรอย่างนี้เรื่อยไป การที่ประชาชนจะกระทำให้สำเร็จได้เขาต้องได้รับรู้หรือเข้าถึงโครงการ ทั้งนี้จะต้องมีลักษณะการมีส่วนร่วม ดังนี้ (ธนาภรณ์ เมทณีสฤติ, 2543)

1. การร่วมคิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนโครงการ วิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรม โครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์

2. การร่วมตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้ว ต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกจัดกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น

4. การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนร่วมตลอดตั้งแต่เริ่มต้นวางแผนการบริหารจัดการ การดำเนินการตามแผน การติดตามประเมินผล การได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมนั้น ๆ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมไม่อาจกระทำได้ในทุกประเด็น แต่การมีส่วนร่วมของบุคคลจะมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นการพิจารณาที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานการมีส่วนร่วม ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลเป็นมีลักษณะ ดังนี้ (วรรณ วรชวานิช, 2549)

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของบุคคลมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547)

1. การมีส่วนร่วมในการประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร
4. การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา
5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ
6. การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์

ในขณะที่การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษา กับโครงการศิลปวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมกับโครงการด้านศิลปวัฒนธรรมของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ได้แก่ ด้านการสื่อสารภายในมหาวิทยาลัย ด้านบรรยากาศภายในองค์กร และด้านแรงจูงใจในการทำกิจกรรม (สุรัชย์ ทูหมัด, 2560)

จากการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมให้ประสบความสำเร็จนั้น ไม่ใช่การให้บุคคลมีส่วนร่วมเฉพาะการร่วมทำกิจกรรม แต่บุคคลจะต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจวางแผน การปฏิบัติ การติดตามประเมินผล และการร่วมรับประโยชน์ โดยต้องอาศัยปัจจัยด้านการสื่อสาร การสร้างบรรยากาศ การสร้างแรงจูงใจเพื่อให้บุคคลเกิดความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมมากขึ้น

บทสรุป

จากสภาพการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาปัจจุบัน ซึ่งนิสิตนักศึกษายังคงมีส่วนร่วมน้อย และการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมดังกล่าว การจะส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรมได้นั้น ต้องส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือการเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย ไม่เพียงแค่เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น เพราะการให้นิสิตนักศึกษาได้เป็นเพียงผู้เข้าร่วมนั้น ทำให้นิสิตนักศึกษาไม่เห็นความสำคัญ

ความจำเป็น หรือรับรู้ประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากกิจกรรม/โครงการนั้น ๆ จึงควรมีแนวทางในการส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษา มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรม ดังนี้

1. ด้านการวางแผน

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องสร้างบรรยากาศภายในสถาบันอุดมศึกษา สร้างแรงจูงใจให้นิสิตนักศึกษาอยากมีส่วนร่วมกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยให้นิสิตนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการวางแผนในรูปแบบของคณะกรรมการด้านศิลปวัฒนธรรม และกำหนดบทบาท หน้าที่ของนิสิตนักศึกษาในการทำงานด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน นิสิตนักศึกษาจะต้องได้ร่วมประชุม มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมสำรวจทรัพยากรทางวัฒนธรรมของสถาบันอุดมศึกษา ร่วมกำหนดประเด็นทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่สถาบันอุดมศึกษาเลือกเป็นจุดเน้นตามเอกลักษณ์ของตน ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรม กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผล โดยประเด็นการวางแผนนั้นจะต้องครอบคลุมการจัดการศิลปวัฒนธรรมทั้งในเรื่องของการจัดการเรียนรู้ การสืบสาน การวิจัย การสร้างสรรค์ ซึ่งการให้นิสิตนักศึกษาได้เข้าร่วมในกระบวนการวางแผน ทำให้นิสิตนักศึกษาเข้าใจ และเห็นความสำคัญในงานด้านศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งไม่ได้มีเพียงแค่การจัดกิจกรรมตามประเพณีเท่านั้น

2. ด้านการดำเนินการปฏิบัติ

นิสิตนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการด้านศิลปวัฒนธรรมจะต้องมีหน้าที่สื่อสารกับนิสิตนักศึกษาทั้งสถาบันอุดมศึกษา มีหน้าที่สร้างบรรยากาศของวัฒนธรรมตามที่สถาบันอุดมศึกษาเลือกมาเป็นจุดเด่น และมีหน้าที่ในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้นิสิตนักศึกษามีความต้องการเข้าร่วมโครงการ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม และเห็นความสำคัญถึงประโยชน์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อนิสิตนักศึกษา

3. ด้านการติดตาม ประเมินผล

สถาบันอุดมศึกษาต้องสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาที่เป็นคณะกรรมการได้มีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงานทั้งในส่วนของการจัดโครงการ/กิจกรรม และติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการงานด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งระบบ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของการดำเนินงาน และปัญหาการบริหารจัดการเพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้ร่วมเสนอปัญหา และเสนอแนวทางแก้ไขต่อไป

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์

นิสิตนักศึกษาจะต้องได้รับทราบประโยชน์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อตัวนิสิตนักศึกษาเอง โดยมีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และประโยชน์ของการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง นิสิตนักศึกษาจะได้รับประโยชน์อย่างไรจากการเข้าร่วมนั้น รวมถึงการเผยแพร่

องค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ได้จากการวิจัย การสร้างสรรค์ต่อยอด เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้ หรืองานสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรมต่อไป

ทั้งนี้การให้นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมด้านศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบคณะกรรมการด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาได้มีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการวางแผน รับทราบบทบาทหน้าที่ของนิสิตนักศึกษาอย่างชัดเจน และมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการบริหารจัดการแล้ว จะทำให้นิสิตนักศึกษามีความรู้สึกว่าตนได้รับความสำคัญ เห็นประโยชน์และคุณค่า ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับตัวนิสิตนักศึกษาเอง เมื่อนั้นแล้วนิสิตนักศึกษาจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศ สร้างแรงจูงใจ และเกิดการสื่อสารระหว่างกลุ่มนิสิตนักศึกษาด้วยกัน ก่อให้เกิดการเห็นความสำคัญของงานด้านศิลปวัฒนธรรม เข้าใจและเห็นว่าการงานด้านศิลปวัฒนธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต นิสิตนักศึกษาที่อยู่ในคณะกรรมการด้านศิลปวัฒนธรรมที่จึงจะเป็นกำลังหลักในการประสานงานด้านศิลปวัฒนธรรมระหว่างภาคคณาจารย์ บุคลากร และภาคของนิสิตนักศึกษา ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษาดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบ และทั่วถึงทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2541). การมีส่วนร่วมของประชาชน. *วารสารพัฒนาชุมชน*, 27(2), 25-28.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรมตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี*. เรียกใช้เมื่อ 5 ตุลาคม 2560 จาก https://www.m-culture.go.th/th/ewt_dl_link.php?nid=7162
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *การบริหารจัดการวัฒนธรรมพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมด้วยนวัตกรรมการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- ณิชาภัทร จาวีสูตร. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทยในสถาบันอุดมศึกษา. ใน *ดัชนีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและการจัดการการอุดมศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนาภรณ์ เมทณีสฤติ. (2543). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีต่อการรับบริการสื่อวีดิทัศน์. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากร*. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2550). *การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนพิเศษ 199 ง หน้า 19 – 21 (17 สิงหาคม 2561).
- ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. (2556). โลกาภิวัตน์กับการจัดการวัฒนธรรม. เรียกใช้เมื่อ 17 สิงหาคม 2561 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=887666>
- วรรณ วรณานิข. (2549). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเกาะช้าง จังหวัดตราด. กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์.
- สุรัชย์ ทุมมิต. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักศึกษา กับโครงการศิลปวัฒนธรรม ของสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารการศึกษา และการพัฒนามนุษย์, 1(2), 74-80.
- Levinson, D. & Ember, M. (1996). *Encyclopedia of cultural anthropology* (Vols.1 - 4). New York: Henry Holt.

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม
บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*

A COMMUNITY DEVELOPMENT PARTICIPATION OF THAI BUDDHIST
AND THAI MUSLIM BAN MAMUANGSONGTON MUANG DISTRICT
NAKHON SI THAMMARAT

ปัญญาวุธ เลขมิตร

Punyawut Lekmit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

เดชชาติ ตรีทรัพย์

Detchat Treesap

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: Punyawut_3m@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธ-มุสลิม ที่มีศาสนา เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน และ 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการวิจัยพบว่า: 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสาธารณะจิตอาสา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการจัดขยะมูลฝอย ด้านความยุติธรรม และด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ผลเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น พบว่า ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ที่มี ศาสนา เพศ และอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ไม่แตกต่างกัน ส่วนชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนา

---

* Received 20 February 2020; Revised 15 March 2020; Accepted 15 April 2020

ชุมชน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น พบว่าด้านสาธารณะจิตอาสา มีค่าความถี่มากที่สุด โดยชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้นให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีโครงการร่วมกันพัฒนาวัด/มัสยิด/โรงเรียน ประชาชนในชุมชนควรณรงค์สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การพัฒนาชุมชน, ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม

Abstract

The purposes of this quantitative research were to study 1) study on community development participation of Thai Buddhist and Thai Muslim, Ban Mamuangsongton, Muang district, Nakhon Si thammarat province. 2) compare on community development participation of Thai Buddhist and Thai Muslim, Ban Mamuangsongton, Muang district, Nakhon Si thammarat province in terms of religions, sexes, ages, degrees of education, occupations and incomes and 3) study on suggestion for community development participation of Thai Buddhist and Thai Muslim, Ban Mamuangsongton, Muang district, Nakhon Si thammarat province.

The findings are as follows: 1) The community development participation of Thai Buddhist and Thai Muslim, Ban Mamuangsongton, Muang district, Nakhon Si thammarat province by overview is at more level for all aspects, when considered in each domain found the domain of service mind is the highest mean follow by domain of garbage domain of justice and domain of social relation is the lowest mean respectively. 2) The comparative on community development participation of Thai Buddhist and Thai Muslim, Ban Mamuangsongton, incomes found that in terms of religions, sexes and ages there were not difference but in terms of degrees of education, occupations and incomes there were difference as statistically significance at .05. and 3) The suggestions on community development participation of Thai Buddhist and Thai Muslim, Ban Mamuangsongton, found that ; the domain of service mind is the highest frequency i.e. there should co operate for development of temple, school, Mosque and to have campaign for love local.

Keywords: Participation, Community Development, Thai Buddhist And Thai Muslim

บทนำ

การดำเนินการพัฒนาโดยทั่วไปจะเริ่มด้วยการให้ชุมชนสร้างวิสัยทัศน์ของชุมชนขึ้นเอง แล้ววางแผนการดำเนินการ ให้บรรลุวิสัยทัศน์กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาโดยใช้กระบวนการพัฒนามีส่วนร่วมกับประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมถือเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการ (กระทรวงมหาดไทย, 2550) เพื่อพัฒนาทั้งตัวชาวบ้าน ครอบครัว และชุมชนที่เขาอยู่โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมจะทำให้ชาวบ้านได้รู้และเข้าใจการทำงาน และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของผลการพัฒนา ทำให้เกิดความสำนึกหวงแหน เพราะถือเป็นงานของเขา ทำให้สังคมไม่อยู่นิ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองจากความไม่เจริญพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า ครอบครัวมีความมั่นคง ชุมชน มีความเข้มแข็ง และประชาชนที่ได้รับการพัฒนามีความสุข การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน (ชินรัตน์ สมสืบ, 2539) แต่ในสภาวะสังคมปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คนส่วนใหญ่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำ เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาคุณภาพของชุมชนไม่ยั่งยืน ความเจริญทางเศรษฐกิจไม่อาจดำรงอยู่ได้ หากไม่คำนึงถึงการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีการใช้อย่างเหมาะสม และมีเหตุผล เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ พร้อมทั้งการจัดการ ให้มีการคุ้มครองระบบนิเวศให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนเกิดความสมดุลระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ

บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนหนึ่งที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา แต่ปรากฏให้เห็นถึงการขาดปฏิสัมพันธ์กันในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านส่วนตัวและด้านส่วนรวม เป็นไปโดยขาดความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ เกื้อกูลต่อกัน จึงอยากทราบถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมว่ามีหลักการ วิธีการ กระบวนการและแนวทางอย่างไรในการร่วมกันพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น เพื่อให้สังคมชุมชนมีกฎกติการะเบียบ เพื่อนำไปสู่การจัดระเบียบทางสังคมที่ดี อันนำไปสู่การป้องกันแก้ปัญหาสังคมอย่างแท้จริง

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมว่าเป็นอย่างไร และเพื่อทราบแนวทางในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม เพื่อนำมาเป็นแนวทางและเป็นแบบอย่างในการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนาในบริบทสังคมไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่มีศาสนา เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน ว่าเป็นอย่างไร
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) คือ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดังนี้

1. การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะจงระบุตัวบุคคล จำนวน 12 ท่าน ประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณสมบัติ ประกอบด้วย 1) นักวิชาการพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลมะม่วงสองต้น 2) กำนันตำบลมะม่วงสองต้น 3) เจ้าอาวาสวัดในเขตตำบลมะม่วงสองต้น 4) โต๊ะอิหม่ามประจำมัสยิดในตำบลมะม่วงสองต้น 5) ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลมะม่วงสองต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้กรอบแนวคิดซึ่งได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน

การเก็บรวบรวมข้อมูล นำหนังสือแนะนำตัวและขออนุญาตเก็บข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูป/คน โดยทำการสัมภาษณ์เป็นเวลา 30 นาที ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จำแนกและจัดระบบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น นำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย

2. การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4,955 คน จำแนกเป็นไทยพุทธ 2,973 คน

(คิดเป็นร้อยละ 60 %) และไทยมุสลิม จำนวน 1,982 คน (คิดเป็นร้อยละ 40 %) ของจำนวนประชากรทั้งหมด กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 335 คน (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช กำหนดลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า มี 5 ระดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอนหนังสือจากศูนย์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ถึงกำนันตำบลมะม่วงสองต้น เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าจำนวนและร้อยละ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ที่มี ศาสนา เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน รวบรวมข้อเสนอแนะนำผลที่ได้มาสรุปและรายงานผลการวิจัย ต่อไป

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มากสุด มีจำนวน 271 คน (ร้อยละ 80.90) นับถือศาสนาอิสลาม มีจำนวน 64 คน (ร้อยละ 19.10) เป็นเพศชาย จำนวน 173 คน (ร้อยละ 51.60) และเป็นเพศหญิง จำนวน 162 คน (ร้อยละ 48.40) มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มากสุด มีจำนวน 92 คน (ร้อยละ 27.50) มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มากสุด มีจำนวน 116 คน (ร้อยละ 34.60) มีการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มากสุด มีจำนวน 146 คน (ร้อยละ 43.60) และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 9,000 บาท มากสุด มีจำนวน 130 คน (ร้อยละ 38.80)

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.797$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านการจัดขยะมูลฝอย พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.793$)

2.2 ด้านสาธารณะจิตอาสา พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.798$)

2.3 ด้านความสัมพันธ์ภาพทางสังคม พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.741$)

2.4 ด้านความยุติธรรม พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.857$)

3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

3.1 จำแนกตามศาสนา โดยภาพรวมทั้งสองศาสนา มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3.2 จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมทั้งเพศชายและเพศหญิง มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3.3 จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมทุกช่วงอายุ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3.4 จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมทุกระดับการศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3.5 จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมทุกอาชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3.6 จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวม มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งนำไปสู่การทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีศาสนาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวม แตกต่าง กัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและ
ไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

5.1 ด้านการจัดขยะมูลฝอย มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการณรงค์ให้ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมมีการคัดแยกขยะก่อนนำมาทิ้ง ควรส่งเสริมให้ครัวเรือนใช้ถุงบรรจุขยะมูลฝอยแบบแยกสี

5.2 ด้านสาธารณะจิตอาสา มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีโครงการร่วมกันพัฒนา วัด/มัสยิด/โรงเรียน ภายในชุมชนทุก ๆ เดือน ควรมีการรณรงค์ให้ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นบ้านเกิด ควรคัดเลือกจิตอาสาดีเด่นประจำชุมชนเพื่อเป็นเกียรติประวัติ และเป็นแบบอย่างของคนรุ่นหลัง

5.3 ด้านความสัมพันธ์ภาพทางสังคม มีข้อเสนอแนะว่า ควรมียุทธศาสตร์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ควรมียุทธศาสตร์ โครงการออกเยี่ยมเยือนครอบครัวผู้สูงอายุทั้งของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมในชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

5.4 ด้านความยุติธรรม มีข้อเสนอแนะว่า ควรทำตามมติที่ประชุมในการตัดสินใจโดยยึดหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ควรดำเนินการอย่างเป็นธรรมทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมอย่างเท่าเทียม และเสมอภาค

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า ประชาชนทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น ก็เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ประารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ทั้งนี้เมื่อได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ก็พร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน เช่นเดียวกับบทสัมภาษณ์ สุมาลี ศักดิ์ดีเศรษฐ์ นักวิชาการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น กล่าวว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมรับรู้ร่วมคิด และร่วมตัดสินใจเพื่อสร้างความโปร่งใส และเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน แต่ต้องมีความโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล (สุมาลี ศักดิ์ดีเศรษฐ์, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ที่กล่าวว่า การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเองชุมชนสังคมให้ดีขึ้น เสมือนกลวิธีหรือมรรควิธี ที่ทำให้เกิดผลที่ต้องการ คือ คุณภาพชีวิต ชุมชน และสังคมที่ดี (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534) สอดคล้องกับแนวคิดของ ไสภิตา ศรีนุ่น ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือเพื่อให้ ประชาชนกินดีอยู่ดี มีรายได้สูงขึ้น มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น รวมถึงต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่น ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพราะเป็นผู้อาศัยในพื้นที่นั้นมานานอย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะรู้เรื่องราวของปัญหาและความต้องการ (ไสภิตา ศรีนุ่น, 2558) สอดคล้องกับแนวคิดของ เมธี จันท์จารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวณิชย์พันธ์ ที่กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเองและการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้วจำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์สามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้ทางที่ถูกต้อง (เมธี จันท์จารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวณิชย์พันธ์, 2541) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประกาศิต สิริเมธ (ฐิติปสิทธิกร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ

พอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (จิตติปสิทธิกร), 2556)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการจัดขยะมูลฝอย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า ในการอยู่ร่วมกันในชุมชนนั้น ทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมก็ต้องช่วยกันจัดเก็บขยะภายในครัวเรือนของตน เพื่อให้ชุมชนที่อยู่นั้นสะอาดน่าอยู่อาศัย โดยการร่วมไม้ร่วมมือกันของคนในชุมชนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ปภาวรินทร์ นาจำปา ที่กล่าวว่า ในการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล นับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก ความสำเร็จของการจัดการขยะมูลฝอย ต้อง เริ่มต้นที่การจัดการกับประชาชนเป็นอันดับแรก ก่อน ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นปัจจัย สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยอยู่ในปัจจุบัน (ปภาวรินทร์ นาจำปา, 2557)

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านสาธารณะจิตอาสา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้นนั้น มีจิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของตนเองเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดที่ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ กล่าวไว้ในคู่มือจิตอาสาว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวชุมชนต้องร่วมด้วยช่วยกัน สิ่งสำคัญและจำเป็นคือทุกคนต้องมีจิตสาธารณะที่หมายถึงจิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น จิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนเองมีแม้กระทั่งเวลา (มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 2562)

3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านความสัมพันธ์ภาพทางสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้นนั้น เมื่ออยู่ในชุมชนเดียวกันย่อมต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ต่อกันก่อให้เกิดเป็นสัมพันธ์ภาพทางสังคมระหว่างกันทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม

4. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านความยุติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า การมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาใด ๆ ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง

โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้นทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมย่อมที่ได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเป็นธรรมเหมือนกันหมด เพื่อให้เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของชาวชุมชนเอง

ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำแนกตามข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ศาสนา เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน ดังนี้

1. จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีศาสนาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า ชาวไทยไม่ว่าจะนับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาอิสลาม เมื่อมาอยู่ในชุมชนเดียวกันย่อมรู้จักและหวงแหนชุมชนที่ตนอยู่อาศัยจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่จำแนกว่านับถือศาสนาใด ๆ

2. จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า เพศเป็นเพียงความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ความรักใคร่หวงแหนชุมชนที่ตนอาศัยจึงทำให้ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ต่างก็เข้ามาร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเองโดยไม่ได้นิ่งเฉยถึงเพศใด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเสกสรรค์ อคฺคจารี (แก้วทรัพย์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านเพศไม่แตกต่างกัน (พระมหาเสกสรรค์ อคฺคจารี (แก้วทรัพย์), 2556)

3. จากสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า อายุเป็นเพียงตัวเลข ไม่สามารถที่จะบ่งชี้ได้ถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่ต่างกัน (พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร), 2556)

4. ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่าง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่าการศึกษสามารถเป็นตัวบ่งชี้ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้บุคคลมีความรู้มากน้อยต่างกันหรือมีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน ก็จะทำให้เกิดการพัฒนางานที่ต่างกัน เพราะผู้ที่มีความรู้จะเป็นที่ยอมรับนับถือ และเกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในการให้ปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พาณี เรียงทอง และคณะ (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้และระยะเวลาในการอยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พาณี เรียงทอง และคณะ, 2552)

5. ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่าง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่าไม่ว่าจะมีอาชีพใดก็ตามต่างก็มีความรู้สึกเหมือนกันว่าในการพัฒนาชุมชนของตนเองนั้น ย่อมต้องช่วยเหลือกันในการพัฒนาชุมชน แต่ก็จำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงปากท้องและครอบครัวตนเองที่เป็นเรื่องใหญ่ จนไม่สามารถทำให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พาณี เรียงทอง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้ และระยะเวลาในการอยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พาณี เรียงทอง และคณะ, 2552)

6. ชาวไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน บ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า บุคคลที่มีรายได้น้อยย่อมต้องดิ้นรนเพื่อหารายได้ เพื่อให้พอกับรายจ่าย ทำให้ไม่มีเวลามาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พาณี เรียงทอง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้และระยะเวลาในการอยู่อาศัย

มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการพัฒนากิจการบริหารส่วนตำบลบางเตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (พาณี เรียงทอง และคณะ, 2552)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประชาชนทั้งชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ก็เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาให้มีความเป็นอยู่ที่ดี อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เมื่อได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมยอมรับของผู้อื่น ก็พร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด และร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใส ชัดเจน และมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน บนความความโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ควรทำการส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. ผู้บริหารชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น ควรมีการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารในหลายๆ ช่องทาง เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารในการพัฒนาชุมชนอย่างทั่วถึง
3. จัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก การรักบ้านเกิดหรือการรักท้องถิ่น ความสามัคคีในชุมชน ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อประชาชนจะได้ผลประโยชน์ตรงกับความต้องการของประชาชนโดยทั่วกัน

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดทำแผน ให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น ความสามัคคีในชุมชน ให้ความสำคัญ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กล้าเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ
2. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อให้การวางแผนมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหา ความต้องการของประชาชน
3. ควรชี้แจงการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบ ในหลายๆ ทาง เช่น ติดป้ายโครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วม เพื่อหารูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชน มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมไปด้วย
2. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในบริบทที่แตกต่างกัน ตามหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารบ้านเมืองที่ดี
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในที่อื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2550). แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2560 – 2564. เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2562 จาก <http://plan.cdd.go.th/>
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ในชุดวิชาการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปภาวรินทร์ นาจำปา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลคลองใหญ่ อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปฐิตกร). (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเสกสรรค์ อคฺคจารี (แก้วทรัพย์). (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พาณี เรียงทอง และคณะ. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. (2562). คู่มือจิตอาสา. เรียกใช้เมื่อ 27 มิถุนายน 2562 จาก http://kijakran.rpu.ac.th/template2/article_inside.php?article_id=141
- เมธี จันท์จารุภรณ์ และสุจิตา รัตนวณิชช์พันธ์. (2541). วิทยาการชุมชน: การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างประชาชน. นครสวรรค์: สุขุมและบุตร.

- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). *การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: บางกอก บล็อก.
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์พิมพ์นามกุญ ราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช.
- สุมาลี ศักดิ์ดีเศรษฐ์. (27 มิถุนายน 2562). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของชาวไทยพุทธ และไทยมุสลิมบ้านมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. (ปัญญาวุธ เลขมิตร, ผู้สัมภาษณ์)
- โสภิตา ศรีนุ่น. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการภาครัฐและเอกชน*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

**แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณร
ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา***
**THE GUIDELINES FOR MANAGEMENT THE HEALTH OF MONKS –
NOVICES IN MUEANG DISTRICT SONGKHLA PROVINCE**

พระอรรถชัย ปริณญาโน (จันทปาโศ)

Phra Atthachai Parinyano (Jantapaso)

ไพรัตน์ ฉิมหาด

Pairat Chimhad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

กัณตภณ นูทองแก้ว

Kantaphon Nuthongkaew

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: jammzaza1112@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 2) ทำให้ทราบถึงผลการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า: 1) แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริโภคอาหาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.48$) รองลงมา คือ ด้านการออกกำลังกาย ($\bar{X} = 3.41$) ส่วนด้านสุขอนามัยและด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.40$) ส่วนด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.39$) 2) ผลการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า พระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่รับรู้ภาวะสุขภาพของตน มีพฤติกรรมการฉันบริโภคอาหารครบทั้ง 5 หมู่ มีพฤติกรรมการล้างมือก่อนฉันอาหารทุกครั้ง ฉันอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ นอกจากจะทำให้ร่างกายแข็งแรงแล้วยังทำให้มีอารมณ์ดี การรับรู้ประโยชน์ของการบริโภคและการออกกำลังกาย พระภิกษุมีข้อจำกัด ในการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการออกกำลังกาย โดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การเดิน

---

* Received 13 February 2020; Revised 15 March 2020; Accepted 13 April 2020

รอบ ๆ วัด รตน้ำตันไม้ กวาดลานวัด บริหารร่างกาย โดยการยืดเส้นยืดสาย การรับรู้อุปสรรค ในด้านการบริโภคและการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่รับรู้เรื่อง การฉัน อาหารที่ญาติโยมนำมาถวายต้องให้ครบทุกอย่างจะมากจะน้อย ก็ต้องฉัน และการออกกำลังกาย เป็นเรื่องน่าอาย หากญาติโยมมีการพบเห็น ขัดต่อข้อศีลธรรมบัญญัติของพระสงฆ์

คำสำคัญ: การจัดการ, สุขภาวะ, พระพระภิกษุ – สามเณร

Abstract

The objectives of this article were to: 1) study on guideline for health care management of monk and novice in Muang district, Songkhla province. 2) study on results of guideline for health care management of monk and novice in Muang district, Songkhla province.

The findings are as follows: 1) The guideline for guideline for health care management of monk and novice in Muang district, Songkhla province by overview is at moderate level for all aspects ($\bar{x} = 3.42$) when considered in each domain found the domain of food care is the highest mean ($\bar{x} = 3.48$) follow by domain of exercise ($\bar{x} = 3.41$) domain of environment and sanitation ($\bar{x} = 3.40$) and domain of market and domain of emotion is the lowest mean ($\bar{x} = 3.39$) respectively. 2) The result on guideline for health care management of monk and novice in Muang district, Songkhla province found that ; they perceived their health care, full of five groups of food, clean hand every time before eating, caring on nutrition which is not only healthy but also good emotion, and the limitation of monk is that they just do on walk, watering, cleaning and yoga, eating of monk depending upon others and exercise to be shame for them to do nearby others and not go along with religious rules.

Keywords: Management, Health Care, Monk and Novice

บทนำ

พระภิกษุ – สามเณร ถือว่าเป็นกำลังที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคมไทย เป็นผู้นำของชุมชนในด้านจิตวิญญาณ เป็นผู้ชี้นำสังคมให้อยู่ในศีลธรรม เป็น “เนื่อนาบุญ” ที่ทำให้คนไทยได้ทำบุญทำกุศลตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการทำบุญกับพระภิกษุ – สามเณรนั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชาวพุทธที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไป (พินิจ ลาภธนานนท์, 2556) แต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีทำให้พฤติกรรม

สุขภาพของพระภิกษุ – สามเณรนั้นเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของพระภิกษุ – สามเณรอย่างชัดเจน เป็นสาเหตุหลักในการเจ็บป่วย และการเสื่อมสังขารก่อนวัยอันควร ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคที่สำคัญคือ พฤติกรรมสุขภาพ และวิถีชีวิตที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การบริโภคอาหารหวานมัน และขาดการออกกำลังกาย ล้วนเกิดจากพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารแทบทั้งสิ้น (สนธนา สีฟ้า, 2561) ส่วนใหญ่ต้องฉันทัดอาหารที่ญาติโยมหรือผู้มีจิตศรัทธาจัดนำมาถวาย และทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงอาหารที่มีผลกระทบต่อสุขภาพได้ ดังนั้น ปัญหาสุขภาพของพระภิกษุ – สามเณรจึงเป็นปัญหาที่คนทั่วไปมักจะไม่ได้ให้ความสนใจ เพราะมุ่งแต่การทำบุญเพื่อหวังให้ตนได้รับบุญมากกว่าการที่จะเอาใจใส่ต่อสุขภาพของพระภิกษุ – สามเณรและสุขภาพะของพระภิกษุ – สามเณรจะเป็นอย่างไร ต่อจากนี้ไปขึ้นอยู่กับอาหารที่ญาติโยม และพุทธศาสนิกชนนำมาถวายใส่บาตร และทำบุญเป็นสำคัญนั่นเอง

จากความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาข้อมูลแนวทางการจัดการสุขภาพะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อที่จะศึกษาสุขภาพะทั่วไปของพระภิกษุ – สามเณรตามสภาพความเป็นจริง และศึกษาสุขภาพะของพระภิกษุ – สามเณรในพื้นที่ให้มีสุขภาพที่ดียิ่งขึ้น ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมแนวทางการจัดการสุขภาพะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ให้มีการดูแลสุขภาพะที่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการสุขภาพะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อให้ทราบถึงผลการจัดการสุขภาพะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) คือ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (Questionnaire) ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. การออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเนื้อหาจากเอกสารทางวิชาการตำราวารสารบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณร ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสและพระภิกษุ – สามเณร รวมทั้งสิ้น 27 รูป สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

3. การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณร ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุ – สามเณร ที่สังกัดอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 400 รูป กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 คน (สงศรี ชมภูวงศ์, 2545)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามให้แก่ประชากรกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยและผู้ช่วยเป็นผู้ออกเก็บข้อมูล มีขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ นำหนังสือขอความร่วมมือในการทำงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าไปทำการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีอายุในช่วง 31 – 40 ปี ร้อยละ 37.2 รองลงมา อายุอยู่ในช่วง 41 – 50 ปี ร้อยละ 27.6 และส่วนใหญ่บวชมาแล้ว 5 – 10 พรรษา ร้อยละ 53.1 รองลงมา 1 – 5 พรรษา ร้อยละ 32.1 พระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่จบการศึกษาทางโลกในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ร้อยละ 43.9 รองลงมา จบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 40.3 โดยที่พระภิกษุ – สามเณร จบการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 34.2 รองลงมาจบนักธรรมชั้นตรี ร้อยละ 21.9 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาบรรพชามาแล้ว 4 – 10 ร้อยละ 57.14

2. ข้อมูลแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 ด้านการบริโภคอาหารมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการฉ้ออาหารประเภทไขมันสูง เช่น ข้าวขาหมู ข้าวมันไก่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.59$) และมีการฉ้ออาหารประเภทอาหารทะเล เช่น กุ้ง ปู ปลาหมึก มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.40$)

2.2 ด้านการออกกำลังกายมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการทำกิจกรรมที่ใช้กำลังมาก เช่น ขนของหนักมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.45$) และไม่มีเวลาออกกำลังกายเลยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.36$)

2.3 ด้านอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการนอนพักผ่อนอย่างเพียงพอมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.46$) และรับฟัง มีเหตุผลและมีอารมณ์ขันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.27$)

2.4 ด้านสุขภาพอนามัยมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีการดูแลสุขภาพด้วยการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.47$) และ บริเวณที่อยู่อาศัยได้มีการติดตั้งเครื่องกรองอากาศและพัดลมระบายอากาศ อย่างทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.32$)

2.5 ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการได้ทำการทิ้งขยะทุกชนิดในที่รองรับ/ถังขยะใบเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.49$) และ ได้ทำการกำจัดขยะถูกวิธี เช่น ผึ่ง/เผา/มีรถขยะมารับและ มีการทำความสะอาดที่ประกอบอาหาร/ครัวทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.35$)

3. แนวทางการปฏิบัติต่อการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยนำมาสรุปในแต่ละด้านได้ ดังนี้

3.1 ด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหาร การปฏิบัติต่อการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า พระภิกษุ – สามเณรมีการฉ้ออาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ นิยมฉ้นผักและ ผลไม้ มีการหลีกเลี่ยงการฉ้ออาหารที่มีรสหวานและเครื่องดื่มที่มีรสหวาน หรือขนมหวานที่ปรุงด้วยกะทิ เนย มาการีน เช่น แกงเผ็ด แกงเขียวหวาน มัสมัน แกงคั่ว ข้าวเหนียวมูล กล้วยบวชชี บัวลอย ลอดช่อง ทับทิมกรอบ หรือขนมประเภทเบเกอรี่ เป็นต้น

3.2 ด้านพฤติกรรมออกกำลังกาย พฤติกรรมการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณร ในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีวิธีการออกกำลังกาย การเคลื่อนไหวร่างกาย ด้วยการเดินขึ้นลงบันได กวาดลานวัด ทำความสะอาดกุฏิ จนรู้สึกเหนื่อยกำลังดี โดยทำควบคู่กับการปฏิบัติธรรม คือ การเดินจงกรม หรือโดยใช้ท่าโยคะมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม มีการอบอุ่นร่างกาย และยืดเหยียด กล้ามเนื้อร่วมด้วยเพื่อป้องกันการบาดเจ็บของกล้ามเนื้อ ช่วยลดความตึง และความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อได้

3.3 ด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย/พฤติกรรมด้านอารมณ์/พฤติกรรมอนามัย สิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตนต่อการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ในด้านพฤติกรรมสุขภาพอนามัย/พฤติกรรมด้านอารมณ์/พฤติกรรมอนามัย สิ่งแวดล้อมนั้น พระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่ เลือกรับประทานอาหารที่มีผักผลไม้สด อาหารประเภทผัก ผลไม้เป็นประจำ เพราะช่วยให้ระบบขับถ่ายดีขึ้นเดินติดต่อกัน ด้วยความเร็วสม่ำเสมอ อย่างน้อย 30 – 45 นาที ซึ่งถือว่าเป็นการออกกำลังกายทำให้เกิดการใช้ออกซิเจนและเผาผลาญอาหารในร่างกาย

3.4 การรับรู้ประโยชน์ในด้านการบริโภคและการออกกำลังกาย การรับรู้ประโยชน์ของการบริโภคและการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา พระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่รับรู้เรื่อง การออกกำลังกายว่าทำให้ระบบเลือดไหลเวียน กล้ามเนื้อและระบบอื่น ๆ แข็งแรงการฉันทอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ จะทำให้ร่างกายแข็งแรงแล้ว ยังทำให้มีอารมณ์ดี มีความสามารถในการใช้สมองได้ดี ด้วยการฉันทอาหารให้ครบ 5 หมู่ จะทำให้ร่างกายแข็งแรงกว่าคนที่ฉันทอาหารไม่ครบ 5 หมู่ ด้วยการออกกำลังกายเป็นการยืดกล้ามเนื้อและข้อต่อ และการออกกำลังกายทำให้เกิดการใช้ออกซิเจน และเผาผลาญอาหารในร่างกายเพิ่มขึ้น

3.5 การรับรู้อุปสรรคในด้านการบริโภค/การออกกำลังกาย การรับรู้อุปสรรคในด้านการบริโภค และการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ฉันทอาหารในปริมาณพอเหมาะตามที่ร่างกายต้องการ ส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการออกกำลังกายไม่มีที่เหมาะสมสำหรับการออกกำลังกาย

4. สรุปบทวิเคราะห์ สังเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ดังนี้

4.1 ด้านพฤติกรรมบริโภคอาหารของพระภิกษุ – สามเณร ส่วนใหญ่จะเลือกฉันทอาหารประเภทผัก ผลไม้ แต่อาหารส่วนใหญ่วัตถุดิบนำมาถวายเป็นอาหารประเภทผัก ผลไม้จะเน้นผักเน้นปลาเพราะพระท่านอายุก็เยอะแล้วพระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมบริโภคฉันทอาหารให้ครบ 5 หมู่ และการฉันทอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ปรุงสุก พระภิกษุจะหลีกเลี่ยงการฉันทอาหารที่มีรสหวานจัด ด้วยการดื่มน้ำอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า

วันละ 8 แก้ว ใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น จะเลือกฉันทอาหารประเภทผักผลไม้ แต่อาหารส่วนใหญ่ที่ญาติโยมนำมาถวายจะไม่ค่อยมีอาหารประเภทผัก และเลือกฉันทอาหารประเภทที่ตนเองชอบเกือบทุกวัน แต่จะฉันทในปริมาณมากน้อยนั้น ต้องขึ้นอยู่กับปริมาณอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย

4.2 พฤติกรรมการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณร พระภิกษุส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเกี่ยวกับการออกกำลังกาย โดยการยืดเหยียด เช่น การก้มเอามือแตะพื้น ประสานมือไว้เหนือศีรษะด้านหลังดันขึ้น การก้มลงเอามือแตะพื้น การเหยียดสัปดาห์ละ 2 – 3 วัน เนื่องจาก พระภิกษุสามเณรมีข้อจำกัด ในการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการออกกำลังกาย โดยการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การเดินรอบ ๆ วัด รดน้ำต้นไม้ กวาดลานวัด บริหารร่างกาย โดยการยืดเส้นยืดสาย มีการออกกำลังกายเกือบทุกวัน อย่างน้อย 3-4 วันต่อสัปดาห์ ส่งผลให้ร่างกายรู้สึกสดชื่น สบายตัว และทำให้อนหลับสบายในตอนกลางคืน

4.3 ปัญหาพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีความรู้ในด้านการบริโภคอาหาร แต่พระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจาก พระภิกษุต้องฉันทอาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย และอาหารที่ญาติโยมนำมาถวายส่วนใหญ่จะเป็นอาหารประเภทไขมันสูงเช่นแกงกะทิ อาหารประเภททอด อาหารประเภทต้ม ผัก ปลา มีน้อย ทำให้พระภิกษุ – สามเณรไม่สามารถเลือกฉันทอาหารได้

4.4 อุปสรรคพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีการรับรู้อุปสรรคในด้านการบริโภคอาหาร แต่การฉันทในแต่ละมื้อพระภิกษุสามเณรไม่สามารถที่จะเลือกฉันทอาหารประเภทผัก ผลไม้ ในปริมาณมากที่มากขึ้น

4.5 ปัญหาพฤติกรรมการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่มีความรู้ในด้านการออกกำลังกาย แต่พระภิกษุ – สามเณรส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ เนื่องจาก การออกกำลังกายดังกล่าวไม่ใช่เป็นการออกกำลังกายเต็มรูปแบบ เพียงแต่เป็นการออกกำลังกายที่แฝงในรูปแบบของกิจวัตรประจำวันเท่านั้น เนื่องจากพระภิกษุมีข้อจำกัดในการออกกำลังกาย ไม่สามารถออกกำลังกายได้เหมือนบุคคลทั่วไป

4.6 อุปสรรคพฤติกรรมการออกกำลังกายของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่มีการรับรู้อุปสรรคในด้านการออกกำลังกาย พระภิกษุ – สามเณรสามารถออกกำลังกายได้โดยการเดินบิณฑบาต รดน้ำต้นไม้ กวาดลานวัด พระภิกษุ – สามเณรมีข้อจำกัด ในการออกกำลังกายส่วนใหญ่จะใช้วิธีการออกกำลังกาย โดยการทำกิจวัตรประจำวัน บริหารร่างกายโดยการยืดเส้นยืดสาย มีการออกกำลังกายเกือบทุกวัน อย่างน้อย 3 – 4 วันต่อสัปดาห์ ส่งผลให้ร่างกายสดชื่น สบายตัว และทำให้อนหลับสบาย

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และเพื่อทราบถึงผลการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา ซึ่งจะได้อภิปรายผลในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้านมีค่าเฉลี่ยแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ยังมีการจัดการสุขภาวะของตนไม่ได้อย่างที่ควรเป็นอันนำไปสู่การมีสุขภาพร่างกาย จิตใจที่สมบูรณ์ จึงควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสมและควรจัดสภาพแวดล้อมในบริเวณวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ พระครูประภัศรธรรมวิธาน เจ้าอาวาสวัดสระเกศ ท่านกล่าวว่า สุขภาวะของพระภิกษุสามเณรต้องช่วยกันดูแล ให้มีร่างกายจิตใจที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่การงานและการปฏิบัติธรรม (พระครูประภัศรธรรมวิธาน, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ สาคร อินทโธโล่ กล่าวว่า สุขภาวะมีความสำคัญกับพฤติกรรมของคน นำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่ปกติสุข คือ การไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือความบกพร่องอันจะก่อให้เกิดการมีสุขภาพดีและมีความสุข (สาคร อินทโธโล่, 2548) สอดคล้องกับแนวคิดของ จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ กล่าวว่า สุขภาวะ คือ การมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเหมาะสม ได้แก่ การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การละเว้นอบายมุข การพักผ่อนเพียงพอ การใช้ความรู้ที่ตนเองมีดูแลรักษาสุขภาพกายและเอาใจใส่สุขภาพ โดยเข้ารับการตรวจสุขภาพ (จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ, 2550) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุทธิพนธ์ สุทธิวจโน (สัพโส) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาวิจัย พบข้อเสนอแนะว่าควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอย่างเหมาะสมและควรจัดสภาพแวดล้อมในบริเวณวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์เป็นเขตปลอดบุหรี่และอบายมุขทั้งปวง จัดให้มีการถวายความรู้เรื่องพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองในวิถีทางที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้องโดยเฉพาะพฤติกรรมการสูบบุหรี่ การออกกำลังกาย และการเลือกฉันภัตตาหารที่ดีมีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยการจัดทำคู่มือสุขภาพ สื่อประชาสัมพันธ์หรือจัดตั้งศูนย์สุขภาพพระสงฆ์ภายในวัดของเจ้าคณะผู้ปกครองในแต่ละจังหวัดเพื่อให้ได้แนวทางในการวางแผนพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (พระสุทธิพนธ์ สุทธิวจโน (สัพโส), 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ ห่วงมิตรและคณะ ได้ศึกษาวิจัย เรื่องพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนระดับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองและการ

รับรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ระดับปานกลาง (ชรินทร์ ห่วงมิตร และคณะ, 2560)

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้านการบริโภคอาหาร แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า การเลือกรับประทานอาหาร ต้องให้ถูกต้องหลักโภชนาการอย่างเหมาะสม ตรงตามความต้องการของร่างกายของแต่ละคน สอดคล้องกับแนวคิดของ Aams, T. et al ที่อธิบายไว้ว่าการรับรู้ของบุคคลว่าตนเองมีสุขภาพที่แข็งแรง มีความคาดหวังที่ดีต่อสุขภาพกาย และมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ เช่น การออกกำลังกายการรับประทานอาหารอย่างเหมาะสม ไม่เจ็บป่วยทางกาย (Aams, T. et al, 1997) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2562) ที่ว่า การพัฒนาร่างกายให้อยู่ดีมีสุข อย่างเกื้อกูลกันกับธรรมชาติ เห็นคุณค่าดูแลรักษามีความสุขเมื่ออยู่กับธรรมชาติบริโภคปัจจัยสี่ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องใช้ใหม่คุณค่าสูงสุด กินใช้ด้วยความฉลาดพอดี งามสดีไม่ลุ่มหลงและ ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติมิให้เกิดโทษ ใหญ่จักดูและฟังอย่างมีสติและให้ได้ปัญญา ดูแลเอาใจใส่สุขภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ จิราพร เกศพิชญวัฒนาและคณะ ที่ว่า สุขภาพกายดี มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเหมาะสม ได้แก่ การออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การละเว้นอบายมุข การพักผ่อนเพียงพอ การใช้ความรู้ที่ตนเองมีดูแลรักษาสุขภาพกายและเอาใจใส่สุขภาพ โดยเข้ารับการตรวจสุขภาพ (จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ, 2550) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระไพศาล วิสาโล ที่ว่า การมีสุขภาพที่ดี ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บและไม่อดอยากหิวโห มีปัจจัยสี่ที่เพียงพอกับอัตภาพ ปราศจากมลภาวะหรือภัยธรรมชาติ มีการเอาใจใส่ดูแลร่างกายรวมทั้งการบริโภคอาหารและการใช้สอยอย่างถูกต้องเหมาะสม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตน (พระไพศาล วิสาโล, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ ห่วงมิตรและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนระดับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองและการรับรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในสัดส่วนที่เท่ากันคือระดับปานกลาง (ชรินทร์ ห่วงมิตร และคณะ, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศนิกันต์ ศรีมณีและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า พฤติกรรมบริโภคของพระภิกษุสงฆ์ในเขตภาษีเจริญ อยู่ในระดับปานกลางทั้งโดยรวมและแยกรายด้านได้แก่ ด้านอาหารและด้านเครื่องดื่ม (ศนิกันต์ ศรีมณีและคณะ, 2556) แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุทธิพนธ์ สุทธิวงษ์ (สัพโส) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การปฏิบัติตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของ

พระสงฆ์ในอำเภอพังโคนจังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (พระสุทธิพจน์ สุทธิวจโน (สัพโส), 2557)

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ด้านอารมณ์ แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การจัดการสุขภาวะของพระภิกษุสามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อยู่ในขั้นที่ปกติสุข ตระหนักและเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น เข้ากับผู้อื่นและสังคมรอบข้างได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของ Aams, T. et al ได้อธิบายถึงโมเดลสุขภาวะว่าสุขภาวะด้านอารมณ์ (Emotional) หมายถึง การมีอารมณ์ที่มั่นคง มีความนับถือและเคารพตนเอง สามารถตระหนักและเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นและมีการจัดการ อารมณ์ได้อย่างเหมาะสม (Aams, T. et al, 1997) สอดคล้องกับแนวคิดของ จิราพร เกศพิชญวัฒนาและคณะ ที่ว่าสุขภาพใจดี จิตใจสงบ มีสติ ปลอยวางในปัญหาที่แก้ไขไม่ได้และรู้จักการวางเฉยในบางเรื่อง รู้จักพอประมาณตน หลีกเลียงจากสิ่งกระตุ้นให้เกิดความเครียด ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความพึงพอใจ ภาวภูมิใจในชีวิตและการยอมรับกับธรรมชาติของชีวิตในเรื่องการตายหรือความสูญเสียในชีวิต (จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ, 2550) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระไพศาล วิสาโล ที่ว่า การมีจิตที่สดชื่น เบิกบาน ผ่องใสและสุขสงบ ไม่เกิดความวิตกกังวล มีกำลังใจและความมั่นคงภายใน ปราศจากความสิ้นหวังหมดกำลังใจหรือโกรธ มีเมตตากรุณาและมีจิตใจที่งดงามอ่อนโยน สามารถเข้าถึงสุขที่ประณีตได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2562) แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุทธิพจน์ สุทธิวจโน (สัพโส) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอพังโคนจังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณารายด้านการรับรู้ด้านอารมณ์ของพระสงฆ์อยู่ในระดับมาก (พระสุทธิพจน์ สุทธิวจโน (สัพโส), 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ ห่วงมิตรและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองและการรับรู้ด้านสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในสัดส่วนที่เท่ากันคือระดับปานกลาง (ชรินทร์ ห่วงมิตร และคณะ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

อาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของพระภิกษุ – สามเณร อย่างชัดเจน เป็นสาเหตุหลักในการเจ็บป่วย และการเสื่อมสังขารก่อนวัยอันควร ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคที่สำคัญคือ พฤติกรรมสุขภาพ และวิถีชีวิตที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การบริโภค

อาหารหวานมันและขาดการออกกำลังกาย ล้วนเกิดจากพฤติกรรมด้านการบริโภคอาหารที่ต้อง
ฉลองศรัทธาของญาติโยม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอ
เมือง จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ จากการศึกษาพบว่าแนวทางการจัดการสุข
ภาวะของพระภิกษุ – สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีการรับรู้ภาวะสุขภาพและการ
ปฏิบัติพฤติกรรม อยู่ในระดับปานกลาง จึงเสนอแนะ ดังนี้ 1.1) ผู้เกี่ยวข้องด้านสุขภาพทุกภาค
ส่วนควรลงไปดูแลและให้ความสำคัญกับสุขภาพของพระภิกษุ – สามเณรให้มากขึ้น เพราะ
พระภิกษุ – สามเณรเป็นกลุ่มน้อย มักจะถูกกลืนและได้รับการดูแลไม่ทั่วถึง 1.2) การส่งเสริมให้
ประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงสุขภาพพระภิกษุ – สามเณรให้มากขึ้น เลือกลวยอาหาร
เพื่อสุขภาพแก่พระภิกษุ – สามเณร 1.3) ควรมีระบบการดูแลสุขภาพพระภิกษุ – สามเณรแบบ
องค์รวม 1.4) ควรคิดค้นรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับพระภิกษุ – สามเณรโดยตรง

2. ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป 2.1) ให้มีความรู้แก่ประชาชนและพระภิกษุ –
สามเณรเกี่ยวกับแนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ – สามเณร 2.2) ควรทำโปรแกรม
การสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุ – สามเณรด้านการบริโภคและการออกกำลังกายและการ
ทดลองในกลุ่มพระภิกษุ – สามเณรที่มีดัชนีมวลกายเกินเกณฑ์ เพื่อเปรียบเทียบผลก่อน และ
หลังการทดลอง

เอกสารอ้างอิง

- จิราพร เกศพิชภูวนา และคณะ. (2550). *สูงวัยไม่สูงค่า*. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับ
ลิชชิง.
- ชรินทร์ ห่วงมิตร และคณะ. (2560). พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่าย
พระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช. ใน *รายงานการวิจัย*. กรมควบคุมโรค
กระทรวงสาธารณสุข.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *วิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พระครูประกาศธรรมวิธาน. (24 มีนาคม 2562). แนวทางการจัดการสุขภาวะของพระภิกษุ -
สามเณรในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (พระอรรถชัย ปรีณญาโณ (จันทภาโส),
ผู้สัมภาษณ์)
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2562). *สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ*. เรียกใช้เมื่อ 4
กุมภาพันธ์ 2562 จาก [thaicamdb.info/Downloads/PDF/สุขภาวะองค์รวมแนว
พุทธ.pdf](http://thaicamdb.info/Downloads/PDF/สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ.pdf)

- พระไพศาล วิสาโล. (2562). *สุขภาวะทางปัญญาที่เราควรรู้จัก*. เรียกใช้เมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://www.visalo.org/book/sukaparp.html>
- พระสุทธิพงษ์ สุทธิวจโน (สัพโส). (2557). *พฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในอำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร*. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พินิจ ลาภอนานนท์. (2556). *สุขภาวะของพระสงฆ์ ปี 2555*. (พิมพ์ครั้งที่ 1), กรุงเทพมหานคร: บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.
- ศนิกานต์ ศรีมณีและคณะ. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการบริโภคของพระภิกษุสงฆ์และพฤติกรรมการถวายภัตตาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ.
- ส่งศรี ชมภูวงศ์. (2545). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช.
- สนธนา สีฟ้า. (2561). การศึกษาพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของพระภิกษุในจังหวัดปัตตานี. *วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*, 10(1), 117-125.
- สาคร อินโทะโล. (2548). ประสพการณ์และสุขภาวะของผู้สูงอายุไทยที่ถือศีลแปดที่วัด. ใน *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Aams, T. et al. (1997). The conceptualization and measurement of perceived wellness: Integrating balance across and within dimensions. *American Journal of Health Promotion*, 11(3), 208-218.

การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี
ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา*
THE ADMINISTRATION OF BUDDHISM PROPAGATION OF BUDDHIST
MONKS IN NONTHABURI PROVINCE ACCORDING TO THE STRATEGIC
PLAN FOR THE REFORM OF BUDDHISM AFFAIRS

พระพิภพ แพงท้าว

Phra Phiphop Phagntaw

สุพจน์ ทรายแก้ว

Supot Saikaew

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Aongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage, Thailand

E-mail: Peeraphon91@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนที่เหมาะสม การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยเทคนิค Balanced Scorecard (BSC) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูป/คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี มี 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการภายใน ด้านเทคนิคการเผยแผ่ และด้านงบประมาณสนับสนุน 2) แนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พบว่ามี 4 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ 23 โครงการ/กิจกรรม โดยยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 8 โครงการ/กิจกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน

* Received 1 March 2020; Revised 17 March 2020; Accepted 10 April 2020

มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ 8 โครงการ/กิจกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนางค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ
มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 4 โครงการ/กิจกรรม และยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการ
ขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ 3 โครงการ/กิจกรรม

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this research To study the situation Problems and obstacles in Buddhism propagation of clergy in Nonthaburi Province To study the administration of Buddhism by monks in Nonthaburi Province according to the strategic plan for the reform of Buddhism Using qualitative research by documentary analysis, observation, in-depth interview, 28 key informants/ persons by specific selection method (Purposive Sampling) Select the sample group that is suitable representative. Focus Group Discussion by Balanced Scorecard (BSC), 12 key informants/person by Purposive Sampling using Content Analysis by research. The findings were presented as follows: 1) Situation, problems and obstacles in Buddhism propagation of clergy in Nonthaburi, there are 4 issues, namely, personnel, internal management Technical propagation And budget support; 2) The guidelines for the development of Buddhism propagation of the Sangha clergy in Nonthaburi Province according to the Buddhist Reform Strategic Plan found that there are 4 strategies, 10 strategies, 23 projects/ activities, with the first strategy to build the stability of Buddhism, there are 2 strategies, 8 projects/activities. Strategy 2 Raise the internal management process with 4 strategies, 8 projects/activities Strategy 3: Develop Buddhist learning organization with 2 strategies, 4 projects/activities And Strategy 4 has sufficient resources to drive Buddhism business. There are 2 strategies, 3 strategies, projects/activities.

Keywords: Buddhism Propagation, Strategies

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลมนุษยโลกมากกว่า 2562 ปีแล้ว นับว่าเป็นศาสนาหนึ่งที่มีอายุกาลยังยืนยาวนาน ปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งซึ่งทำให้ พระพุทธศาสนาดำรงอยู่นาน คือ มีการประกาศเผยแผ่สืบทอดศาสนธรรมในหมู่พุทธสาวกกันมา การเผยแผ่

พระพุทธศาสนาทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและขยายไปอย่างกว้างขวาง เป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย เป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญกับวิถีชีวิตของคนไทยเป็นส่วนใหญ่ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต เป็นจุดประทีปส่องนำทางในการดำเนินชีวิต เป็นหนึ่งในสามสถาบันหลักของชาติไทย จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของไทย เป็นชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา และช่วยประคับประคองสังคมไทยให้เป็นปึกแผ่น เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยอีกทั้งยังเป็นแหล่งให้การศึกษาที่สอนให้คนไทยมีนิสัยรักอิสรภาพ มีจิตใจรักสงบและยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ ให้มีความเมตตา กรุณา เสียสละ ไม่เบียดเบียนบุคคลอื่น และชี้แนวทางเพื่อนำหลักธรรมคำสอนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันในการแก้ไขปัญหาชีวิตตามระดับสติปัญญาและความประสงค์ของแต่ละบุคคลในสังคม (พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์, 2559)

สภาพปัจจุบัน บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งได้แก่ วัดและพระสงฆ์ในฐานะศูนย์กลางของชุมชนเริ่มสูญหายไป เพราะความเจริญแบบตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันสถานการณ์ของวัดเริ่มมีผลกระทบจากความแปลกแยกหลากหลายในความคิดและประชาชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนให้หลงใหลมัวเมาเสพบริโภควัตถุ โดยตกเป็นทาสของอารยธรรมที่ไหลบ่ามาจากต่างประเทศอย่างรวดเร็ว จนหลงลืมวิถีพุทธไปอย่างไม่รู้ตัวโดยขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่จะศึกษาปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพราะไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีอยู่คู่ชาติไทยมาช้านาน ทั้งนี้อาจเป็นสาเหตุ 3 ประการ ดังนี้ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) 1) การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์มีลักษณะต่างรูปแบบต่างทำการเผยแพร่ไปตามความถนัด 2) พระภิกษุมิติดลปะในการถ่ายทอดประกาศพุทธธรรมได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพเป็นที่ดึงดูดประทับใจของประชาชนมีอยู่จำนวนจำกัด ซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการ และ 3) ขาดการสนับสนุนด้านนโยบาย วิธีการที่เป็นระบบ และแผนแม่บทที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนงานเผยแพร่พระพุทธศาสนา

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรีก็ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมที่มีความเจริญขึ้นมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมากขึ้น คนสนใจธรรมะน้อยลง เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้นก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตตนเองได้จะเข้าวัดก็ไม่มีแรงจูงใจ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี จึงต้องมีการศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Analysis) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 28 รูป/คน ซึ่งเป็นบุคลากรฝ่ายสนับสนุนคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการ พระฝ่ายเผยแผ่ และพุทธศาสนิกชนและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยเทคนิค Balanced Scorecard (BSC) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 รูป/คน เพื่อศึกษาการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่

- 1.1 สภาพการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

- 1.1.1 ประชาชนที่เข้าวัด ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อเข้าไปหาความสุขทางจิตใจ ส่วนวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้าวัด และกว่า ร้อยละ 70 ไม่เคยฟังเทศน์ และมองว่าพิธีการเป็นเรื่องยึดเยื้อ ไม่ทันสมัย ไม่ตอบโจทย์การใช้ชีวิตประจำวัน

- 1.1.2 ผู้เผยแผ่ พระสงฆ์ในสังคมไทยยังไม่มียุทธศาสตร์ในการสร้างศาสนบุคคลเพื่อ รองรับโครงสร้างการบริหารปกครองอย่างเป็นระบบ จึงทำให้พระสงฆ์ในสังคมไทยขาดศาสนบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤตินี้จะเป็นศาสนทายาทเป็นนักปฏิบัติธรรมที่มีจิตใจรักและมีอุดมการณ์ที่จะหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

1.1.3 วัดที่มีอยู่จำนวนมากถึงสี่หมื่นกว่าวัด แต่ยังคงขาดวัดที่มีความพร้อมในงานด้านการเผยแผ่ แต่กลับเน้นการสร้างวัดอยู่เป็นส่วนใหญ่

1.1.4 ชาวพุทธผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ให้ความสำคัญกับพิธีกรรมมากกว่าการน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติ

1.1.5 สำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนงานพระพุทธศาสนา แต่กลับมากอยจับผิดต่อพฤติกรรมของคณะสงฆ์

1.1.6 สื่อเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก

1.2 สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1.2.1 ด้านบุคลากร แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา

1.2.1.1 พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถและสนใจในการทำงานด้านการเผยแผ่ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

1.2.1.2 อุบาสกอุบาสิกา หรือพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ติดแค่พิธีกรรมทางศาสนา

1.2.2 ด้านการบริหารจัดการภายใน ขาดแผนงานด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ

1.2.3 ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์นักเผยแผ่ ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิมๆ คือการแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง

1.2.4 ด้านงบประมาณสนับสนุน ซึ่งงานด้านการเผยแผ่ มีงบประมาณสนับสนุนน้อยมาก ทำให้ขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่ งานด้านการเผยแผ่เป็นไปตามยถากรรม

2. การบริหารการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

จากยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พบว่ามี 4 ยุทธศาสตร์ 10 กลยุทธ์ เมื่อมีการวิเคราะห์ความท้าทายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแล้วพบว่า มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 23 โครงการ/กิจกรรม ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ ได้แก่

2.1.1 กลยุทธ์ที่ 1 การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 4 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

2.1.1.1 โครงการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้
เข้มแข็งให้กับพระภิกษุสามเณร (จัดทำโดยคณะสงฆ์ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ)

2.1.1.2 โครงการปลูกฝังศรัทธาให้กับศาสนิกชนของวัด

2.1.1.3 ส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5

2.1.1.4 โครงการสร้างภาพลักษณ์องค์กร โดยมีกิจกรรม
การสื่อสารองค์กรที่มีศักยภาพ

2.1.1.5 พัฒนารูปแบบรายการเชิงพุทธผ่านสถานีวิทยุ
โทรทัศน์ทางพระพุทธศาสนา

2.1.2 กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล
มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 3 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

2.1.2.1 โครงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก
บาลี และแผนกธรรม

2.1.2.2 โครงการส่งเสริมโรงเรียนพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์

2.1.2.3 จัดเวทีแลกเปลี่ยนทางปัญญาทางพุทธศาสนา
กับปัญหาสังคม

2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน มีกลยุทธ์
4 กลยุทธ์ ได้แก่

2.2.1 กลยุทธ์ที่ 1 ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล มีโครงการ/
กิจกรรม จำนวน 2 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

2.2.1.1 จัดทำข้อตกลงร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนา (MOU)

2.2.1.2 ส่งเสริมการจัดตั้งชมรมทางพระพุทธศาสนา
ในองค์กรภาครัฐและเอกชน

2.2.2 กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน
มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 3 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

2.2.2.1 โครงการจัดตั้งคณะทำงานด้านการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ในระดับต่างๆ ทั้งระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด

2.2.2.2 กิจกรรมจัดทำระบบตัวชี้วัด การเผยแผ่
พระพุทธศาสนา

2.2.2.3 กิจกรรมการประเมินความดีความชอบแก่บุคลากร
ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2.3 กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย มีโครงการ/กิจกรรม จำนวน 2 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่

2.2.3.1 โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลพระนักเผยแผ่

2.2.3.2 โครงการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.2.4 กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย มีโครงการ จำนวน 1 โครงการ ได้แก่

2.2.4.1 โครงการจัดทำหลักสูตรและนวัตกรรมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่

2.3.1 กลยุทธ์ที่ 1 เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล มีโครงการ จำนวน 1 โครงการ ได้แก่ โครงการพัฒนาขีดความสามารถของศาสนบุคคล

2.3.2 กลยุทธ์ที่ 2 เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง มีโครงการ จำนวน 3 โครงการ ได้แก่

2.3.2.1 โครงการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็งให้กับสถานปฏิบัติธรรม และองค์กรทางพระพุทธศาสนา

2.3.2.2 โครงการส่งเสริมการวิจัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านพุทธศาสนา

2.3.2.2 โครงการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร พุทธบริษัท 4 ทุกคน คือ พระธรรมทูต

2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา มีกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ ได้แก่

2.4.1 กลยุทธ์ที่ 1 บริหารศาสนสมบัติอย่างมีประสิทธิภาพ มีโครงการ จำนวน 1 โครงการ ได้แก่

2.4.1.1. โครงการจัดทำแผนการบริหารศาสนสมบัติเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัด

2.4.2 กลยุทธ์ที่ 2 การจัดหาแหล่งงบประมาณ สนับสนุนกิจการพระพุทธศาสนาจากภาครัฐและเอกชน มีโครงการ จำนวน 2 โครงการ ได้แก่

2.4.2.1 กิจกรรมจัดทำแผนงานด้านการเผยแผ่เพื่อขอ
สนับสนุนงบประมาณ

2.4.2.2 โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่

อภิปรายผล

1. สภาพการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1.1 ประชาชนที่เข้าวัด ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อเข้าไปหาความสุขทางจิตใจ ส่วนวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่สนใจเข้าวัด ไม่เคยฟังเทศน์ และมองว่าพิธีการเป็นเรื่องยึดเยื้อ ไม่ทันสมัย มีการกิจในการประกอบอาชีพ จึงไม่มีเวลามาเข้าวัด (พระครูสังฆรักษ์สาธิต ปุณฺณสิโก และคณะ, 2561) แนวโน้มของสถานการณ์ของผู้สูงอายุ กลุ่มที่จะเข้าวัดปฏิบัติธรรม จึงเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะการมีความเลื่อมใส ศรัทธาในศาสนา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

1.2 ผู้เผยแผ่ พระสงฆ์ในสังคมไทยยังขาดศาสนบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤตินี้จะเป็นศาสนทายาท ทั้งนี้คณะสงฆ์ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาศาสนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (พระราชวรเมธี และคณะ, 2560) ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล คือ พระนักเผยแผ่ พระนักเทศน์ พระสอนศีลธรรม พระธรรมทูต พระวิปัสสนาจารย์ ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติ คือ จะต้องมีความรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน ภูมิใจ เป็นที่ตั้ง

1.3 วัดที่มีอยู่จำนวนมากถึงสี่หมื่นกว่าวัด แต่ยังขาดวัดที่มีความพร้อมในงานด้านการเผยแผ่ แต่กลับเน้นการสร้างวัดถ้ำเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในจังหวัดนันทบุรีเอง มีวัดจำนวน 192 วัด แต่บทบาทของวัดไม่ได้เป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างในอดีต ซึ่งวัดมีบทบาทสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ วัดที่มุ่งพัฒนาถาวรวัตถุ วัดที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม และวัดที่มุ่งการปฏิบัติ เน้นสร้างความสงบในจิตใจให้กับผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (ภาสกร แสงสว่าง, 2557)

1.4 ชาวพุทธผู้มีศรัทธาเลื่อมใส ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม มากกว่าการน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวพุทธ เน้นการทำหน้าที่ในบริบทของพิธีกรรม เช่น การทำบุญตักบาตร ในวันสำคัญต่าง ๆ มากกว่า การปฏิบัติธรรม และการช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ประชิด สุกุณะพัฒน์, 2548)

1.5 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญต่อบัณฑิตที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย ด้านการมีแผนงาน ด้านการให้ความร่วมมือ สำหรับด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอและทั่วถึง

ควรขอความร่วมมือโดยการทำบันทึกข้อตกลงเพื่อความร่วมมือกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (วิเชียร เส้นทอง และคณะ, 2557)

1.6 สื่อเทคโนโลยี เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน ได้นำเสนอผลการศึกษาในประเด็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ผลการศึกษพบว่า คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก โดยปรากฏเนื้อหาหลักคือ ประวัติขององค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมขององค์กร ส่วนรูปแบบการนำเสนอมีทั้งเอกสารที่เป็นตัวอักษร ภาพ เสียง ผ่านหลายเว็บไซต์ (พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ดั่งวงศ์), 2553)

2. สภาพปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

2.1 ด้านบุคลากร มีสภาพปัญหาจำนวนพระเผยแผ่มีไม่เพียงพอ ไม่มีกระบวนการพัฒนาศักยภาพของพระเผยแผ่อย่างเป็นระบบ คณะสงฆ์จึงควรมีการสร้างบุคลากรด้านการเผยแผ่ ทั้งกระบวนการฝึกฝนอบรมให้มากขึ้น เพียงพอต่อการตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระทินวัฒน์ จันทปญฺโญ (สุขสง) ที่ศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก ซึ่งพบว่า แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตกมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ วิธีการเผยแผ่ ควรสร้างบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม (พระทินวัฒน์ จันทปญฺโญ (สุขสง), 2559)

2.2 ด้านการบริหารจัดการภายใน ซึ่งประสบสภาพปัญหา ได้แก่ การขาดแผนงานด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน จำนวนภาคีเครือข่ายมีน้อย ขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบ ทั้งฐานข้อมูลนักเผยแผ่ ฐานข้อมูลสื่อ องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่พบว่า ต้องจัดระบบฐานข้อมูลบุคลากรผู้เผยแผ่จัดระบบโครงสร้างบุคลากร สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ สร้างโอกาสการเผยแผ่ จัดให้มีระบบการประเมินสมรรถนะ (Competency) สร้างสถาบันผลิตบุคลากรผู้เผยแผ่ที่มีมาตรฐาน และสร้างเครือข่ายการพัฒนาบุคลากร (สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์, 2561)

2.3 ด้านเทคนิคการเผยแผ่ พระสงฆ์นักเผยแผ่ ยังคงใช้เทคนิคการเผยแผ่แบบเดิมๆ คือการแสดงพระธรรมเทศนา และขาดนวัตกรรมด้านการเผยแผ่ที่ทันสมัย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย พระสงฆ์นักเผยแผ่จึงควรมีการพัฒนาด้านเทคนิคการเผยแผ่ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์ ที่ได้ทำ

การวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่พบว่า ควรมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง สนับสนุนการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์เพื่อพระพุทธศาสนาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือการผลิตสื่อที่ทันสมัย (สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์, 2561)

2.4 ด้านงบประมาณสนับสนุน ซึ่งงานด้านการเผยแผ่ มีงบประมาณสนับสนุนน้อยมาก ไม่มีงบประมาณสนับสนุน ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีแผนงานที่ชัดเจน ทำให้ขาดงบประมาณด้านการเผยแผ่ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ พระมหาสุรินทร์ สุนนโท (รุจิเวทย์) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาคณะสงฆ์ยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่คือไม่มีสถานที่ให้เผยแผ่ ขาดงบประมาณการสนับสนุนจากส่วนต่าง ๆ ของการปกครองและขาดการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ (พระมหาสุรินทร์ สุนนโท(รุจิเวทย์), 2555)

3. การบริหารการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มี 4 ประเด็น ดังนี้

3.1 การพัฒนาด้านบุคลากร ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา การปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพทางปัญญาของศาสนบุคคล สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหามนตรี ศรีบุญสูง ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2551 – 2560) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตสายต่างประเทศด้านบุคลิกภาพ ภูมิรัฐภูมิธรรมแนวคิติดุจดมการณ์ในการทำงาน จะต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความอดทน (พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, 2550)

3.2 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการภายใน ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 2 ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล พัฒนาระบบธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัย และพัฒนาหลักสูตรเชิงพุทธและนวัตกรรมวิชาการให้ทันสมัย ซึ่งมีการยกวางแผนงานด้านการเผยแผ่ที่ชัดเจน มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้ แสวงหาภาคีเครือข่ายเพิ่มเติม

3.3 การพัฒนาด้านเทคนิคการเผยแผ่ ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ เพิ่มขีดความสามารถของศาสนบุคคล และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาให้เข้มแข็ง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเผยแผ่สมัยใหม่ ยึดหยุ่นตามกลุ่มเป้าหมายสถานการณ์และ

บริบทของสังคม กำหนดกลยุทธ์ วางแผนการเผยแผ่อย่างเป็นระบบต่อเนื่องทุกระยะ (สิริภัทร อารอรัมรัมย์, 2561)

3.4 การพัฒนาด้านงบประมาณสนับสนุน ด้วยยุทธศาสตร์ที่ 4 มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ควรมีการจัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแผ่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุทิศ ขาวเขียว กล่าวไว้ว่า การจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์จะช่วยกระบวนการตัดสินใจในด้านงบประมาณได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ ความจำเป็นในการมีกรรณิชนาว่ากลยุทธ์และแผนงาน (อุทิศ ขาวเขียว, 2549)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์จัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการเผยแผ่กิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งควรมีการจัดทำโครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ยุทธศาสตร์สร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ด้วยการเผยแผ่เชิงรุก เพิ่มศักยภาพทางปัญญา ปลุกฝังศรัทธาที่มั่นคง 3) ยุทธศาสตร์ยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ด้วยร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การพัฒนาระบบธรรมาภิบาล และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเผยแผ่ และ 4) ยุทธศาสตร์พัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ด้วยโครงการเพิ่มขีดความสามารถ ศาสนบุคคล เมื่อนำยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านมาปรับใช้ให้เหมาะสมแล้วย่อมจะเกิดผลดีกับคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี และคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล ซึ่งจะทำให้นวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความชัดเจนเป็นเอกภาพอันหนึ่งอันเดียวกัน และส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. สร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้วยการเพิ่มศักยภาพ
2. พัฒนาความร่วมมือด้านการเผยแผ่ สร้างเครือข่ายสนับสนุน
3. ส่งเสริมพัฒนาพระนักเผยแผ่ให้มีความรู้ด้านเทคนิคการเผยแผ่
4. จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแผ่

ข้อเสนอแนะในเชิงการบริหาร

1. กำหนดภารกิจไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
2. การบริหารจัดการจะต้องมีการจัดหางบประมาณมาสนับสนุน
3. การปฏิบัติงาน โดยกำหนดมาตรฐานด้านบุคลากร
4. ควรมีการจัดการแนวทางการนำนโยบายเชิงยุทธศาสตร์การเผยแผ่

5. ควรมีระบบกำกับติดตาม ประเมินผลเชิงยุทธศาสตร์ แล้วนำมาสรุป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสร้างตัวชี้วัดประสิทธิผล
3. ควรมีแนวทางการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์
4. ควรมีการวิจัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทัศนคติและความคิดเห็น
5. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับศาสนาอื่น ๆ
6. ควรมีการวิจัยพัฒนาการของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือ

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *แผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2554 - 2559*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ประชิด สกฤษณ์พัฒน์. (2548). *ศาสนพิธี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- พระครูสังฆรักษ์สาธิต ปุณฺณเสฏฺฐโก และคณะ. (2561). การพัฒนากลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยตามหลักพุทธบริหารการศึกษาในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(4), 1475-1489.
- พระทีนวัฒน์ จันทปญโญ (สุขสง). (2559). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกตะวันตก. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 12(3), 1-14.
- พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ด้วงวงศ์). (2553). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน. ใน *ดุชนิพนธ์ศาสนศาสตร์ ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหามนตรี ศรีบุญสูง. (2550). แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2551 - 2560). ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์. (2559). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย. ใน *ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท(จุใจเวทย์). (2555). ความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชวรเมธี และคณะ. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา 2560 - 2564 “การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ภาสกร แสงสว่าง. (2557). ผลกระทบที่มีบทบาทต่อความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประดับตกแต่งอาคารทาง ศาสนาในวัด (ประเภทวัดราษฎร์). *วารสารวิชาการ Veridian E - Journal Silpakorn University* , 7(2), 1547-1571.
- วิเชียร เส้นทอง และคณะ. (2557). สัมฤทธิผลในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ไทยของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 8(3), 83-96.
- สิริภัทร อวอรัมย์รัมย์. (2561). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2559 - 2568). ใน *ดัชนีนิพนธ์ศึกษา ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อุทิศ ขาวเตียร. (2549). *การวางแผนยุทธศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบทในสังคมปัจจุบัน*

AN APPLICATION OF BUDDHIST TEACHINGS FOR LIVING A HOUSEHOLD LIFE AS APPEARED IN AṬṬHAKATHĀ DHAMMAPADA IN THE PRESENT SOCIETY

พระมหานพสิน เขมธมโม (แยมยิ้ม)

Phramaha Noppasin Kemadhammo (Yeamyim)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Pmnopq_007@hotmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการครองเรือนในสังคมปัจจุบัน 2) เพื่อหลักโอวาท 10 ประการ ของธรรมาจริยธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบทเกี่ยวกับการครองเรือน และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักโอวาท 10 ประการ ของธรรมาจริยธรรมเกี่ยวกับการครองเรือน เพื่อแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าเอกสารจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา และรวมไปถึงตำรา เอกสาร งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่าง ๆ ของนักวิชาการ ทางพระพุทธศาสนา และจากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากหัวหน้าครอบครัวในเขตเทศบาลตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ผลการวิจัยพบว่า: 1) หลักการครองเรือนและสภาพปัญหาของการครองเรือนในสังคมปัจจุบัน จากการศึกษาวินิจฉัยพบว่า ลักษณะของการครองเรือนในสังคมปัจจุบันจากกระแสโลกาภิวัตน์รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี และวิทยาการสมัยใหม่ ส่งผลกระทบต่อครอบครัวไทยในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่งทำให้ต้องเผชิญกับสภาพการณ์ความเปลี่ยนแปลงซึ่งมีปัจจัยทั้งภายในครอบครัวเอง และปัจจัยแวดล้อมภายนอกในชุมชน สังคม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของครอบครัวในสังคมไทยทำให้ลักษณะของครอบครัวในปัจจุบันมีลักษณะที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีการดำเนินชีวิตที่ต้อง

---

* Received 10 February 2020; Revised 25 February 2020; Accepted 20 March 2020

เปลี่ยนแปลงไปจนทำให้เกิดเป็นปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคมไทย 2) หลักโอวาท 10 ประการของธรรมาจริยธรรมเกี่ยวกับการครองเรือนในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นปริศนาธรรมที่ ท่านธรรมาจริยธรรมได้กล่าวสอนแก่นางวิสาขาผู้เป็นธิดาของตน ก่อนที่นางวิสาขาจะแยกครองเรือนไปสู่ตระกูลของสามี และอบรมสั่งสอนมารยาท ที่ดีของสตรี เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการครองเรือนโดยได้ให้โอวาท 10 ประการเพื่อนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติอันเป็นภาระ หรือหน้าที่สำหรับสตรีผู้ไปสู่ตระกูล ของสามีจำต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อความสงบสุข และความมั่นคงในการครองเรือน โดยมีข้อปฏิบัติที่กล่าวสอนไว้ ดังนี้ 2.1) ไฟในอย่านำออก 2.2) ไฟนอกอย่านำเข้า 2.3) ควรให้แก่คนที่ให้เท่านั้น 2.4) ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ 2.5) ควรให้ทั้งแก่คนที่ให้ และคนที่ไม่ให้ 2.6) พึงนั่งให้เป็นสุข 2.7) พึงนอนให้เป็นสุข 2.8) พึงบริโภคให้เป็นสุข 2.9) พึงบูชาไฟ 2.10) พึงนอนน้อมเทวดาภายใน 3) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา ธรรมบทในสังคมปัจจุบัน จากการวิจัยพบว่า การสร้างองค์ความรู้ และความเข้าใจ ในหลักการของหลักโอวาท 10 ประการ เพื่อการครองเรือนในสังคมปัจจุบันถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญที่ส่งเสริมความมั่นคงในการครองเรือนเป็นแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติ เพื่อให้การครองเรือน หรือสถาบันครอบครัว ปราศจากความขัดแย้ง เสริมสร้างความรัก ความสามัคคี มุ่งให้ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ และสถานภาพของแต่ละคนแล้วดำเนินชีวิต ไปตามหน้าที่ดังกล่าว อย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ในตระกูล คือ พ่อ แม่ ทั้งฝ่ายสามี และภรรยา รวมถึงคู่ชีวิตในการครองเรือนอันเป็นหัวใจสำคัญ คือ คู่สามีภรรยาเองอีกด้วย ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี และความมั่นคงภายในครอบครัวอย่างแท้จริงส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักโอวาท 10 ประการ, สังคมปัจจุบัน

Abstract

This thesis entitled ‘An application of Buddhist teachings for living a household life as appeared in *Atthakathā Dhammapada* in the present society’ has three objectives: 1) to study the states of problem in living household life in the present society, 2) to study ten kinds of *Ovāda* given by a wealthy man named *Dhanajaya* as appeared in *Atthakathā Dhammapada* concerning with living a household life, and 3) to study the application of ten kinds of *Ovāda* given by a wealthy man named *Dhanajaya* concerning with living a household life in the present society. This is a qualitative research focusing on documentary research based on *Tipiṭaka* of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, a Thai version, including commentaries, sub-commentaries, texts, documents, theses,

and related research works of Buddhist scholars. In this research, interview of leaders of family members in the area of Municipality of Chaison sub-district, Chaison District, Phattalung province.

In the research, it was found that: 1) In the present society, the principle of living a household life and states of its problem were found that most of features of household life have been influenced upon by the flow of globalization and technological advancement including modern technology whereby most of Thai families have been encountering with rapid changing situations affecting both internal and external family, community, society and environment especially the changing spheres of economics. All of these factors have been greatly affecting upon Thai family as a whole resulting in creating various kinds of family where family members come to change their ways of living life and thereby bringing about various problems to Thai society. 2) The principles of ten kinds of Ovāda given by a wealthy man named Dhanajaya as appeared in *Atthakathā Dhammapada* were regarded as the puzzle of Buddhist teachings that he taught to his daughter named Visākhā before marrying her husband; those teachings were told to her as the good etiquette for a lady whereby she could live her household life in the proper manners. In them, they were concerned about women's duty while living in a husband's family; she should behave in the ways that happiness and stability of such a family could be brought in. Those ten kinds of admonition are as follows: 2.1) the internal fire should not be taken out, 2.2) the external fire should not be taken in, 2.3) one should offer to whoever offers in return, 2.4) one should not offer to whoever does not offer in return, 2.5) one should not to whoever offers in return and whoever does not offer in return, 2.6) one should sit happily, 2.7) one should sleep happily, 2.8) one should eat happily, 2.9) one should worship fire, and 2.10) one should pay due respect to deity. 3) In the application of Buddhist teachings for living a household life as appeared in *Atthakathā Dhammapada* in the present society, this research was found that to provide certain knowledge and understanding on ten kinds of Ovāda in order to live a household life in the present society is of important aspect because it can promote the stability of family life where the clear-cut guidelines could be made. Once properly followed, the present family

would not face any conflict but harmony where all members of family come to understand their role and duty and thereby living a household life in the suitable manners, be it elder or younger, father and mother from both sides. Under this situation, loving kindness and harmony could be actualized inside the family leading to a society's benefit as a whole respectively

Keywords: Application, The Principles Of Ten Kinds Of Ovāda, Present Society

บทนำ

สภาพครอบครัวไทยในสมัยอดีตเป็นครอบครัวที่มีสมาชิกอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทุก ๆ คนภายในครอบครัวมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความร่วมมือรักใคร่ปรองดองกันมีผู้สูงอายุเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เด็กได้รับความสนใจ และเป็นศูนย์กลางของครอบครัว จึงทำให้ได้รับความรักความอบอุ่นจากทุกคนอย่างเต็มที่ รวมทั้งการอบรมสั่งสอนจากบิดามารดาเพื่อเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเหมาะสมเติบโตอย่างเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคม แต่สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันเป็นสังคมที่พลิกผันหรือเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption Society) จากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม และเป็นสังคมเทคโนโลยี ข้อมูลข่าวสาร การครองเรือนในรูปแบบของสถาบันครอบครัวไทยจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนี้ จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อสภาพการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ทำให้โครงสร้างของครอบครัวไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวขยายมาเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวส่งผลให้ ความรัก ความผูกพัน ความเอาใจใส่ของคนในครอบครัวเกิดการห่างเหินกัน จนเป็นต้นเหตุของปัญหาครอบครัว และปัญหาของสังคมที่ตามมาอย่างมากมาย (วันัญญา แก้วแก้วปาน, 2560)

การครองเรือนที่ปรากฏอยู่ในรูปแบบของสถาบันครอบครัวนั้นนับเป็นหน่วยย่อยที่สุดในสถาบันทางสังคมแต่กลับมีความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสถาบันที่มีความเป็นสากล มีสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันโดยการสืบสายโลหิตแต่ก็อาจจะมีแตกต่างกันออกไปบ้างทางด้านการดำรงชีวิตของแต่ละครอบครัว ซึ่งในแต่ละครอบครัวนั้นก็ต้องมีกฎเกณฑ์ที่จะพึงปฏิบัติต่อกันเรียกว่าบรรทัดฐาน ในสังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับการครองเรือนเป็นอย่างมาก ผู้ใหญ่มักเลือกคู่ครองโดยมิใช่บนพื้นฐานของความรักแต่อยู่บนพื้นฐานของความเหมาะสม (วรารัตน์ มหามนตรี, 2557) มีการวางหลักเกณฑ์ ระเบียบ จารีต ประเพณีที่จะนำมาใช้ในการครองเรือนโดยอิงอาศัยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นการสอนให้รู้จักใช้ชีวิตในด้านปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพื่อพัฒนาตนเองและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหมายในบริบทของ “ครอบครัว” พระพุทธศาสนาสอนให้ทั้งภรรยา

และสามีต้องทำหน้าที่ กล่าวคือ ชายทำหน้าที่ชาย และหญิงทำหน้าที่หญิง ซึ่งต่างก็ต้องเข้าใจ เคารพในความเหมาะสมเฉพาะของแต่ละฝ่ายมีอยู่ (สมภาร พรหมทา, 2548)

แนวคิดหลักโอวาท 10 ของธรรมจริยศาสตร์จึงเป็นการร่วมสร้าง และพัฒนาการครองเรือนในยุคสังคมที่พลิกผันหรือเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Disruption Society) ในปัจจุบันให้เป็นครอบครัวที่น่าพึงปรารถนาเพราะบางครั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการเลี้ยงดู ปัญหาการทอดทิ้งบิดามารดา และปัญหา ยาเสพติด เป็นต้น (พระวิบูล สุนตจิตโต, 2557) เมื่อมองให้ลึกถึงสาเหตุของปัญหาแล้วมักพบว่ามาจากสถาบันครอบครัวเป็นหลัก แต่หากว่าการครองเรือนที่มีความสมบูรณ์เข้มแข็งแล้วเป็นการครองเรือนที่ทุกคนทำหน้าที่ของตนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์การครองเรือนที่บิดามารดารู้จักอบรมบุตรให้เป็นคนมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของสังคมและอยู่บนความสมดุลกับสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และการที่สังคมจะมีความผาสุกร่มเย็นก็ขึ้นอยู่กับสมาชิกที่ดี อันเป็นผลมาจากการครองเรือนที่ดีนั่นเอง เมื่อสังคมไทยมีการครองเรือนที่สมบูรณ์ทุกคนรู้จัก และทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องครบถ้วนก็จะส่งผลโดยรวม คือ ความเป็นปึกแผ่นของสังคมอย่างเด่นชัด แต่หากการครองเรือนนั้นขาดการพัฒนาหรือพัฒนาไปในทางที่ผิดไปจากหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแล้วก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคมเพื่อให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการครองเรือนมี ทางออก และเป็นการดำเนินไปตามวิถีของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ปัจจุบันต้องอาศัยหลักธรรม ในการครองเรือน เช่น แนวคิดหลักโอวาท 10 ของธรรมจริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเข้ามายึดโยง โดยมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และปฏิบัติโดยเหมาะสมจึงจะแก้ปัญหาในแต่ละระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาลหลักธรรมเพื่อการครองเรือนนั้นมีความสำคัญต่อสังคมไทยที่พลิกผันหรือเปลี่ยนแปลง (Disruption Society) ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก จึงเลือกที่จะนำเอาหลักธรรมเพื่อการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทมาแสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็น และมีความสำคัญต่อการครองเรือนในยุคสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง สามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการครองเรือนเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และแก้ปัญหาครอบครัวให้กับสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างยั่งยืนสมาชิกที่ดี อันเป็นผลมาจากการครองเรือนที่ดีนั่นเอง เมื่อสังคมไทยมีการครองเรือนที่สมบูรณ์ทุกคนรู้จัก และทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องครบถ้วนก็จะส่งผลโดยรวม คือ ความเป็นปึกแผ่นของสังคมอย่างเด่นชัด แต่หากการครองเรือนนั้นขาดการพัฒนาหรือพัฒนาไปในทางที่ผิดไปจากหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแล้วก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคมเพื่อให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการครองเรือนมีทางออก และเป็นการดำเนินไปตามวิถีของการดำรงชีวิต อย่างมีคุณค่า

และเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงในสภาพการณ์ปัจจุบันต้องอาศัยหลักธรรม ในการครองเรือน เช่น แนวคิดหลักโอวาท 10 ของธรรมชัยเศรษฐีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเข้ามายึดโยง โดยมีความเข้าใจที่ถูกต้อง และปฏิบัติโดยเหมาะสมจึงจะแก้ปัญหาในแต่ละระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการครองเรือนในสังคมปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักโอวาท 10 ประการ ของธรรมชัยเศรษฐีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเกี่ยวกับการครองเรือน
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักโอวาท 10 ประการ ของธรรมชัยเศรษฐีเกี่ยวกับการครองเรือนเพื่อแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรูปแบบของการศึกษาวิจัย คือ ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) ข้อมูลจากผู้ประสบความสำเร็จในการครองเรือนมาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ โดยสรุปเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับภาษาไทยพร้อมทั้ง อรรถกถาการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักโอวาท 10 ประการ และสภาพปัญหาการครองเรือนในสังคมปัจจุบัน โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักโอวาท 10 ประการเพื่อแก้ปัญหาการครองเรือนในสังคมปัจจุบัน
3. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา
4. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
5. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)
6. เมื่อศึกษาข้อมูลเอกสารแล้วเสร็จ จึงทำการวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) ประยุกต์ใช้ (Applying) เรียบเรียง และนำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียง
7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การครองเรือนในรูปแบบสถาบันครอบครัวของสังคมไทยในปัจจุบันกำลังอ่อนแออย่างรุนแรง และกำลังก้าวเข้าสู่ขั้นวิกฤติ จนอาจนำไปสู่การล่มสลายของระบบครอบครัว และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เป็นวงกว้างออกไป สาเหตุของปัญหาส่วนใหญ่มาจากด้านอารมณ์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านศีลธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม จนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ในปัจจุบันการเลือกคู่ของคนในสังคมไทยนั้นมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ คนหนุ่มสาวมีอิสระเสรีในการเลือกคู่มากขึ้น เนื่องจากความเจริญ และการไหลบ่าของวัฒนธรรมแบบตะวันตกทำให้ผู้คนสนใจเรื่องวัตถุมากกว่าจิตใจ ซึ่งเป็นผลให้มีการเลือกคู่กันอย่างเสรี และผลจากการเลือกคู่กันอย่างเสรีนั้น ก็ทำให้เกิดข้อผิดพลาด หรือข้อเสียอันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมาโดยเฉพาะปัญหา การหย่าร้างของคู่สามีภรรยา หรือมีการทิ้งภาระเรื่องเด็กกำพร้าไว้ให้เป็นปัญหาสังคมตามมา การหย่าร้าง หรือความไม่มั่นคงของครอบครัวนั้น ถือว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดมาจาก การเลือกคู่ และการใช้ชีวิตภายหลังเลือกคู่ หรือหากพิจารณาในภาษาสมัยใหม่การหย่าถือว่าเป็นเหตุมาจากการตาและบิดาที่ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ (ภิรมย์ บุญยืม, 2544)

อภิปรายผล

1. สภาพของปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวไทยนั้นเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์แล้ว การที่จะอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สนิทสนมกันนั้น ก็เป็นเรื่องยาก จึงจำเป็นต้องศึกษาหาสาเหตุของปัญหาในครอบครัวหนึ่ง ๆ อย่างน้อยที่สุดจะสามารถทำให้เข้าใจสาเหตุและส่งผลในด้านบวกต่อการอยู่ร่วมกันของบุคคล 2 คน ขึ้นไป

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัวในสังคมไทย และเป็นสาเหตุของการล่มสลายของสถาบันครอบครัวนั้นอาจจำแนกออกเป็นปัญหาใหญ่ ๆ ได้ ดังนี้

- 1.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ
- 1.2 ปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรม
- 1.3 ปัญหาด้านสังคม
- 1.4 ปัญหาด้านการหย่าร้างและความรุนแรงภายในครอบครัว

ความรุนแรงที่ปรากฏในลักษณะรูปธรรมที่แฝงอยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของรัฐ เช่น สามีข่มขืนภรรยาตนเองไม่ถือว่าเป็นผิดกฎหมาย และความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม หมายถึง ความรุนแรงที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมในสังคม เช่น ผู้หญิงเมื่อแต่งงานต้องตกเป็นสมบัติของสามี สามีคือช้างเท้าหน้า ภรรยา คือ ช้างเท้าหลัง ซึ่งความรุนแรงประการหลักนำไปสู่ความรุนแรงประเภทอื่น ๆ ตามมา (หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง, 2550)

ครอบครัวตามความหมายทางพระพุทธศาสนา หมายถึง สถาบันที่บุคคลมาอาศัยอยู่ด้วยกันโดยมีพันธะทางกาย และทางจิตร่วมกัน กล่าวคือการมีสัมพันธ์ทางกาย และมีความผูกพันทางจิต มีอุดมคติ และเป้าหมายชีวิตร่วมกัน มีความรักความเอื้ออาทรต่อกันและมีจิตใจที่ประสานปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันบนพื้นฐานของหน้าที่ และคุณธรรม (พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย), 2544) ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมหมวดหนึ่งที่จัดได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดสันติสุข กล่าวคือ หลักโอวาท 10 ประการของท่านธัญชัยเศรษฐี (แผนกตำรา, 2525) เป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งต่อครอบครัว ในการดำเนินชีวิตครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งให้ความสำคัญแก่ครอบครัวในฐานะเป็นรากฐานของสังคมที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมวลมนุษยชาติ จึงเน้นให้ผู้ครองเรือนดำรงตนอย่างถูกต้องตามวิถีทางแห่งฆราวาส (ดิเรก นุ่นกล้า, 2559)

แนวคิดหลักโอวาท 10 ของธัญชัยเศรษฐีที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทนับเป็นหนึ่งในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ควรศึกษา และนำมาประยุกต์ใช้กับการครองเรือนหรือสถาบันครอบครัวในสังคมปัจจุบันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการครองเรือน เสริมสร้างความมั่นคง ความรัก ความอบอุ่น และความมีเสถียรภาพให้กับสังคมปัจจุบัน

ความขัดแย้งหรือความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากต่างฝ่ายต่างไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน ความขัดแย้งอันนำไปสู่ความรุนแรงย่อมจะเกิดยาก ถ้าต่างฝ่ายต่างก็มุ่งที่จะอนุเคราะห์กัน พระพุทธศาสนาสอนให้เข้าใจธรรมชาติที่สร้างสตรียให้เกิดมาต่างจากชายว่ามีความหมายในตัวเอง คนส่วนมากใช้ชีวิตในการทำงานเพื่อหาเงินให้ได้พอเพียงกับความต้องการที่เกินพอดีของตนปัจจุบันค่านิยมการเก็บออมเป็นสิ่งที่คุณเชื่อ้อยลงโดยพิจารณาจากสถิติการซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นมีมากขึ้น (สุภาวดี ขุนทองจันทร์, 2559) นอกจากนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศยังกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนแบบใกล้ชิดกัน และรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมข้ามชาติวัฒนธรรมไร้พรมแดน หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมโลกซึ่งภายใต้วัฒนธรรมดังกล่าวนี้ผู้คนจะมีวิถีการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน (พรณพิลาศ กุลดิลก, 2560)

2. หลักโอวาท 10 ประการของธัญชัยเศรษฐี สังคมไทยได้รับอิทธิพลคำสอนจากพระพุทธศาสนาอย่างยาวนานในทุก ๆ ด้านรวมทั้งคำสอนในเรื่องของการครองเรือน จนมีคำพูดของคนโบราณติดอยู่ในสังคมไทยคือ “ไฟใน” และ “ไฟนอก” ซึ่งเกี่ยวข้องกับการครองเรือนโดยตรงเป็นการนำหลักโอวาท 10 ประการ คือ “ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า” มาใช้เพื่อให้การครองเรือน และการครองรักของคนในสังคมเป็นไปโดยเสริมสร้างความสุขในครอบครัว หลักโอวาท 10 ประการ ของธัญชัยเศรษฐีที่ได้อบรมสั่งสอนมารยาทให้แก่ทางวิสาขามหาอุบาสิกา ผู้เป็นธิดาของตนก่อนนางจะแยกออกไปอยู่ ครองเรือนในตระกูลของสามี ประกอบด้วย 1) ไฟในอย่านำออก 2) ไฟนอกอย่านำเข้า 3) ควรให้แก่คนที่ให้

4) ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ 5) ควรให้ทั้งแก่คนที่ให้ และคนที่ไม่ให้ 6) พึงนั่งให้เป็นสุข 7) พึงนอนให้เป็นสุข 8) พึงบริโภคให้เป็นสุข 9) พึงบูชาไฟ 10) พึงนอบน้อมเทวดาภายใน

การครองเรือนในสังคมปัจจุบันมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัว เพื่อการดำรงอยู่ในสภาวะการณ์ของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน รวมทั้งสามีและภรรยาต้องมีการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ภายในครอบครัว

3. การประยุกต์ใช้หลักโอวาท 10 ประการ ของธัญชัยเศรษฐีเกี่ยวกับการครองเรือน เพื่อแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบันหลักโอวาท 10 ประการ ธัญชัยเศรษฐีได้อบรมมารยาทสมบัติของตระกูลสตรีผู้ไปสู่ตระกูลของสามีโดยให้โอวาท 10 ประการ เป็นแนวปฏิบัติ คือ

3.1 ในด้านเศรษฐกิจนั้นสงเคราะห์ด้วยหลักโอวาทข้อ 3 พึงให้แก่คนที่ให้เท่านั้น ข้อที่ 4 ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ และข้อที่ 5 ควรให้ทั้งแก่คนที่ให้และคนที่ไม่ให้ โดยนำหลักธรรมที่แผงเร้นอยู่ในโอวาทดังกล่าวมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาการครองเรือนด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ หลักทฤษฎัมมิกัตถสังวัตตนิกะ 4 หลักกุลจิรัฏฐิติธรรม 4 หลักโภควิภาค 4 และหลักพลีกรรม 5

3.2 ในด้านศีลธรรมและจริยธรรมนั้นสงเคราะห์ด้วยหลักโอวาทข้อที่ 9 พึงบูชาไฟ และข้อที่ 10 พึงนอบน้อมเทวดาภายใน โดยนำหลักธรรมที่แผงเร้นอยู่ในโอวาทดังกล่าว มาปรับใช้แก้ปัญหาในด้านศีลธรรมและจริยธรรม ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 และหลักฆราวาสธรรม 4

3.3 ในด้านสังคมนั้นสงเคราะห์ด้วยหลักโอวาทข้อที่ 1 ไฟในอย่าน้ออก และข้อที่ 2 ไฟนอกอย่านำเข้า โดยนำหลักธรรมที่แผงเร้นอยู่ในโอวาทดังกล่าวมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาการครองเรือนด้านสังคม ได้แก่ หลักศีล 5 หมายถึง หลักเบญจศีล เบญจธรรม

3.4 ในด้านการหย่าร้างและความรุนแรงภายในครอบครัวนั้นสงเคราะห์ด้วยหลักโอวาทข้อที่ 6 พึงนั่งให้เป็นสุข ข้อที่ 7 พึงนอนให้เป็นสุข ข้อที่ 8 พึงบริโภคให้เป็นสุข โดยนำหลักธรรมที่แผงเร้นอยู่ในโอวาทดังกล่าวมาปรับใช้ในการแก้ปัญหาการครองเรือนด้านการหย่าร้าง และความรุนแรงภายในครอบครัว ได้แก่ หลักทศ 6

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การครองเรือนให้ประสบความสำเร็จโดยไม่เกิดปัญหาการหย่าร้าง หรือแยกทางกัน ในภายหลังของคู่สามีภรณานั้น คือ การครองเรือนตามแนวทางที่จะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการใช้ร่วมด้วย คือ การยึดหลักไฟในอย่าน้ออก ไฟนอกอย่านำเข้า จากโอวาท 10 ประการของธัญชัยเศรษฐีซึ่งเป็นปรีศนาธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติตามหน้าที่ และสถานภาพของสมาชิกภายในครอบครัวเพื่อสร้างความสงบร่มเย็น คือ ไม่ให้เกิด

ความเดือดร้อนฉุนเฉียว อีกนัยหนึ่งยังเป็นหลักธรรมที่สมาชิกภายในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่ร่วมกันสามารถใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างความรักความผูกพันทั้งทางกาย และจิตใจร่วมกัน

หลักโอวาททั้ง 10 ประการนั้นเป็นการแฝงไว้ซึ่งปรีชาธรรมอันเป็นแนวทางสำหรับนำไปปฏิบัติ เพื่อให้การครองเรือน หรือสถาบันครอบครัวปราศจากความขัดแย้ง เสริมสร้างความรักความสามัคคี มุ่งให้ทุกคนรู้จักบทบาทหน้าที่ และสถานภาพของแต่ละคนแล้วดำเนินชีวิตไปตามหน้าที่ดังกล่าวอย่างถูกต้องเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ในตระกูล คือ พ่อแม่ทั้งฝ่ายสามี และภรรยา รวมถึงชีวิตในการครองเรือนอันเป็นหัวใจสำคัญ คือ คู่สามีภรรยาเองอีกด้วย ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความมั่นคงภายในครอบครัวอย่างแท้จริงอันจะส่งผลต่อสังคมโดยรวมอีกต่อไปด้วย

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมในสังคมปัจจุบัน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เป็นประโยชน์ ดังนี้ คุณค่าและประโยชน์ของหลักโอวาท 10 ประการนี้ เมื่อมองจากมิติของการกล่าวเปรียบเทียบภาระหน้าที่ และบุคคลที่ต้องรับผิดชอบหรืออาศัยอยู่ร่วมกันว่าเป็นฉุนเฉียว กล่าวคือ คุณลักษณะของไฟ หากเราบริหารจัดการดีเกิดความถูกต้องเหมาะสมก็จะเกิด เป็นประโยชน์ เช่น ให้แสงสว่างให้ความอบอุ่น เป็นต้น แต่หากบริหารจัดการไม่ดีไม่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว ย่อมนำมาซึ่งความเสียหายหลายประการ เช่น เกิดอัคคีภัย เป็นต้น คุณค่าในเชิงความหมายของหลักโอวาท 10 ประการ ตัวอย่างเช่น

1. ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว
2. ช่วยเสริมสร้างความรักที่ยั่งยืน
3. เป็นแนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล
4. ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวสู่สังคม
5. เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบต่อบุคคลภายในครอบครัวที่มีหน้าที่ และสถานภาพที่แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความสำคัญยิ่งต่อสถาบันครอบครัว ทั้งทางด้าน การรู้จักบริหารจัดการทรัพย์ ด้านศีลธรรมและจริยธรรม ด้านความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก และด้านความสัมพันธ์กับบุคคลภายในครอบครัว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการครองเรือนที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาธรรมบทในสังคมปัจจุบัน” ผู้วิจัยพบว่า หลักโอวาท 10 ประการนั้นเป็นแนวทางที่มีความสำคัญในทางปฏิบัติอย่างยิ่ง กล่าวคือ หลักโอวาท 10 ประการแฝงไว้ด้วยปรีชาธรรม ที่เป็นการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างศีลธรรม ส่งเสริมให้สังคมอยู่อย่างมีความสุข และช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง และความรุนแรงภายในครอบครัว ทำให้สถาบัน

ครอบครัวมีเสถียรภาพส่งผลให้สังคมไทยเกิดความมั่นคง เป็นสังคมในอุดมคติ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา จึงขอเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสตรีไทยภายใต้ค่านิยมของสังคมปัจจุบัน
2. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและการนำไปสู่การล่มสลายของครอบครัวไทย
3. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการใช้ชีวิตคู่ภายใต้วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบัน
4. ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของความเท่าเทียมกันในฐานะผู้นำครอบครัวของสตรีในสังคมไทย
5. พุทธอรรถปริวัตในหลักโอวาท 10 ประการ

เอกสารอ้างอิง

- แผนกตำรา. (2525). *อันตรคาถาธรรมบทแปล ภาค 3*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย.
- ดิเรก นุ่นกล้า. (2559). พระพุทธศาสนากับการพัฒนสถาบันครอบครัว. ใน *สารนิพนธ์พุทธ
ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรณพิลาศ กุลติล. (2560). การขับเคลื่อนสังคมผ่านสื่อใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์.
วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(49), 59-77.
- พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย (แก้ววงศ์น้อย). (2544). แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคม
ในสถาบันครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิบูล สุนตจิตโต. (2557). การวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์สำหรับแก้ปัญหาการครองเรือน
ในสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ*, 1(1), 12-22.
- ภิรมย์ บุญยิ้ม. (2544). การศึกษาหลักการเลือกคู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท.
ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- วันัญญา แก้วแก้วปาน. (2560). สัมพันธภาพครอบครัวกับปัญหาการกระทำผิดในวัยรุ่น.
Veridian E-Journal Silpakorn University, 10(1), 361-371.
- วรารัตน์ มหามนตรี. (2557). โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภามิต. ใน *รายงานวิจัย*.
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมภาร พรหมทา. (2548). *พุทธปรัชญา: มนุษย์สังคม และ ปัญหาจริยธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: ศยาม.

- สุภาวดี ขุนทองจันทร์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์กับค่านิยมพื้นฐานในสังคมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 7(1), 160-185.
- หนึ่งฤทัย ขอผลกลาง. (2550). ปัจจัยแห่งการดำรงอยู่หรือล่มสลายของครอบครัว. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

**การวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์
เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน***
**AN ANALYSIS OF THE BUDDHIST ETHICAL VALUES OF ĀNANDA
FOR DEVELOPING THAI YOUTH TODAY**

พระวิเศษ ถาวรธมโม (ชาวสุต)

Phra Wiset Thavaradhammo (Khawsud)

สิทธิโชค ปานะศรี

Sitthichok Panasree

พระครูโฆสิตวัณณานุกุล

Phrakru Kositwattanankul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: wisetkawsud99@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document Research)

ผลการวิจัยพบว่า: 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่าเยาวชน เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคมและประเทศชาติที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การนำหลักพุทธจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน เป็นการพัฒนาเยาวชนให้ปฏิบัติตนตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การเกิดภูมิคุ้มกันกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี 2) คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย คุณค่าด้านความกตัญญูกตเวที คุณค่าด้านความเมตตา คุณค่าด้านความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา คุณค่าด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน คุณค่าด้าน

---

* Received 17 February 2020; Revised 3 March 2020; Accepted 20 March 2020

ความขยันอดทน และคุณค่าด้านความใจกว้างยอมรับคำติชม และ 3) คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่า คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านความกตัญญูทักท้วง คุณค่าด้านความมีเมตตา คุณค่าด้านความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา คุณค่าด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน คุณค่าด้านความขยันอดทน และคุณค่าด้านความใจกว้างยอมรับคำติชม จากนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แยกย่อยให้เห็นคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ในแต่ละด้านที่ก่อให้เกิดคุณค่าเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน โดยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านร่างกาย คุณค่าด้านจิตใจ คุณค่าด้านสังคม และคุณค่าด้านประเพณีและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: คุณค่าทางพุทธจริยธรรม, พระอานนท์, การพัฒนาเยาวชนไทย

Abstract

An Analysis of the Buddhist Ethical Values of Ānanda for Developing Thai Youth of today has objectives: 1) to study the ideas on the development of Thai youth of today, 2) to study the Buddhist ethical values of Ānanda as appeared in Theravada Buddhist scriptures, and 3) to analyze the Buddhist ethical values of Ānanda for developing Thai youth of today. This is a qualitative research mainly done by documentary research.

In the research, it was found that: The ideas concerning with the development of Thai youth of today were clearly found that they are persons whose essential existence is of the utmost important to both society and nation where their development must bodily and mentally made. In doing this, the Buddhist teachings become necessary factors for being applied in their daily life in the present society. By following the Buddhist teachings they can behave in the proper manners and thereby bringing the immunity to them resulting in the good life due to reducing various problems taking place in the present time. The Buddhist ethical values of Ānanda as appeared in Theravada Buddhist scriptures showed that they are of basic principles on gratitude, loving kindness, study – loving, humbleness, effort and generosity. And the Buddhist ethical values of Ānanda for developing Thai youth of today were considerably found that they are of six kinds of values, gratitude, loving kindness, study – loving, humbleness, effort, and openness. In this research, the mentioned values were

categorically classified as follows: bodily, mentally, socially, and traditionally and culturally ones.

Keywords: Buddhist Ethical Values, Ānanda, Developing Thai Youth

บทนำ

พระอานนท์ เป็นพุทธสาวกองค์สำคัญยิ่งของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ที่มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ต่อพระพุทธศาสนา ท่านได้รับการยกย่องให้เป็นผู้เลิศใน 5 ด้าน คือ 1) เป็นพหูสูตร คือ เป็นผู้ที่ได้รับสดับรับฟังมามาก 2) เป็นผู้มั่งคั่ง คือ มีสติมั่นคง 3) เป็นผู้มั่งคั่ง คือ มีวิธีการจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี 4) เป็นผู้มั่งคั่ง คือ มีวิธีทรงจำไว้ และ 5) เป็นพุทธอุปัฏฐาก คือ ทำหน้าที่รับใช้พระพุทธเจ้า (ขุ.เถร. (ไทย) 26/1024/507.) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การดำเนินชีวิตของพระอรหันต์ ไม่ว่าจะเป็นด้านกิจการงานต่าง ๆ และความประพฤติส่วนตัว ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์ของมหาชนและคำนึงถึงความเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับชนรุ่นหลังที่สอดคล้องกับคุณธรรม คือ ความกรุณาที่เป็นแรงจูงใจ ส่วนเรื่องเอตทัคคะที่พระอรหันต์กล่าวกรณียได้บรรดาธิบายนั้น เป็นเพียงการประกาศยกย่องความสามารถพิเศษเฉพาะตัวของพระสาวกบางท่านที่มี จุดเด่น หรือข้อพิเศษแตกต่างจากองค์อื่น ๆ อันเป็นที่เลื่อมใสรู้กันทั่วไป พระพุทธเจ้าเพียงแต่ทรงยกขึ้นมาตรัสในที่ประชุมบ้าง หรือถ้าเป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่การทำงานก็มีเฉพาะกรณีที่ท่านทำนั้นได้อย่างยอดเยี่ยม ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ อันถือเป็นเกียรติและมีคุณค่าแห่งความดีงามของพระสาวก

ด้วยเหตุผลที่ท่านเป็นผู้เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณาต่อพุทธบริษัท และได้ปฏิบัติหน้าที่พุทธอุปัฏฐากอย่างดีเยี่ยม เป็นผู้ที่มีคุณค่าทางพุทธจริยธรรมอย่างหลากหลาย เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติของท่านแล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในปฏิปทาของท่าน จึงต้องการศึกษาให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น จึงได้ตัดสินใจศึกษาเรื่องนี้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และนำไปเผยแพร่ให้กับพุทธบริษัทต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของพระอานนทจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา ตำรา และผลงานจากการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช
3. เรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะ นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)
4. จัดพิมพ์วิทยานิพนธ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนทเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน เพื่อศึกษาคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนทที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนทเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document Research) ผลการศึกษาวิจัยสรุปผลได้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกระบวนการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ให้มีคุณภาพ เพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญเบื้องต้นที่นำไปสู่การพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของการดำรงชีวิต มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงามและมีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคมในยุคปัจจุบันที่จะนำไปสู่การพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และช่วยให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง โดยมีหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของคุณงามความดี การกระทำความดี เพื่อสร้างสมคุณงามความดีต่าง ๆ ให้เจริญงอกงามอันช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

เยาวชน ถือเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคมและประเทศชาติที่จะต้องช่วยกันพัฒนาให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การนำหลักพุทธธรรมหรือแนวทางปฏิบัติเชิงพุทธมาใช้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต จึงกล่าวได้ว่า เป็นการพัฒนาเยาวชนให้ปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การเกิดภูมิคุ้มกันกับสภาพปัญหาต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี เยาวชนไทยในสังคมปัจจุบัน จะต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไปอย่างสมดุลตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม ในทิศทางที่ถูกต้อง มีระเบียบวินัย มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมสังคมในการใช้ชีวิต รวมทั้งการมีส่วนร่วมเพื่อสังคม ชุมชน และประเทศชาติ

ในการพัฒนาเยาวชนไทย มีเป้าหมายที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ได้แก่ การพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนดีและคนเก่ง โดยมีพฤติกรรมที่เหมาะสมใน 4 ด้าน คือ

- 1.1 เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนตนเอง
- 1.2 เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- 1.3 เป็นผู้ที่ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่
- 1.4 พยายามพัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคมด้วย (ดวงเดือน

พันธุ์มนาวิน, 2539)

โดยสรุป การพัฒนาเยาวชนไทยในสังคมปัจจุบัน มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาให้เยาวชนเป็นคนดีและคนเก่งของสังคม มีคุณภาพชีวิตที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข

2. คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทจากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

พระอานนท์ ทรงเป็นเจ้าชายแห่งศากยวงศ์ เป็นพระโอรสของพระเจ้าอมิตทมะ ผู้เป็นพระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนมหาราช ซึ่งมีศักดิ์เป็นพระเจ้าน้าของพระพุทธเจ้า ส่วนมารดาของท่านทรงพระนามว่า นางกิสสาโคตมี พระอานนท์เมื่อนับโดยความสัมพันธ์แห่งพระญาติแล้ว มีศักดิ์เป็นพระอนุชาของพระพุทธเจ้า และยังเป็นสหชาติของเจ้าชายสิทธัตถะ

เจ้าชายอานนท์ออกบวชในครั้งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ในพรรษาที่ 2 ได้เสด็จกลับไปโปรดพระพุทธบิดาและพระญาติวงศ์ศากยวงศ์แห่งนครกบิลพัสดุ์ พร้อมกับเจ้าชายมหามานะ เจ้าชาย อนุรุทธะ เจ้าชายภัททิยะ เจ้าชายภคคุ เจ้าชายกิมพิละ เจ้าชายเทวทัต และอุบาลีช่างกลบกล สำหรับพระอุปัชฌายะของพระอานนท์ คือ พระเพลลัญฐีสีเสระ พระอานนท์ เมื่อบวชแล้วไม่นานก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล เป็นพระโสดาบัน เพราะได้ฟังธรรมเทศนาของพระปทุมมกันตานิ และบรรลุพระอรหันต์ในช่วงก่อนการทำสังคายนาครั้งที่ 1 พระอานนท์นิพพานเมื่ออายุได้ 120 ปี หลังพุทธปรินิพพาน 40 ปี บนอากาศเหนือแม่น้ำโรหิณี

2.1 บทบาทของพระอานนท์ที่มีต่อการดำรงพระพุทธศาสนา สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 2.1.1 บทบาทในการแสดงธรรมแก่พุทธบริษัท
- 2.1.2 บทบาทในฐานะการเป็นพุทธอุปัฏฐาก

2.1.3 บทบาทในฐานะผู้เจรจาไกล่เกลี่ยแก้ไขปัญหา

2.1.4 บทบาทในการเข้าร่วมการทำสังคายนาครั้งที่ 1

2.2 ความสัมพันธ์ของพระอานนท์กับบุคคลต่าง ๆ ถือเป็นภาพสะท้อนที่แสดงให้เห็นว่า พระอานนท์มีบทบาทสำคัญมากในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นสื่อกลางระหว่างบุคคลต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.2.1 ความสัมพันธ์กับพระพุทธเจ้า

2.2.2 ความสัมพันธ์กับภิกษุ

2.2.3 ความสัมพันธ์กับภิกษุณี

2.2.4 ความสัมพันธ์กับอุบาสกอุบาสิกา

2.2.5 ความสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป

2.3 พุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.3.1 ด้านความกตัญญูกตเวที

2.3.2 ด้านความมีเมตตา

2.3.3 ด้านความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา

2.3.4 ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน

2.3.5 ด้านความขยันอดทน

2.3.6 ด้านความใจกว้างยอมรับคำติชม

กล่าวโดยสรุป พุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีปรากฏอยู่อย่างหลากหลาย ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนเพียงบางส่วนเท่านั้น

3. วิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน

3.1 พระพุทธศาสนา ถือเป็นศาสนาแห่งการพัฒนาคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้เกิดความสมบูรณ์เท่าที่มนุษย์แต่ละคนจะสามารถพัฒนาได้ สำหรับหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธนั้นมีมากมาย หลักไตรสิกขา ถือเป็นหลักพุทธธรรมหมวดหนึ่งที่มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเยาวชน ประกอบด้วยการพัฒนาพฤติกรรม การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญาพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน โดยส่งเสริมซึ่งกันและกันในกระบวนการพัฒนาเยาวชน ได้แก่

3.1.1 ศิล เป็นการฝึกในด้านพฤติกรรม

3.1.2 สมาธิ เป็นการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่ การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตเยาวชนในด้านคุณธรรมความดีงาม

3.1.3 ปัญญา เป็นการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็นความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คัดการต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

3.2 กระบวนการพัฒนา เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันก็ได้ แต่ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญงอกงาม หรือสู่การมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมเกื้อกูลให้ตนเองประสบความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ดังนั้น บุคคลจะต้องมีการพัฒนาตนเอง จะต้องสำรวจ หรือวิเคราะห์ถึงความต้องการของตนเองเพื่อทราบถึงจุดเด่นและข้อบกพร่องของตนเอง และนำข้อบกพร่องนั้นมาปรับปรุงแก้ไข ไม่มีความพอใจกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบัน เพราะความต้องการได้รับบางอย่างมากขึ้นหรือต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดีขึ้น และเพื่อจะทำให้บรรลุเป้าหมายของตนเองที่ตั้งไว้ บางครั้งจะต้องเผชิญกับความเสี่ยง อุปสรรคปัญหาต่าง ๆ หรืออาจมีพฤติกรรมที่ไม่ดี หากต้องการพัฒนาแก้ไขพฤติกรรมหรืออุปสรรคปัญหาดังกล่าว ก็สามารถนำพฤติกรรมที่ไม่ดีนั้นมาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นตามหลักการของภาวนา 4 อันเป็นหลักพุทธธรรมอีกหมวดหนึ่งเกี่ยวกับการทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า ได้แก่ การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา นั่นคือ กระบวนการฝึกอบรมให้มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เป็นบันไดในการพัฒนาตนสู่ความเป็นผู้มีอิสรภาพและหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง

3.3 พุทธจริยธรรม เป็นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่มีความสำคัญ และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ หลักภาวนา 4 ประกอบด้วย

3.3.1 คุณค่าการพัฒนาด้านร่างกาย

3.3.2 คุณค่าการพัฒนาด้านศีล

3.3.3 คุณค่าการพัฒนาด้านจิต

3.3.4 คุณค่าการพัฒนาด้านปัญญา

3.4 ในการวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนทที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนในปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็นรายด้าน ดังนี้

3.4.1 คุณค่าความกตัญญูกตเวที

3.4.2 คุณค่าความมีเมตตา

3.4.3 คุณค่าความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา

3.4.4 คุณค่าความอ่อนน้อมถ่อมตน

3.4.5 คุณค่าความขยันอดทน

3.4.6 คุณค่าความใจกว้างยอมรับคำติชม

จากนั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แยกย่อยให้เห็นคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ ในแต่ละด้านที่ก่อให้เกิดคุณค่าเพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน โดยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านร่างกาย 2) คุณค่าด้านจิตใจ 3) คุณค่าด้านสังคม และ 4) คุณค่าด้าน ประเพณีและวัฒนธรรม

โดยสรุป คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ทั้ง 6 ด้าน เป็นพุทธจริยธรรม ทางพระพุทธรศาสนาที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นพุทธจริยธรรมที่สามารถนำมาเป็นแนวทาง การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างสมดุลและช่วยให้เยาวชน ไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันจะนำพาสังคมไทยไปสู่สันติสุขที่ยั่งยืน

อภิปรายผล

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน เยาวชนเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคมและ ประเทศชาติที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การนำหลักพุทธ จริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมปัจจุบัน เป็นการพัฒนา เยาวชนให้ปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การเกิดภูมิคุ้มกันกับสภาพปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการพัฒนาให้เยาวชน เป็นคนดีและคนเก่ง มีพฤติกรรมที่เหมาะสมใน 4 ด้าน คือ 1) เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนตนเอง 2) เป็นผู้ที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3) เป็นผู้ที่ยอมรับข้อบกพร่องที่ตนทำ และ 4) พยายามพัฒนาตนเองและ ช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคมด้วย ดังที่ (สมสุข นิธิอุทัย, 2554) ได้ศึกษา “การพัฒนาเยาวชนตาม แนวพุทธในสังคมไทย” พบว่า การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธ ศึกษาความหมายพฤติกรรม เยาวชนตามแนวพุทธตามการกระทำ สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน อันเป็น ผลมาจากการบงการของตัณหา มีเป้าหมายของการพัฒนาเยาวชน มี 3 ชั้น คือ 1) เป้าหมายใน ปัจจุบัน 2) เป้าหมายในอนาคต 3) เป้าหมายขั้นสูงสุด จุดเริ่มต้นของการพัฒนาของเยาวชน ตามแนวพุทธ คือ สัมมาทิฐิ การส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนตามแนวพุทธ โดยใช้หลักไตรสิกขา สถาบันทางสังคมเป็นปรโตไลษะ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาแนวพุทธให้แก่ เยาวชน สำหรับการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทย ศึกษาพฤติกรรมของเยาวชนที่สามารถ วัดได้ เป้าหมายของการพัฒนาเยาวชนครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) ไม่เบียดเบียนตนเอง 2) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3) ยอมรับข้อบกพร่องที่ตนทำ 4) พัฒนาตนเองและช่วยพัฒนาผู้อื่นและสังคม สาเหตุของพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เกิดจากสาเหตุทางครอบครัว เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

จุดเริ่มต้นของ การพัฒนาเยาวชน คือ การมีทัศนคติที่ดีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เยาวชน กระทำพฤติกรรม เน้นการส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาเยาวชน ได้แก่ การพัฒนาวินัยในตน การพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์ การพัฒนาความสามารถในการคิด บทบาท ของสถาบันทางสังคมมีส่วน ในการอบรมสั่งสอน ชัดเจน และเป็นแบบอย่างให้แก่เยาวชน เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา พัฒนาการของการพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธใน สังคมไทย พบพัฒนาการของการ พัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในเรื่องความหมายของ พฤติกรรมเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย สาเหตุของพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามแนว พุทธในสังคมไทย จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเยาวชน ตามแนวพุทธในสังคมไทย เป้าหมายของ การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย การส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามแนว พุทธในสังคมไทย และบทบาทของสถาบันทางสังคมในการส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนตามแนว พุทธในสังคมไทย

2. คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น มีปรากฏ อยู่อย่างหลากหลาย ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนเพียงบางส่วนเท่านั้น ได้แก่ 1) ด้านความกตัญญูกตเวที 2) ด้านความมีเมตตา 3) ด้านความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 4) ด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน 5) ด้านความ ขยันอดทน และ 6) ด้านความใจกว้างยอมรับคำติชม ดังที่ (พระจรัญ สุวโจ (สะท้อน), 2558) ได้ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการแสดงความกตัญญูกตเวทีของพระอานนท์พบว่า 1) รูปแบบการ แสดงความกตัญญูของพระอานนท์ เริ่มจากรูปแบบเป็นพุทธอุปัฏฐาก ตามปกติรูปแบบการจัด กิจกรรมที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันตระเตรียมภัตตาหาร สถานที่ฉัน ภาชนะที่ทรงใช้ มีเครื่องอุปโภคและบริโภค รูปแบบการตอบรับผู้ที่มาขอเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้า ตอบคำซักถามพุทธจริยวัตรผู้ที่มาเฝ้า ตอบปัญหาธรรมแก่พุทธศาสนิกชนผู้สงสัย และซักถาม เพื่อความเข้าใจซึ่งถึงหลักธรรม รูปแบบเป็นภาระพาผู้มาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ในโอกาสสมควร รูปแบบการประสานงานของพุทธศาสนิกชนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ และรูปแบบสงเคราะห์ พระประยูรญาติ 2) ผลของการปฏิบัติตามความกตัญญู พบว่า พุทธกิจของพระองค์ทรงได้รับความ สะดวกสบายในระดับหนึ่งเพราะความช่วยเหลือแบ่งเบาภารกิจของพระอานนท์ ผู้เข้ามา เฝ้าพระองค์ ได้รับการปฏิสนธิฐานตามความเหมาะสม ได้รู้พุทธจริยวัตรของพระองค์ ลักษณะ เช่นนี้รู้ได้ตามที่พระ อานนท์แจ้งให้ทราบ เมื่อมีปัญหาธรรมก็ได้เรียนถามพระอานนท์ให้เกิด ความเข้าใจได้ถูกต้องตามที่พระอานนท์แสดง เมื่อมีโอกาสก็ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยการนำ ของพระอานนท์ พระอานนท์ได้รับภาระประสานงานของพุทธศาสนิกชน นิมนต์พระพุทธองค์ ไปโปรด พระอานนท์สงเคราะห์ พระประยูรญาติโดยใช้วาทกรรมทูลพระพุทธเจ้าทรงอนุญาต ให้พระนางมหาปราชบาติโคตมีบวชเป็นภิกษุณี และเป็นต้นเหตุให้สตรีมาบวชบรรพชิต

ปฏิบัติวิเวกธรรมในพระพุทธศาสนา และ 3) การนำรูปแบบการแสดงความกตัญญูทเวทียของพระอานนท์ สามารถนำไปปรับใช้กับ สังคมไทย เช่น นำไปปรับใช้ให้กับสถาบันครอบครัวที่มีต่อบุพพการีที่ล่วงลับไปแล้ว การเลี้ยงดูมารดา บิดาผู้เป็นอุปการีชนเคยอุปการคุณ อบรมสั่งสอนเลี้ยงดูบุตรธิดามาด้วยกุศลจิต ดังนั้น บุตรธิดาจึงควรเคารพเชื่อฟัง การนำรูปแบบกตัญญูทเวทียไปปรับใช้ให้กับสังคม มีการแสดงความกตัญญูทเวทียต่อผู้อื่น และสิ่งอื่นเพราะเป็นฐานคำจุนสังคมในด้านศีลธรรม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการนำไปปรับใช้ต่อประเทศชาติ เช่น การแสดงความ กตัญญูทเวทียด้วยการรู้คุณค่าของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

3. วิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน

การวิเคราะห์คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนในปัจจุบัน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้เป็นรายด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าความกตัญญูทเวทีย 2) คุณค่าความมีเมตตา 3) คุณค่าความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา 4) คุณค่าความอ่อนน้อมถ่อมตน 5) คุณค่าความขยันอดทน และ 6) คุณค่าความใจกว้าง ยอมรับคำติชม โดยคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ทั้ง 6 ด้าน เป็นพุทธจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เป็นพุทธจริยธรรมที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทยในปัจจุบันได้อย่างสมดุลและช่วยให้เยาวชนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีอันจะนำพาสังคมไทยไปสู่สันติสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของ (วิรัช อนันต์เธียร, 2557) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประเด็นปัญหาของของเยาวชน คือ ปัญหาทางร่างกายของเยาวชน ปัญหาทางด้านอารมณ์ และจิต ปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนและบุคคลใกล้ชิด ปัญหาด้านแรงบันดาลใจและเป้าหมายในชีวิต ปัญหาสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ๆ ปัญหาประวัติการทำผิด ปัญหาภูมิหลังและโอกาสของการศึกษา ปัญหาด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน และปัญหาด้านระบบการศึกษาของชาติ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่ออาการกระทำผิดของเยาวชนมีปัจจัย 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านสังคม เช่น สภาพสังคมเพื่อนของเยาวชน ชุมชนที่อยู่อาศัย การเข้าถึงสิ่งผิดกฎหมายและอบายมุขได้ง่าย ฯลฯ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการเงินปัจจัย 4 ค่าครองชีพสูง การขาดโอกาสในการทำงาน เป็นต้น ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น ลักษณะการเลี้ยงดู ลักษณะครอบครัว ลักษณะพ่อแม่ เป็นต้น และปัจจัยด้านตัวเยาวชนเอง เช่น ลักษณะของพันธุกรรม วุฒิภาวะที่ยังไม่พัฒนา ปัญหาการเจ็บป่วยของ เยาวชน เป็นต้น โดยปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนแตกต่างกันไป วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชนทำได้ใน 2 มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่าง ๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดี

ให้กับเยาวชน เป็นต้น กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ 4 มรรค พรหมวิหาร 4 เป็นต้น ผู้วิจัยได้ค้นพบแผนกลยุทธ์ในการพัฒนา เยาวชน 4 แผน คือ แผนกลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข แผนกลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง แผนกลยุทธ์ ด้านการการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และแผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มี แนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เยาวชน เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศชาติที่จะต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การนำหลักพุทธจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบันให้ปฏิบัติตนตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การเกิดภูมิคุ้มกันกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย คุณค่าด้านความกตัญญูกตเวที คุณค่าด้านความมีเมตตา คุณค่าด้านความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา คุณค่าด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน คุณค่าด้านความขยันอดทน และคุณค่าด้านความใจกว้างยอมรับคำติชม

คุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์เพื่อการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านความกตัญญูกตเวที คุณค่าด้านความมีเมตตา คุณค่าด้านความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา คุณค่าด้านความอ่อนน้อมถ่อมตน คุณค่าด้านความขยันอดทน และคุณค่าด้านความใจกว้างยอมรับคำติชม และมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. วัดและองค์กรชาวพุทธควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระอานนท์ให้ชาวพุทธและบุคคลทั่วไปได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของพระอานนท์ที่มีต่อพุทธบริษัท
2. วัดและองค์กรชาวพุทธควรนำเสนอข้อมูลให้ชาวพุทธและบุคคลทั่วไปเห็นว่าพระอานนท์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชน
3. วัดและองค์กรชาวพุทธควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระอานนท์ให้ชาวพุทธได้เห็นและเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของพระอานนท์ที่มีคุณูปการต่อชาวพุทธและพระพุทธศาสนา
4. วัดและองค์กรชาวพุทธควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระอานนท์ให้ชาวพุทธได้เห็นถึงคุณค่าทางพุทธจริยธรรมของพระอานนท์ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการบำเพ็ญบารมีที่ปรากฏในชาดกต่าง ๆ

2. ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระอานนท์ภายหลังพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว
3. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ของพระอานนท์ในตำแหน่งเอตทัคคะทั้ง 5 อย่าง
4. ควรมีการศึกษาคุณสมบัติของพระอานนท์ด้านการศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการศึกษาของเยาวชนไทยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2539). การใช้ผลผลิตจากการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาคนไทย. *วารสารจิตวิทยา*, 3(2), 46-60.
- พระจรัญ สุวโจ (สะท้อน). (2558). ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการแสดงความกตัญญูกตเวทีของพระอานนท์เถระ. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีรชัย อนันต์เขียร. (2557). กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมสุข นิธิอุทัย. (2554). การพัฒนาเยาวชนตามแนวพุทธในสังคมไทย. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี
วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*

STUDY OF QUIDDINE FOR THE DEVELOPEMT OF ECO-TOURISM IN
THE FORM OF NAWATWITHI, WAT LAEM PHO, KO YO SUB-DISTRICT,
MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

สุชาติ นกหนู

Suchart Nokhnu

พระครูวิรัตธรรมโชติ

Prakru Viratdrammachot

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เดชชาติ ตรัทรพย์

Detchat Treesap

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: suchaart90739@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านบุคคลากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.53$) รองลงมาได้แก่ ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย/ด้านราคา ($\bar{X} = 3.42$), และด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า ($\bar{X} = 3.40$) และด้านการส่งเสริมท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.39$) ส่วนด้านข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 3.34$) เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีแนวทางการพัฒนาการ

---

* Received 27 February 2020; Revised 15 March 2020; Accepted 10 April 2020

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า 2.1) ควรเพิ่มจุดถ่ายภาพที่ดีและสวยงามกว่าที่มีอยู่ 2.2) ควรมีป้ายกำหนดในบริเวณวัดเกี่ยวกับการแต่งกายของนักท่องเที่ยว แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยให้เหมาะสมกับสถานที่ 2.3) ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าชุมชน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก 2.4) ควรมีศูนย์ประสานงานหรืออำนวยการ หรือมีสถานที่แสดงวิดิทัศน์ สถานที่น่าชม เพื่อให้ผู้มือน้อยได้รู้ได้เห็น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, รูปแบบนวัตวิถี

Abstract

There are two objectives of this research as follows 1) to study on Eco-Tourism in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province and 2) to study on Guideline for the Development of Eco-Tourism in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province.

The findings are as follows: 1) The level of Eco-Tourism development in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Sub-district, Mueang District, Songkhla Province by overview is at moderate level for all aspects when considered in each domain found that the domain of personal is the highest mean ($\bar{X} = 3.53$) follow by domain of place, prize and selling lane ($\bar{X} = 3.42$) domain of service process and product ($\bar{X} = 3.40$) domain of tourism promotion ($\bar{X} = 3.39$) and domain of information is the lowest mean ($\bar{X} = 3.34$) respectively. When considered in terms of sexes, ages, degrees of education, occupations and incomes found that there are moderate level by overview. 2) The suggestions on guideline for Eco-Tourism development in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Sub-district, Mueang District, Songkhla Province found that; 2.1) There should add more good and beauty photo point than the past, 2.2) there should have label of temple area for suitable dress of tourists, 2.3) there should improve the location views, to add more the community product competency, to have comfortable materials, to promote tourism activity, to promote for well known

of tourist area. 2.4) there should have general or co operation center or place for VDO play, attractive area for less time of tourist,

Keyword: Study Quiddine, Developemt Eco – Tourism, Of Nawatwithi

บทนำ

นโยบายท่องเที่ยวแห่งชาติมีมติร่วมกันจากทุกภาคส่วนเพื่อบูรณาการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับชั้นนำของโลก มีการเจริญเติบโตบนพื้นฐานของความเป็นไทยและกระจายรายได้สู่ชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมที่มีเสน่ห์มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ที่สร้างคุณค่าและรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยได้จัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยวอนุรักษ์เชิงวิถี เพื่อรองรับ นโยบายรัฐบาลในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก สำหรับ นวัตกรรม ก็คือนวัตกรรมวิถี ก็คือวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความน่าสนใจ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และท่องเที่ยวในหมู่บ้าน/ชุมชน มีการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ ให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ เพื่อสร้างรายได้ให้กระจายอยู่กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน บนพื้นฐานเสน่ห์ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน และประชาชนมีความสุข (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 2560) วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ได้ดำเนินการเตรียมความพร้อม จัดพัฒนาวัดและชุมชนใกล้เคียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน ซึ่งวัดในชุมชนแห่งนี้ ได้กำหนดให้วัดและชุมชนเกาะยอเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562) ซึ่งที่นี่มีการนำเสนอผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น เที่ยวชมพระนอนวัดแหลมพ้อ หาซื้อของฝากจากการทอผ้า (ผ้ายกเกาะยอ) การเยี่ยมชมฐานเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบเลี้ยงหอยแบบธรรมชาติ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสะพานติณสูลานนท์ (สะพาน ขพนฯ เปรม) นอกจากนั้น ยังมีการเปิดโอกาสให้ศึกษาวิถีชุมชน โดยมีบ้านพักโฮมสเตย์ เปิดไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน ทั้งนี้ วัดและชุมชนดังกล่าวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย” และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชุมชนหมู่บ้านส่วนใหญ่ ต่างศึกษากันกระตือรือร้น ร่วมแรงแข่งขันพัฒนาผลิตภัณฑ์อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเกาะยอ พร้อมทั้งบอกเล่าเสน่ห์ความงดงามของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณรายรอบ ซึ่งเป็นต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่แต่เดิมอย่างทะเลสาบสงขลา สะพานติณสูลานนท์ ให้กลายเป็นจุดดึงดูด เพื่อนำพานักท่องเที่ยวมาสู่ชุมชน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ว่ามีการจัดการอย่างไร ในการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบนวัตวิถี และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่ จำนวน 1 รูป นักท่องเที่ยว จำนวน 7 คน และผู้ประกอบการ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 11 รูป/คน ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตพฤติกรรมบุคคลที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ในลักษณะแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์พร้อมกันกับการทำวิจัยเชิงปริมาณ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ศึกษาจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2.2 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบ นวัตกรรม วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามเพศผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นเพศหญิง มีจำนวน 146 คน (ร้อยละ 50.50) และเป็นเพศชาย มีจำนวน 143 คน (ร้อยละ 49.50)

ตามอายุผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 21 – 60 ปี มากสุด มีจำนวน 213 คน (ร้อยละ 73.70) รองลงมา ได้แก่ อายุต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวน 43 คน (ร้อยละ 14.90) และอายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวน 33 คน น้อยสุด (ร้อยละ 11.40)

ตามระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มากสุด มีจำนวน 194 คน (ร้อยละ 67.10) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 92 คน (ร้อยละ 31.80) และระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป มีจำนวน 3 คน น้อยสุด (ร้อยละ 1.00)

ตามอาชีพผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขาย/รับจ้างทั่วไป มากสุด มีจำนวน 92 คน (ร้อยละ 31.80) รองลงมา ได้แก่ อาชีพเกษตรกร มีจำนวน 81 คน (ร้อยละ 28.00) และอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีจำนวนน้อยสุด 7 คน (ร้อยละ 2.40)

ตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท มากสุด มีจำนวน 132 คน (ร้อยละ 45.70) รองลงมา ได้แก่ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท มีจำนวน 57 คน เท่ากัน (ร้อยละ 19.70) และมีรายได้ต่อเดือน 15,001 บาทขึ้นไป น้อยสุดมีจำนวน 43 คน (ร้อยละ 14.90)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในรูปแบบนวัตกรรมวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตกรรมวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

2.1 ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.53) แปลผลอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย/ด้านราคา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.42) แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.40) แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านการส่งเสริมท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.39$) แปรผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ด้านข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.34$) แปรผลอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามข้อมูลทั่วไปต่างกัน ดังนี้

3.1 จำแนกตามเพศ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งเพศชายและเพศหญิง เพศชาย ($\bar{X} = 3.42$) ส่วนเพศหญิง ($\bar{X} = 3.41$)

3.2 จำแนกตามอายุ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกช่วงอายุ

3.3 จำแนกตามระดับการศึกษา ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกระดับการศึกษา

3.4 จำแนกตามอาชีพ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมาก ส่วนอาชีพธุรกิจส่วนตัว, ค้าขาย/รับจ้างทั่วไป, เกษตรกรรม, นักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ ระบุ (ประมง) อยู่ในระดับปานกลาง

3.5 จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

4. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

4.1 ควรเพิ่มจุดถ่ายภาพที่ดีและสวยงามกว่าที่มีอยู่

4.2 ควรมีป้ายกำหนดในบริเวณวัดเกี่ยวกับการแต่งกายของนักท่องเที่ยว (แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยให้เหมาะสมกับสถานที่)

4.3 ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าชุมชน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก

4.4 ควรมีศูนย์ประสานงานหรืออำนวยการ หรือมีสถานที่แสดงวิถีทัศนสถานที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้มียุคสมัยน้อยได้รู้ได้เห็น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งได้นำประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านบุคลากร ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวบุคลากรที่ทำงานหรือผู้นำต้องเป็นคนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ สามารถรวบรวมคนได้ สามารถทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ ที่มาพร้อมด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่รวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเท จึงเกิดผลดีแก่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ธูา ทิพย์วารี ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถีวัดแหลมพ้อ มีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งผู้นำ ทั้งภูมิทัศน์ วัฒนธรรม (ธูา ทิพย์วารี, 2562) สอดคล้องกับ ทฤษฎีศักยภาพและการแพร่กระจาย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547) ที่ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) ทำให้เกิดการพัฒนา ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำประเภทต่าง ๆ ยังมีมากเท่าใด ก็ยังทำให้เกิดการพัฒนาที่มีระดับคุณภาพสูงมากเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำมักเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือมีประสิทธิภาพไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาณ้อย ที่กล่าวไว้ว่า ด้านบุคลากร นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากเป็นอันดับแรก ดังนั้นควรให้ความสำคัญ กับบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว ด้วยการฝึกอบรมหรือเพิ่มจำนวนบุคลากร ให้มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ทุกครั้งเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว (นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาณ้อย, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิธิพล ไทยกมล ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว คือการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบ กระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม จากปัจจัยดังกล่าว ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ จำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่นที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางเดินศึกษาธรรมชาติและระบบกำจัดของเสีย (อธิธิพล ไทยกมล, 2544) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ วิจัยเรื่อง การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาควง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กลุ่มอาชีพวัฒนธรรม มังเข็กน้อยมีปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จสูง ชุมชนจึงร่วมกันทำแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ให้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาองค์กร พัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาการขาย โดยการไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อดำเนินการตามแผนเสร็จแล้ว ชุมชนสามารถพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจได้อย่างเป็นระบบมีทิศทางการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน เช่น มีปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ปรับโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ เมื่อดำเนินการตามรูปแบบองค์กรใหม่จึงทำการประเมิน พบว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากที่สุด และ สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ สินค้าที่ผลิตในชุมชนมีราคาสูง ทำให้ผู้ขายต้องไปซื้อสินค้าจากที่อื่นมาจำหน่ายจึงพิจารณาว่าทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการธุรกิจของตนเองได้และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นสินค้าท่องเที่ยวได้ และสามารถ พัฒนาการขายได้ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ, 2551)

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด มีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ก็อธิบายได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ยังมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนในสื่อต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมสัมผัส สอดคล้องกับ กองวิชาการและฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการโปรโมทจุดเด่นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาณ้อย ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญว่ามีเว็บไซต์ให้นักท่องเที่ยวสืบค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวก จึงควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์การท่องเที่ยว ผ่านช่องทางการสื่อสาร Social Media ต่าง ๆ หรือการสร้างเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาณ้อย, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส ในจังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษามีพบว่า การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 9 ส ในจังหวัดหนองคาย พบจุดด้อย ดังนี้ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ วัดหรือคณะกรรมการวัดให้ความสำคัญน้อย การประชาสัมพันธ์ไม่เชื่อมโยงส่งเสริมกัน (พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ), 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร คำภีระ ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า แนวทางในการพัฒนาชุมชนบ้านสันติสุขให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรพัฒนา ได้แก่

การจัดการที่จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสาธารณูปโภคให้มากขึ้น (สุภาพร คำภีระ, 2559)

ผู้วิจัยสรุปเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้

1. ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย/ด้านราคา โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ มีที่จัดจำหน่ายสินค้าเป็นระเบียบเรียบร้อย สินค้าและราคามีความเหมาะสม การเดินทางไปมาสะดวกสบาย สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ธงชัย มีสุวรรณ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ท่าเลที่ตั้งเป็นธรรมชาติที่สวยงามสามารถต่อยอดไปในอนาคตได้ ควรมิกิจกรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในอนาคตอย่างยั่งยืนทำให้ชาวชุมชนได้มีรายได้เพิ่มขึ้นได้มีอาชีพที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในการเดินทางและขนส่งสินค้า (ธงชัย มีสุวรรณ, 2562) พระครูวาทีธรรมวิรัช ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ มีภูมิประเทศที่ติดทะเลสาบ ติดสะพานติณสูลานนท์ มีพระนอนปางปรินิพพานที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ไปมาสะดวก ชุมชนได้รับประโยชน์จากการขายสินค้าและบริการด้านอื่น ๆ เช่น ร้านอาหารของดีเกาะยอ ประการสำคัญตอนนี้กำลังเพิ่มจุดถ่ายภาพที่ดีและสวยงามกว่าที่มีอยู่บริเวณริมทะเลสาบ (พระครูวาทีธรรมวิรัช, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชายชาญ ปฐมกาญจนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดบางหลวงอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน (ชายชาญ ปฐมกาญจนา, 2558)

2. ด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนที่มีความหลากหลายทางชุมชนเชิงอนุรักษ์ มีรับผิดชอบต่อสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าชุมชนมีความเหมาะสมด้านผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ กัญญณพัชญ์ พิชัยรัตน์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (กัญญณพัชญ์ พิชัยรัตน์, 2562) ไพบุลย์ พิชัยวงศ์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างน้อยที่สุดโอกาสในการพัฒนาอาชีพ (ไพบุลย์ พิชัยวงศ์, 2562)

3. ด้านการส่งเสริมท่องเที่ยว โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวอนุรักษ์และดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อบริการนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การแสดงประเพณีพื้นบ้านของชุมชน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ของชุมชนรวมถึงเอกลักษณ์สิ่งก่อสร้างให้เป็นที่รู้จักจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้คนมีอาชีพ มีรายได้ และมีความสุขในชีวิต (พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์, 2562) อารีย์ ไชยบุผา ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า สถานที่บริเวณวัดแหลมพ้อ ดิดทะเลสาบและมีพระนอนองค์ใหญ่ เป็นสถานที่ที่มีคนรู้จักมาก และทุกวันเสาร์จะมีกิจกรรม OTOP นวัตวิถีด้วย ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ (อารีย์ ไชยบุผา, 2562) ธนัทศน์ รัตนดิต ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ปัจจัยด้านพื้นฐานเป็นเกาะดิดทะเล มีวิถีชุมชนเกี่ยวกับเกษตรและประมง (ธนัทศน์ รัตนดิต, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูวิทย์ ศิริโชติเวชกุล กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจอย่างมากในการท่องเที่ยวของโลกและของภูมิภาค คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยววนั้น ๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ทั้งธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรม วิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างการพัฒนาให้เกิดการยืนยันทนุรักษ์และเกิดประโยชน์สูงสุด (สุธี เสรีฐิติ, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ วิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนพบว่า แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ควรพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามไว้และพัฒนาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้การพัฒนากระบวน สาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองแพร่ ควรเป็นเส้นทางที่อยู่ในเขตเมืองเก่า ซึ่งมีสิ่งปลูกสร้างที่มีอายุนับร้อยปี แต่ละสถานที่มีระยะทางไม่ไกลกันมากและควรมีรถรางนำเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 3 เส้นทาง คือ วัดศรีชุม ถึงวัดสระบ่อแก้ว วัดศรีชุมถึงวัดหลวงและวัดจอมสวรรค์ถึงพิพิธภัณฑสถานไทย ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่การทำผ้าหม้อฮ่อมของชุมชนทุ่งโฮ้ง โดยนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนนั้นทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ทางด้านความคิดเห็นและทัศนคติของชาวบ้านต่อแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนการจัดการสิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์บุคลากร กิจกรรมการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน (พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กิจกรรมที่มีเสน่ห์มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ที่สร้างคุณค่า และรักษาจุดเด่นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ก็คือวิถีชีวิต ของชุมชน มีกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามา เยี่ยมชมและท่องเที่ยวในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งวัดในชุมชนแห่งนี้ ได้กำหนดให้วัดและชุมชน เกะเยอเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีโดยยึดปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ วัดและชุมชนดังกล่าวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย”

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถีชีวิตวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะเยอ อำเภอ เมือง จังหวัดสงขลา ควรที่จะมีการรักษามาตรฐานนี้ไว้ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปและควรที่จะมีการ ปรับปรุงแก้ไขในการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าชุมชน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักให้มีความ ถูกต้องดีงามในทุก ๆ ด้านอย่างชัดเจน มีป้ายกำหนดชัดเจน มีศูนย์ประสานงานหรือนำเสนอ รูปแบบของการอนุรักษ์ความเป็นเกาะเยอ และให้มีผู้รู้ภาษาต่างประเทศเข้ามาต้อนรับให้คำ บรรยายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งวัดในชุมชนแห่งนี้ ได้กำหนดให้วัดและชุมชนเกาะเยอเป็นแหล่ง ท่องเที่ยว ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ซึ่งที่นี้มีการนำเสนอผลงานในด้าน ต่าง ๆ เช่น เที่ยวชมพระนอน วัดแหลมพ้อ หาซื้อของฝากจากทอผ้า (ผ้ายกเกาะเยอ) การเยี่ยมชมฐานเรียนรู้ตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบเลี้ยงหอยแบบธรรมชาติ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว สะพานดินสุลลันท์ (สะพาน ๗๗๗ เปรม) นอกจากนั้น ยังมีการเปิดโอกาสให้ศึกษาวิถีชุมชน โดยมีบ้านพักโฮมสเตย์ เปิดไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถี ชุมชนบท ทั้งนี้ วัดและชุมชนดังกล่าวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย”

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ หลากหลาย ดังนี้ คือ 1) ด้านบุคคล ควรต้องเข้าถึง เข้าใจ นักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันปัญหาที่ อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างไม่คาดคิด 2) ด้านสถานที่การจำหน่ายและราคาสินค้า ต้องมีความ เชื่อสัตย์ นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นสูง 3) ด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า ต้องมีความ ชัดเจน ตอบคำถามได้ทุกเรื่อง 4) ด้านข้อมูลข่าวสาร ต้องประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร

ข้อมูลทุกประเภทเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ 5) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องมีแนวทางในการพัฒนาด้านคุณค่าและประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวอย่างสูงสุด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเรื่อง ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. ควรวิจัยเรื่อง รูปแบบของการอนุรักษ์ความเป็นเกาะยอที่มีต่อการนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี อำเภอเกาะยอ จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ. (2551). การพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน *รายงานวิจัย. สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์*.
- ไพบุลย์ พิชัยวงศ์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. สงขลา: สำนักงานหาดใหญ่.
- กัญญณ์พัชญ์ พิชัยรัตน์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 26(1), 118-129.
- ธงชัย มีสุวรรณ. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ธนัททัศน์ รัตนดิต. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)

- ธูวา ทิพย์วารี. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(1), 149-166.
- พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ. (2560). แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระครูวาทีธรรมวิรัช. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ). (2561). ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. ในจังหวัดหนองคาย. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). *เกาะยอ*. เรียกใช้เมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: วีพีเอส.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). *ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. (2560). *ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร*. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2561 จาก http://www.aseanthai.net/mobile_detail.php?cid=4&nid=7757
- สุทธิ เสริฐศรี. (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุภาพร คำภิระ. (2559). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา*. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2562 จาก <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=6633>

- อารีย์ ไชยบุบผา. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- อิทธิพล ไทยกมล. (2544). ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนตำบลหน้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี
วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*

STUDY OF QUIDDINE FOR THE DEVELOPEMT OF ECO-TOURISM IN
THE FORM OF NAWATWITHI, WAT LAEM PHO, KO YO SUB-DISTRICT,
MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

สุชาติ นกหนู

Suchart Nokhnu

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เดชชาติ ตรัทรัพย์

Detchat Treesap

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: suchaart90739@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านบุคคลากร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.53$) รองลงมาได้แก่ ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย/ด้านราคา ($\bar{X} = 3.42$), และด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า ($\bar{X} = 3.40$) และด้านการส่งเสริมท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.39$) ส่วนด้านข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X} = 3.34$) เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า มีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง

---

* Received 27 February 2020; Revised 15 March 2020; Accepted 10 April 2020

2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า 2.1) ควรเพิ่มจุดถ่ายภาพที่ดีและสวยงามกว่าที่มีอยู่ 2.2) ควรมีป้ายกำหนดในบริเวณวัดเกี่ยวกับการแต่งกายของนักท่องเที่ยว แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยให้เหมาะสมกับสถานที่ 2.3) ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าชุมชน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก 2.4) ควรมีศูนย์ประสานงานหรืออำนวยการ หรือมีสถานที่แสดงวิดิทัศน์ สถานที่น่าชม เพื่อให้ผู้มือน้อยได้รู้ได้เห็น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, รูปแบบนวัตวิถี

Abstract

There are two objectives of this research as follows 1) to study on Eco-Tourism in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province and 2) to study on Guideline for the Development of Eco-Tourism in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province.

The findings are as follows: 1) The level of Eco-Tourism development in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Sub-district, Mueang District, Songkhla Province by overview is at moderate level for all aspects when considered in each domain found that the domain of personal is the highest mean ($\bar{X} = 3.53$) follow by domain of place, prize and selling lane ($\bar{X} = 3.42$) domain of service process and product ($\bar{X} = 3.40$) domain of tourism promotion ($\bar{X} = 3.39$) and domain of information is the lowest mean ($\bar{X} = 3.34$) respectively. When considered in terms of sexes, ages, degrees of education, occupations and incomes found that there are moderate level by overview. 2) The suggestions on guideline for Eco-Tourism development in the form of Nawatwithi, Wat laem Pho, Ko Yo Sub-district, Mueang District, Songkhla Province found that; 2.1) There should add more good and beauty photo point than the past, 2.2) there should have label of temple area for suitable dress of tourists, 2.3) there should improve the location views, to add more the community product competency, to have comfortable materials, to promote tourism activity, to promote for well known of tourist area. 2.4) there should have general or co operation center or place for VDO play, attractive area for less time of tourist,

Keyword: Study Quiddine, Developemt Eco – Tourism, Of Nawatwithi

บทนำ

นโยบายท่องเที่ยวแห่งชาติมีมติร่วมกันจากทุกภาคส่วนเพื่อมุ่งสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับชั้นนำของโลก มีการเจริญเติบโตบนพื้นฐานของความเป็นไทยและกระจายรายได้สู่ชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมที่มีเสน่ห์มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ที่สร้างคุณค่าและรักษาจุดเด่นของประเทศด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยได้จัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยวอนุรักษ์เชิงวิถี เพื่อรองรับ นโยบายรัฐบาลในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก สำหรับ นวัตกรรม ก็คือนวัตกรรมวิถี ก็คือวิถีชีวิตของชุมชน ด้วยกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความน่าสนใจ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และท่องเที่ยวในหมู่บ้าน/ชุมชน มีการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ ให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ เพื่อสร้างรายได้ให้กระจายอยู่กับประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน บนพื้นฐานเสน่ห์ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ที่ดัดแปลงให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน และประชาชนมีความสุข (สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์, 2560) วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ได้ดำเนินการเตรียมความพร้อม จัดพัฒนาวัดและชุมชนใกล้เคียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน ซึ่งวัดในชุมชนแห่งนี้ ได้กำหนดให้วัดและชุมชนเกาะยอเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2562) ซึ่งที่นี่มีการนำเสนอผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น เที่ยวชมพระนอนวัดแหลมพ้อ หาซื้อของฝากจากการทอผ้า (ผ้ายกเกาะยอ) การเยี่ยมชมฐานเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบเลี้ยงหอยแบบธรรมชาติ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสะพานติณสูลานนท์ (สะพาน ขพนฯ เปรม) นอกจากนั้น ยังมีการเปิดโอกาสให้ศึกษาวิถีชุมชน โดยมีบ้านพักโฮมสเตย์ เปิดไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน ทั้งนี้ วัดและชุมชนดังกล่าวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย” และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากชุมชนหมู่บ้านส่วนใหญ่ ต่างก็คึกคักกระตือรือร้น ร่วมแรงร่วมใจพัฒนาผลิตภัณฑ์อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเกาะยอ พร้อมทั้งบอกเล่าเสน่ห์ความงดงามของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่บริเวณรายรอบ ซึ่งเป็นต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่แต่เดิมอย่างทะเลสาบสงขลา สะพานติณสูลานนท์ ให้กลายเป็นจุดดึงดูด เพื่อนำพานักท่องเที่ยวมาสู่ชุมชน

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ว่ามีการจัดการอย่างไร ในการจัดการ

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบนวัตวิถี และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์เจ้าของพื้นที่ จำนวน 1 รูป นักท่องเที่ยว จำนวน 7 คน และผู้ประกอบการ จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 11 รูป/คน ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตพฤติกรรมบุคคลที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ในลักษณะแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์พร้อมกันกับการทำวิจัยเชิงปริมาณ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ศึกษาจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

2.2 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตกรรม วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามเพศผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นเพศหญิง มีจำนวน 146 คน (ร้อยละ 50.50) และเป็นเพศชาย มีจำนวน 143 คน (ร้อยละ 49.50)

ตามอายุผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 21 – 60 ปี มากสุด มีจำนวน 213 คน (ร้อยละ 73.70) รองลงมา ได้แก่ อายุต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวน 43 คน (ร้อยละ 14.90) และอายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวน 33 คน น้อยสุด (ร้อยละ 11.40)

ตามระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มากสุด มีจำนวน 194 คน (ร้อยละ 67.10) รองลงมา ได้แก่ การศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 92 คน (ร้อยละ 31.80) และระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป มีจำนวน 3 คน น้อยสุด (ร้อยละ 1.00)

ตามอาชีพผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ค้าขาย/รับจ้างทั่วไป มากสุด มีจำนวน 92 คน (ร้อยละ 31.80) รองลงมา ได้แก่ อาชีพเกษตรกร มีจำนวน 81 คน (ร้อยละ 28.00) และอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีจำนวนน้อยสุด 7 คน (ร้อยละ 2.40)

ตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือนผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท มากสุด มีจำนวน 132 คน (ร้อยละ 45.70) รองลงมา ได้แก่ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท มีจำนวน 57 คน เท่ากัน (ร้อยละ 19.70) และมีรายได้ต่อเดือน 15,001 บาทขึ้นไป น้อยสุดมีจำนวน 43 คน (ร้อยละ 14.90)

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตกรรม วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตกรรม วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

2.1 ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.53) แปลผลอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย/ด้านราคา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.42) แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.40) แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.4 ด้านการส่งเสริมท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.39) แปลผลอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ด้านข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.34$) แปรผลอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำแนกตามข้อมูลทั่วไปต่างกัน ดังนี้

3.1 จำแนกตามเพศ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งเพศชายและเพศหญิง เพศชาย ($\bar{X} = 3.42$) ส่วนเพศหญิง ($\bar{X} = 3.41$)

3.2 จำแนกตามอายุ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกช่วงอายุ

3.3 จำแนกตามระดับการศึกษา ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกระดับการศึกษา

3.4 จำแนกตามอาชีพ ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม อาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมาก ส่วนอาชีพธุรกิจส่วนตัว, ค้าขาย/รับจ้างทั่วไป, เกษตรกรรม, นักเรียน/นักศึกษา และอาชีพอื่น ๆ ระบุ (ประมง) อยู่ในระดับปานกลาง

3.5 จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

4. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

4.1 ควรเพิ่มจุดถ่ายภาพที่ดีและสวยงามกว่าที่มีอยู่

4.2 ควรมีป้ายกำหนดในบริเวณวัดเกี่ยวกับการแต่งกายของนักท่องเที่ยว (แต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยให้เหมาะสมกับสถานที่)

4.3 ควรปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าชุมชน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก

4.4 ควรมีสวนย์ประสาธน์งานหรืออำนวยการ หรือมีสถานที่แสดงวิถีทัศน์สถานที่น่าชม เพื่อให้ผู้มึเวลาน้อยได้รู้ได้เห็น

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งได้นำประเด็นที่น่าสนใจรวมมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด มีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านบุคลากร ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวบุคลากรที่ทำงานหรือผู้นำต้องเป็นคนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ สามารถรวบรวมคนได้ สามารถทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ ที่มาพร้อมด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่รวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเท จึงเกิดผลดีแก่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว นั่น สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ธุรา ทิพย์วารี ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ มีความพร้อมในทุกด้าน ทั้งผู้นำ ทั้งภูมิทัศน์ วัฒนธรรม (ธุรา ทิพย์วารี, 2562) สอดคล้องกับ ทฤษฎีศักยภาพและการแพร่กระจาย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2547) ที่ว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) ทำให้เกิดการพัฒนา ภาวะผู้นำหรือจำนวนผู้นำประเภทต่าง ๆ ยิ่งมีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้เกิดการพัฒนาที่มีระดับคุณภาพสูงมากเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำมักเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือมีประสิทธิภาพไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย ที่กล่าวไว้ว่า ด้านบุคลากร นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากเป็นอันดับแรก ดังนั้นควรให้ความสำคัญ กับบุคลากรในการให้บริการทางการท่องเที่ยว ด้วยการฝึกอบรมหรือเพิ่มจำนวนบุคลากร ให้มากขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ การสร้างความพึงพอใจและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ทุกครั้งเมื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยว (นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาน้อย, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิธิพล ไทยกมล ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์: กรณีศึกษาชุมชน ตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว คือการจัดการอย่างมีความรับผิดชอบ กระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม จากปัจจัยดังกล่าว ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ จำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่นที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางเดินศึกษาธรรมชาติและระบบกำจัดของเสีย (อธิธิพล ไทยกมล, 2544) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ วิจัยเรื่อง การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กลุ่มอาชีพวัฒนธรรมม้งเข็กน้อยมีปัจจัยที่ส่งผลความสำเร็จสูง ชุมชนจึงร่วมกันทำแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาองค์กร พัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาการขาย โดยการไป

ศึกษาดูงาน ฝึกอบรมและประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อดำเนินการตามแผนเสร็จแล้ว ชุมชนสามารถพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจได้อย่างเป็นระบบมีทิศทางการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน เช่น มีปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย ปรับโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ เมื่อดำเนินการตามรูปแบบองค์กรใหม่จึงทำการประเมิน พบว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากที่สุด และ สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ สินค้าที่ผลิตในชุมชนมีราคาสูง ทำให้ผู้ขายต้องไปซื้อสินค้าจากที่อื่นมาจำหน่ายจึงพิจารณาว่าทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการธุรกิจของตนเองได้และสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้เป็นสินค้าท่องเที่ยวได้ และสามารถ พัฒนาการขายได้ (เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ, 2551)

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด มีค่าแปลผล อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ก็ปราชัยได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ยังมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร ขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนในสื่อต่าง ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมสัมผัส สอดคล้องกับ กองวิชาการและฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงการโปรโมทจุดเด่นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของ นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาณ้อย ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญว่ามีเว็บไซต์ให้นักท่องเที่ยวสืบค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวก จึงควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์การท่องเที่ยว ผ่านช่องทางการสื่อสาร Social Media ต่าง ๆ หรือการสร้างเว็บไซต์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหว หรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว (นิตยา งามยิ่งยง และละเอียด ศิลาณ้อย, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส ในจังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 9 ส ในจังหวัดหนองคาย พบจุดด้อย ดังนี้ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ วัดหรือคณะกรรมการวัดให้ความสำคัญน้อย การประชาสัมพันธ์ไม่เชื่อมโยงส่งเสริมกัน (พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ), 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร คำภีระ ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควน อำเภอปง จังหวัดพะเยา พบว่า แนวทางในการพัฒนาชุมชนบ้านสันติสุขให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรพัฒนา ได้แก่ การจัดการที่จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวและสาธารณูปโภคให้มากขึ้น (สุภาพร คำภีระ, 2559)

ผู้วิจัยสรุปเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้

1. ด้านสถานที่/ช่องทางการจัดจำหน่าย/ด้านราคา โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ก็ปรายผลได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสมบูรณ์ มีที่จัดจำหน่ายสินค้าเป็นระเบียบเรียบร้อย สินค้าและราคามีความเหมาะสม การเดินทางไปมาสะดวกสบาย สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ธงชัย มีสุวรรณ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ท่าเลที่ตั้งเป็นธรรมชาติที่สวยงามสามารถต่อยอดไปในอนาคตได้ ควรมีกิจกรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวในอนาคตอย่างยั่งยืนทำให้ชาวชุมชนได้มีรายได้เพิ่มขึ้นได้มีอาชีพที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากในการเดินทางและขนส่งสินค้า (ธงชัย มีสุวรรณ, 2562) พระครูวาทีธรรมวิรัช ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ มีภูมิประเทศที่ติดทะเลสาบ ติดสะพานติณสูลานนท์ มีพระนอนปางปรินิพพานที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ไปมาสะดวก ชุมชนได้รับประโยชน์จากการขายสินค้าและบริการด้านอื่น ๆ เช่น ร้านอาหารของดีเกาะยอ ประการสำคัญตอนนี้กำลังเพิ่มจุดถ่ายภาพที่ดีและสวยงามกว่าที่มีอยู่บริเวณริมทะเลสาบ (พระครูวาทีธรรมวิรัช, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชายชาญ ปฐมกาญจนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดบางหลวงอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน (ชายชาญ ปฐมกาญจนา, 2558)

2. ด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ก็ปรายผลได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีการให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนที่มีความหลากหลายทางชุมชนเชิงอนุรักษ์ มีรับผิดชอบต่อสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าชุมชนมีความเหมาะสมด้านผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ กัญญ์ณพัชญ์ พิชัยรัตน์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (กัญญ์ณพัชญ์ พิชัยรัตน์, 2562) ไพบุลย์ พิชัยวงศ์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างน้อยที่สุดโอกาสในการพัฒนาอาชีพ (ไพบุลย์ พิชัยวงศ์, 2562)

3. ด้านการส่งเสริมท่องเที่ยว โดยรวมมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ก็ปรายผลได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีการณรงค์ให้นักท่องเที่ยวอนุรักษ์และดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คนใน

ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อบริการนักท่องเที่ยว มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น การแสดงประเพณีพื้นบ้านของชุมชน สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถีวัดแหลมพ้อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ของชุมชนรวมถึงเอกลักษณ์สิ่งก่อสร้างให้เป็นที่รู้จักจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้คนมีอาชีพ มีรายได้ และมีความสุขในชีวิต (พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์, 2562) อารีย์ ไชยบุบผา ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า สถานที่บริเวณวัดแหลมพ้อ ดิตะเลสและมียะนอหนองคี่ใหญ่ เป็นสถานที่ที่มีคนรู้จักมาก และทุกวันเสาร์จะมีกิจกรรม OTOP นวัตกรรมด้วย ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ (อารีย์ ไชยบุบผา, 2562) ธนัทธน์ รัตนดิต ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ปัจจัยด้านพื้นฐานเป็นเกาะดิตะเลส มีวิถีชุมชนเกี่ยวกับเกษตรและประมง (ธนัทธน์ รัตนดิต, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูวิทย์ ศิริโชติเวชกุล กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากในการท่องเที่ยวของโลกและของภูมิภาค คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทางและรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ซึ่งมีชาวบ้านที่เป็นเจ้าของชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยววนั้น ๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดการแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ทั้งธรรมชาติประวัติศาสตร์วัฒนธรรม วิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างการพัฒนาให้เกิดการยืนยันทนุรักษ์และเกิดประโยชน์สูงสุด (สุธี เสรีฐิติ, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ วิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ให้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนพบว่า แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ควรพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามไว้และพัฒนาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ดีขึ้น เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองแพร่ ควรเป็นเส้นทางที่อยู่ในเขตเมืองเก่า ซึ่งมีสิ่งปลูกสร้างที่มีอายุนับร้อยปี แต่ละสถานที่มีระยะทางไม่ไกลกันมากและควรมีรถรางนำเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 3 เส้นทาง คือ วัดศรีชุมถึงวัดสระบ่อแก้ว วัดศรีชุมถึงวัดหลวงและวัดจอมสวรรค์ถึงพิพิธภัณฑสถานไทย ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่การทำผ้าหม้อฮ่อมของชุมชนทุ่งโฮ้ง โดยนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนนั้นทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ทางด้านความคิดเห็นและทัศนคติของชาวบ้านต่อแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนการจัดการสิ่งแวดล้อม การประชาสัมพันธ์บุคลากร กิจกรรมการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน (พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กิจกรรมที่มีเสน่ห์มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ที่สร้างคุณค่าและรักษาจุดเด่นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ก็คือวิถีชีวิตของชุมชน มีกระบวนการเตรียมความพร้อมชุมชน สร้างความน่าสนใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและท่องเที่ยวในหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งวัดในชุมชนแห่งนี้ ได้กำหนดให้วัดและชุมชนเกาะยอเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ วัดและชุมชนดังกล่าวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย”

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถีวัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ควรที่จะมีการรักษามาตรฐานนี้ไว้ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปและควรที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขในการปรับปรุงภูมิทัศน์ เพิ่มศักยภาพการผลิตสินค้าชุมชน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักให้มีความถูกต้องดีงามในทุก ๆ ด้านอย่างชัดเจน มีป้ายกำหนดชัดเจน มีศูนย์ประสานงานหรือนำเสนอรูปแบบของการอนุรักษ์ความเป็นเกาะยอ และให้มีผู้รู้ภาษาต่างประเทศเข้ามาต้อนรับให้คำบรรยายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งวัดในชุมชนแห่งนี้ ได้กำหนดให้วัดและชุมชนเกาะยอเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่าเป็นชุมชนหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีโดยยึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ซึ่งที่นี้มีการนำเสนอผลงานในด้าน ต่าง ๆ เช่น เที่ยวชมพระนอนวัดแหลมพ้อ หาซื้อของฝากจากทอผ้า (ผ้ายกเกาะยอ) การเยี่ยมชมฐานเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้นแบบเลี้ยงหอยแบบธรรมชาติ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวสะพานติณสูลานนท์ (สะพาน ๗๗๙ เปรม) นอกจากนั้น ยังมีการเปิดโอกาสให้ศึกษาวิถีชุมชน โดยมีบ้านพักโฮมสเตย์ เปิดไว้รองรับนักท่องเที่ยวที่สนใจวิถีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นวัตวิถีชุมชน ทั้งนี้ วัดและชุมชนดังกล่าวขับเคลื่อนภายใต้แนวคิด “ร่วมสุข ร่วมวิถี ร่วมสมัย”

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบที่หลากหลาย ดังนี้ คือ 1) ด้านบุคคล ควรต้องเข้าถึง เข้าใจ นักท่องเที่ยวเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างไม่คาดคิด 2) ด้านสถานที่การจำหน่ายและราคาสินค้า ต้องมีความซื่อสัตย์ นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นสูง 3) ด้านกระบวนการให้บริการและสินค้า ต้องมีความชัดเจน ตอบคำถามได้ทุกเรื่อง 4) ด้านข้อมูลข่าวสาร ต้องประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารข้อมูลทุกประเภทเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ 5) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องมีแนวทางในการพัฒนาด้านคุณค่าและประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวอย่างสูงสุด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวินิจฉัยเรื่อง ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. ควรวินิจฉัยเรื่อง รูปแบบของการอนุรักษ์ความเป็นเกาะยอที่มีต่อการนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี อำเภอเกาะยอ จังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ. (2551). การพัฒนาธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน *รายงานวิจัย. สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์*.
- ไพบุลย์ พิชัยวงศ์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- กองวิชาการ และฝึกอบรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. สงขลา: สำนักงานหาดใหญ่.
- กัญญณ์พัชญ์ พิชัยรัตน์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 26(1), 118-129.
- ธงชัย มีสุวรรณ. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- ธนัทธน์ รัตนดิต. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- รุจา ทิพย์วารี. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- นิตยา งามยิ่งยง และละอียด ศิลาน้อย. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบริเวณริมฝั่งคลองดำเนินสะดวก. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(1), 149-166.

- พงศ์สวัสดิ์ ยอดสุรางค์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ. (2560). แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระครูวชิรธรรมวิทย์. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)
- พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ). (2561). ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดพระพุทธรูป 9 ส. ในจังหวัดหนองคาย. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). *เกาะยอ*. เรียกใช้เมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: วีพีเอส.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2547). *ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์. (2560). *ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร*. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2561 จาก http://www.asean thai.net/mobile_detail.php?cid=4&nid=7757
- สุทธิ เสริฐศรี. (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุภาพร คำภีระ. (2559). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา*. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2562 จาก <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=6633>
- อารีย์ ไชยบุบผา. (11 มกราคม 2562). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบนวัตวิถี วัดแหลมพ้อ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. (สุชาติ นกหนู, ผู้สัมภาษณ์)

อิทธิพล ไทยกมล. (2544). ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์: กรณีศึกษาชุมชนตำบลหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชน
ตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา*

THE GUIDELINE FOR COMPETENCY PROMOTION ON SURPLUS
VALUE OF COMMUNITY INNOVATION, KHLONGDAN FLOATING
MARKET, KHLONGDAN SUB DISTRICT, RANOT DISTRICT,
SONGKHLA PROVINCE

สุริยา ล่องแก้ว

Suriya Longkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

กัณตภณ หนูทองแก้ว

Kantaphon Nuthongkaew

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: suchaart90739@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาถึงศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1,218 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเคร์จีซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 291 คน และสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 21 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดนตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.078$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านศักยภาพชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.354$) รองลงมา ได้แก่ ด้านนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชน ($\bar{X} = 3.066$) และด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม ($\bar{X} = 3.017$) ส่วนด้านประสิทธิภาพทางการตลาดและการกระจายผลผลิตของชุมชน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.968$) เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่า การส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดนตำบลคลอง

---

* Received 8 March 2020; Revised 25 March 2020; Accepted 15 April 2020

แดน อำเภอรอนด จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน โดยที่ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ต้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมจากจังหวัด และการโปรโมทกิจกรรมในวงกว้างท้องถิ่นต้องปรับปรุง ภูมิทัศน์ที่ชำรุดทรุดโทรม ควรได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซมตั้งแต่ประตูทางเข้า ไฟฟ้าแสงสว่าง ความสะอาดบริเวณพื้นที่ ถนนหนทางไม่สะดวก ส่งเสริมการรวมกลุ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ไปสู่กลุ่มใหญ่ ต้องมีการแปรรูปสินค้า

คำสำคัญ: การส่งเสริมศักยภาพ, การสร้างมูลค่าเพิ่ม, นวัตกรรมชุมชน

Abstract

There are two objectives of this research were as follows 1) to study on guideline for competency promotion on surplus value of community innovation, Khlongdan Floating Market, Khlongdan sub district, Ranot district, Songkhla province. 2) To study on suggestion for guideline for competency promotion on surplus value of community innovation, Khlongdan Floating Market, Khlongdan sub district, Ranot district, Songkhla province. The population were composed for 1,218 persons, sample size by Krejcie and Morgan's table measurement, the samples were about 291 persons, and in-dept interview from 21 key informants.

The findings are as follows: 1) The guideline for competency promotion on surplus value of community innovation, Khlongdan Floating Market, Khlongdan sub district, Ranot district, Songkhla province by overview is at moderate level for all aspects ($\bar{X} = 3.078$) when considered in each domain found the domain of community competency is the highest mean ($\bar{X} = 3.354$) follow by domain of community innovation ($\bar{X} = 3.066$) domain of surplus value ($\bar{X} = 3.017$) and domain of market and product supplying is the lowest mean ($\bar{X} = 2.968$) respectively. When considered in terms of sexes, ages, degrees of education and occupations found that there are moderate level by overview. 2) The suggestions on guideline for competency promotion on surplus value of community innovation, Khlongdan Floating Market, Khlongdan sub district, Ranot district, Songkhla province found that; there must have activity for promotion from provincial office and to have more wide, the local must be promoted, the damage location must be repair i.e. gate, electricity, field, road. To promote for

collective from small group into large group. there must be integrated product and add more marketing lanes. There must have variety of products.

Keyword: Competency Promotion, Surplus Value, Community Innovation

บทนำ

การสร้างความสามารถ ในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการ ที่ให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชน มีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งเสริมสร้าง ความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) ใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา เชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการในการสร้างสัญลักษณ์และขยายโอกาสทางการตลาด รวมถึง เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค เพิ่มรายได้แก่ชุมชน ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสาน ภูมิปัญญาไทยให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่เป็นทั้งสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจทั้ง ของชาวชุมชนและบุคคลทั่วไป มีการประกอบกิจการค้าขาย การละเล่น ต่าง ๆ มากมายที่ สอดคล้องกับวิถีชาวชุมชนทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาสถานที่แห่งนี้ แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป สิ่งต่าง ๆ ของชุมชนคลองแดนก็ยังคงเป็นแบบเดิม ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวต่าง ๆ ลดน้อยลงไป เพราะเหตุที่สภาพความเป็นเดิม ๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือได้รับการพัฒนาปรับเปลี่ยน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางส่งเสริมศักยภาพการสร้าง มูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ตลอดจนแนวทางการส่งเสริมการนำนวัตกรรมวิถีชุมชนมาใช้ในชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบล คลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาด ริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) คือ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิง ปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

(สงศรี ชมภูวงศ์, 2554) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน คณะกรรมการตลาดริมน้ำคลองแดน และประชาชนทั่วไป รวมทั้งสิ้น 21 รูป/คน สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์พร้อมกันกับการทำวิจัยเชิงปริมาณ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ศึกษาจากเอกสาร เป็นการค้นคว้าวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

2.2 ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม โดยสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา” สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีจำนวน 224 คน (ร้อยละ 77.00) มีอายุระหว่าง 21 – 60 ปี มากสุด มีจำนวน 248 คน (ร้อยละ 85.20) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มากสุด มีจำนวน 287 คน (ร้อยละ 98.60) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มากสุด มีจำนวน 156 คน (ร้อยละ 53.60)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

ระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน จากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้

2.1 ด้านศักยภาพชุมชน ($\bar{X} = 3.354$) มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการสร้างเสริมศักยภาพ ช่วยแบ่งเบาภาระรายจ่ายในครัวเรือนให้กับคนในชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการทำตลาดริมน้ำคลองแดน

2.2 ด้านนวัตกรรมชุมชน ($\bar{X} = 3.066$) มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการสร้างและพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและมีการพัฒนาอาชีพ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง

2.3 ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม ($\bar{X} = 3.017$) มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการนำผลิตผลทางการเกษตรมาแปรรูปจากลักษณะเดิมไปเป็นกระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีกระบวนการแปรรูปและถนอมอาหารเข้ามาเกี่ยวข้องทำให้สินค้ามีราคาและมูลค่ามากกว่าที่เคยมี ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์ที่สืบค้นได้

2.4 ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.983$) มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการพัฒนาสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน และมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

2.5 ด้านประสิทธิภาพทางการตลาด และการกระจายผลผลิตของชุมชน ($\bar{X} = 2.968$) มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการขยายช่องทางการตลาดรองรับสินค้าทางการเกษตรที่ได้มาตรฐานเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าและการจัดการด้านการขนส่งทางการเกษตร มีการปรับปรุงตลาดสินค้าเกษตรทุกระดับให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และมีจุดเด่นในด้านจัดจำหน่ายสินค้า และมีการวางระบบการขายและการกระจายสินค้าอย่างครบวงจรพร้อมทั้งการใช้มาตรการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

3.1 จำแนกตามเพศ พบว่า ระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลางทั้งเพศชายและเพศหญิง

3.2 จำแนกตามอายุ พบว่า ระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลางทุกช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.3 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทุกระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

3.4 จำแนกตามอาชีพ พบว่า ระดับแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ทุกอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

4. ผลการรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา สรุปได้ดังนี้

ผู้วิจัยเรียงลำดับผลการรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน จากค่าความถี่มากไปหาค่าความถี่น้อย ดังนี้

4.1 ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีความถี่มากที่สุด โดยที่ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ต้องมีกิจกรรม ที่ส่งเสริมจากจังหวัด และการโปรโมทกิจกรรมในวงกว้าง ท้องถิ่นต้องส่งเสริมตลาดริมน้ำให้มากกว่านี้ เช่น การโฆษณาตลาดน้ำ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ให้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น หุ่นนา สวนเกษตร ฟาร์มแพะ หมู่บ้านประมง

4.2 ด้านศักยภาพชุมชน โดยที่ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ภูมิทัศน์ที่ขรุขระทรุดโทรม ควรได้รับการปรับปรุง ซ่อมแซมตั้งแต่ประตูทางเข้า ไฟฟ้าสว่าง หย้าารกปกคลุมทางเป็นหลุมเป็นบ่อ ส่งเสริมการรวมกลุ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ให้ได้ผลแล้วค่อยพัฒนาไปสู่กลุ่มใหญ่ ควรส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนในด้านอาชีพจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อจะได้ต่อยอดอาชีพต่อไป

4.3 ด้านประสิทธิภาพทางการตลาดและการกระจายผลผลิตของชุมชน โดยที่ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ความนิยมลดน้อยถอยลง ต้องมีการแปรรูปสินค้า และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายอื่น ๆ มีความหลากหลายของสินค้า ติดตามจำหน่ายสินค้าในรูปแบบใหม่ ต้องพัฒนาจุดขายใหม่

4.4 ด้านนวัตกรรมวิสาหกิจชุมชน โดยที่ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า แหล่งเรียนรู้ตลาดริมน้ำคลองแดนมีคุณค่าที่ควรสืบสาน จากรุ่นสู่รุ่น เช่น ช่างไม้ โนราห์ ดนตรี เรือควรสืบสานวิถีชีวิตให้รุ่นลูกหลานต่อไป จัดหาแหล่งนวัตกรรมวิสาหกิจยังไม่ทั่วถึง ต้องสำรวจแหล่งเรียนรู้ และนำมาประยุกต์ใช้เป็นข้อมูลค่าเพิ่ม

4.5 ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยที่ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะว่า สถานการณ์เศรษฐกิจตลอดจนกระแสความนิยมมีผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม ความนิยมลดลง

ทำให้การสร้างมูลค่าเพิ่มลดลง ขาดหน่วยงานที่เข้าใจวัตถุดิบในชุมชน ขาดผู้นำที่มีคุณภาพที่เสียสละอย่างจริงจัง

อภิปรายผล

1. การส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ชี้ให้เห็นว่า ตลาดริมน้ำคลองแดน เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นเป็นทรัพยากรของชุมชน ที่คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและดำรงรักษาไว้ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยการพัฒนาและการบริการให้มีคุณภาพมาตรฐาน และมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความปลอดภัย ความสะอาด พัฒนาศักยภาพของชุมชนให้มีใจพร้อมให้บริการ และการเข้าถึงแหล่งตลาดริมน้ำคลองแดนให้มีความสะดวก โดยมีการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการคมนาคมที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ สายันห์ ชลสาคร ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า การส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชน ควรศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนแล้วดำเนินการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมวิถีชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม (สายันห์ ชลสาคร, 2562) อัจฉรา แก้วหนูนวล ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเมื่อมีการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จะต้องรักษาและดูแลสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ต้องร่วมกันใส่ใจดูแล ผลิตภัณฑ์ที่ชาวชุมชนนำออกมาจำหน่ายจะต้องสดใหม่ มีคุณภาพที่ดี ถูกหลักอนามัย ถือว่าเป็นเรื่องดีที่จะต้องร่วมกันพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป (อัจฉรา แก้วหนูนวล, 2562) สอดคล้องกับแนวคิดของ ฐนันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล กล่าวว่า การเสริมสร้างศักยภาพก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ เป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาทั้งความคิด การดำเนินการ และทักษะ ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจ จัดปัญหาอุปสรรคให้ตระหนักถึงเป้าหมายของพวกเขาในการพัฒนา เพื่อให้บรรลุผล และเกิดความยั่งยืน (ฐนันต์ศักดิ์ บวรนนท์กุล, 2557) สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนาและคณะ ได้กล่าวไว้ว่า ความพร้อมของชุมชนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การขนส่งและการสื่อสาร แสดงถึงศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีความสำคัญที่จะดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว และรองรับการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การที่ปัจจัยเหล่านี้ยังไม่มีความพร้อมแสดงว่ายังขาด “ศักยภาพ” และจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนาและคณะ, 2542) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิทธิพล ไทยกมล ได้วิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนตำบลบางหญ้าแพรก จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว คือ การจัดการอย่างมีความรับผิดชอบ กระบวนการที่เอื้อต่อการเรียนรู้

และการมีส่วนร่วม จากปัจจัยดังกล่าว ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ จำเป็นต้องมีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะดวกพื้นฐาน เช่นที่พัก ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางเดินศึกษาธรรมชาติและระบบกำจัดของเสีย (อิทธิพล ไทยกมล, 2544) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพาพร ไตรบรรณ ได้ทำการศึกษา แนวทาง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา: หมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า 1) นโยบายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐยังไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ โดยหน่วยงานภาครัฐควรมีการร่วมมือกับชาวบ้านในหมู่บ้านอรัญญิก เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามที่มุ่งหวัง 2) ชาวบ้านในหมู่บ้านอรัญญิกยังขาดการมีส่วนร่วมและขาดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรจัดหาคู่มือที่มีความรู้ทางด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวมาอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้าน 3) ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นและคนในหมู่บ้านจะรับจ้างตีมีด ส่งให้กับร้านค้ามีดภายในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการกระจายรายได้และเป็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 4) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่มีทัศนคติในเชิงบวกต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเดินทาง ด้านความสะดวก ด้านการกำจัดขยะและด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ส่วนปัจจัยที่รองลงมาที่นักท่องเที่ยวมีทัศนคติว่าควรปรับปรุงเพิ่มเติม ได้แก่ ด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อมสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการการท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะ คือ หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนโดยให้คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านและควรจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น (ทิพาพร ไตรบรรณ, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชายชาญ ปฐมกาญจนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตลาดบางหลวงอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ชายชาญ ปฐมกาญจนา, 2558) แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุภาพร คำภีระ ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอบาง จังหวัดพะเยา พบว่า ศักยภาพและสภาพปัจจุบันของพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านสันติสุขที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (สุภาพร คำภีระ, 2559)

2. แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตวิถีชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ดังนี้

2.1 ด้านศักยภาพชุมชน มีแนวทางการส่งเสริมคือ ควรได้รับการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่ขรุขระทรุดโทรม ซ่อมแซมตั้งแต่ประตูทางเข้า ไฟฟ้าสว่าง หลักรกปกคลุม ทางเป็นหลุมเป็นบ่อ ส่งเสริมการรวมกลุ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ให้ได้ผลแล้วค่อยพัฒนาไปสู่กลุ่มใหญ่

ควรส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนในด้านอาชีพจากหน่วยงานของรัฐ เพื่อจะได้ต่อยอดอาชีพ ต่อไป

2.2 ด้านประสิทธิภาพทางการตลาดและการกระจายผลผลิตของชุมชน มีแนวทางส่งเสริมคือ ต้องมีการแปรรูปสินค้า และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายอื่น ๆ มีความหลากหลายของสินค้า ติดตามจำหน่ายสินค้าในรูปแบบใหม่ ต้องพัฒนาจุดขายใหม่

2.3 ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีแนวทางส่งเสริมคือ ต้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมจากจังหวัด และการโปรโมทกิจกรรมในวงกว้าง ท้องถิ่นต้องส่งเสริมตลาดริมน้ำให้มากกว่านี้ เช่น การโฆษณาตลาดน้ำ ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ให้มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ท่งนา สวนเกษตร ฟาร์มแพะ หมู่บ้านประมง

2.4 ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่ม มีแนวทางส่งเสริมคือ สถานการณ์เศรษฐกิจตลอดจนกระแสความนิยมมีผลต่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม ความนิยมลดลงทำให้การสร้างมูลค่าเพิ่มลดลง ขาดหน่วยงานที่เข้าใจวัตถุดิบในชุมชน ขาดผู้นำที่มีคุณภาพ ที่เสียสละอย่างจริงจัง จึงต้องการส่งเสริมภาวะผู้นำชุมชน ของบุคคลภายในชุมชนเอง

2.5 ด้านนวัตกรรมชุมชน มีแนวทางส่งเสริมคือ แหล่งเรียนรู้ตลาดริมน้ำคลองแดนมีคุณค่าที่ควรสืบสาน จากรุ่นสู่รุ่น เช่น ช่างไม้ โนราห์ ดนตรี เรือ ควรสืบสานวิถีชีวิตให้รุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป จัดหาแหล่งนวัตกรรมที่ยังไม่ทั่วถึง ต้องสำรวจแหล่งเรียนรู้ และนำมาประยุกต์ใช้เป็นข้อมูลค่าเพิ่ม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างนวัตกรรมการผลิตและการบริการ เพื่อให้เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งในชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้าง ความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชนโดยการใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและบริการ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ควรกำหนดรูปแบบแนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน เป็นนโยบายของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

2. ควรค้นหารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ที่เป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยในประเด็นการพัฒนากลยุทธ์ในการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่ม นวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน
2. ควรวิจัยการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มนวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน กับความสัมพันธ์ทางสังคมนวัตกรรมชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2561). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย. เข้าถึงได้จาก <http://yala.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/47/2018/05/คู่มือ-OTOP-นวัตวิถี.pdf>
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 26(1), 118-129.
- นันทรงค์ศักดิ์ บวรนนท์กุล. (2557). การเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 6(2), 186-193.
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ภูมิศึกษา หมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ. (2542). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: วีพีเอส.
- สายัณห์ ชลสาคร. (11 มกราคม 2562). แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่ม นวัตกรรมชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอร่อนดิ่ง จังหวัดสงขลา. (สุรียา ล่องแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- สุภาพร คำภีระ. (2559). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์หมู่บ้านสันติสุข ขององค์การบริหารส่วนตำบลขุนควร อำเภอบึง จังหวัดพะเยา*. เรียกใช้เมื่อ 11 มกราคม 2562 จาก <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=6633>

- อจันรา แก้วหนูนวล. (11 มกราคม 2562). แนวทางการส่งเสริมศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่ม
นวัตกรรมวิสาหกิจชุมชนตลาดริมน้ำคลองแดน ตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา.
(สุริยา ล่องแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)
- อิทธิพล ไทยกมล. (2544). ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ:
กรณีศึกษาชุมชนตำบลห้วยแพรง จังหวัดสมุทรสาคร. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาयนา
จังหวัดนครศรีธรรมราช ในสังคมปัจจุบัน*

THE ETHICAL VALUE OF VIPASSANA – BHAVANA TEACHING OF
CHAYNA TEMPLE, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE IN THE
CURRENT SOCIETY

พระสงฆ์ชัย ขนติพล (สมรูป)

Phra Sangchai Khantiplo (Somrup)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: sngchaysmrup@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาयนา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในสังคมปัจจุบัน” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคำสอนวิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาหลักการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาयนาจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาयนาในสังคมปัจจุบัน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า: คำสอนวิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา นำมาเป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมเจริญปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งในรูปรูปนามโดยความเป็นไตรลักษณ์ หลักการสอนปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของวัดชาयนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้รูปแบบการสอนให้เจริญอานาปานสติ คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาयนา จังหวัดนครศรีธรรมราช ระดับบุคคล มีคุณค่าทางจิตใจทำให้เกิดความสงบ มีความสุข จิตใจผ่องใส เกิดความเมตตา ให้อภัยต่อกัน ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ระดับสังคมและประเทศชาติ มีคุณค่าส่งผลให้สังคมไทยมีโครงสร้างที่แข็งแรง ประชาชนมีสุขภาพกายใจยืนหยัดต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ระดับบริหารองค์กร ปกครองประเทศ มีคุณค่าสร้างความเจริญทางจิตใจ อันเป็นตัวชี้วัดความสุข และคุณภาพของการพัฒนาคน มีอานิสงส์มหาศาลต่อการนำกำลังของสมาธิที่เกิดขึ้นไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข นำประเทศไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ระดับสังคมโลก มีคุณค่าช่วยชาวโลกให้มีสันติสุข นำประโยชน์จากสมาธิไปช่วยลด

---

* Received 5 March 2020; Revised 20 March 2020; Accepted 12 April 2020

ความเหลื่อมล้ำ สร้างความเสมอภาคในสังคม ศูนย์กลางสมาธิโลกเป็นสัญลักษณ์แห่งความ
 پاکเพียร ความสามัคคี ความสงบทางกาย สงบทางใจของมนุษยชาติที่จะก้าวพ้นจากความทุกข์
 ร่วมกัน

คำสำคัญ: คุณค่าทางจริยธรรม, วิปัสสนาภาวนา, จังหวัดนครศรีธรรมราช

Abstract

This thesis entitled ‘Ethical values of teaching insight development of Watchaina, Nakhon Si Thammarat Province, in the present society’ has three objectives: 1) to study insight development as appeared in Buddhist scriptures, 2) to study insight development of Watchaina, Nakhon Si Thammarat province, and 3) to study the ethical values of teaching insight development of Watchaina, Nakhon Si Thammarat province in the present society. This is a qualitative research. In – depth interview was the research tool and data were analyzed through descriptive method.

In the research, it was found that: the insight development as appeared in Buddhist scriptures is purposely assigned to be the tool being applied in the practical method of insight development where the development of wisdom is expected to achieve by which three common characteristics can be seen. According to Watchaina, when it comes to such insight development, mindfulness on breathing is prescribed. In this respect, the ethical values produced by Watchaina are of the following levels: 1) individual level; by virtue of this, it gives rise to the calm, happiness, purity of mind, loving kindness, forgiveness, and controlling of one’s own emotion, 2) social and national level; it gives rise to the strong structure of the country where people gain bodily and mental healthiness where they can well adjust themselves to the worldly changes, 3) organizational and governmental level; it brings about the mental wellbeing where the indicator of man’s happiness and quality is expectedly put and that could create the greatest benefit based on the power of the concentration to people’s ways of life whereby the country could be led to various progressiveness, and 4) worldly level; it supports people meet their peaceful happiness where the inequality is gradually reduced. It is said that the centre of the worldly concentration is symbolized through the energy,

harmony, physical and mental peace by which human beings can put an end to suffering together.

Keywords: The Ethical Value, Vipassana – Bhavana, Nakhon Si Thammarat Province

บทนำ

ศาสนา คือ คำสั่งสอนของศาสดาผู้ประกาศศาสนา ถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ ประกอบด้วยหลักธรรม คำสอน ความเชื่อและแนวการปฏิบัติต่าง ๆ ตามคติของแต่ละศาสนา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความเจริญในชีวิต และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และทุกศาสนาล้วนมุ่งหวังให้ทุกคนทำความดี ซึ่งศาสนาพุทธถือเป็นศาสนาที่สำคัญของสังคมไทยเพราะคนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาโดยสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทยกลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และศีลธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กล่าวได้ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา มีความผูกพันกับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นจึงได้นำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิตทำให้คนไทยสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนับตั้งแต่บรรพชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการจัดงานต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ ในสังคมปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) พระพุทธศาสนามีบทบาทที่สำคัญต่อความเป็นอยู่อย่างสงบ และสันติสุข พระพุทธศาสนาแผ่ขยายสู่ประเทศไทยสมัยก่อนสุโขทัย “ในพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งราชวงศ์เมารยะซึ่งตั้งราชธานีอยู่ที่กรุงปาฏลิบุตร แคว้นมคธ ประเทศอินเดียทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มากจึงโปรดให้ส่งธรรมทูต” คือ พระโสณเถระ และพระอุตตระเถระได้เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสุวรรณภูมิ หลังจากที่ได้มีการทำการส่งคายนามพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 เมื่อพุทธศักราช 213 ปวงชนชาวไทยได้รับนับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา อาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ชาติไทยเป็นชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา มากว่า 1,000 ปี

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้คนไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวตน และเป็นศาสนาที่พิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ ดังนั้น สังคมจะอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขได้ต้องอาศัยหลักการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยอาศัยหลักวิปัสสนาภาวนาในการแก้ไขปัญหาเพื่อความสงบสุขร่มเย็น สำหรับวิธีการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนานั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวมหาสติปัฏฐาน 4 (พระศรีธรรมาภรณ์ (สมย์ สจจวโร), 2553) แก่ชาวแคว้นกुरुทระถึงความสำคัญของการเจริญสติปัฏฐานว่าเป็นหนทางสายเอกอันทำให้ผู้ปฏิบัติธรรม บรรลุถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงหลักในปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ถูกต้อง

และสมบูรณ์ที่สุดจึงมีอยู่แล้วในมหาสติปัฏฐานสูตร การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐานนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

“ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะมีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ย่อมพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกได้ย่อมพิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกได้ย่อมพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกได้หนทางนี้เป็นหนทางสายเดียวที่สามารถทำให้จิตบริสุทธิ์หมดจด ทำให้พ้นจากทุกข์ และบรรลุมรรคผลนิพพานได้ (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), 2550)

การสอนวิปัสสนาภวานานั้น ต้องอาศัยผู้สอน หรือวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ในการปฏิบัติวิปัสสนาภวานาที่วัดชาชนั้น มีบุคคลหลายประเภท ประสบปัญหาชีวิตที่แตกต่างกันไปบางคนมาปฏิบัติเพราะประสบปัญหาในชีวิตครอบครัว บางคนประสบปัญหาส่วนตัว บางคนมีปัญหาหน้าที่การงาน บางคนมาปฏิบัติเพราะต้องการความสงบและหลุดพ้น เนื่องจากแต่ละคนมีพื้นฐานความเครียดที่ไม่เหมือนกัน ปัญหาของการปรับฐานอารมณ์ของแต่ละคนซึ่งมาจากปัญหาที่แตกต่างกัน ทำให้ยากลำบากต่อการสอนวิปัสสนาภวานา (พระศรีวรญาณ (วิ), 2541)

การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นการพัฒนาชีวิตของตนเองทางหนึ่ง ซึ่งขึ้นกับเป้าหมายและวิธีการซึ่งเป็นทางเลือกที่ได้รับความนิยมมากพอสมควรในสังคมปัจจุบันสิ่งสำคัญ คือเข้าใจแรงจูงใจในการเลือกปฏิบัติธรรมของตนเอง หรือไม่ว่าทำไปเพื่ออะไร จุดมุ่งหมายที่คาดหวังให้เป็นไปคือความสงบของจิตใจ และลดความเครียดในชีวิตประจำวัน แต่ความเครียดจะลดได้ก็ต่อเมื่อเข้าใจและยอมรับความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริงของตนเองเท่านั้น ไม่ใช่การข่มไว้ชั่วคราวด้วยความสงบ การปฏิบัติสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐานจึงเข้ามามีส่วนสำคัญในชีวิตประจำวันของคนในสังคม สมถกัมมัฏฐานเป็นวิธีฝึกจิตให้เกิดสมาธิ และวิปัสสนากัมมัฏฐานเป็นวิธีฝึกจิตให้เกิดปัญญารู้แจ้งสรรพสิ่งตามเป็นจริงโดยเฉพาะรู้แจ้งทุกข์ และเหตุเกิดทุกข์แล้วหาทางแก้ไข ทุกวันนี้การปฏิบัติกัมมัฏฐานเป็นเรื่องที่คนส่วนมากในสังคมไทยสนใจ ทั้งนี้สังเกตได้จากมีสำนักกัมมัฏฐานเกิดขึ้นมากทั้งในวัด และนอกวัด (มูลนิธิหลวงพ่อดมธรรมกายาราม, 2553)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และผู้สนใจปฏิบัติกัมมัฏฐานกันมาก อาจเกิดมาจากการที่ได้ตระหนักรู้แล้วว่ากัมมัฏฐานเป็นเรื่องของการฝึกจิต และจิตมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวรับรู้อารมณ์ต่าง ๆ ที่มากระทบหากฝึกจิตให้สงบได้ก็จะพบกับความสุข แต่ถ้าฝึกจิตให้สงบไม่ได้ก็ยากที่จะได้พบความสุขได้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่ศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภวานาของวัดชาชนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ในสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องวิปัสสนาภาวนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาวนาจังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาวนาในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรูปแบบของการศึกษาวิจัย คือ ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการศึกษาภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) ข้อมูลจากผู้ประสบความสำเร็จในการครองเรือนมาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทยฉบับภาษาไทยพร้อมทั้งอรรถกถาการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ศึกษาข้อมูลคำสอนเรื่องวิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อประยุกต์ใช้หลักสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาวนาในสังคมปัจจุบัน
3. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา
4. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
5. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)
6. เมื่อศึกษาข้อมูลเอกสารแล้วเสร็จ จึงทำการวิเคราะห์ (Analysis) สังเคราะห์ (Synthesis) ประยุกต์ใช้ (Applying) เรียบเรียง และนำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียง
7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษวิจัยพบว่า วิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา วิปัสสนาภาวนาหรือวิปัสสนากรรมฐาน คือข้อปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมเจริญปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งในรูปนาม โดยความเป็นไตรลักษณ์หรือรู้แจ้งต่อสภาวะของรูปนามตามความเป็นจริง วิปัสสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ ปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนดความเข้าไปกำหนดเฉพาะภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิดความใคร่ครวญ ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ชัดปัญญาเหมือนปฏักปัญญา อินทรีย์ คือปัญญา ปัญญาพละ ปัญญาเหมือนศาตรา ปัญญาเหมือนปราสาท ความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนประทีป ปัญญาเหมือน

ดวงแก้ว ความไม่หลง เกิดปัญญาเห็นแจ้ง หมายความว่าเห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ วิปัสสนาภาวนานี้หมายเอารูปกับนาม เป็นอารมณ์ คือการพิจารณารูปนามให้เห็นไตรลักษณ์ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์และไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตนจากความยึดมั่นถือมั่นในบัญญัติทั้งปวง “ภิกษุพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่านั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นมัน มันไม่ใช่อัตตาของเรา” การพิจารณาจนรู้แจ้งอย่างนี้เรียกว่า วิปัสสนา

วิปัสสนา มีความหมายว่าปัญญาเห็นแจ้ง หรือความรู้เห็นแจ้ง เห็นสภาวะและปรากฏการณ์ โดยความไม่เที่ยงมิใช่เห็นโดยความเที่ยง เห็นโดยความเป็นทุกข์มิใช่เห็นโดยความเป็นสุข เห็นโดยความเป็นอนัตตา (ไม่มีตัวตน) มิใช่เห็นโดยอัตตา เห็นโดยความไม่งามมิใช่เห็นโดยความงาม ในอรรถาพรางกายซึ่งได้แก่รูปนาม โดยที่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาได้เจริญสติตามดูอย่างต่อเนื่องซึ่งขั้น 5 ที่สรุปลงเป็นรูปกับนาม หรือกายกับใจ ซึ่งในมหาสติปัฏฐานสูตรพระพุทธเจ้าทรงกระจายออกไปเป็นฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม จะเห็นสภาวะตามความเป็นจริงนับตั้งแต่เห็นว่า รูปเป็นแต่เพียงธาตุ 4 ที่เป็นเครื่องมือให้นามรับรู้ นามกับรูปทำงานสัมพันธ์กันในลักษณะเป็นปัจจัยอิงอาศัยซึ่งกันและกัน และเห็นต่อไปว่าทั้งนามกับรูปล้วนไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (ไม่ใช่ตัวตน) บังคับบัญชาให้เป็นไปตามใจปรารถนาไม่ได้ (สัมมสมญาณ) เห็นความเกิดดับของรูป – นาม (อุทยัพพยญาณ) เห็นทุกข์ เห็นโทษของรูป-นาม (อาทีนวญาณ) เป็นต้น

การเจริญวิปัสสนา เริ่มโดยการเจริญสติเพื่อพัฒนาฉนิทสมภาติ (สมาธิชั่วขณะ) ให้เข้มแข็ง โดยตามดูปัจจุบันธรรม จนกระทั่งฉนิทสมภาติพัฒนาไปเป็นอุภาตสมภาติ (สมาธิขั้นใกล้นิ่ง, สมาธิเฉียดฌาน) แล้วพิจารณาสภาวะธรรมต่าง ๆ ที่กำลังปรากฏให้เห็นเป็นไตรลักษณ์ ผลของการเจริญวิปัสสนาคือ การเกิดมรรคญาณ (ญาณทำอาสวกิเลสให้สิ้นไป) ผลญาณ และนิพพานการเจริญสมถกัมมัฏฐานเป็นการฝึกให้จิตสงบแนบแน่นเป็นอารมณ์เดียวมี 8 ระดับ คือ ระดับรูปฌาน 4 และระดับอรูปฌาน 4 การเจริญวิปัสสนาเป็นการต่อยอดจากสมถกัมมัฏฐาน แม้ผลจะต่างกันคือสมถกัมมัฏฐานทำให้เกิดความสงบ ส่วนวิปัสสนากัมมัฏฐานทำให้เกิดปัญญารู้จักสภาวะธรรมทำให้กิเลสบรรเทาลง แต่ทั้งสองก็ยังไม่มีการถึงขั้นละกิเลสได้

หลักปฏิบัติเพื่อการบรรลุพระนิพพานที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ หลักและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งตามความเป็นจริงในรูปนามหรือขั้น 5 ว่าเป็นสภาวะ ที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ หนได้ยากเป็นสภาวะที่ไม่ใช่บุคคล ตัวตน เราเขา บังคับบัญชาไม่ได้ มีหลักการปฏิบัติอยู่ 2 ประเภท คือ 1) สมถกัมมัฏฐาน ได้แก่ กัมมัฏฐานเป็นอุบายสงบจิตใจ มีอารมณ์อยู่ 40 ประการ คือ 1.1) กสิณ 10 1.2) อสุภะ 10 1.3) อนุสสติ 10 1.4) พรหมวิหาร 4 1.5) อาหาเรปฏิกูลสัญญา 1 1.6) จตฺตาตฺตวตฺตํ 1 1.7) อรูป 4 2) วิปัสสนากัมมัฏฐาน กัมมัฏฐานเป็นอุบายเรื่องปัญญามีอารมณ์อยู่ 73 ประการ คือ 2.1) ขั้น 5 2.2) आयตนะ 12 2.3) ธาตุ 18 2.4) อินทริย์ 22 2.5) อริยสัจ 4 2.6) ปฏิจจสมุปบาท 12

ส่วนวิปัสสนากัมมัฏฐานมีวิธีปฏิบัติอยู่ 4 ประการคือ 1) สมถปุพพังคมวิปัสสนา คือ วิปัสสนามีสมณำหน้า 2) วิปัสสนาปุพพังคมสมณะ สมณะมีวิปัสสนาำหน้า 3) ยุคัณฺฑธสมถวิปัสสนา สมณะและวิปัสสนาเข้าคู่กัน 4) ธัมมัทธัจจวิคคหิตมานัส วิธีปฏิบัติเมื่อจิตถูกชักให้เขว ด้วยธรรมุจฺจคือความฟุ้งซ่านธรรมหรือตณฺณธรรม

วิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 มีหลักการสำคัญ คือ เพื่อทำให้เกิดปัญญาเห็นแจ้งตามความเป็นจริง และปัญญาที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ คือทำให้ความโลภความโกรธ และความหลงลดน้อยลงจนหมดไปในที่สุด และการปฏิบัติวิปัสสนาจึงต้องมีขั้น 4 (รูปนาม) เป็นอารมณ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบรรลุผลนิพพานเช่นเดียวกัน การเจริญสติปัฏฐาน 4 ก็มีขั้น 5 เป็นอารมณ์เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อดับทุกข์ และโหม่นัสเพื่อบรรลุผลนิพพาน การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือ การเจริญสติปัฏฐาน 4 ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การบรรลุผลนิพพาน

2. ผลการศึกษาวิจัยพบว่า หลักการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชานา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วัดชานา ซึ่งสันนิฐานว่าสร้างมาสมัยอยุธยาและมีการปฏิบัติกัมมัฏฐานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 จนถึงปัจจุบัน โดยมีพระครูภาวนาจันทคุณเป็นเจ้าอาวาสเป็นพระวิปัสสนาจารย์สอนกัมมัฏฐานทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้สนใจใฝ่ธรรมในวัดมีการเจริญพระกัมมัฏฐานการเคลื่อนไหวมีเน้นอิริยาบถพิพพะ รูปแบบการและวิธีสอนกัมมัฏฐานของวัดชานาพบว่า แรกเริ่มตั้งสำนักปฏิบัติที่วัดชานาใช้รูปแบบการสอนด้วยการเจริญวิปัสสนา คือการสอนให้เจริญอานาปานสติต่อจึงสอนในรูปแบบของสมณะ คือให้เจริญ “พุท – โธ” “อรห” หลังจากที่มีพระวิปัสสนาจารย์ จากสำนักวัดปากน้ำ ภาษีเจริญไปจำพรรษาที่วัดชานา รูปแบบการสอนก็เปลี่ยนมาเป็น “สัมมา – อรห” อยู่ระยะหนึ่ง จากนั้นก็ลงที่รูปแบบ “ยุบหนอ – พองหนอ” ตามแนวของวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และในปัจจุบันสำนักปฏิบัติวัดชานาก็นำกลับไปใช้รูปแบบและวิธีการสอนแบบอานาปานสติเหมือนเดิม โดยเน้นที่อานาปานบรรพ และอิริยาบถบรรพ เป็นหลัก

วิปัสสนาภาวนาเป็นหลักการปฏิบัติซึ่งให้เกิดปัญญา และหลุดพ้นจากอุปกิเลสทั้งปวงเป็นแนวทางปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าเป็นเลิศในบรรดาวิธีการปฏิบัติโดยเฉพาะ วิปัสสนาภาวนา ประกอบด้วย วิปัสสนาภูมิ หรือ อารมณ์กรรมฐาน 6 หมวด คือ ขั้น 5 อายตนะ 12 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22 อริยสัจ 4 และปฏิจางสมุพบาท 12 นอกจากนี้ยังมีแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสมถยานิก คือ สำหรับผู้ที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือรู้สภาวะของรูปนาม เหตุปัจจัยของรูปนาม และรู้สภาวะของพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ส่วนวิปัสสนาภาวนาตามแนววิปัสสนายานิก บางครั้งเรียกว่า สุทธิวิปัสสนายานิกกรรมฐาน เป็นการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาล้วน ๆ โดยการกำหนดรู้นามรูปที่เกิดขึ้นตามทวารทั้ง 6 ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวนี้นี้ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 อย่าง คือ ตาเป็นรูปซึ่งเป็นที่เกิดของจักขุวิญญาณ คือการเห็นรูป หรือ คลื่นแสงก็เป็นรูป และจักขุวิญญาณ

คือ การเห็นเป็นนาม แต่อย่างไรก็ตามวิธีปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่นิยมกันมากที่สุดในขณะนี้ คือ สติปัฏฐาน 4 ซึ่งเป็นหนทางเอกเพื่อความความบริสุทธิ์เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์ และโหม่นัส เพื่อบรรลुरुธรรมที่ถูกต้องเพื่อให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน สติปัฏฐานมี 4 อย่างคือ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาเห็นกายในกายภายในในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นกายในกาย ภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นกายในกายทั้งภายใน และภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโหม่นัสเสียได้ในโลก 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาภายในในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งภายใน และภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโหม่นัสเสียได้ในโลก 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาเห็นจิตในจิตภายในในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตทั้งภายใน และภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโหม่นัสเสียได้ในโลก 4) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายในในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งภายใน และภายนอกในสิ่ง ๆ อยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌา และโหม่นัสเสียได้ในโลก

นอกจากวิธีปฏิบัติดังที่ได้กล่าวมา ยังมีวิธีปฏิบัติประจำวัน ซึ่งเรียกนักวัตรปฏิบัติ โดยมีกฎระเบียบปฏิบัติสำหรับทั้งพระสงฆ์ ผู้เข้าปฏิบัติธรรม และฆราวาสซึ่งหลักวัตรปฏิบัติเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นกุศโลบายนำไปสู่วิธีปฏิบัติเพื่อทำจิตให้สงบสันติภายใน และเป็นการประยุกต์ใช้หลักวิปัสสนาภาวนาเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน

3. ผลการศึกษาวิจัยพบว่า คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชาวนา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในสังคมปัจจุบัน

ผู้ที่เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาที่วัดชาวนาสามารถนำหลักการปฏิบัติไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง มีประสิทธิภาพมากขึ้นทำให้จิตใจสะอาดบริสุทธิ์จิตใจเยือกเย็น มีสติ สมาธิมากขึ้น สามารถปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่ดีของตนเองได้ มีสมาธิในการดำเนินชีวิต มีความอ่อนน้อมมากขึ้น เข้าใจรู้คุณค่าของชีวิตของตนเอง และผู้อื่น รู้จักวางเฉยต่อเรื่องที่มารบกวนจิตใจ และใช้สติปัญญาพิจารณาในเรื่องนั้น ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท เมื่อเกิดปัญหาใช้สติปัญญาพิจารณาในการแก้ไขปัญหาไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ

คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการเป็นศูนย์กลางสมาธิโลกเมื่อประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติให้เป็นศูนย์กลางสมาธิโลก ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งในระดับบุคคล ระดับสังคม ระดับผู้บริหาร ปกครองประเทศ ระดับชาติ และระดับสังคมโลก ดังนี้ 1) ระดับบุคคล 1.1) สมาธิส่งผลให้จิตใจผู้ทำสมาธิเกิดความสงบ มีความสุข จิตใจผ่องใส เกิดความเมตตาให้อภัยต่อกัน และควบคุมอารมณ์ตนเองได้ 1.2) สมาธิช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการกิจ

ทั้งปวงตั้งแต่บุคคลครอบครัวองค์กรและสังคม 1.3) พลังของสมาธิช่วยในการบำบัดโรคร้ายไข้เจ็บทำให้สุขภาพกายแข็งแรง และเกิดสมรรถภาพทางใจ 1.4) ทำให้เกิดปัญญารู้เท่าทัน และสามารถแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดความทุกข์กาย ทุกข์ใจได้อย่างเหมาะสม 2) ระดับสังคมและประเทศชาติ 2.1) สมาธิส่งผลให้สังคมไทยมีโครงสร้างที่แข็งแรงเนื่องจากประชาชนมีสุขภาพกายใจสามารถยืนหยัดต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 2.2) สมาธิช่วยเสริมสร้างความสำเร็จในการกิจทั้งปวงตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลระดับครอบครัวระดับองค์กรระดับสังคม และระดับประเทศชาติ คณะกรรมการการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวสานติบัญญัติแห่งชาติ รายงานการศึกษาเรื่องขอเสนอให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสมาธิโลก 2.3) สมาธิเป็นรากฐานของศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในสังคมไทยและสังคมโลก 2.4) ประเทศไทยได้รับเกียรติในฐานะเป็นศูนย์กลางสมาธิโลกที่มีบทบาทในการช่วยสังคมโลกให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืน 3) ระดับบริหารองค์กรปกครองประเทศ 3.1) การนำผลการพัฒนาสมาธิเพื่อการบริหาร สร้างความเจริญด้านจิตใจ อันเป็นตัววัดความสุขหรือคุณภาพของการพัฒนาคน 3.2) มีอานิสงส์มหาศาลต่อการนำกำลังของสมาธิที่เกิดขึ้นไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข ยิ่งบุคคลนั้นอยู่ในระดับผู้บริหารประเทศ ก็ยิ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำประเทศไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ 3.3) เป็นตัวแบบของประชาชน เพราะเป็นการนำผลการพัฒนาสมาธิไปเพื่อการบริหารที่สร้างความเจริญด้านจิตใจจนสามารถที่จะสร้างประเทศให้เป็นประเทศที่เต็มไปด้วยอริยบุคคล อริยะชน เพื่อสันติภาพของสังคมต่อไป และ 4) ระดับสังคมโลก 4.1) ภูมิปัญญาในการทำสมาธิทางศาสนาจะช่วยชาวโลกให้มีสันติสุขได้ 4.2) ชาวโลกสามารถนำประโยชน์จากสมาธิไปช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเสมอภาคในสังคม 4.3) ศูนย์กลางสมาธิโลกเป็นสัญลักษณ์แห่งความ پاکเพียร ความสามัคคีความสงบทางกาย สงบทางใจของมนุษยชาติที่จะก้าวพ้นจากความทุกข์ร่วมกัน

อภิปรายผล

1. วิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา วิปัสสนาภาวนา หรือวิปัสสนากรรมฐาน คือข้อปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมเจริญปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งในรูปนามโดยความเป็นไตรลักษณ์หรือรู้แจ้งต่อสภาวะของรูปนามตามความเป็นจริง วิปัสสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย ความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนดความเข้าไปกำหนดเฉพาะภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความค้นคิดความใคร่ครวญ ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ซึ่งสอดคล้องกับพระครูภาวนากิจสุนทร ศึกษารูปแบบและกระบวนการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาวิปัสสนาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า การวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่ปรากฏในคัมภีร์

พระพุทธศาสนามีทั้งสมถกรรมฐานและ วิปัสสนากัมมัฏฐาน หลักปฏิบัติกัมมัฏฐานที่สมบูรณ์ที่สุดปรากฏอยู่ใน “มหาสติปัฏฐานสูตร” หมายถึง พระสูตรว่าด้วยการเจริญสติปัฏฐานสูตรใหญ่ รูปแบบของมหาปัฏฐานสูตรเป็น บรรยายโวหารแบบถามเอง – ตอบเองและมีอุปมาอุปมัยผสมด้วย นับเป็นกระบวนการบรรยายที่สมบูรณ์แบบมีทั้งภาคอุเทศ ภาคนิเทศ และภาคอานิสส์ เป็นการบรรยายกัมมัฏฐานที่เข้าใจง่ายและปฏิบัติตามได้ถูก ใจความสำคัญของพระสูตรพระพุทธเจ้าทรงยกหัวข้อบรรยายขึ้นเป็นอุเทศซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญว่า “ภิกษุทั้งหลายทางสายนี้เป็นทางสายเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโลภะและปริเวทะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม (อริยมรรค) เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางสายนี้คือ สติปัฏฐาน 4 ประการที่ประกอบด้วย 1) การพิจารณาเห็นกายในกาย 2) การพิจารณาเวทนาในเวทนา 3) การพิจารณาเห็นจิตในจิต 4) การพิจารณาธรรมเห็นในธรรม (พระครูภาวนากิจสุนทร, 2562)

2. หลักการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชายานาจังหวัดนครศรีธรรมราช รูปแบบการสอนวิปัสสนาภาวนาไม่แตกต่างจากรูปแบบหลัก ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์ สำนักปฏิบัติต่างก็นำรูปแบบตามที่ปรากฏในคัมภีร์มาประยุกต์เข้ากับวิธีการสอนของตน อีกทั้งในปัจจุบันสำนักปฏิบัติต่าง ๆ ในประเทศไทย รวมทั้งของวัดชายานา มีการประกาศเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อรับรองการมีตัวตนอยู่ของสำนักปฏิบัตินั้น ๆ รูปแบบหลัก ๆ ก็ยังคงไม่ต่างจากที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท โดยลักษณะเด่น ๆ ของวัดชายานา รูปแบบการสอนด้วยการเจริญวิปัสสนา คือการสอนให้เจริญอานาปานสติ ต่อมาจึงสอนในรูปแบบของสมถะ คือให้เจริญ “พุท – โธ” “อโรหิ” หลังจากที่มิพระวิปัสสนาจารย์ จากสำนักวัดปากน้ำ ภาษีเจริญไปจำพรรษาที่วัดชายานา รูปแบบการสอนก็เปลี่ยนมาเป็น “สัมมา – อโรหิ” อยู่ระยะหนึ่ง จากนั้นก็ลงที่รูปแบบ “ยุบหนอ-พองหนอ” ตามแนวของวัด มหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และในปัจจุบัน สำนักปฏิบัติวัดชายานาก็หันกลับไปใช้รูปแบบและวิธีการสอนแบบอานาปานสติเหมือนเดิม โดยเน้นที่อานาปานบรรพ และอิริยาปถบรรพ เป็นหลัก (มูลนิธิหลวงพ่อดธรรมกายาราม, 2553)

3. คุณค่าทางจริยธรรมของการสอนวิปัสสนาภาวนาของวัดชายานา ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการเป็นศูนย์กลางสมาธิโลกเมื่อประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติให้เป็นศูนย์กลางสมาธิโลก ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทั้งในระดับบุคคล ระดับสังคม ระดับผู้บริหาร ปกครองประเทศ ระดับชาติ และระดับสังคมโลก ดังนี้

ระดับบุคคล มีคุณค่าทางจิตใจทำให้เกิดความสงบ มีความสุข จิตใจผ่องใส เกิดความเมตตาให้อภัยต่อกัน ควบคุมอารมณ์ตนเองได้

ระดับสังคมและประเทศชาติ มีคุณค่าส่งผลให้สังคมไทยมีโครงสร้างที่แข็งแรง ประชาชน มีสุขภาพกายใจยืนหยัดต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

ระดับบริหารองค์กร ปกครองประเทศ มีคุณค่าสร้างความเจริญทางจิตใจ อันเป็นตัวชี้วัดความสุข และคุณภาพของการพัฒนาคน มีอานิสงส์มหาศาลต่อการนำกำลังของสมาธิที่เกิดขึ้นไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข นำประเทศไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ

ระดับสังคมโลก มีคุณค่าช่วยชาวโลกให้มีสันติสุข นำประโยชน์จากสมาธิไปช่วยลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเสมอภาคในสังคม ศูนย์กลางสมาธิโลกเป็นสัญลักษณ์แห่งความพากเพียร ความสามัคคี ความสงบทางกาย สงบทางใจของมนุษยชาติที่จะก้าวพ้นจากความทุกข์ร่วมกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การฝึกจิตเป็นเรื่องที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญและถือเป็นหน้าที่โดยตรง เพราะจิตที่ดี ที่คิดเป็นกุศลย่อมส่งผลต่อการกระทำและคำพูดของบุคคลนั้น ผลของการคิดดี ทำดี ย่อมทำให้บุคคลเจริญก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต ถ้าคนในสังคมต่างฝึกปฏิบัติเช่นนี้ สังคมนั้นย่อมจะประกอบไปด้วยความสงบสุข และเช่นกันถ้าจิตไม่ดี คิดแต่อกุศลก็ส่งผลต่อการกระทำ และคำพูดของบุคคลนั้นเช่นกัน ผลของการคิดอกุศลคิดแต่ในทางเสื่อม กายกรรมและวจีกรรมของบุคคลนั้นย่อมแปดเปื้อนมัวหมอง สังคมที่มีคนคิดไม่ดีแค่คนเดียวก็สามารถสร้างความเดือดร้อนให้คนอื่นได้มากมาย โดยธรรมชาติจิตมนุษย์มักชอบไหลไปสู่ความชอบความชัง อยู่เสมอ และมักจะถูกกิเลสครอบงำได้ง่ายถ้าไม่มีการฝึกอบรมจิตตามหลักวิปัสสนาภาวนา จิตนั้นก็จะเปื้อนจิตที่เศร้าหมองจะทำให้เกิดทุกข์เกิดภัยแก่ตนเอง จากการศึกษาวิจัยพบว่า วิปัสสนาภาวนาเป็นงานด้านการพัฒนาจิตใจให้เข้าถึงความสงบ จนเกิดสติปัญญา เป็นศาสตร์สำคัญแห่งชีวิต ทุกสถาบันหรือองค์กรควรให้ความสำคัญและส่งเสริมให้บุคลากร ได้รับการอบรมพัฒนาจิตใจให้ควบคู่ไปกับความเจริญทางด้านวัตถุ เพื่อให้การดำรงชีวิตในสังคมมีปัญหา น้อยที่สุด โดยเฉพาะหลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ถ้าพุทธบริษัททั้งหลายสามารถเรียนรู้จนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ประพฤติปฏิบัติ อย่างผู้ที่มีศีลธรรม มีสัมมาทิฐิ เป็นเบื้องต้น สังคมและประเทศชาติย่อมมีแต่ความเจริญก้าวหน้าไม่พบปัญหาทางสังคมมากมาย เหมือนที่เห็นปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

สติปัฏฐาน ถือเป็นหนึ่งในสิ่งที่ทรงคุณค่าเทียบได้กับรัตนอัญมณี ในพระธรรมวินัยสติปัฏฐานทำให้พระศาสนาอยู่ได้ยืนยาวนาน เป็นธรรมเพื่อความไม่เลอะเลือนไม่เสื่อมสูญไปของศาสนา เป็นแก่นแห่งธรรม เป็นเครื่องยึดอายุพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้เมื่อก่อนเข้าสู่ปรินิพพานในมหาปรินิพพานสูตรว่าสติปัฏฐานเป็นหนึ่งในธรรมที่พระองค์แสดง

แล้วเพื่อความรู้ยิ่ง สาวกทั้งหลาย ฟังเรียน เสพ เจริญ ทำให้มากด้วยดี ซึ่งเมื่อทำเช่นนี้ จะช่วยให้พระศาสนาตั้งอยู่ได้นาน ดำรงอยู่ได้นาน อันเป็นสิ่งที่เกื้อกูลแก่คนหมู่มากเพื่อสุขแก่คนหมู่มากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นพบแนวทางการศึกษาเกี่ยวกับวิปัสสนาภาวนา โดยเฉพาะแนวทางการประยุกต์ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะต่อไปนี้

1. ควรศึกษาแนวทางการประยุกต์วิปัสสนาภาวนาบำบัดโดยเฉพาะปัญหาความเครียด
2. ควรศึกษาแนวทางการประยุกต์วิปัสสนาภาวนาเพื่อความปรองดองในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). (2550). *รจนา วิปัสสนาญ์เล่ม 2*. นครปฐม: ซีเอโอ เซ็นเตอร์ จำกัด.
- พระครูภาวนาภิธานทร. (2562). ศึกษารูปแบบและกระบวนการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ใน จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(3), 1586-1602.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีธีรวงศ์ (สมัย สจจวโร). (2553). ศึกษาภยญาณ ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลัก สติปัฏฐาน 4: เฉพาะกรณีการปฏิบัติวิปัสสนา 7 เดือน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีวิธาน (วิ). (2541). *มารู้จักวิปัสสนากัมมัฏฐานสายพองหนอ ยุบหนอ*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิหลวงพ่อดธรรมกายาราม. (2553). *คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน 5 สาย*, พุทโธ, อาณาปานสติพอง - ยุบ, รูปนาม, ลัมอะระหัง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: บริษัท เพชรเกษม พรินต์ติ้ง กรุป จำกัด.

การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสารานียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
ของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา*

AN ANALYTICAL STUDY OF THE USAGE OF SARANIYADHAMMA
IN PEACEFUL LIVING OF PADANG BESAR MUNICIPALITY,
SONGKHLA PROVINCE

พระปลัดบุญมี คุณากร (โพธิศรีสม)

Phrapalad Boonmee Kunakaro (Photisrisom)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Wattonpayom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ ต้องการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาหลักสารานียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้หลักสารานียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth – Interview) และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า: 1) ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ ก่อตั้งขึ้นโดยคนไทยเชื้อสายจีน ทำการค้าเมืองชายแดน ผลจากการเปิดเส้นทางรถไฟระหว่างประเทศไทยกับสหพันธรัฐมาลายูตอนเหนือ ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เกิดการย้ายถิ่นฐานในการประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย นับแต่นั้นมามีบุคคลภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยกับชุมชนดั้งเดิม ระยะต่อมาจึงเริ่มปรากฏฉนวนปัญหาของการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ความขัดแย้งทางมิติของความคิดของคนในชุมชนดังกล่าว ดังนั้นชุมชนจึงมีฉันทามติร่วมกัน เพื่อสรรหาผู้นำที่ชุมชนเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำที่ดีที่สุด เข้ามาเป็นผู้นำให้ผู้นับตามยอมรับในคุณสมบัติผู้นำดังกล่าว โดยให้ประเมินว่าชุมชนที่ทุกคนอาศัยอยู่ร่วมกันนั้นเกิดสันติสุข กำหนดให้ใช้หลักสารานียธรรมมาเป็นองค์เสริม เพื่อให้ชุมชนที่พวกเขาอาศัยเห็นคุณค่า สาระดีและยังประโยชน์อันสูงยิ่ง ซึ่งมีความเกื้อกูลส่งผลให้ชุมชนมีสันติปรองดองและสมานฉันท์อย่างแท้จริง ส่งต่อให้ชุมชนยั่งยืน มั่นคง ต่อไป 2) สารานียธรรม คือ หลักธรรม

* Received 16 January 2020; Revised 2 February 2020; Accepted 25 February 2020

ที่เสริมสร้างในการพัฒนาบุคคลของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประกอบด้วย 2.1) เมตตา 2.2) เมตตาจริกรรม 2.3) เมตตาโนกรรม 2.4) สาธารณโภคี 2.5) สีสามัญญตา 2.6) ทิฏฐิสามัญญตา แบ่งออกเป็น 2 หมวด หมวด ที่ 1 สำหรับฝ่ายบรรพชิตถือปฏิบัติ หมวด ที่ 2 สำหรับฝ่ายคฤหัสถ์ถือปฏิบัติ ธรรมทั้ง 2 หมวดมีหัวข้อธรรมประจักษ์กัน 3) ผลจากการนำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้สร้างคุณค่าและเกิดกลยุธมิตรต่อกัน ก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนหลากหลายประการ อาทิ ชุมชนมีภราดรภาพ มิตรภาพ ยกย่องให้เกียรติต่อกัน มีทฤษฎีเสมอเหมือนกัน มีวินัยตนเอง ในเชิงสัมพันธภาพกับผู้อื่นในชุมชน ด้วยสาระคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ดังกล่าว ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง ก่อให้เกิดความมั่งคั่งด้านคุณธรรม คนในชุมชนมีมนุษยธรรมที่สมบูรณ์เปี่ยมล้นตามหลักหลักสาราณียธรรม ในการปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันตินั่นเอง

คำสำคัญ: การใช้หลักสาราณียธรรม, การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ, ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา

Abstract

This research entitled “an analytical study of the usage of saraniyadhamma in peaceful Living of padang besar municipality, songkhla province,” focused on three main issues: 1) To study the general conditions of peaceful Living of Padang Besar Municipality, Songkhla Province, 2) To study the principles of the Saranyadhamma that appear in Theravada Buddhist scriptures and 3) To study the guidelines for applying the Saranyadhamma of peaceful Living in the community of Padang Besar Municipality, Songkhla Province Conduct research using qualitative research methods (Qualitative Research) By in – depth interview (In – Depth – Interview) and group discussion.

The results of research were: 1) Padang Besar Municipality Community Founded by Thai people of Chinese descent Do business in The result of the opening of the railway line between Thailand and the Federation of Northern Malayu. Causing the community economy to grow rapidly There are many different types of migration. Since then, there are outsiders who come to live with the original community. Later, it began to appear insulating the problem of cohabitation within the community. The dimension conflicts of opinion among people in the said community. Therefore, the community has a common consensus To recruit leaders that the community agrees about the qualities of

the best leaders To become a leader and follower to accept the leadership qualities By evaluating that the community in which everyone lives together is peaceful Set to use the Saranyadhamma as a supplementary element For the communities in which they live to see the value Substance and still have a great benefit. Which is supportive, resulting in the community to have true peace, reconciliation and true reconciliation Forward to make the community sustainable and stable 2) Saraniyadhamma is a principle that is strengthened in the development of the people of peaceful coexistence: 2.1) Mettā – kāyakamma: friendly action 2.2) Mettā – vacīkamma: friendly speech 2.3) Mettā – manokamma: friendly thoughts 2.4) Sādhāraṇa – bhogī: sharing of gains 2.5) Sīla – sāmānīyatā: moral harmony 2.6) Ditthi – sāmānīyatā: harmony of views Divided into 2 categories 1 for monks group 2 For general or lay Buddhists Both categories of Dharma have the same topics. 3) The result of the application of the principles of the Saranadhamma in peaceful coexistence has created value and created a friendly friend. Causing benefits to the community in many respects, such as the community having images, friendship, honor, and honor Have the same attitude, self – discipline in relation to others in the community With the said content, significance, and benefit Make the community strong and stable, resulting in moral wealth. People in the community are completely humane. According to the Saraniyadhamma is the best principles In the practice of living together in the peace.

Keywords: The Usage Of Saraniyadhamma, Peaceful Living, Padang Besar Municipality, Songkhla Province.

บทนำ

บุคคลไม่สามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดได้อย่างโดดเดี่ยว จำต้องอาศัยครอบครัวให้การช่วยเหลือเพื่อความอยู่รอดในเบื้องต้น ความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลกับครอบครัว จึงเกื้อกูลกันมาโดยตลอด ที่สำคัญมนุษย์มีข้อดีแตกต่างจากสัตว์อื่น คือ มีสัญชาตญาณในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สืบสานองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กัน รู้จักที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกัน เรียนรู้กฎกติกาการอยู่ร่วมกัน สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จนมนุษย์ไม่สามารถแยกตัวออกจากการอยู่ร่วมกันได้ (ไพรินทร์ เตชะรินทร์, 2524) หรืออาจกล่าวได้ว่ามนุษย์มีวิถีชีวิตปฏิสัมพันธ์กับการอยู่ร่วมกันตั้งแต่เกิดถึงตาย

นอกเหนือจากการมีสัญญาณแล้ว มนุษย์ยังสติปัญญา ใช้ปกป้องหลักการอยู่ร่วมกัน ด้วยการนำหลัก ความเชื่อมาใช้ในชุมชนที่มนุษย์อยู่อาศัย จนทำให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ในบรรดาหลักความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจทั้งหลายนั้น กล่าวได้ว่าศาสนาเป็นหลักความเชื่อที่มีอิทธิพลมากที่สุด จนกลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เหนียวแน่นและลึกซึ้งที่สุด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2545) ศาสนาจึงเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่ง มีบทบาทอย่างมากต่อชีวิตจิตใจและความเป็นอยู่ของมนุษย์ (พิน ดอกบัว, 2544) ในองค์ประกอบของความเป็นศาสนานั้น มีเครื่องมือที่สอนมนุษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม และสำนึกร่วมในชุมชนว่าพึงทำหน้าที่ปฏิบัติร่วมกันอย่างไร ศาสนาจึงเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยให้มนุษย์ในชุมชนมีความประสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน

พระพุทธศาสนามีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาสนาอื่น คือ เป็นหลักสัจธรรมความจริงของธรรมชาติไม่ใช่พระพุทธเจ้าทรงประดิษฐ์คิดขึ้นมา หากแต่เป็นความจริงที่ทรงค้นพบแล้วนำมาเปิดเผยให้ชาวโลกทราบ (พิน ดอกบัว, 2544) หลักสัจธรรมความจริงของธรรมชาตินี้เรียกว่า หลักพุทธธรรม โดยแยกออกเป็น 2 ส่วน ส่วนสัจธรรม หมายถึง คำสอนเกี่ยวกับสถานะของสิ่งทั้งหลายหรือธรรมชาตินั้นเอง ความเป็นไปโดยธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย หรือกฎธรรมชาติ ส่วนจริยธรรม หมายถึง การเอาประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจในสภาพความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย นำมาใช้ทางที่เป็นประโยชน์ หลักสัจธรรมเป็นหลักธรรมหนึ่งในหลักพุทธธรรม เป็นหลักการของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม ซึ่งทำหน้าที่ประสานให้มนุษย์มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน และเพื่อความเป็นอันเดียวกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ เริ่มก่อตั้งในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2467) ตรงกับ รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จากการประกาศเดินรถไฟระหว่าง ประเทศไทยกับสหพันธรัฐมาลายูตอนเหนือ ด้วยมีอาณาเขตติดชายแดนจึงมีการค้าขายสินค้าระหว่างประเทศ นักธุรกิจกลุ่มแรก ๆ ที่เข้าลงทุนเป็นนักธุรกิจชาวไทยเชื้อสายจีน แรกเริ่มผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ เป็นคนไทยเชื้อสายจีน จากธุรกิจการค้าเมืองชายแดนทำให้เศรษฐกิจในชุมชนเติบโตอย่างรวดเร็ว เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานจากบุคคลจากภายนอกเข้ามาทำกินร่วมกับชุมชนดั้งเดิม จากชุมชนเล็ก ๆ ที่เคย อยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อการโยกย้ายถิ่นฐานจากบุคคลภายนอก เข้ามาอย่างหลากหลายในชุมชนทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งทางความคิด แต่ด้วยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน กอปรกับผู้นำที่เข้มแข็งมีธรรมาภิบาล ได้นำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัจธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลาว่าเป็นอย่างไร จึงให้ความสำคัญในการศึกษาหลัก สาราณียธรรมในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาทว่ามีคุณค่าความสำคัญอย่างไร และทำการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมือง ปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา เพื่อสรุปเป็นความรู้ แก่ผู้ใดที่ศึกษาได้นำไปพัฒนาปรับปรุงประยุกต์ใช้กับชุมชนและสังคมอื่นให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุศาสนเถรวาท
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มบุคคลผู้มีความรู้และประสบการณ์ยิ่งเรื่อง การใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา มาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ โดยสรุปเป็น ขั้นตอน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) เมตตา 2) เมตตาวิจิตรกรรม 3) เมตตาโมกขกรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญตา และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลจากเอกสาร

2.1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎก และอรรถกถา

2.1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ รวมถึงข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ที่ผู้วิจัยกลั่นกรองแล้วอย่างดี

2.2 ข้อมูลจากภาคสนาม ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มบุคคล 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้นำส่วนราชการและข้าราชการ 2) ผู้นำทางศาสนา 3) ผู้นำชุมชน

และ 4) กลุ่มประชาชนหรือชาวบ้าน จำนวน 24 คน ในเขตพื้นที่ของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 เรียบเรียงข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาคสนาม

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์และหัวข้อการวิจัยที่ตั้งไว้ และสรุปถอดบทเรียน

4. ขั้นตอนนำเสนอ

4.1 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4.2 เรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย จัดพิมพ์วิทยานิพนธ์เป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสารานุกรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา พบว่า การนำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา มีผลการศึกษาวิจัยที่น่าสนใจยิ่งสรุปได้ ดังนี้

ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ เริ่มก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2461 มีรูปแบบการปกครองเป็นเทศบาลเมืองหน่วยงานส่วนท้องถิ่น มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร สมาชิกสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และมีฝ่ายข้าราชการประจำดำเนินงานตามนโยบายฝ่ายบริหาร มี 10 ชุมชน อาณาเขตติดประเทศมาเลเซียทางทิศใต้และล้อมรอบด้วยเขตเทศบาลตำบลปาดัง ประชากรกลุ่มแรกที่ตั้งถิ่นฐานเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพค้าขายตามแนวชายแดน (เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์, 2561) จากการเปิดเส้นทางรถไฟระหว่างไทยกับสหพันธรัฐมาลายูตอนเหนือ ด้วยธุรกิจการค้าชายแดน ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพของบุคคลภายนอกเข้าร่วมในชุมชนอย่างหลากหลาย ทำให้ชุมชนเกิดปัญหาความขัดแย้งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนทีเดียว

สารานุกรม คือ หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้บุคคลมีความเอื้อเฟื้อสามัคคี เคารพกันอย่างจริงใจ หรือหลักการพัฒนาบุคคลให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) มี 6 ประการ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุททัง 5) สยัมมัตถิ 6) อหิงสา 7) อภัย 8) อธิษฐาน 9) อธิษฐาน 10) อธิษฐาน แบ่งออกเป็น 2 หมวด หมวด ที่ 1 สำหรับฝ่ายบรรพชิตถือปฏิบัติ หมวด ที่ 2 สำหรับฝ่าย

คฤหัสถ์ถือปฏิบัติ ธรรมทั้ง 2 หมวดมีหัวข้อธรรมเหมือนกัน แต่วิธีปฏิบัติ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

ด้วยคุณค่าและประโยชน์ดังกล่าวประชาชนในชุมชนนำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 1) ด้านเมตตาการุณยธรรม ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง และปลอดภัย ประชาชนในชุมชนมีเสรีภาพ ภารดรภาพ ทำให้เกิดมิตรภาพ มีความรักความสามัคคี ให้เกียรติและเคารพนับถือกัน สร้างสภาวะคุณธรรมชุมชน คือ รู้รักสามัคคี ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และกตัญญูตเวทิตาคุณ ซึ่งสร้างบรรยากาศทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสืบไป 2) ด้านเมตตาจริยธรรม ทำให้ชุมชนมีความน่าเชื่อถือ มั่งคั่งในทรัพย์สินและมีเสน่ห์ ประชาชนมีความรู้รักสามัคคี มีสัจจะ จริงใจ ตรงไปตรงมา สุภาพอ่อนโยน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 3) ด้านเมตตาโมกขธรรม ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชนต้องการหรือชุมชนในอุดมคติ ประชาชนในชุมชนคิดดี คิดบวก คิดสร้างสรรค์ ส่งผลถึงกิริยาอาการภายนอก ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นกัลยามิตรที่ดีต่อกัน 4) ด้านสาธารณโภคี ทำให้ชุมชนมีความมั่นคง เข้มแข็ง เกิดความยุติธรรม ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคี และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 5) ด้านศีลสามัญญตา ทำให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบวินัย มีความมั่นคงปลอดภัย น่าเชื่อถือ สร้างความประทับใจให้ผู้พบเห็น ประชาชนในชุมชนมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่สิทธิพลเมือง เคารพในสิทธิผู้อื่น มีจรรยาบรรณในอาชีพ ง่ายต่อการพัฒนาชุมชนให้ไปในทิศทางที่เจริญรุ่งเรือง 6) ด้านทวิญญูสามัญญตา ทำให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพทางด้านความคิดเห็น ปราศจากความขัดแย้งทางความคิด มีความเห็นร่วมกันในทางสร้างสรรค์ ประชาชนในชุมชนมีความเห็นที่ถูกต้องและตรง มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปรับมุมมองทางความคิดเข้าหากัน อยู่ร่วมกันได้อย่างดี

อภิปรายผล

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านเมตตาการุณยธรรม ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์มีรูปแบบการปกครองเป็นประชาธิปไตย ประชาชนสามารถเลือกผู้นำที่ดี มีความรู้ความสามารถนำพาชุมชน ด้วยการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจการชุมชนทุกมิติ ให้บริการขั้นพื้นฐานในชุมชนอย่างเท่าเทียม จนสามารถหลอมรวมประชากรให้เป็นหนึ่งเดียวกัน สร้างความมั่นคงมั่งคั่งในชุมชนด้วยการร่วมกันทำการค้าการลงทุนเมืองชายแดน สนับสนุนการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน รวมทั้งด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นรากเหง้าของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง คงทน อยู่คู่ชุมชนตลอดไป

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านเมตตาวจีกรรม ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ เป็นชุมชนหนึ่งที่เห็นคุณค่าให้ความสำคัญทางด้านการสื่อสารเป็นอย่างยิ่ง จึงได้รณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนใช้ปิยะวาจาสื่อสารกันเป็นหลัก จนเกิดภาพลักษณ์ที่ดีด้านความน่าเชื่อถือ สร้างความมั่นใจในด้านการค้าการลงทุน ทำให้ชุมชนเกิดสภาพคล่องทางการเงิน และยังสนับสนุนสถานศึกษาให้ปลูกฝังค่านิยมแก่เยาวชน ซึ่งจะเป็นกำลังหลักในการพัฒนาชุมชนในอนาคต ดังนั้น การสื่อสารด้วยปิยะวาจาต่อกันจึงทำให้ชุมชนมีความน่าเชื่อถือ สร้างความมั่งคั่งให้ชุมชน ประชาชนในชุมชนหันหน้าเข้าหากัน พุดคุยด้วยจริงใจ ไพเราะสุภาพ พุดจากันด้วยสัจจะความจริงโปร่งใสและเป็นธรรม พุดชี้แนะประโยชน์สุขแก่ชุมชน ซึ่งทำให้บรรยากาศในชุมชนมีเสน่ห์ได้อย่างภาคภูมิใจ

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านเมตตามโนกรรม เครื่องอานวยความสะดวกที่มนุษย์ใช้อยู่ในปัจจุบัน รวมถึงคำสอนทางศาสนาล้วนเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งสิ้น ความคิดที่สร้างสรรค์ผสมด้วยหลักคำสอนทางศาสนา สามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาชุมชน ให้ไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้ ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จึงได้นำแนวความคิดที่สร้างสรรค์ผสมหลักความเชื่อทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชุมชน ทำให้เกิดความรักความเข้าใจและเป็นกัลยาณมิตรกันในมวลหมู่ประชาชน และยังส่งผลที่ดีไปยังภาพรวมชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเยาวชนคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าและความสำคัญจึงเกิดแนวคิดอนุรักษ์ สืบสานไว้ให้อยู่คู่ชุมชนตลอดไป

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านสาธารณโภคี ด้วยอุปนิสัยของคนในชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ชอบสงเคราะห์แบ่งปันสิ่งของกันเป็นปกติ โดยไม่ถือว่าเป็นภาระ แต่เป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือกัน ทำให้บุคคลในชุมชน มีความสนิทสนม คั่นเคยกันเป็นวงกว้าง เศรษฐกิจชุมชนหน่วยงานภาครัฐในชุมชนสนับสนุนการสร้างงาน สร้างอาชีพในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีรายได้เลี้ยงครอบครัวอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข การศึกษาชุมชน ประชาชนในชุมชนให้คุณค่าเห็นความสำคัญ จึงได้พร้อมใจกันช่วยเหลือสถานศึกษาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในส่วนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายภายในชุมชน ประชาชนช่วยกันอนุรักษ์ สืบสาน โดยถือเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมด้านศีลสามัญญตา ประชาชนในชุมชนมีมติร่วมกันว่า ภายในชุมชนควรมีระเบียบ วินัย ข้อปฏิบัติเป็นของชุมชนเอง อย่างน้อยควรมีศีล 5 เพื่อความมั่นคงในชีวิต ทรัพย์สิน สถาบันครอบครัว ความน่าเชื่อถือ และดำรงชีวิตอย่างมีสติ ส่วนทางด้านเกี่ยวเศรษฐกิจชุมชน ทุกคนต้องมีหลักปฏิบัติ กฎเกณฑ์ และจรรยาบรรณในอาชีพของตน เพื่อมิให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบและเกิดข้อขัดแย้งในชุมชน ด้วยการส่งเสริมการศึกษา

ให้เป็นเครื่องมือพัฒนาบุคลากรในชุมชน ให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีวินัย รับรู้ความต้องการผู้อื่น ว่าควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไรต่อชุมชน ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่บรรพชนได้สร้างสมมามีทั้งความเชื่อ วิถีชีวิต ข้อวัตรปฏิบัติ ให้สมาชิกในชุมชน ได้ศึกษาอย่างแจ่มแจ้งเพื่อความเข้าใจ ในหลักปฏิบัติการอยู่ร่วมกันได้อย่างดีมีความสุข

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมด้านทฤษฎีสามัญญตา ชุมชนเทศบาลเมือง ปาดังเบซาร์เป็นชุมชนขนาดใหญ่ ประชากรในชุมชนมีความหลากหลาย ด้วยภาวะผู้นำ ที่เข้มแข็งสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดในชุมชนได้ คงเหลือไว้แต่ความคิดด้าน สร้างสรรค์พัฒนาชุมชน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ เมื่อชุมชนไม่มีความขัดแย้งทางความคิด การพัฒนาด้านเศรษฐกิจก็เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สร้างอาชีพสร้างรายได้ หล่อเลี้ยง ประชาชนได้อยู่ดีกินดี ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในชุมชน ด้านการศึกษาชุมชน สามารถ พัฒนาบุคคลให้มีทัศนคติที่ดี ไม่เห็นแก่ตัว มองคนอื่นในแง่ดี ลดทิฐิมานะในความเห็นต่าง สร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ซึ่งเป็นรากเหง้าที่หล่อหลอมกลมกล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน ให้ผสมกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน การรู้จักแบ่งปันภูมิปัญญาประดิษฐ์ ที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความรักเมตตาให้กับเพื่อนร่วมชุมชน และสำนึกรู้คุณค่าต่อบรรพชน ที่ถ่ายทอดมรดกอันล้ำค่า ไว้ให้ได้ใช้อย่างเป็นเกียรติศักดิ์ศรีสง่า แก่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนได้นำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ด้านเมตตาทายกรรมมาประยุกต์ใช้ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง และ ยั่งยืนด้วยหลักธรรมดังกล่าว ประชาชนในชุมชนมีเสรีภาพ ภารดรภาพ ทำให้เกิดมิตรภาพ มีความรักความสามัคคี ให้เกียรติและเคารพนับถือกัน สร้างสภาวะคุณธรรมชุมชน คือ รู้รักสามัคคี ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และกตัญญูกตเวทิตาคุณ ซึ่งสร้างบรรยากาศทำให้ชุมชน มีความเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขสืบไป ด้านเมตตาวาจกรรม มาประยุกต์ใช้ในชุมชน ทำให้ ชุมชนมีความน่าเชื่อถือ มั่งคั่งในทรัพย์สินและมีเสน่ห์ ประชาชนมีความรู้รักสามัคคี มีสัจจะ จริงใจ ตรงไปตรงมา สุภาพอ่อนโยน และไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้านเมตตามโนกรรม มาประยุกต์ใช้ในชุมชน ทำให้ชุมชนพัฒนา ไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ประชาชนต้องการหรือชุมชนในอุดมคติ ประชาชนในชุมชน คิดดี คิดบวก คิดสร้างสร้างสรรค์ ส่งผลถึงกิริยาอาการภายนอก ยิ้มแย้มแจ่มใส น่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ และเป็นกัลยามิตรที่ดีต่อกัน ด้านสาธารณโมคิ มาประยุกต์ใช้ในชุมชนทำให้ชุมชน มีความมั่นคง เข้มแข็ง เสมอภาคเท่าเทียม และยุติธรรม ประชาชนในชุมชนมีความสนิทสนม คั่นเคยกันเป็นวงกว้าง รู้รักสามัคคี และระลึกถึงกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้านศีล สามัญญตา มาประยุกต์ใช้ในชุมชนทำให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบวินัย มีความมั่นคงปลอดภัย น่าเชื่อถือ สร้างความประทับใจให้ผู้พบเห็น ประชาชนในชุมชนมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่

สิทธิพลเมือง เคารพในสิทธิผู้อื่น มีจรรยาบรรณในอาชีพ ง่ายต่อการพัฒนาชุมชนให้ไปในทิศทางที่เจริญรุ่งเรือง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ด้านทฤษฎีสามัญญตา มาประยุกต์ใช้ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพทางด้านความคิดเห็น ปราศจากความขัดแย้งทางความคิด มีความเห็นร่วมกันในทางสร้างสรรค์ ประชาชนในชุมชนมีความเห็นที่ถูกต้องและตรง มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ปรับมุมมองทางความคิดเข้าหากัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ ก่อตั้งขึ้นโดยคนไทยเชื้อสายจีน ทำการค้าเมืองแดน ผลจากการเปิดเส้นทางรถไฟระหว่างประเทศไทยกับสหพันธรัฐมาลายูตอนเหนือ ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เกิดการย้ายถิ่นฐานในการประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย นับแต่นั้นมามีบุคคลภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยกับชุมชนดั้งเดิม ระยะต่อมาจึงเริ่มปรากฏฉนวนปัญหาของการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ความขัดแย้งทางมิติของความคิดของคนในชุมชนดังกล่าว ดังนั้นชุมชนจึงมีฉันทามติร่วมกัน เพื่อสรรหาผู้นำที่ชุมชนเห็นพ้องต้องกันเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำที่ดีที่สุด เข้ามาเป็นผู้นำให้ผู้นับตามยอมรับในคุณสมบัติผู้นำดังกล่าว โดยให้ประเมินว่าชุมชนที่ทุกคนอาศัยอยู่ร่วมกันนั้นเกิดสันติสุข กำหนดให้ใช้หลักสาราณียธรรมมาเป็นองค์เสริม เพื่อให้ชุมชนที่พวกเขาอาศัยเห็นคุณค่า สาระและและยังประโยชน์อันสูงยิ่ง มีความเกื้อกูลส่งผลให้ชุมชนมีสันติปรองดองและสมานฉันท์อย่างแท้จริง ส่งต่อให้ชุมชนยั่งยืน มั่นคง ต่อไป

สาราณียธรรม คือ หลักธรรมที่เสริมสร้างในการพัฒนาบุคคลของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประกอบด้วย 1) เมตตาภายกรรม 2) เมตตาจักรม 3) เมตตาโนกรรม 4) สาธารณโภคิ 5) สีสามัญญตา 6) ทฤษฎีสามัญญตา แบ่งออกเป็น 2 หมวด หมวด ที่ 1 สำหรับฝ่ายบรรพชิตถือปฏิบัติ หมวด ที่ 2 สำหรับฝ่ายคฤหัสถ์ถือปฏิบัติ ธรรมทั้ง 2 หมวดมีหัวข้อธรรมประคุดกัน

ผลจากการนำแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้สร้างคุณค่าและเกิดกลยามมิตรต่อกัน ก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนหลากหลายประการ อาทิ ชุมชนมีรภาพภาพ มิตรภาพ ยกย่องให้เกียรติต่อกัน มีทฤษฎีเสมอเหมือนกัน มีวินัยตนเองในเชิงสัมพันธภาพกับผู้อื่นในชุมชน ด้วยสาระคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ดังกล่าว ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง ก่อให้เกิดความมั่งคั่งด้านคุณธรรม คนในชุมชนมีมนุษยธรรมที่สมบูรณ์เปี่ยมล้น ตามหลักสาราณียธรรม ในการปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติด้วยคุณธรรมและจริยธรรมนั่นเอง

เพื่อให้งานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเอกสารและเชิงปฏิบัติการแก่ผู้สนใจทั้งหลาย ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ในมิติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ควรศึกษาผลที่เกิดจากแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา ไปพัฒนาใช้ในชุมชน ต่าง ๆ
2. ควรศึกษาการใช้หลักธรรมอื่น ๆ ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา
3. ควรศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมหลักสาราณียธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. จัดการอบรมให้ชาวพุทธมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักสาราณียธรรม
2. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน
2. ควรส่งเสริมให้มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนเมืองชายแดนในประเทศไทย
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองชายแดนในภูมิภาคต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์. (2561). แผนพัฒนาท้องถิ่นปี 2561 - 2564. แผนพัฒนาชุมชนเทศบาลเมืองปาดังเบซาร์. สงขลา: เทศบาลเมืองปาดังเบซาร์.
- ไพรินทร์ เตชะรินทร์. (2524). การบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2467). พระราชกิจจานุเบกษา เล่ม 41 หน้า 274 (29 ธันวาคม 2467).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2545). สลายความขัดแย้ง ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2557). ธรรมานุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พิน ดอกบัว. (2544). ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิต
ของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม***
**AN APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF DITTHADHAMMIKATTHA
INTO LIVING LIFE OF HUMAN BEING IN CONSUMERISM SOCIETY**

พระครูปลัดสิริวัตร สุตมโน (ด้านประสิทธิ์)

Phrakhupalad Siwaritt Suttimano (Danprasit)

สิทธิโชค ปานะศรี

Sittichok Panasree

พระครูโฆสิตวัณณานุกุล

Phrakru Kositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

E-mail: pisit340@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม 2) เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสาร นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า: 1) สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม มีพฤติกรรมบริโภคในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ การกิน การท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพ การมีเครื่องอำนวยความสะดวก เสพความบันเทิง ใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเพื่อตอบสนองความต้องการและความปรารถนาที่เกินความจำเป็นของการดำเนินชีวิต เป็นสาเหตุที่มาของปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ 1.1) ปัญหาการขาดความเพียร 1.2) ปัญหาการไม่รู้จักรักประหยัดทรัพย์ 1.3) ปัญหาการคบคนพาล และ 1.4) ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ 2) หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์

---

* Received 16 January 2020; Revised 2 February 2020; Accepted 25 February 2020

ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 2.1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร 2.2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโรคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 2.3) กัลยาณมิตตตา การคบกัลยาณมิตร ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ 2.4) สมชีวิตา การอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโรคทรัพย์ 3) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม 3.1) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร 3.2) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ 3.3) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการคบคนพาล 4) การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะจากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศ โดยสามารถแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ 4.1) คุณค่าด้านความเพียร 4.2) คุณค่าด้านการประหยัดทรัพย์ 4.3) คุณค่าด้านการคบมิตรที่ดี 4.4) คุณค่าด้านการใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกินฐานะ

คำสำคัญ: หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์, การดำเนินชีวิตของมนุษย์, สังคมบริโภคนิยม

Abstract

This thesis entitled 'An application of the principle of Ditthadhammikattā into living life of human being in consumerism society' has three objectives: 1) to study the ideas on living life of human being in consumerism society, 2) to study the principle of Ditthadhammikattā in Theravada Buddhism, and 3) to study the application of the principle of Ditthadhammikattā into the development to human being's life in consumerism society. This is a qualitative research done by studying documents. Its contents analysis was made by descriptive analysis.

In the research, it was found that: 1) The states of problem on human being's living life in consumerism society showed that they live their life through purchasing, eating, travelling, taking care of their health, enjoying facility, indulging in entertainment, using various products and services influenced by western culture where their behaviours are motivated and satisfied by unlimited desire which are regarded as over-requisites. By virtues of the mentioned causes, various problems were found as follows: 1.1) lack energy, 1.2) lack economic mind,

1. 3) association with bad people, and 1. 4) over expenditure. 2) The principle of Ditthadhammikattha in Buddhism is basically regarded as the virtue being conducive to the present benefit. Four virtues are of: 2. 1) one should be endowed with energy and industry, 2. 2) one should be endowed with watchfulness, 2. 3) one should be associated with good people, and 2. 4) one should live economically. 3) The application of the principle of Ditthadhammikattha into living life of human being in consumerism society showed that: 3.1) one should apply the principle of Ditthadhammikattha in order solve the problem of lack of energy, 3.2) one should apply the principle of Ditthadhammikattha in order solve the problem of lack of economic mind, 3. 3) one should apply the principle of Ditthadhammikattha in order solve the problem of lack of association with wise men, and 4) one should apply the principle of Ditthadhammikattha in order solve the problem of lack of proper expenditure. 4) Viewed from the application of the principle of Ditthadhammikattha into living life of human being in consumerism society, certain benefit and various values could be made in many levels: individual, family, society and nation. The mentioned virtues are assigned to provide these ones: 4. 1) effort, 4. 2) economic mind, 4. 3) association with wise men, and 4. 4) moderation in expenditure.

Keywords: The Principle of Ditthadhammikattha, Living Life of Human Being, Consumerism Society

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย จากการพัฒนาระบบสื่อสารและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้โลกแคบลง นอกจากนั้น กระแสโลกาภิวัตน์ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ทั้งในด้านระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมในประเทศต่าง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ออกและส่งผลกระทบกันอย่างทั่วถึง โดยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตระบบความคิด และค่านิยมของคนในสังคมอย่างมหาศาล

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในท่ามกลางกระแสสังคมบริโภคนิยม ถือเป็นความยุ่งยากลำบากอย่างยิ่ง เนื่องจากมนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการปรับตัวในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองอยู่รอด

ซึ่งในสังคมไทยก็ไม่แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ ทั่วโลก ที่ทุกคนจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสุข ถือเป็นความโชคดีที่สังคมไทย เป็นสังคมที่มีหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการดำเนินชีวิตที่สามารถสร้างเสริมความสุขได้สามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ มาบูรณาการเสริมสร้างให้การดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จและความสุขได้

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมคำสอนที่ว่าด้วยการดำเนินชีวิตที่ดี หรือการเดินสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา อันเป็น “ข้อปฏิบัติที่พอดี” มีลักษณะแห่งดุลยภาพ มีความสมดุลแห่งชีวิต และมีข้อปฏิบัติที่พอดีทั้งในแง่การปฏิบัติและการก้าวพ้นวิกฤติ เศรษฐกิจและสามารถเดินไปสู่ชีวิตที่ดีงาม มีดุลยภาพ ตามหลักพระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539) หลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้นำมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ถึงปัจจุบัน หลักธรรมสอนให้บุคคลรู้จักประมาณตน ไม่ฟุ้งเฟ้อสุรุ่ยสุร่ายจนเกินกว่าฐานะ และความเป็นอยู่ของตนเองซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่นอกเหนือจากจะมีเป้าหมายให้มารวารู้จักแสวงหาทรัพย์รักษาทรัพย์ และจ่ายทรัพย์ โดยมีปัญญาเห็นถูกต้องด้วยแล้ว ยังสอนให้บุคคลเป็นนายเหนือความทะยานอยากได้อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะหลักเศรษฐกิจธรรมดาเป็นเพียงการสนองความต้องการของคนในการบริโภคโภคทรัพย์ แต่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสอนให้คนเราหาความสุขได้จากการบรรเทาความต้องการ หรือความทะยานอยากได้ที่ไม่จำเป็นหรือเกินจำเป็นให้น้อยลง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสุขจากการเสียสละ และตั้งตัวได้หรือพึ่งตนเองได้

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นหลักธรรมอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้นมี 4 ประการ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริตฝึกฝนให้มีความชำนาญ และรู้จักจริงรู้จักใช้ปัญญา สอดคล้อง ตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะสมที่ดี จัดการและดำเนินการให้ได้ผลดี 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และ ผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย 3) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักเสวนาคบหาคนไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เลือกลงเรียนศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถ ผู้นำเคารพนับถือและมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อาชีพการงาน 4) สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเป็นอยู่พอดีสมรายได้มิให้ฝืดเคือง หรือฟุ่มเฟือยให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2547)

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม จึงมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน

ต่อสู้เพื่อให้ตนเองอยู่รอด และสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดสันติสุขได้อย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและนำหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต โดยมีความเชื่อมั่นว่า หากบุคคลในสังคมมีความเข้าใจในหลักธรรมทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เป็นอย่างดีแล้ว ย่อมสามารถปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาของตนเองในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อครอบครัว สังคม และประเทศชาติ และสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมบริโณคณิยมได้อย่างมีความสุขที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโณคณิยม
2. เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์สังคมบริโณคณิยม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

1.1 เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์

1.2 เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) จากอรรถกถา หนังสือ เอกสารวารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการวิจัย

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

3. สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์สังคมบริโภคนิยม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Document Research) สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม มีหลากหลายเส้นทางที่มนุษย์สามารถเลือกดำเนินชีวิตได้ เป็นสังคมที่มีการแข่งขัน ต่อสู้ ตัณร่น เพื่อเอาตัวรอดในยุคที่ทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง มนุษย์นิยมความสะดวกสบาย ความทันสมัยของเทคโนโลยีสมัยใหม่ สำหรับในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสชี้แนะเส้นทางเดินไว้สำหรับมนุษย์ได้เลือกเดินอย่างชัดเจน พร้อมทั้งได้ทรงชี้แนะถึงผลของการเลือกเดินแต่ละเส้นทางไว้ด้วยว่าจะเกิดผลเช่นไร ทั้งตรัสบอกด้วยว่า เส้นทางไหนไปสู่สุคติและเส้นทางไหนไปสู่ทุคติ พร้อมทั้งทรงชี้แนะเส้นทางที่มนุษย์ควรดำเนินไป

พฤติกรรมบริโภคนิยม เป็นการกระทำหรือการแสดงออกพฤติกรรมของมนุษย์ในการใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ การกิน การท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพ และการมีเครื่องอำนวยความสะดวก การเสพความบันเทิง การใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ โดยมีกระบวนการตัดสินใจทั้งก่อนและหลังการซื้อ หรือการใช้ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความคิดตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก การรับค่านิยมเรื่องต่าง ๆ ของตะวันตกมาเป็นปัจจัยภายในและภายนอก เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเพื่อตอบสนองความต้องการและความปรารถนาที่เกินความจำเป็นของการดำเนินชีวิต

ในมุมมองพระพุทธศาสนา มนุษย์ควรการบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะสิ่งที่เรียกว่าปัจจัย 4 ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ให้มีความพอดีเพียงพอต่อความต้องการของการดำเนินชีวิต ไม่ควรบริโภคเกินความพอดีหรือเกินความจำเป็น เพราะถ้าหากบริโภคเกินความจำเป็นแล้ว ก็ก่อให้เกิดความทุกข์ติดตามมา สังคมปัจจุบัน กล่าวได้ว่ามีการบริโภคสิ่งต่าง ๆ เกินความพอดีและเกินความจำเป็นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นสาเหตุที่มาของความทุกข์ทั้งปวง

สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยมนี้ นับวันยังมีความหลากหลายและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นตลอดเวลา ซึ่งทั้งหมดเกิดขึ้นจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมนุษย์มีการบริโภคสิ่งต่าง ๆ กินความพอดี ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่ปัญหาการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เกิดขึ้นโดยการดำเนินชีวิตที่ไม่ปฏิบัติตาม

หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา จนก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ สามารถสรุปปัญหาที่สำคัญได้แก่ 1) ปัญหาการขาดความเพียร 2) ปัญหาการไม่รู้จักรักประหยัดทรัพย์ 3) ปัญหาการคบคนพาล และ 4) ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

2. หลักทฤษฎธัมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักทฤษฎธัมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมที่อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น เป็นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตนประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

2.1 อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงาน มีปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุปายในการงานนั้นให้สามารถทำได้สำเร็จ

2.2 อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม รักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้ไม่ให้อุทก หรือทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ

2.3 กัลยาณมิตตตา การคบคนดี ไม่คบคบชั่ว รู้จักคบหาสมาคมกับบุคคลต่าง ๆ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

2.4 สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่าย ไม่ให้ผิดเคือง รู้จักกำหนดรายได้รายจ่ายอย่างเหมาะสม รู้จักประหยัด

3. หลักทฤษฎธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อบุคคลผู้ถือปฏิบัติในปัจจุบันหลายประการ รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย เช่น

3.1 ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง

3.2 ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนเชื่อฟังนับถือ

3.3 เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี

3.4 ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่อารยธรรม

3.5 เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต

ดำรงชีวิต

3.6 สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

4. การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นดังนี้

4.1 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร

4.2 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์

4.3 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการคบคนพาล

4.4 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

5. จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในระดับต่าง ๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

5.1 ระดับบุคคล

5.2 ระดับครอบครัว

5.3 ระดับสังคม

5.4 ระดับประเทศ

โดยในทุกระดับ เมื่อนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์มาประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยมเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดคุณค่าในด้านสำคัญได้แก่ 1) คุณค่าด้านความเพียร 2) คุณค่าด้านการประหยัดทรัพย์ 3) คุณค่าด้านการคบมิตรที่ดี 4) คุณค่าด้านการใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกินฐานะ

กล่าวโดยสรุป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อเกิดคุณค่าในด้านต่าง ๆ แล้ว ย่อมส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยมได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม มีพฤติกรรมบริโภคในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ การกิน การท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพ การมีเครื่องอำนวยความสะดวก ความบันเทิง ใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเพื่อตอบสนองความต้องการและความปรารถนาที่เกินความจำเป็นของการดำเนินชีวิต เป็นสาเหตุที่มาของปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ 1) ปัญหาการขาดความเพียร 2) ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ 3) ปัญหาการคบคนพาล และ 4) ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ สอดคล้องกับการศึกษาของพระสมุห์สุรางค์ สุจิณโณ (จันทร์งาม) ที่ได้วิจัยเรื่อง “สมชีวิตาแก้ปัญหาปัญหาในสังคมบริโภค” ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เกิดจากการรับเทคโนโลยี ค่านิยม วัฒนธรรม รูปแบบการศึกษา และรูปแบบการบริโภคมาจากประเทศตะวันตก เพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถพัฒนา

ประเทศชาติให้ไปสู่ความเจริญ และทัดเทียมกับต่างชาติได้ ซึ่งทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสบริโภคนิยม เกิดความอยากได้ อยากมีความพุ่มเฟิยงจึงตามมา และใช้ชีวิตโดยมีความโลภเป็นฐานจนเกิดผลกระทบตามมาหลายด้าน เช่น ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมนุษย์เองเป็นผู้ผลิต และผู้บริโภคในเวลาเดียวกันจึงเกิดผลกระทบขึ้นมากมาย พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันในกระแสบริโภคนิยม เช่น หลักสันโดษ หลักความพอดี หลักความมักน้อย และหลักความพอประมาณ เป็นต้น รวมทั้งหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่เก้า ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการบริโภคในปัจจุบันต่าง ๆ ได้ให้พอเหมาะแก่การดำรงชีวิตโดยไม่ให้เดือดร้อนไม่ให้มีโทษ และพระพุทธศาสนายังสอยหลักเกี่ยวกับการบริโภคว่า โยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วน แยกกาย รอบคอบ รอบด้าน คำนึงถึงหลักคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม พิจารณาด้วยปัญญาก่อนแล้วจึงบริโภค (พระสมุห์สุรางค์ สุจินโณ (จันทร์งาม), 2552)

2. หลักทฤษฎัธมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

หลักทฤษฎัธมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 3) กัลยาณมิตตตา การคบกัลยาณมิตร ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา และ 4) สมชีวิตา การอยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่ง โภคทรัพย์ สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุติน) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎัธมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชน ในสังคมไทยปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า ทุกคนที่เกิดมาต้องอาศัยเศรษฐกิจอยู่ทุกเมื่อเศรษฐกิจ นั้นจะมีประโยชน์นำมาใช้ได้ ก็เพราะการผลิตขึ้นมารู้จักรักษา รู้จักใช้จึงจะคงอยู่ได้นาน คือ ให้รู้จักประหยัดนั่นเองถ้าไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ที่หามาได้ก็หมด เสื่อมสูญไปได้ง่าย แต่ถึงอย่างไร เหตุของการเสื่อมสูญโภคทรัพย์ก็มีอยู่หลายทางด้วยกัน ดังที่ปรากฏในกุลสูตร ความว่า เหตุปัจจัย 8 อย่างเพื่อความคับแค้นแห่งสกุลทั้งหลาย คือ สกุลทั้งหลาย ถึงความคับแค้นจาก 1) พระราชา 2) จากโจร 3) จากไฟ 4) จากน้ำ 5) ทรัพย์ที่ฝังไว้เคลื่อน จากที่ 6) ย่อมวิบัติเพราะการงานที่ประกอบไม่ดี 7) ทรัพย์ในสกุลเกิดเป็นถ่านไฟ และ 8) คนในสกุลใช้จ่ายโภคทรัพย์เหล่านั้นพุ่มเฟิยงให้พินาศสูญหายไป การประหยัดเป็นสิ่งจำเป็นอย่าง มาก เราจะมีชีวิตราบรื่นปกติสุขได้ก็ต้องรู้จักใช้เงินทองอย่างประหยัด ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็น แก่การครองชีพของเราไม่ใช้จ่ายโภคทรัพย์พุ่มเฟิยงให้พยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะแก่บรยได้ ของเรา นอกจากนั้น บุคคลที่ทำการประหยัดให้ได้จึงพยายามเว้นจากอบายมุข 6 (ช่องทาง

ของความเสื่อมทางแห่งความพินาศ เหตุย่อเยยับแห่งโรคทรัพย์) (พระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุติน), 2554)

3. การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม บริโภคนิยม

3.1 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร

3.2 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์

3.3 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการคบคนพาล

3.4 การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

จากการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม บริโภคนิยม ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศ โดยสามารถแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ 1) คุณค่าด้านความเพียร 2) คุณค่าด้านการประหยัดทรัพย์ 3) คุณค่าด้านการคบมิตรที่ดี 4) คุณค่าด้านการใช้จ่ายทรัพย์ไม่เกินฐานะ สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัญญา สร้อยฟ้า ที่ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการนำเอาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง 4 ด้าน คือ มาตรฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น อารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา กัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดี สมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบพฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพรายได้ต่อเนื่อง แตกต่างกันโดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนการเปรียบเทียบพฤติกรรมการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาเยี่ย อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านมาตรฐานสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ด้านอารักขสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการรักษา และด้านสมชีวิตา ความเป็นอยู่เหมาะสม ไม่แตกต่างกัน และด้านกัลยาณมิตตตา ความเป็นผู้มีมิตรดีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 (สุกัญญา สร้อยฟ้า, 2556)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม เป็นการดำเนินชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน การซื้อสินค้า การกิน การท่องเที่ยว การดูแลสุขภาพ การเสพเครื่องอำนวยความสะดวก ความบันเทิง ใช้สินค้าและบริการต่าง ๆ จากอิทธิพลกระแสวัฒนธรรมตะวันตกเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและเพื่อตอบสนองความต้องการและความปรารถนาที่เกินความจำเป็นของการดำเนินชีวิต เป็นสาเหตุที่มาของปัญหาต่าง ๆ

หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน 4 ประการ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา การมีความขยันหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา การรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม 3) กัลยาณมิตตตา การคบกัลยาณมิตร และ 4) สมชีวิตา การเป็นอยู่อย่างพอเพียงตามกำลังแห่งทรัพย์ที่ตนมี

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยมเพื่อแก้ปัญหาการขาดความเพียร ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ ปัญหาการคบคนพาล ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ อันก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับสังคม และระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมบริโภคนิยม เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในพระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์สังคมบริโภคนิยม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายในการรณรงค์ให้ชาวพุทธได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตในสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกกำลังเปลี่ยนผ่าน เพื่อให้ชาวพุทธมีคุณภาพการดำเนินชีวิตที่ดี
2. วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา
3. วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง จัดทำเอกสารแผ่นพับ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมต่าง ๆ ที่พสกนิกรสะดวก เพื่อเป็นการรณรงค์และให้องค์ความรู้แก่พุทธศาสนิกชนในรูปแบบที่เรียบง่าย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเพื่อทำวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาในหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน
2. ควรศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนในสังคมไทยปัจจุบัน
3. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็งในยุคปัจจุบัน
4. ควรศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

พระครูโพธิธรรมานุกุล (บรรเทา ชุตินฺ). (2554). ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

_____. (2547). *ธรรมบุญชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระสมุห์สุรางค์ สุจินโณ (จันทร์งาม). (2552). สมชีวิตาแก้ปัญหาปัญหาในสังคมบริโภค. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุกัญญา สร้อยฟ้า. (2556). การศึกษาพฤติกรรมการนำเอาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลนาเยีย อำเภอนาเยีย จังหวัดอุบลราชธานี. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในวิชาปฏิบัติ

การบริหารการพยาบาล*

THE CONTEXT – BASED LEARNING MODEL IN NURSING ADMINISTRATION PRACTICUM SUBJECT

อัญญา พลดเปลื้อง

Unya Plodpluang

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีราช

Boromarajonani College of Nursing, Chakriraj, Thailand

E-mail: anya_p12@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน 2) ประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน และ 3) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ การวิจัยมี 4 ระยะ คือ 1) ศึกษาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน 3) ดำเนินการตามรูปแบบที่กำหนด และ 4) ประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมสามเส้า โดยวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการแบบปรากฏการณ์วิทยา มีผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 16 คน และ 2) พยาบาลพี่เลี้ยง จำนวน 8 คน คัดเลือกแบบเจาะจง รวบรวมข้อมูล โดยการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาวิจัยปริมาณแบบกึ่งทดลอง ประชากรเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 88 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Paired t – test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา

ผลการวิจัยพบว่า: รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนสถานการณ์ 2) ขั้นศึกษาค้นคว้า 3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 4) ขั้นประยุกต์ใช้ ประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานมี 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น 2) ผู้เรียนสามารถนำแนวทางการทำงานไปประยุกต์ใช้ในอนาคต และ 3) ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สาขาการพยาบาล คะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้หลัง

---

* Received 13 March 2020; Revised 28 March 2020; Accepted 15 April 2020

ได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน สูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ ผู้สอนควรใช้การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างประสบการณ์แก่นักศึกษาและได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน, วิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล, ผลลัพธ์การเรียนรู้

Abstract

The purpose of this study was to gain 1) The Context – Based Learning Model 2) an understanding the experience of the context – based learning model, and 3) to compare learning outcome Thai Qualification Framework for Bachelor of Nursing Science between before and after learning by context based Learning in nursing administration practicum subject. Research design was employed in 4 phases, which were 1) assessing of the current situation 2) developing the model of context- based learning 3) Implementing the model of context- based learning, and 4) evaluating the model. Triangulation mixed method designs was used. This research was Qualitative approach with hermeneutic phenomenology technique based on the philosophical views as framework. The key informants by purposive selection on criterion mentioned, they consisted of 2 groups: 16 4th nursing students and 8 nurse mentors. Data were collected using document review, focus group and in – depth interview. Quasi – experimental research was used. The population in Quantitative approach was 88 4th nursing students that trained nursing administration practicum subject. Data were analyzed using frequency, percentage, paired t – test and Hermeneutic Phenomenology analysis.

The results showed that: The context-based learning model consists of 4 steps: 1) Determine the situation stage 2) Research stage 3) Educational exchange stage and 4) Application stage. The context- based learning experience of learners composed of 3 themes, which were 1) Practice smoothly 2) Apply the work approach to the future and 3) Learning that responds to learning outcomes. Learning outcome scores of Thai Qualification Framework for Bachelor of Nursing Science after the context- based learning was higher than before

learning at .01 significantly level. The suggestion of this study was the instructors may be applying the context- based learning in nursing teaching and learning for students' work experience and expected learning outcome.

Keywords: Context – Based Learning, Nursing Administration Practicum Subject, Learning Outcome

บทนำ

คนเป็นทุนสังคมที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากคนมีบทบาทเป็นทั้งผู้พัฒนาและผู้ได้รับผลจากการพัฒนา ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพคนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาศักยภาพคนในทุกมิติ จึงเป็นการพัฒนาที่มีคุณภาพยั่งยืน วิทยาลัยพยาบาลเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตพยาบาลสู่สถานบริการสุขภาพ จำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนาจากเดิมที่มีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง มาเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนในลักษณะการบรรยายหรืออธิบายโดยให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้สอนต้องการถ่ายทอดนั้น ไม่สามารถสร้างระบบการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้และทักษะที่มีประสิทธิภาพได้ (Shreeve, 2008) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ข้อมูลจากประสบการณ์จริง โดยมีผู้สอนเป็นผู้ที่จัดประสบการณ์และสนับสนุนการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ (Adult directed learning) ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน มีประสบการณ์และเกิดทักษะการเรียนรู้จากพื้นที่จริง การจัดการเรียนโดยใช้บริบทเป็นฐาน (context – based learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้สืบเสาะหาความรู้ โดยเอาสถานการณ์ที่อยู่รอบตัวเข้ามาให้ผู้เรียนได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวคิด กฎและทฤษฎี ส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (De Jong, O., 2006) โดยการจัดสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เน้นการเรียนรู้ที่อาศัยการบูรณาการเนื้อหาเข้ากับสถานการณ์ที่เหมาะสม (พัชรมัย นิมละอ, 2559) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และทักษะในการนำไปใช้พร้อม ๆ กัน ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้คือ การอภิปรายกลุ่มย่อย ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน และให้ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์สถานการณ์ที่อยู่ในบริบท มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดเพื่อตรวจสอบความรู้เดิม (ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ, 2560) จากนั้นผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม มีการวางแผนในการแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้น ๆ หรือคิดเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกัน โดยมีผู้สอนคอยชี้แนะ

การผลิตบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพพยาบาล และ มีความสามารถด้านวิชาการ ทักษะเชิงวิชาชีพ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ผู้สอนพึงมี

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบูรณาการศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน ผู้สอนและผู้ใช้บริการบนพื้นฐานความเอื้ออาทร ภายใต้บริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ยึดถือข้อมูล ที่ศึกษาจากสภาพจริง เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะมีความรู้ความสามารถเชิงวิชาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม ทักษะทางปัญญา ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะการปฏิบัติการพยาบาล สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ประสาท เนืองเฉลิม, 2557) และตอบสนองการเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี (TQF) ทั้งนี้ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 มีความพร้อมในการวิเคราะห์สถานการณ์ตามบริบทและสถานการณ์ที่หลากหลายจึงควร ได้รับการฝึกฝนทักษะการเรียนรู้จากพื้นที่จริง การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล เพื่อให้ผู้เรียนจะสามารถนำไปใช้ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล
2. เพื่อศึกษาประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล
3. เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาล ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ดังนี้
  - 1.1 วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล สาระรายวิชาที่นักศึกษาต้องได้รับการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning objective) เกณฑ์การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต และการประเมินผลการฝึกปฏิบัติการบริหารการพยาบาล
  - 1.2 ประชุมผู้เกี่ยวข้องได้แก่ รองวิชาการ หัวหน้าภาควิชา พยาบาลพี่เลี้ยง และอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล

เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแบบใช้บริบทเป็นฐาน

2. ขั้นตอนที่ 2 กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน

2.1 กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องจุดมุ่งหมายรายวิชา ได้แก่ การฝึกปฏิบัติ หัวหน้าเวร หัวหน้าที่ม สมาชิกทีม และบทบาทผู้นำการพยาบาลในหอผู้ป่วย

2.2 กำหนดใบงาน ได้แก่ บันทึกการเรียนรู้บทบาทหัวหน้าเวร บันทึกการเรียนรู้บทบาทสมาชิกทีม

2.3 เตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียนและพยาบาลพี่เลี้ยง ดังนี้

2.3.1 เตรียมความพร้อมแก่พยาบาลพี่เลี้ยง โดยอธิบายวิธีการสอนในคลินิกตามแผนการสอนเรื่อง การจัดอัตรากำลังพยาบาลในการขึ้นปฏิบัติงาน และการวางแผนการจำหน่ายผู้ป่วยตามสภาพอาการของผู้ป่วยและสภาพแวดล้อมจริงของผู้ป่วย การประยุกต์ใช้บริบทของผู้ป่วยตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง แนวทางการสะท้อนคิดผ่านใบงานการบันทึกของนักศึกษาในบทบาทหัวหน้าเวร หัวหน้าที่ม และสมาชิกทีม แนวทางการวิเคราะห์ห้องกรพยาบาลตามบริบทของพื้นที่ด้วย SWOT analysis แนวทางการใช้และประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล

2.3.2 เตรียมความพร้อมแก่ผู้เรียน โดยอธิบายแนวทางการเรียนรู้ผ่านใบงานการบันทึกของนักศึกษาในบทบาทหัวหน้าเวร หัวหน้าที่ม และสมาชิกทีม แนวทางการวิเคราะห์ห้องกรพยาบาลตามบริบทของพื้นที่ด้วย SWOT analysis และแนวทางการประเมิน

2.4 กำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย

2.4.1 หัวหน้าพยาบาลให้ข้อมูลต่อผู้เรียนเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ ยุทธศาสตร์และการบริหารของกลุ่มการพยาบาล อาทิ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วมขององค์กร การดำเนินการทางการพยาบาลเพื่อการรับรองคุณภาพของโรงพยาบาล แผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.4.2 หัวหน้าหอผู้ป่วยให้ข้อมูลต่อผู้เรียนเกี่ยวกับอัตรากำลัง แผนงานของหอผู้ป่วย แนวทางการบริหารความเสี่ยง สอนวิธีการจัดอัตรากำลังพยาบาลในการขึ้นปฏิบัติงานของพยาบาล สอนการวางแผนการจำหน่ายผู้ป่วยตามสภาพอาการของผู้ป่วยและสภาพแวดล้อมจริงของผู้ป่วย

2.4.3 ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดำเนินการของหอผู้ป่วย และบริบทของพื้นที่

2.4.4 ผู้เรียนประชุมกลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ห้องศัลยกรรมตามบริบทของพื้นที่ และโรงพยาบาล ด้วย SWOT analysis โดยได้รับการเสนอแนะจากหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลพี่เลี้ยง

2.4.5 ผู้เรียนเสนอโครงการพัฒนาต่อหัวหน้าพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วย พยาบาลพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอน ผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ และสะท้อนผลการเรียนรู้

2.4.6 พยาบาลพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้

2.5 จัดทำเอกสารประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ได้แก่ คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน และแบบประเมินทักษะของผู้เรียน

2.5.1 คู่มือการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานในรายวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล ประกอบด้วย ข้อมูลรายวิชา การออกแบบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการประเมินผล จากนั้นเสนอคู่มือการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานในรายวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาลให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารการศึกษา ด้านการศึกษา และด้านบริหารการพยาบาล ปรับแก้ตามข้อเสนอแนะและจัดทำเป็นคู่มือการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

2.5.2 แบบประเมินทักษะของผู้เรียน ประกอบด้วย แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานของนักศึกษา แบบวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารการพยาบาลและการพัฒนาองค์กรพยาบาล แบบประเมินการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าเวร แบบประเมินการปฏิบัติบทบาทหัวหน้าทีม แบบประเมินการนำเสนอรายงาน แบบประเมินการปฏิบัติบทบาทสมาชิกทีม

2.6 ผู้วิจัยติดตามการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนและร่วมรับฟังการสะท้อนการจัดการเรียนการสอนนี้จากพยาบาลพี่เลี้ยง

3. ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการตามรูปแบบที่กำหนด

3.1 กำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย

3.1.1 หัวหน้าพยาบาลให้ข้อมูลต่อผู้เรียนเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ ยุทธศาสตร์และการบริหารของกลุ่มการพยาบาล อาทิ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วมขององค์กร การดำเนินการทางการพยาบาลเพื่อการรับรองคุณภาพของโรงพยาบาล แผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 หัวหน้าหอผู้ป่วยให้ข้อมูลต่อผู้เรียนเกี่ยวกับอัตราากำลัง แผนงานโครงการของหอผู้ป่วย แนวทางการบริหารความเสี่ยง สอนวิธีการจัดอัตรากำลังพยาบาลในการขึ้นปฏิบัติงานของพยาบาลตามแนวทางที่สภาการพยาบาลกำหนด สอนการวางแผนการจำหน่ายผู้ป่วยตามสภาพอาการของผู้ป่วยและสภาพแวดล้อมจริงของผู้ป่วย

3.1.3 ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของหอผู้ป่วยและบริบทของพื้นที่

3.1.4 ผู้เรียนประชุมกลุ่มเพื่อร่วมกันวิเคราะห์องค์กรพยาบาลตามบริบทของพื้นที่ และโรงพยาบาล ด้วย SWOT analysis โดยได้รับการเสนอแนะจากหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลพี่เลี้ยง

3.1.5 ผู้เรียนเสนอโครงการพัฒนาต่อหัวหน้าพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วย พยาบาลพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอน และผู้สอนให้ข้อเสนอแนะ

3.1.6 พยาบาลพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้

3.2 ผู้วิจัยติดตามการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนและร่วมรับฟังการสะท้อนการจัดการเรียนการสอนนี้จากพยาบาลพี่เลี้ยง

4. ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน
การประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล และสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติ ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์การศึกษากับนักศึกษาพยาบาลและพยาบาลพี่เลี้ยง เพื่อขอความร่วมมือในการประเมินประเมินผลการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และมีผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประเมินผลการศึกษา ทั้งนี้ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา มีผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล จำนวน 16 คน และ 2) พยาบาลพี่เลี้ยงในหอผู้ป่วย ที่ดูแลนักศึกษาฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล จำนวน 8 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยให้มีความคละกันของ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และแผนกผู้ป่วย ยินดีให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารใบงาน การสนทนากลุ่ม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่สำคัญและต้องการรายละเอียดเพิ่มเติม และใช้การบันทึกเสียงสิ้นสุดการสัมภาษณ์เมื่อข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความอิ่มตัว พัททศาสตร์ผู้ให้ข้อมูลด้วยการให้สิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามข้อข้องใจ ในการวิจัยอย่างเต็มที่ ทั้งด้านความพร้อมในการให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถเลื่อนนัดหรือถอนตัวจากการให้สัมภาษณ์ได้ และรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลโดยหลีกเลี่ยงการใช้นามจริงโดยใช้รหัสในการจัดเก็บข้อมูล

ในส่วนการศึกษาเชิงปริมาณใช้วิธีการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi – experimental research) ประชากรที่ศึกษากำหนดคุณสมบัติ คือเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 ที่ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล จำนวน 88 คน และยินดี

เข้าร่วมในการวิจัย โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการฝึกปฏิบัติวิชาการบริหารการพยาบาล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่ม ในประเด็นความสำคัญของบริบทต่อการเรียนรู้ ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องและการตีความโดยใช้ขั้นตอนของ Lincoln and Guba ด้วยการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยในการศึกษาอย่างมีขั้นตอน (Dependability) นำเสนอข้อมูลอย่างละเอียด ครบถ้วน และครอบคลุมตรงตามข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล (Credibility) (Lincoln, Y.S. and Guba, E.G., 1985) โดยสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติของผู้ให้ข้อมูล และให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยในประเด็นที่ค้นพบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาลของ จรัสศรี เพ็ชรคง ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และการทดสอบค่าความเชื่อมั่นในกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันได้ค่าความเชื่อมั่น .84 นำมาใช้กับกลุ่มประชากร แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถาม 44 ข้อ ประกอบด้วย ผลลัพธ์การเรียนรู้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม จำนวน 11 ข้อ 2) ด้านความรู้ จำนวน 7 ข้อ 3) ด้านทักษะทางปัญญา จำนวน 6 ข้อ 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ จำนวน 6 ข้อ 5) ด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 10 ข้อ และ 6) ด้านทักษะการปฏิบัติทางวิชาชีพ จำนวน 4 ข้อ (จรัสศรี เพ็ชรคง, 2556)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับพยาบาลพี่เลี้ยง เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีคุณสมบัติตรงตามที่เกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นจึงขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอเวลาในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม และขออนุญาตบันทึกเสียง สิ้นสุดการเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อข้อมูลที่ได้มีความอิ่มตัว (Saturated data)

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยให้สิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามข้อข้องใจในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถเลื่อนนัดหรือถอนตัวจากการให้สัมภาษณ์ได้ทุกขณะ และรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล โดยหลีกเลี่ยงการใช้นามจริงโดยใช้รหัสในการจัดเก็บข้อมูล การวิจัยนี้ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี จักรีรัช

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา วิเคราะห์ตามแนวคิดของ Miles, M. B. & Huberman, A. M. เป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ย่อข้อมูล ด้วยการจัดการข้อมูลให้มีระเบียบ โดยตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาออก เหลือไว้เฉพาะเรื่องที่ต้องการศึกษา จากนั้นเชื่อมโยงข้อมูลตามแนวคิดของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยใช้บริบทเป็นฐาน และนำเสนอข้อมูลที่ได้อย่างเป็นระบบ เพื่อสื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น 2) แสดงข้อมูล ด้วยการนำเสนอข้อมูลที่จัดระเบียบไว้แล้วอย่างเป็นหมวดหมู่ด้วยวิธีการพรรณนา และแสดงข้อความที่ได้จัดหมวดหมู่ไว้แล้ว และ 3) หาข้อสรุปโดยการตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของการวิจัย ด้วยการตีความข้อสรุปหรือข้อค้นพบที่ได้ เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง เพื่อให้ได้ประเด็นหลักของเนื้อหา (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1994)
2. การศึกษาเชิงปริมาณ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ในวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล ด้วย Paired t – test

ผลการวิจัย

จากการศึกษาได้ผลการวิจัย ที่จำแนกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล เมื่อจัดทำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานในวิชาการบริหารการพยาบาลจนแล้วเสร็จ จึงได้ส่งร่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาดำเนินการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และได้ปฐมนิเทศการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บริบทเป็นฐาน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บริบทเป็นฐาน โดยอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอน ขั้นตอนต่าง ๆ กิจกรรม ใบงาน แหล่งค้นคว้า

การประเมินผล ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน มีการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ขั้นกำหนดสถานการณ์ ในขั้นนี้เป็นการนำเข้าสู่การเรียนรู้ โดยผู้สอนหัวหน้าพยาบาลหรือพยาบาลพี่เลี้ยงนำเสนอข้อมูล สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย สนใจใคร่รู้ในเรื่องที่ได้รับรู้ เรื่องที่ผู้เรียนสนใจอาจมาจากเหตุการณ์ที่อยู่ในช่วงเวลานั้นหรือเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนประสบแล้วเกิดการเชื่อมโยงกับความรู้อื่นที่ผู้เรียนรับรู้มาก่อน

1.2 ขั้นศึกษาค้นคว้า ในขั้นนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือศึกษา ค้นคว้า สืบค้นข้อมูลทั้งจากผู้รู้ในบริบทนั้น ๆ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้หรือแนวคิดใหม่ ๆ นอกเหนือจากประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม

1.3 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในขั้นนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ แปรผล สรุปผล โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการทำความเข้าใจในบริบทที่ได้กับแนวคิดอื่น ๆ มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้อธิบายและหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทที่ได้ศึกษา

1.4 ขั้นประยุกต์ใช้ข้อค้นพบกับสถานการณ์อื่น ๆ ในขั้นนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้ขยายความรู้หรือข้อค้นพบเพื่อประยุกต์ใช้หรือใช้แก้ไขสถานการณ์ที่เผชิญในบริบทต่าง ๆ ได้

บทบาทผู้สอน ประกอบด้วย 1) กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องจุดมุ่งหมายรายวิชา 2) กำหนดใบงาน 3) วิธีการสอน กำหนดแผนการสอนในคลินิก ที่สอดคล้องตามสภาพอาการของผู้ป่วยและสภาพแวดล้อมจริงของผู้ป่วย และการประยุกต์ใช้บริบทของผู้ป่วยตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง 4) สะท้อนคิดผ่านใบงานการบันทึกของนักศึกษา 5) กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ห้องกรพยาบาลตามบริบทของพื้นที่ และ 6) ประเมินผลการเรียนรู้

บทบาทผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ทำความเข้าใจต่อใบงานการบันทึกของนักศึกษา 2) วิเคราะห์ห้องกรพยาบาลตามบริบทของพื้นที่ ด้วย SWOT analysis และ 3) ทำความเข้าใจต่อการประเมินผล

วิธีการสอน การจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นกำหนดสถานการณ์ ผู้สอนกำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย ผู้สอนให้ข้อมูลต่อผู้เรียนเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ ยุทธศาสตร์และการบริหารของกลุ่มการพยาบาล อาทิ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วมขององค์กร การดำเนินการทางการพยาบาลเพื่อการรับรองคุณภาพของโรงพยาบาล แผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ อัตราค่าจ้าง แผนงานโครงการของหอผู้ป่วย แนวทางการบริหารความเสี่ยง สอนในคลินิกตามสภาพของผู้ป่วยและสภาพแวดล้อมจริงของผู้ป่วย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของหอผู้ป่วยและบริบทของพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผู้เรียนประชุมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและร่วมกันวิเคราะห์ห้วงศักราชพยาบาลตามบริบทของพื้นที่ และโรงพยาบาลด้วย SWOT analysis โดยได้รับการเสนอแนะจากหัวหน้าหอผู้ป่วย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นเสนอแนวทางการพัฒนา ผู้เรียนเสนอแนวทางการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของพื้นที่ โดยเสนอแผนงาน/โครงการพัฒนาต่อหัวหน้าพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วยพยาบาลพี่เลี้ยง และอาจารย์ผู้สอนสะท้อนผลการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้

2. ประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน

ผู้ให้ข้อมูลมี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 4 จำนวน 16 คน ที่ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติวิชาชีพปฏิบัติการบริหารการพยาบาล ในปีการศึกษา 2560 จำแนกเป็น เพศชาย 1 คน เพศหญิง 15 คน อายุช่วงระหว่าง 22 – 23 ปี และกลุ่มพยาบาลพี่เลี้ยงในโรงพยาบาลแหล่งฝึก จำนวน 8 คน จากการศึกษาการเรียนรู้ที่ใช้บริบทเป็นฐานทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการพัฒนาในลักษณะต่าง ๆ ได้ข้อมูลที่เป็นประเด็นสำคัญ 3 ลักษณะ ได้แก่

2.1 ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น การเรียนรู้ที่ใช้บริบทเป็นฐานทำให้ปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น เนื่องจากเมื่อได้รับข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญของพื้นที่ ผู้เรียนจะทำความเข้าใจ และปรับตัวตามแบบฉบับของตนเอง ได้แก่ หาข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น และคลายความกังวล ดังคำพูด

“ถ้าเราทราบบริบทของโรงพยาบาลและหอผู้ป่วยที่ไปฝึกงานก่อน จะทำให้เราเข้าใจระบบการทำงานของพื้นที่นั้น ๆ ได้เตรียมความพร้อมของตนเอง ปรับตัวเกี่ยวกับการทำงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น และได้นำมาข้อมูลพื้นฐานนั้น ๆ มาใช้วิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งขององค์กร เป็นข้อมูลในการฝึกปฏิบัติงาน และต่อยอดได้”

“การใช้วิธีการเรียนแบบนี้ทำให้เรารู้ข้อมูลว่าโรงพยาบาลที่เราฝึก มีโรคอะไรที่เป็นโรคห้าอันดับแรกของพื้นที่นั้น เมื่อเรารู้ เราก็ไปศึกษาเพิ่มเติม เปิดหาอ่านเพิ่มเติมก่อนที่จะขึ้นฝึกปฏิบัติ ทำให้เราพร้อมและสะดวกในการฝึกงานมากขึ้น เวลาพี่ที่ติ๊กถามก็ตอบได้ ไม่ถูกดุ”

สอดคล้องกับนักศึกษาอีก 2 คนที่พูดว่า “ในการศึกษาวิชาปฏิบัติการบริหารการพยาบาล พอเราเข้าใจบริบทของแหล่งฝึก นอกจากจะช่วยให้รู้สึกกังวลน้อยลงแล้วเรายังสามารถทำงานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพราะเราได้เตรียมความพร้อมของตนเองได้อย่างตรงกับบริบทของแหล่งฝึก”

“รู้สึกดีและชอบการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน และมีความสำคัญมาก เพราะแหล่งฝึกแต่ละที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นบริบทของพื้นที่แต่ละที่ก็แตกต่างกันออกไป ถ้าเราได้รู้

ก็จะสามารถปรับตัวหรือหาข้อมูลที่ยังขาดอยู่มาปรับใช้ในการฝึกปฏิบัติงาน รวมไปถึงการทำงานได้”

การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และเตรียมตัวต่อการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม ดังคำพูด

“เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญมาก เพราะในการฝึกงานถ้าเรารู้ถึงบริบทของพื้นที่ก่อนเริ่มฝึกปฏิบัติงาน จะสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว”

“การเรียนรู้ต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอเพื่อให้เข้ากับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ผู้เรียนจึงต้องมีข้อมูลที่เป็นบริบทของพื้นที่ เพื่อที่จะได้ให้การพยาบาลและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ”

2.2 ผู้เรียนสามารถนำแนวทางการทำงานไปประยุกต์ใช้ในอนาคต การเรียนรู้แบบบริบทเป็นฐานทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในสถานการณ์การทำงานในบริบทที่แตกต่างกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลในแต่ละพื้นที่ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในอนาคต ดังคำพูด

“ได้เรียนรู้และเข้าใจสถานการณ์การทำงานของพยาบาลในบริบทที่แตกต่างกัน และเมื่อได้นำความรู้ที่แต่ละกลุ่มมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้เข้าใจในบริบทของสถานที่อื่นด้วย เราก็สามารถนำประสบการณ์ในแต่ละที่ไปปรับใช้ในอนาคตได้ด้วย”

“เรียนรู้แบบนี้มีความสำคัญกับการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล เนื่องจากหากเราทราบบริบทของพื้นที่จะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่น และทราบปัญหาอุปสรรคหรือจุดแข็งขององค์กร การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ทำให้ได้เรียนรู้กับสิ่งที่ป็นจริงรอบตัว และได้มองเห็นองค์กรทั้งด้านดี และด้านที่ควรพัฒนาเหมือนกับเราเป็นพยาบาลจริง ๆ”

สอดคล้องกับนักศึกษาอีก 2 คนที่พูดว่า “ถ้าเราทราบข้อมูลที่เป็นบริบทของพื้นที่ที่เราฝึกปฏิบัติงาน จะมีผลต่อการเตรียมความพร้อมความรู้ในการฝึกปฏิบัติงานเช่น ลักษณะของพื้นที่นั้น ๆ โรคที่พบบ่อย การสื่อสารของประชากร เนื่องจากอาจมีชาวต่างชาติมารับการรักษา”

“การเรียนรู้แบบนี้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีมาก เพราะทำให้ได้รู้และฝึกในรูปแบบของการทำงานที่เหมือนกับอนาคตจริง ๆ และรู้สึกว่าได้ทำงานเป็นพยาบาลจริง ๆ การเรียนรู้ในบริบทนั้น ๆ ทำให้ได้ฝึกฝนตามตำแหน่งในสถานการณ์จริง ยิ่งทำให้สนใจและตั้งใจที่จะเรียนรู้มากขึ้นเพื่อนำไปใช้ได้ตอนที่เป็นพยาบาลในอนาคต”

“รู้สึกดี มีความสุขเข้าใจการปฏิบัติงาน เพราะได้เห็นหน้าที่ IN charge, Leader และ Member ได้อย่างชัดเจน ได้เรียนรู้ระบบการทำงานของพยาบาล มองเห็นการทำงานของ

เราในอนาคตได้ชัดเจนขึ้น ได้ใช้ทักษะทางการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยร่วมกับพี่พยาบาลและแพทย์”

2.3 ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สาขาการพยาบาล การเรียนรู้ที่ใช้บริบทเป็นฐานทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ สาขาการพยาบาล ได้วิเคราะห์ข้อมูลหรือสถานการณ์ตามบริบทของพื้นที่ ได้วางแผนในการแก้ไขปัญหาโดยใช้การทำงานเป็นทีม ดังคำพูด “การเรียนรู้แบบนี้ทำให้เกิดการวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาตามบริบทของพื้นที่ ตามองค์กรนั้น ๆ ได้นำจุดแข็ง จุดอ่อนและอุปสรรค มาแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อน กับพี่พยาบาลเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา ได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีมและยังได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

“มีการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบ ต้องขึ้นฝึกงานตรงต่อเวลา และรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ในด้านความรู้ก็ได้ความรู้จากพี่บัณฑิตผู้ป่วยมากขึ้น ได้ค้นคว้าในสิ่งที่เราไม่รู้เพิ่มขึ้น และได้คำศัพท์ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับผู้ป่วยศัลยกรรมกระดูก และการผ่าตัดแบบต่าง ๆ”

สอดคล้องกับผู้เรียนคนที่เรียนรู้การทำงานเป็นทีมพยาบาล ทำให้ได้เรียนรู้การมีสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมทีมและได้เรียนรู้ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ดังพูดว่า

“การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติมุ่งเน้นและกำหนดมาตรฐานไว้หลายด้าน ซึ่งมีด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ว่าเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมทั้งในบทบาทผู้นำและสมาชิกทีมการพยาบาลทีมสุขภาพและทีมในชุมชนของระบบบริการสาธารณสุขทุกระดับตามบริบทหรือสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งการเรียนรู้ที่ใช้บริบทเป็นฐานนี้ช่วยให้เรามีทักษะและทำงานได้อย่างเหมาะสม”

สอดคล้องกับผู้เรียนอีก 2 คนที่กล่าวถึงการใช้อำนาจภาษาอังกฤษในการฝึกปฏิบัติงานว่า

“ในการฝึกครั้งนี้ได้ทั้งความรู้ทางการพยาบาล ทักษะทางการพยาบาล การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจในการดูแลผู้ป่วยในฐานะหัวหน้าเวรได้เรียนรู้คำศัพท์ทางการแพทย์ใหม่ ๆ ซึ่งเป็นศัพท์ที่แพทย์สั่งเพื่อให้การพยาบาลที่ถูกต้อง ทั้งคำศัพท์เกี่ยวกับการเตรียมผู้ป่วยผ่าตัดและกลับจากห้องผ่าตัด ซึ่งได้ใช้ภาษาอังกฤษในวิชาชีพเพิ่มขึ้น”

“การฝึกครั้งนี้ได้ความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม เพราะปกติเรียนทฤษฎียังไม่ค่อยเข้าใจ แต่พอมาฝึกปฏิบัติโดยใช้บริบทเป็นฐานทำให้เข้าใจมากขึ้น ได้ความชำนาญเพิ่มมากขึ้น ได้เรียนรู้คำศัพท์โรคต่าง ๆ เพราะต้องรับส่งเวรเอง ต้องเข้าใจว่าคำศัพท์นี้คือโรคอะไร”

3. ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ระหว่าง 22 – 24 ปี มีอายุเฉลี่ย 23.38 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนและหลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน คะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนได้รับโปรแกรม มีคะแนนระดับปานกลางมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 28.068) ในขณะที่หลังได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยดีขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 27.411) และคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนและหลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = .000$) ดังตาราง

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาลก่อนและหลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน ($n = 88$)

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	t	df	P – value
ก่อนทดลอง	3.48	28.068	-14.117	87	.000
หลังทดลอง	3.52	27.411			

อภิปรายผล

แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน มีการดำเนินการแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นกำหนดสถานการณ์ ในขั้นนี้เป็นการนำเข้าสู่การเรียนรู้ โดยผู้สอน หัวหน้าพยาบาลหรือพยาบาลพี่เลี้ยงนำเสนอข้อมูลสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของพื้นที่เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย สนใจใคร่รู้ในเรื่องที่ได้รับรู้ เรื่องที่ผู้เรียนสนใจอาจมาจากเหตุการณ์ที่อยู่ในช่วงเวลานั้นหรือเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนประสบแล้วเกิดการเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่ผู้เรียนรับรู้มาก่อน 2) ขั้นศึกษาค้นคว้า ในขั้นนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือศึกษา ค้นคว้า สืบค้นข้อมูลทั้งจากผู้รู้ในบริบทนั้น ๆ หรือเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้หรือแนวคิดใหม่ ๆ นอกเหนือจากประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม 3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในขั้นนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ แปรผล สรุปผล โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการทำความเข้าใจในบริบท

ที่ได้กับแนวคิดอื่น ๆ มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้อธิบายและหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทที่ได้ศึกษา 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา ในขั้นนี้เป็นการให้ผู้เรียนได้ขยายความรู้หรือข้อค้นพบเพื่อประยุกต์ใช้หรือใช้แก้ไขสถานการณ์ที่เผชิญในบริบทต่าง ๆ ได้ จากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในวิชาการบริหารการพยาบาลในนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนและหลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน คะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาลก่อนได้รับโปรแกรม มีคะแนนระดับปานกลางมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ในขณะที่หลังได้รับโปรแกรมมีคะแนนเฉลี่ยดีขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 และคะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนและหลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของพัชรมัย นิมลลอ ที่ใช้แนวคิดจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานที่มีต่อทัศนคติชีววิทยาในนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละความเข้าใจต่อทัศนคติชีววิทยาผ่านเกณฑ์ (พัชรมัย นิมลลอ, 2559) สอดคล้องกับ เกื้อกุล สายธิไชย และคณะ ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน มีความคิดสร้างสรรค์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา มีความคิดสร้างสรรค์ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ผู้สอนเป็นผู้ที่กระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยยกสถานการณ์หรือบริบทในที่ศึกษา และนำนักศึกษาให้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ และช่วยชี้ประเด็นที่นักศึกษายังวิเคราะห์ไม่ครอบคลุม (เกื้อกุล สายธิไชย และคณะ, 2559) ดังการศึกษาของศุภกร สุขยิ่ง และคณะ ที่ครูใช้ชาวเข้าสู่บทเรียนโดยนักเรียนร่วมกันระบุปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา สู่การตั้งคำถามการหาความรู้และออกแบบการทดลองที่เหมาะสม นำไปสู่การทดลองหาคำตอบ จากนั้นนักเรียนนำเสนอผลการทดลองและความรู้ที่ค้นพบเชื่อมโยงกับปัญหา (ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ, 2560) จะเห็นได้ว่าครุณาข่าวมากระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์และประยุกต์ใช้ความรู้สู่สังคมซึ่งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สืบเสาะหาความรู้ (McLellan, H., 1996) การเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน จะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความ

เข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเองจากความสัมพันธ์ของสิ่งที่ได้พบเห็นผ่านสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันกับความรู้หรือประสบการณ์เดิม จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้ต้องไม่ใช่เพียงการสมมติในห้องเรียน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงที่สุด และควรเป็นบริบทหรือสภาพแวดล้อม ในขณะที่เรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการสังสมประสบการณ์ใหม่เพื่อโต้แย้งความเชื่อหรือค่านิยมเดิม ทำให้ละจากความเชื่อเดิมหันมายึดถือความเชื่อ หรือค่านิยมใหม่ ที่เรียกว่ากระบวนการทศน์ใหม่ ทำให้เป็นคนที่มีความคิดเชิงกระบวนการทศน์ที่ชัดเจน และเกิดการเรียนรู้เชิงกระบวนการทศน์ใหม่ได้ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2558) ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้กระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจให้อยากเรียน ที่จะนำไปสู่การกระตือรือร้นที่จะสืบค้น รวบรวมความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อสมมติฐานคำตอบที่คุ้นเคย พบเจอจากประสบการณ์เดิมใกล้ตัว มุ่งไปที่ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และข้ามการเรียนรู้แบบท่องจำไปสู่การเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตที่คนในสังคมพึงมีทักษะสูงในการเรียนรู้และปรับตัว การสร้างทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม การใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน (นิทรและคณะ, 2555) โดยนำบริบทมาเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากรู้ให้มากขึ้น และใช้ประสบการณ์พื้นฐานความรู้ที่สั่งสมมา นำไปสู่การแลกเปลี่ยนประเด็นความคิดเห็นกับกลุ่มเพื่อน เพื่อสรุปเป็นความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลในสถานบริการที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่รวมถึงใช้เพื่อการพัฒนางานหรือแก้ไขปัญหาต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นกำหนดสถานการณ์ เป็นการนำเข้าสู่การเรียนรู้ โดยผู้สอนนำเสนอข้อมูลสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของพื้นที่เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย สนใจใคร่รู้ในเรื่องที่ได้รับรู้ แล้วเกิดการเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่ผู้เรียนรับรู้มาก่อน 2) ขั้นศึกษาค้นคว้า โดยให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า สืบค้นข้อมูลทั้งจากแหล่งต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้หรือแนวคิดใหม่ ๆ นอกเหนือจากประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม 3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนนำเสนอข้อมูลที่ได้อภิปราย แลกผล สรุปผล ในขั้นนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้จากการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทนั้น ๆ กับแนวคิดอื่น มีการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ ได้อธิบายและหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวคิดที่สอดคล้องกับบริบทที่ได้ศึกษา 4) ขั้นเสนอแนวทางการพัฒนา เป็นการให้ผู้เรียนขยายความรู้หรือข้อค้นพบเพื่อประยุกต์ใช้แก้ไขสถานการณ์ที่เผชิญในบริบทต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. จากผลจากการวิจัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาล ก่อนและหลังได้รับการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐาน แตกต่างกันและมีคะแนนเฉลี่ยดีขึ้น หลังได้รับการใช้รูปแบบฯ ดังนั้นผู้สอนควรประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอนในภาคปฏิบัติการพยาบาล เพื่อตอบสนองต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษา

2. จากผลจากการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนกำหนดสถานการณ์ 2) ขั้นศึกษาค้นคว้า 3) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 4) ขั้นเสนอแนวทางการพัฒนา และผู้สอนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จึงควรจัดกิจกรรมเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในประสบการณ์ที่มีคุณค่าของแต่ละบุคคล และจัดให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมในบริบทจริง เพื่อกระตุ้นความคิดในมุมมองต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองและเข้าใจต่อเหตุผลของผู้อื่น

เอกสารอ้างอิง

- เกื้อกุล สายธิไชย และคณะ. (2559). การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ขั้นพื้นฐาน และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐานและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(4), 28-41.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. (2558). บทบาทของครูในอนาคต: เตรียมผู้เรียนให้สอนตนเองได้ต่อไป. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ*, 1(1), 1-8.
- จรัสศรี เพ็ชรคง. (2556). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการอุดมศึกษาสาขาการพยาบาล ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช. ใน *โครงการวิจัย ภาควิชาการพยาบาลอนามัยชุมชนและจิตเวช*. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี จักรีรัช.
- นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์ และภูติทิ เตชาติวัฒน์. (2555). การจัดการเรียนโดยใช้บริบทเป็นฐาน: กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 26(1), 87-89.
- ประสาธน์ เนิ่งเฉลิม. (2557). *การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21*. มหาสารคาม: อภิชาดการพิมพ์.
- พัชรมัย นิมละอ. (2559). ผลการใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้เป็นฐานที่มีต่อความเข้าใจมโนทัศน์ชีววิทยาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาวิทยาศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศุภกร สุขยิ่ง และคณะ. (2560). การจัดการเรียนรู้แบบใช้บริบทเป็นฐานร่วมกับการใช้ข่าวเป็นสื่อ เรื่อง สภาพสมดุเพื่อพัฒนาการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 18(2), 31-44.
- De Jong, O. (2006). Context - based chemical education: How to improve it? *Chemical Education International*, 8(1), 1-7.
- Lincoln, YS. & Guba, EG. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- McLellan, H. (1996). *Situated Learning Perspectives*. Englewood Cliffs: NJ Educational Technology Publications.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Shreeve. (2008). Beyond the Didactic Classroom: Educational Models to Encourage Active Student Involvement in Learning. *Journal of Chiropractic*, 22(1), 23-28.

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย*

THE POLITICAL CHANGE THAT AFFECTS THAI TOURISM

ตราดูลย์ นรนิติผดุงการ

Tradul Noranitiphadungkarn

นฤมล อุนสนธิพัฒน์

Nalaumon Anusonphat

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

E-mail: tradul@aru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวทางการสังเคราะห์งานวิชาการ สังเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย ผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย สืบค้นเอกสาร ตำรา วารสาร

ความไม่สงบทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศไทยที่ผ่านมาส่งผลถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทยของประเทศไทยนั้นอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายต่อหลายครั้งควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 เกิดผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติด้านการเมืองและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีระดับผลกระทบมากที่สุด การเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันอย่างมาก เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ความวุ่นวายทางการเมืองเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่มีผลอย่างมากต่อการขยายตัวของภาคประกอบการ วิฤตการณ์การเมืองก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของไทย 5 ประเภท ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและการเมือง ด้านเทคโนโลยี ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของไทยขยายตัวต่ำลง ความเสี่ยงจากการดำเนินงานในธุรกิจการให้บริการ การเปลี่ยนแปลงโดยรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่ายใช้สอยของผู้บริโภคและวิถีการท่องเที่ยวของประชาชนและปัจจัยอื่น ๆ เหตุการณ์ความไม่สงบ

---

* Received 10 January 2020; Revised 12 February 2020; Accepted 28 February 2020

ทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ และปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เกิดจุดด้อยและเป็นภาพลักษณ์ทางการเมืองและเกิดภาพลักษณ์ทางการเมืองด้านเศรษฐกิจและการเมืองเชิงลบ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง, ผลกระทบทางการเมือง, การท่องเที่ยวไทย

Abstract

This article aimed at studying the political change that affects Thai tourism. This was the qualitative research. The methods used in this research included the synthesis of academic documents, the analysis of secondary data related to the synthesis of the political change that affects Thai tourism, through research papers related to the political change that affects Thai tourism. Data were retrieved from documents, textbooks, journals, and data sources.

The political uncertainty, the political changes and the changes in various rules and regulations of Thailand so far has been affecting the tourism industry of Thailand in terms of image, income, as well as the number of tourists. It was found from the study that the political change that affects Thai tourism was in the “transitional period”. Several times of economic and politic crisis along with the change of global structure in 21st Century had an impact on the foreign tourists. The highest level of impact was related to the politics and the safety of lives and properties. The uncertain politics really affected the tourism currently. Also, the entrepreneurs were affected – the political chaos was the important risk factor that considerably affected the expansion of entrepreneurial sector. Political crisis affected the Thai tourism in 5 aspects including on environment, on society and politics, on technology, on health, and on economy. The expansion of tourism was at lower rate. The risk of the businesses related to services and the total change of economic condition in regional level and local level had an impact on the spending of consumers and the travelling of people. The political chaos also affected the national economy and tourists’ safety resulted in negative image of poor economy and uncertain politics related to tourism.

Keywords: Political Change, Political Affects, Thai Tourism

บทนำ

ประเทศไทยคือแหล่งท่องเที่ยวที่ชาวต่างชาติจำนวนมากให้ความสนใจและต้องการเข้ามาเที่ยว ส่วนเข้ามาเที่ยวด้วยเหตุผลใดนั้น ก็มีหลายข้อ อาทิ ค่าใช้จ่ายราคาถูกมาก เมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวในยุโรปตะวันตก สหรัฐฯ ญี่ปุ่น เกาหลีฮ่องกง สิงคโปร์ แต่นักท่องเที่ยวบางคนก็ปากหวานบอกว่าติดใจรสชาติอาหารไทย บางคนก็บอกว่าหลงเสน่ห์ในน้ำใจคนไทย บางคนก็บอกว่าชอบทะเล และเกาะแก่งของไทย ซึ่งก็มีเหตุผลต่าง ๆ ด้วยเหตุที่นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากเดินทางล้นหลามเข้ามาเที่ยวไทย จึงทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพิ่มพูนอย่างน่าจับตามอง เมื่อดูจากตัวเลขรายได้จากการท่องเที่ยวแล้วถือได้ว่าสูงอย่างมีนัยสำคัญ และน่าพึงพอใจมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีความน่าห่วงใยแฝงอยู่ด้วยเช่นกัน เพราะถ้าหากเกิดอุบัติเหตุทางการเมืองใด ๆ ขึ้นมาก็จะส่งผลกระทบต่อด้านการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศโดยทันที และยากจะฟื้นตัวได้โดยเร็ว (หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 2560) ธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับผลกระทบในเชิงลบในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาจากสภาวะการเมืองที่ตึงเครียด อย่างต่อเนื่อง เหตุการณ์เหล่านี้ได้ถูกเผยแพร่ไปยังนานาประเทศและทำให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบต่อประเทศไทย ในแง่ความปลอดภัยในการเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และนักลงทุนในการเข้ามาลงทุน สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศที่ไม่แน่นอนอาจส่งผลกระทบต่อธุรกิจในเชิงลบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและความอ่อนไหวของนักลงทุน บริษัทเอกชนต่าง ๆ มีการกำหนดกลยุทธ์ในการตลาด เมื่อเกิดผลกระทบจากสภาวะทางการเมือง โดยจะเน้นนักท่องเที่ยวภายในประเทศ เพื่อชดเชยนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่หายไป และมีการจัดโปรโมชั่นเพื่อจูงใจให้ลูกค้ามากขึ้น (บริษัท ไทยวาปลาซ่าจำกัด, 2562) ซึ่งผลจากการชุมนุมการเมืองที่ยืดเยื้อมายาวนานจากหลาย ๆ ฝ่าย ส่งผลกระทบต่อธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยวไทยชะลอตัว

เดือนสิงหาคม 2562 ผลจากสงครามการค้าระหว่างสหรัฐกับจีน ความไม่สงบทางการเมืองในฮ่องกงและ ปัญหา Brexit ได้สร้างผลกระทบกับเศรษฐกิจโลก ทั้งนี้การที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของหลายประเทศแสดงแนวโน้มที่ลดลงเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า เศรษฐกิจของโลกกำลังอยู่ในช่วงชะลอตัว ขณะเดียวกันการแข่งขันค่าของเงินบาทยังเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในด้านการส่งออกของประเทศไทยสถานการณ์เศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวส่งผลให้เงินบาทแข็งค่าขึ้นนั้น ในมิติของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวคาดการณ์ว่าในระยะยาวนั้นไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย นักท่องเที่ยวต่างชาติจะกลับมาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้นเมื่อเศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะฟื้นตัว ในขณะที่ระยะสั้นอาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติบางกลุ่มอย่างไรก็ตามประเทศเยอรมนีมองประเทศไทย

ว่าเป็นประเทศที่ค้ำค่า (Value for money) สำหรับการท่องเที่ยว แม้ว่าเศรษฐกิจจะอยู่ในช่วงชะลอตัว และเงินบาทแข็งค่า (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) การสำรวจความคิดเห็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว พบว่า ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต่ำกว่าปกติค่อนข้างมาก สะท้อนความกังวลของผู้ประกอบการต่อสถานการณ์ท่องเที่ยวในไตรมาสนี้ โดยเป็นการปรับแย่ลงจากทุกกลุ่มธุรกิจและทุกพื้นที่ (ทุกภูมิภาคทั้งจังหวัดเมืองหลักและเมืองรอง) ปัจจัยกดดันที่ทำให้ผู้ประกอบการประเมินสถานการณ์ต่ำกว่าปกติมาจากหลายสาเหตุทั้งในด้านของเศรษฐกิจ อาทิ ต้นทุนที่เพิ่มขึ้น การแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ทั้งการแข่งขันภายในประเทศและการแข่งขันกับต่างประเทศและแนวโน้มการท่องเที่ยวในประเทศที่ชะลอตัว รวมถึงภาวะเศรษฐกิจไทยที่ยังซบเซาทำให้กำลังซื้อลดลง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ผู้ประกอบการมีความกังวลต่อเนื่องมาหลายไตรมาส นอกจากนี้ ในไตรมาสนี้มีปัจจัยลบเพิ่มเติมจากการขาดการร่วมมือกันในกลุ่มผู้ประกอบการ และความกังวลเกี่ยวกับความไม่แน่นอนการเมือง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

นอกจากนั้นแล้วการท่องเที่ยวยังมีความสำคัญต่อสังคมและการเมืองด้วย กล่าวคือการท่องเที่ยวช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ช่วยสร้างสรรคความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านการศึกษา ช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าไปแออัดในเมือง ช่วยป้องกันปัญหาการแพร่กซึมบอนทำลายฝ่ายตรงกันข้าม ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว และช่วยสร้างสันติภาพและความสามัคคี ดังนั้นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัด คือ การขยายตัวของ GDP เกิดการสร้างงาน เพิ่มมูลค่าของการส่งออกและมูลค่าของภาษี รวมถึงการกระตุ้นการลงทุน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการใช้จ่ายเงินของรัฐบาล (พรรณีดา แสงแดง และประเสริฐ ไชยทิพย์, 2559) ปัจจัยทางการเมืองและกฎหมาย (Political and Regulatory Factors) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของประเทศ อาจทำให้การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงหรือทำให้อุปสงค์การท่องเที่ยวแตกต่างกันเนื่อง จากมีความรู้สึกปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัยในการจะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น การเกิดภาวะสงคราม การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ถ้านักท่องเที่ยวรู้สึกหวั่นเกรงเรื่องความปลอดภัยอุปสงค์การท่องเที่ยวจะลดลง มีผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยว ปัญหาการเมืองการปิดสนามบิน การเกิดสึนามิส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยมีจำนวนลดลง เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มีความอ่อนไหวต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ง่ายโดยเฉพาะสถานการณ์ด้านลบ (สุมาลี ศรีธรรมราช, 2560) ดังนั้น จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย ในประเด็นผลกระทบ

จากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยว และปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยว เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และหน่วยงานอื่น ๆ ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการตลาด ตลอดจนการกำหนดนโยบายและพัฒนากลยุทธ์ในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทยจากผลงานการสังเคราะห์งานของ (สัญญา เคนาภูมิ, 2562) ดังนี้

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการสังเคราะห์ตามแนวคิดของนักวิชาการ

แนวคิดของนักวิชาการ	ขั้นตอนในการสังเคราะห์งานวิชาการ
Cooper and Lindsay (1997) ได้เสนอขั้นตอนในการสังเคราะห์งานวิชาการ 5 ขั้นตอน	- การกำหนดหัวข้อปัญหา - การเสาะค้นงานวิจัย - การประเมินข้อมูลหลังจากที่ได้เก็บรวบรวมงานวิจัยมาแล้ว - การวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูล - การนำเสนอข้อมูล
Jamaramarn (2531) เสนอขั้นตอนการสังเคราะห์งานวิชาการ 7 ขั้นตอน	- การกำหนดปัญหาการวิจัย - การตั้งวัตถุประสงค์งานวิจัย - การสร้างเครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูล - การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) การคัดเลือกงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การพิจารณาคุณภาพงานวิจัย เช่น ความสอดคล้อง (ชื่อเรื่อง ปัญหาการวิจัย กรอบแนวคิด วัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานการวิจัย) การให้นิยามศัพท์ (ตัวแปร การวัดตัวแปร เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล) กลุ่มตัวอย่าง) การวิเคราะห์ข้อมูล 3) จำนวนงานวิจัยต้องมีมากพอ - การวิเคราะห์ข้อมูล (วิธีการแจกแจงนับคะแนนเสียง) - การเสนอผลการวิเคราะห์ (การบรรยาย การเสนอด้วยนำค่าสถิติ การเสนอด้วย ตารางประกอบการบรรยาย) - การนำเสนอผลการวิจัย (การสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ)

แนวคิดของนักวิชาการ	ขั้นตอนในการสังเคราะห์งานวิชาการ
Wiratchai (1999) การ สังเคราะห์งานวิจัย 5 ขั้นตอน	- การกำหนดหัวข้อปัญหา - การวิเคราะห์ปัญหา - การเสาะค้นการคัดเลือกและรวบรวมงานวิจัย - การวิเคราะห์เพื่อสังเคราะห์ผลการวิจัย - การเสนอรายงานการสังเคราะห์งานวิจัย
Wongwanit (2002) อธิบาย ขั้นตอนการสังเคราะห์งาน วิชาการ 5 ขั้นตอน	- ศึกษาและวิเคราะห์งานวิจัย - จัดหมวดหมู่ของงานวิจัยที่มีเป้าหมายแบบเดียวกัน - วิเคราะห์เนื้อหาในรายงานวิจัยแต่ละเรื่องดังนี้ 1) สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น 2) วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาเพื่อนำไปสู่การคิดวิธีการแก้ไข 3) แนวคิด หลักการหรือวิธีการที่ใช้ในการพัฒนา 4) ขั้นตอนการวางแผนและทดลองแก้ไขปัญหา 5) วิธีการเก็บข้อมูลและประเมินผล 6) ผลการวิจัย 7) บทเรียนที่ได้เรียนรู้ - วิเคราะห์ความเหมือนหรือต่างของสาระในงานวิจัย - สังเคราะห์ผลการวิจัยเน้นวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาและเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้น

ที่มา: (สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์ (Objectives Defining) หมายถึง การวางประเด็นเป้าหมายที่จะทำการสังเคราะห์หรือเป็นขั้นตอนการการกำหนดปัญหาการสังเคราะห์ งานวิชาการ กล่าวคือ “เป็นการตั้งประเด็นที่จะทำการสังเคราะห์”

1.1 ประเด็นของการสังเคราะห์ (Synthesis Framework) จะทำการสังเคราะห์อะไร

1.2 ระเบียบวิธีการสังเคราะห์ (Synthesis Methodology) ใช้ระเบียบวิธีการสังเคราะห์ อย่างไร

1.3 สมมติฐานการสังเคราะห์ (Synthesis Hypothesis) หมายถึง การคาดการณ์ถึงผลของ การสังเคราะห์น่าจะได้อะไร

1.4 ปัจจัยเงื่อนไขการดำเนินการ (Synthesis Factors) หมายถึง เงื่อนไขในที่จะทำให้การ สังเคราะห์มีความสำเร็จได้แก่อะไรและหรืออย่างไรบ้าง

1.5 การออกแบบการสำรวจข้อมูลเพื่อทำการสังเคราะห์ โดยนำประเด็นต่าง ๆ ที่วางไว้ เพื่อออกแบบเครื่องมือในการสำรวจข้อมูล

2. การวางกรอบแนวคิดการนำเสนอ (Conceptual Framework Making) หมายถึง การวางโครงร่างประเด็นการนำเสนอผลของการสังเคราะห์ ขั้นตอนนี้อาศัยเทคนิคการพิจารณา จำแนกประเภทข้อมูล (Classification) เป็นการจัดจำพวกของ ข้อมูล กล่าวคือเป็นลักษณะ ของ “การกำหนดภาชนะในการใส่ข้อมูลชนิดเดียวกันใส่ในภาชนะ เดียวกัน ข้อมูลต่างชนิด ก็ใส่คนละภาชนะ”

2.1 กำหนดกรอบแนวคิดทางวิชาการ หมายถึง การกำหนดกรอบแนวคิด ทางวิชาการที่จะ ทำการสังเคราะห์ เช่น แนวคิด ทฤษฎี

2.2 การกำหนดกรอบการจำแนกระเบียบวิธี หมายถึง การกำหนดกรอบ การสังเคราะห์ โดยพิจารณาระเบียบวิธีของผลงานทางวิชาการนั้นโดยอาจพิจารณาประเด็น การสังเคราะห์ ดังนี้

2.2.1 แหล่งข้อมูล เช่น วรรณกรรม เอกสารและหลักฐาน ความคิดเห็นของบุคคล พฤติกรรมของบุคคล สภาพแวดล้อมทั่วไปทั้งภายในและภายนอก เป็นต้น

2.2.2 เครื่องมือดำเนินการ สิ่งสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึง เทคนิคให้ได้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อการผลิตผลงานทางวิชาการนั้น ๆ

2.2.3 วิธีการเก็บรวบรวม เป็นวิธีการและขั้นตอนการลงมือ ปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.2.4 วิธีการวิเคราะห์/สังเคราะห์ เป็นวิธีการแยกข้อมูลหรือ รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลข้างต้นดังกล่าวมา อาจจำแนกออกเป็นระเบียบวิธี การวิเคราะห์เชิงปริมาณและระเบียบวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

2.3 การกำหนดกรอบข้อค้นพบจากผลงานวิชาการ หมายถึง แก่นสาระสำคัญของ ผลงานวิชาการที่จะนำมาทำการสังเคราะห์

3. การสังเขปข้อมูล (Condensation) หมายถึง การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตาม ประเด็นที่กำหนดไว้กล่าวคือดำเนินการเก็บรวบรวมตามลักษณะการสังเคราะห์ งานวิชาการ ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง กล่าวคือ “เป็นการหยิบจับข้อมูลประเภทเดียวกัน ไปใส่ในภาชนะ เดียวกัน” คือ กำหนดกรอบแนวคิดทางวิชาการ การกำหนดกรอบการจำแนก ระเบียบวิธี การกำหนดกรอบข้อค้นพบจากผลงานวิชาการ หรือประเด็นอื่น ๆ ก็ได้

4. การวางลำดับประเด็นการสังเคราะห์ (Birth Order Defining) หมายถึง การวาง ลำดับการนำเสนอข้อมูลที่สังเคราะห์แล้วตามลำดับความสำคัญ ก่อน – หลัง หรือลักษณะ อื่นเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันของข้อมูล

5. การอธิบายความ การอธิบายข้อมูลประเภทเดียวกันในภาพรวม หมายถึง การร้อยเรียงเรียบเรียงการนำเสนอผลการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการแยกแยะประเด็นของข้อมูล ผู้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลจำเป็นต้องรู้จักประเภทของข้อมูล ระดับของข้อมูล ลักษณะของข้อมูล เป็นต้น

6. การตีความ (Interpretation) หมายถึง การอธิบายความหมายที่แท้จริง หรือนัยยะสำคัญที่แท้จริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมไปถึงการอธิบายความหมายแฝงที่ซ่อนเร้นอยู่ในข้อมูล ที่ทำการ นอกจากนั้นการตีความยังเป็นการแปลความหมายหรือบรรยาย ลักษณะข้อมูลที่มีอยู่ โดยการอธิบายความหมายของข้อมูลมักจะจัดวางในรูปของภาษาพูดหรือ ภาษาเขียนที่สามารถสื่อความหมายกับคนทั่ว ๆ ไปได้โดยเป็นที่เข้าใจตรงกัน

7. สรุปเป็นองค์รวมใหญ่ (Unity Package Synthesis) หมายถึง การหมวดหมู่ประเด็น เป็นเรื่องเดียวหรือจัดกระทำทุกประเด็นที่นำเสนอมาทุกข้อให้เป็นประเด็นใหญ่ประเด็นเดียว หรือมีประเด็นไม่มาก หรือเรียกว่าเป็นองค์ประกอบใหญ่องค์ประกอบเดียว หรือเป็นสารสนเทศ ก้อนเดียว ยกตัวอย่างผู้สังเคราะห์อาจนำรูปแบบของการจัดวางประเด็นข้อมูลการสังเคราะห์ ทั้งตามลักษณะองค์ประกอบ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ลักษณะ เชิงกระบวนการ ลักษณะเชิงระบบ ฯลฯ มาร้อยเรียงเรียบเรียงเป็นเรื่องเกี่ยวโยงอันเดียวกัน (สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

ขอบเขตการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จากข้อมูลทุติยภูมิ สืบค้นเอกสาร ตำรา วารสาร ข้อมูลออนไลน์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย

ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายต่อหลายครั้งควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 หากประเทศไทยไม่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตลอดจนไม่ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนประเทศผ่านการปฏิรูปและการปรับเปลี่ยนอย่างจริงจัง ประเทศไทยอาจจะประสบกับสถานะเสื่อมถอยจากประเทศในโลกที่สองในปัจจุบันเป็นประเทศในโลกที่สามในอนาคตก็เป็นได้ แต่หากดำเนินการปฏิรูปสำเร็จจะทำให้ประเทศไทย สามารถก้าวไปสู่ “ประเทศในโลกที่หนึ่ง” อันเป็นดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานไว้ว่า “เราจำต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอ เราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด แม้ว่าหยุดอยู่กับที่ก็ได้ เพราะการหยุดก็เสมือนด้วยการถอยหลัง” (มหาวิทยาลัยพะเยา,

2560) ผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติด้านการเมืองและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีระดับผลกระทบมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านเศรษฐกิจและด้านภัยพิบัติธรรมชาติ มีเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองทำให้บรรยากาศการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไม่ค่อยสะดวกสบาย และมีความปลอดภัยที่เพียงพอในบางครั้ง หากสถานการณ์รุนแรง อาจมีการปิดประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัย ไม่เชื่อมั่นในการมาท่องเที่ยว ดังนั้น จึงมีการยกเลิกการมาท่องเที่ยวจำนวนมาก การเพิ่มระดับของความเสี่ยงในการท่องเที่ยวโดยเหตุการณ์มีอิทธิพลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติของไทยลดลง (สุมาลี ศรีธรรมราช, 2560)

ส่วนสำคัญการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้มีตัวเลือกอย่างมากมายในการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในยุโรป หรือเอเชียล้วนแต่มีจุดสนใจในการดึงดูดในนักท่องเที่ยวต่างชาติอยากจะไปหาประสบการณ์ใหม่ ๆ และที่สำคัญกว่านั้นเศรษฐกิจท่องเที่ยวในแต่ละประเทศ คือ ส่วนสำคัญของการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศทั้งสิ้น ทั้งในเรื่องเงินที่จะเข้าสู่ประเทศชาติและในด้านชื่อเสียงของประเทศเองก็ตามที ทั้งนี้ไม่ว่าแม้กระทั่งประเทศไทยเราเองก็ตามที่มีชาวต่างชาติมากมาย เข้ามาท่องเที่ยวแต่ด้วยปัจจุบันนี้ไทยเราประสบปัญหาอย่างมากเรื่องการขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่าหากเกิดเหตุการณ์ไม่สงบด้านการเมืองภายในประเทศเมื่อไหร่ ปัญหาของเศรษฐกิจจะเป็นสิ่งที่ตามมาเสมอ ภายใต้การพิจารณาจากความเสี่ยงภัยที่อาจเกิดขึ้นได้จาก 4 สาเหตุหลัก ได้แก่ ความเสี่ยงจากมนุษย์และสภาพแวดล้อมภายนอก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความเสี่ยงจากภาคการท่องเที่ยวและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ความเสี่ยงที่เกิดจากนักท่องเที่ยว และความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ โดยแนวทางในการจัดการความปลอดภัย ทางท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยความร่วมมือจากบุคลากรของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละภาคส่วนต่างก็มีบทบาทสำคัญ โดยภาครัฐควรมีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่กระทำผิดอย่างจริงจัง พัฒนาระบบความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว ประสานงานและความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน พัฒนาคน จัดทำคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพของระบบคมนาคมขนส่ง พัฒนากลไกและช่องทางการรับแจ้งเหตุพัฒนาระบบการทำงานของภาครัฐ แก้ปัญหาการหลอกลวงและเอารัดเอาเปรียบนักท่องเที่ยว (Prairiestateblue, 2562)

ผลกระทบต่อผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการในธุรกิจท่องเที่ยวล้วนได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองค่อนข้างรุนแรง จากปัญหาความไม่มั่นใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทั้งในส่วนของการงบประมาณเพื่อการส่งเสริมการขายรูปแบบต่าง ๆ ในตลาดต่างประเทศ รวมทั้ง

การให้ความช่วยเหลือด้านสภาพคล่องแก่ผู้ประกอบการ/ธุรกิจในพื้นที่การชุมนุมที่ได้รับผลกระทบ เป็นต้น สถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง จะเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่มีผลอย่างมากต่อการขยายตัวของภาคประกอบการ นอกจากความยืดเยื้อของสถานการณ์ทางการเมืองแล้ว จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติในปีนี่ยังขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่าง ๆ ในการฟื้นฟูภาพลักษณ์ ด้านการท่องเที่ยวของไทยโดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งหากเข้มข้นและโดนใจนักท่องเที่ยว รวมถึงนักท่องเที่ยวที่สถานการณ์คลี่คลายสู่ภาวะปกติ ก็มีโอกาสสูงที่จะสามารถกระตุ้นการขยายตัวของตลาดนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงที่เหลือของปี ให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทยไม่ต่ำกว่าเป้าหมายมากนัก (นลินทิพย์ ภัคศรีกุลกำธร, 2553)

วิกฤตการณ์ (Crisis) ที่เคยเกิดขึ้นและก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของไทย

ปี 2547 เกิดสึนามิครั้งใหญ่ใกล้เกาะสุมาตราของอินโดนีเซียส่งผลกระทบต่อชายฝั่งรอบมหาสมุทรอินเดีย มีผู้เสียชีวิตประมาณ 10,000 คน ในประเทศไทยรวมถึงชาวต่างชาติราว 3,750 คน และสร้างความเสียหายแก่อาคารสถานที่จำนวนมาก

ปี 2549 เกิดการรัฐประหารภายในประเทศก่อให้เกิดความวิตกกังวลในตลาด สำคัญ ๆ แต่เหตุการณ์ดังกล่าวมีผลกระทบในวงจำกัด จึงไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการมาถึงของผู้มาเยือน

ปี 2551 เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองรวมถึงการยึดและปิดสนามบิน นานาชาติหลักเป็นเวลา 8 วัน ซึ่งนำไปสู่การยกเลิกเที่ยวบินและผลกระทบจากการบิน เช่น การยกเลิกทัวร์ และการจองโรงแรม ทั้งนี้ พบว่านักท่องเที่ยวลดลงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา

ปี 2551-2552 เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินทั่วโลกส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงเล็กน้อยและฟื้นตัวในปีต่อมา

ปี 2553 เกิดการประท้วงที่นำไปสู่การปิดกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 90 ราย และสร้างความเสียหายอย่างมากต่ออาคารสถานที่ มีการประกาศภาวะฉุกเฉินในประเทศส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลง

ปี 2554 เกิดอุทกภัยครั้งรุนแรงที่สุดมีพื้นที่ประสบภัยกระจายตัวในทุกภาคของประเทศ 65 จังหวัดประชาชนเดือดร้อน 4,039,459 ครัวเรือน ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

ปี 2557 นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษสองคนถูกสังหารที่เกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยในประเทศไทย

ปี 2557 การชุมนุมประท้วงปิดกรุงเทพมหานครและเกิดการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ส่งผลให้จำนวนผู้มาเยือนลดลงร้อยละ 7

ปี 2558 เกิดเหตุระเบิดที่บริเวณศาลท้าวมหาพรหม โรงแรมแกรนด์ไฮแอท เอราวัณ บริเวณสี่แยกราชประสงค์ ส่งผลให้ชาวไทย 6 คน และชาวต่างชาติ 14 คน เสียชีวิต ซึ่งมีทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชน 125 คน ได้รับบาดเจ็บเป็นผลให้รัฐบาลของหลายประเทศออกประกาศเตือนประชาชนของตนให้ระมัดระวังเป็นพิเศษ หรือหลีกเลี่ยงมาประเทศไทย

ปี 2561 เกิดเหตุการณ์เรือท่องเที่ยวล่มบริเวณเกาะเฮ จังหวัดภูเก็ต มีผู้โดยสาร บนเรือ จำนวน 97 คน

ทั้งหมดเป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ ครั้งนี้ถึง 47 คน ก่อให้เกิดผลกระทบจำนวนนักท่องเที่ยวจีนลดลงอย่างมากในช่วงเดือนต่อมา เหตุการณ์หรือวิกฤตการณ์เหล่านี้ มีทั้งที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ที่นอกเหนือการควบคุม และที่เกิดจากปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ยังขาดประสิทธิภาพ โดยก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สิน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อธุรกิจท่องเที่ยว มากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละที่ บางวิกฤตการณ์ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ในภาพรวมของประเทศรวมทั้งภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของประเทศท่องเที่ยว (พิพัฒน์ รัชกิจประการ, 2562)

เหตุการณ์วิกฤตการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย

วิกฤตการณ์ที่กระทบต่อการท่องเที่ยว คราวใดที่เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยววิกฤตการณ์ เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากความเสียหายต่อโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก หรือการถูกมองว่าไม่ปลอดภัย ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจที่บริการนักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง เป็นต้น ตามมาด้วยการปรับลดการจ้างงานและส่งผลกระทบต่อรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศลดลง องค์การการท่องเที่ยวแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) ได้แบ่งวิกฤตการณ์ ด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและการเมือง ด้านเทคโนโลยี ด้านสุขภาพและด้านเศรษฐกิจ เป็นผลให้รัฐบาลของหลายประเทศออกประกาศเตือนประชาชนของตนให้ระมัดระวังเป็นพิเศษ หรือหลีกเลี่ยงมาประเทศไทย และที่เกิดจากปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ยังขาดประสิทธิภาพ โดยก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อธุรกิจท่องเที่ยว มากน้อยแตกต่างกันไป ในแต่ละที่บางวิกฤตการณ์ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ในภาพรวมของประเทศรวมทั้งภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัยของประเทศ (พิพัฒน์ รัชกิจประการ, 2562)

สถานการณ์การท่องเที่ยว

มีปัจจัยหลายอย่างส่งผลให้ภาคการท่องเที่ยวของไทยขยายตัวต่ำกว่าช่วงเดียวกัน อาทิ การลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวจีนที่สืบเนื่องจากปัญหาสงครามการค้ากับสหรัฐอเมริกา ความไม่เชื่อมั่นในความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยวของไทยจากเหตุการณ์อุบัติเหตุทางเรือ

ที่จังหวัดภูเก็ตเมื่อปีที่ผ่านมา รวมถึงเหตุการณ์ประท้วงรุนแรงถึงขั้นปิดสนามบินในฮ่องกง ภาวะเศรษฐกิจในยุโรปและหลายประเทศที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสงครามการค้าระหว่าง สหรัฐอเมริกาและจีน ความไม่แน่นอนของ Brexit และค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้น ซึ่งเป็นผลจาก ปัจจัยต่าง ๆ ดังที่กล่าวถึงข้างต้น สำหรับตลาดนักท่องเที่ยวสร้างรายได้สูงสุด 5 อันดับแรก ประกอบด้วย จีน รัสเซีย มาเลเซีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ (พิพัฒน์ รัชกิจประการ, 2562)

ตัวอย่างผลกระทบความเสี่ยงในการดำเนินงานธุรกิจโรงแรม

ความเสี่ยงจากการดำเนินงานในธุรกิจการให้บริการ ประกอบด้วย ฤดูกาลของธุรกิจท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับปริมาณการท่องเที่ยวและการเดินทางของกลุ่มธุรกิจ/การค้า ที่แตกต่างกัน ตลอดทั้งปี รูปแบบการท่องเที่ยวและความนิยมของแหล่งท่องเที่ยวที่อาจเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขระเบียบทางกฎหมายในประเทศไทยจำนวนห้องพักในพื้นที่หรือภูมิภาคเดียวกันที่มีมากเกินไปความต้องการหรือความต้องการห้องพักของลูกค้าที่ลดลง ในบางช่วงอาจจะส่งผลกระทบในเชิงลบต่ออัตราการเข้าพักและราคาห้องพัก การเปลี่ยนแปลงโดยรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้จ่ายใช้สอยของผู้บริโภคและวิถีการท่องเที่ยวของประชาชนและปัจจัยอื่น ๆ แม้ว่าผู้บริโภคจะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น สภาพทางการเมืองในภูมิภาคและท้องถิ่น รวมทั้งสภาพสังคม ซึ่งมีผลกระทบต่อความต้องการซื้อ อำนาจซื้อของตลาด เช่น อาชญากรรม ความไม่สงบ ในสังคมและการก่อการร้าย การแพร่ระบาดของโรคซึ่งมีผลกระทบต่อการเดินทางและธุรกิจ การท่องเที่ยว ค่าเตือนภัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เตือนให้ประชาชนชะลอ และ หรือหลีกเลี่ยง การเดินทางท่องเที่ยว การเคลื่อนไหวของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ความสะดวก ในการเดินทางเข้าประเทศไทยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนเที่ยวบินมายังประเทศไทย สภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนและภัยทางธรรมชาติความเสี่ยงในการดำเนินงานธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของบริษัทฯ มีความเสี่ยงจากการดำเนินงานในธุรกิจ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงโดยรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น สถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้สอยของผู้บริโภคและความเชื่อมั่น ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ความเสี่ยงที่เกิดจากมนุษย์และองค์กรที่อยู่นอกสาขาท่องเที่ยว เช่น การชุมนุมประท้วงและรัฐประหาร ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้ จากการท่องเที่ยวโดยตรง นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงที่อาจจะยังไม่ส่งผลทันทีและชัดเจนต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จาก การท่องเที่ยว แต่จะส่งผลในระยะยาว ต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวที่เป็นลบ อาทิปัญหากลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติที่ก่อให้เกิดปัญหาการผูกขาด และการให้บริการ อย่างเอารัดเอาเปรียบ การข่มขู่และประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัญหา

อาชญากรรมที่เกิดกับนักท่องเที่ยว ภัยจากการก่อการร้าย ข้ามประเทศก็ถือเป็นความเสี่ยงที่กำลังเป็นประเด็นสำคัญ และสร้างความวิตกให้กับหลายฝ่าย นับตั้งแต่เหตุการณ์ระเบิดบริเวณแยก ราชประสงค์เมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา รวมทั้งข่าวจดหมายเตือนเรื่องการหลบซ่อนของกลุ่มก่อการร้ายสากลในประเทศไทย เป็นต้น (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

การคาดการณ์ตัวเลขเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทย: ประเมินความเสี่ยง โอกาสทางเศรษฐกิจและการลงทุน ทิศทางค่าเงินบาท ตราสารหนี้ ตลาดหุ้นและราคาน้ำมัน

เศรษฐกิจไทยกระตือรือร้นเพียงเล็กน้อยหากภาคการลงทุนและภาคการส่งออกฟื้นตัวหรืออาจแย่ลงกว่าเดิมอีกหากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองรอบใหม่กระทบต่อภาคการลงทุนและการบริโภค สงครามระหว่างอิหร่านและสหรัฐฯ ลุลกลามจนทำให้ราคาน้ำมันพุ่งขึ้นมากกว่า 20% จากระดับปัจจุบัน นอกจากนี้ภาคการท่องเที่ยวของเอเชียและไทยอาจได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดสายพันธุ์ใหม่ที่มีระดับความรุนแรงในการแพร่ระบาดแบบเดียวกับโรคซาร์เมื่อ 17 ปีก่อน แต่ยังไม่ถึงขั้นเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจแบบปี 2540 หากไม่แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในเชิงโครงสร้างที่สะสมมาและเดินหน้าปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างจริงจังจะซบเซาต่อเนื่อง ความสามารถแข่งขันถดถอย เหลือมล้าเพิ่มขึ้น สะสมปัญหาที่จะเกิดปะทุเป็นวิกฤตในอนาคต (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว นี่เป็นจุดด้อยและเป็นภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวเชิงลบที่เป็นภาพประทับในใจของนักท่องเที่ยวชาวจีนเช่นกัน ซึ่งความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องแบรนด์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย (Nuttavuthisit, K., 2007) ของประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของนักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ ประเทศไทยมีความสวยงามทางธรรมชาติและความเป็นมิตรของคนในท้องถิ่น มีความเด่นในด้านวัฒนธรรมและประเพณีด้านความคุ้มค่าของเงินในการท่องเที่ยว

อภิปรายผล

การศึกษาการผู้วิจัยมีประเด็นอภิปรายผล ดังนี้

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย: ประเทศไทยอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายต่อหลายครั้งควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 เกิดผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติด้านการเมืองและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีระดับผลกระทบมากที่สุด การเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันอย่างมาก เกิดผลกระทบต่อผู้ประกอบการ ความวุ่นวายทางการเมืองเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่มีผลอย่างมาก

ต่อการขยายตัวของภาคประกอบการ วิฤตการณ์การเมืองก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของไทย 5 ประเภท ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและการเมือง ด้านเทคโนโลยี ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของไทยขยายตัวต่ำลง ความเสี่ยงจากการดำเนินงานในธุรกิจการให้บริการ การเปลี่ยนแปลงโดยรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อการจับจ่ายใช้สอยของผู้บริโภคและวิถีการท่องเที่ยวของประชาชนและปัจจัยอื่น ๆ เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวของประเทศไทย และปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เกิดจุดด้อยและเป็นภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวและเกิดภาพลักษณ์ทางการเมืองด้านเศรษฐกิจและการเมืองเชิงลบ ทั้งนี้จากผลกระทบทางการเมืองที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยวไทย รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างภาพลักษณ์ที่ให้กับนักท่องเที่ยว ปรับปรุงการบริการภาครัฐในด้านความปลอดภัยในการเดินทางมาท่องเที่ยว สร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวลงสู่ท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจควรมีการร่วมมือในด้านความช่วยเหลือเพื่อนำไปสู่การจัดการวิกฤตการณ์ทางการเมืองและความไม่สงบของไทย สอดคล้องกับ สุมาลี ศรีธรรมราช ได้ศึกษาผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า มีผลกระทบต่อการเมืองและความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินมีระดับผลกระทบอยู่ในระดับมาก ด้านเศรษฐกิจและด้านภัยพิบัติธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง (สุมาลี ศรีธรรมราช, 2560) และ มณฑิรา เกียรติถาวรนนท์ ได้ศึกษาการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายใต้วิกฤตการณ์ทางการเมืองและความไม่สงบในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ที่ควรปรับปรุงในสายตาของนักท่องเที่ยว ได้แก่ การบริการภาครัฐในด้านความปลอดภัย ด้านบรรยากาศทางสังคมวิถีแบบไทย หน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจควรมีการร่วมมือในด้านความช่วยเหลือเพื่อนำไปสู่การจัดการวิกฤตการณ์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป (มณฑิรา เกียรติถาวรนนท์, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย: ประเทศไทยอยู่ในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” วิฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองหลายต่อหลายครั้ง ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของโลกในศตวรรษที่ 21 เกิดผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติด้านการเมืองและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีระดับผลกระทบมากที่สุด การเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันอย่างมาก เกิดผลกระทบต่อนักประกอบการ ความวุ่นวายทางการเมืองเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่มีผลอย่างมากต่อการขยายตัวของภาคประกอบการ วิฤตการณ์การเมืองก่อให้เกิดผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของไทย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและการเมือง

ด้านเทคโนโลยี ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของไทยขยายตัวต่ำลง ความเสี่ยงจากการดำเนินงานในธุรกิจการให้บริการ การเปลี่ยนแปลงโดยรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจในภูมิภาคและท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อการจับจ่ายใช้สอยของผู้บริโภคและวิถีการท่องเที่ยวของประชาชนและปัจจัยอื่น ๆ เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ และปัญหาด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เกิดจุดด้อยและเป็นภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวและเกิดภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจและการเมืองเชิงลบ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ควรมีการปรับปรุงด้านการให้บริการที่ดีมากยิ่งขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ปรับปรุงสถานที่พัก โรงแรม ให้มีคุณภาพการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ
2. ผู้นำประเทศควรกำหนดนโยบาย เป้าหมาย หรือทิศทางการบริการการท่องเที่ยวในสภาวะวิกฤต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยในสภาวะวิกฤต
2. ควรศึกษาการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวในเหตุการณ์วิกฤตทางการเมืองของไทย

เอกสารอ้างอิง

- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). *ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นลินทิพย์ ภัคศรีกุลกัธธ. (2553). *จับตาอุตสาหกรรมยานยนต์กระทัดรัด! ฉุดยอดการส่งออก ผลจากพิษสงครามการค้า - เศรษฐกิจโลกทรุด*. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2563 จาก <https://positioningmag.com/>
- บริษัท ไทยวาปลาซ่าจำกัด. (2562). *ปัจจัยความเสี่ยง*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไทยวาปลาซ่า จำกัด.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). *การคาดการณ์ตัวเลขเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจไทย ปี 2563 ประเมินความเสี่ยง โอกาสทางเศรษฐกิจและการลงทุน ทิศทางค่าเงินบาท ดราสารหนี้ ตลาดหุ้นและราคาน้ำมัน*. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2563 จาก <https://mgronline.com/>
- พรนิตา แสงแดง และประเสริฐ ไชยทิพย์. (2559). *การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย*

- โดยวิธีการพาแนลเออาร์ดีแอล. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2563 จาก <https://www.econ.cmu.ac.th/>
- พิพัฒน์ รัชกิจประการ. (2562). *รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- มณฑิรา เกียรติถาวรนนท์. (2558). การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายใต้วิกฤตการณ์เมืองและความไม่สงบในจังหวัดสงขลา. ใน *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มหาวิทยาลัยพะเยา. (2560). *โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง และยั่งยืน*. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2562). หลักการและแนวทางการสังเคราะห์งานวิชาการ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 3(2), 89-106.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). *รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สุมาลี ศรีธรรมราช. (2560). ผลกระทบจากเหตุการณ์วิกฤตต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติในจังหวัดภูเก็ต. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 30(3), 86-95.
- หนังสือพิมพ์แนวหน้า. (2560). *อย่าฝากความหวังไว้ที่ การท่องเที่ยวมากเกินไป*. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2563 จาก <https://www.naewna.com/>
- Nuttavuthisit, K. (2007). Branding Thailand: Correcting the Negative Image of Sex Tourism. *Place Branding and Public Diplomacy*, 3(1), 21-30.

การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา
ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*

THE POPULATION DEVELOPMENT ACCORDING TO FIVE PRECEPTS
PRINCIPLES OF BANWANGPA COMMUNITY, THOONGTHAMSAO
SUB-DISTRICT, HADYAI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

พระสมุห์ภักทวิโร นาควโร (ศักดิ์สุริยะพันธุ์)

Phrasamu Pattarawee Nakawaro (Saksuriyapun)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

กัณตภณ หนูทองแก้ว

Kantaphon Nuthongkaew

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: pattarawee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า: 1) การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 1.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความมั่นคงของชีวิต มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ($\bar{X}$ = 1.84) รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงของสุขภาพร่างกาย และสติปัญญา ($\bar{X}$ = 1.48) ด้านความมั่นคงทางวาจา ($\bar{X}$ = 1.44) ด้านความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ($\bar{X}$ = 1.30) และด้านความมั่นคงของทรัพย์สิน ($\bar{X}$ = 1.25) เมื่อพิจารณาจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน พบว่า มีการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา อยู่ในระดับน้อยที่สุด 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอแนวทางส่งเสริมการพัฒนา

---

* Received 22 February 2020; Revised 14 March 2020; Accepted 30 March 2020

ประชากรตามหลักเบญจศีลในด้านความมั่นคงของสุขภาพร่างกายและสติปัญญาน้อยที่สุด เพราะว่าด้านนี้หากมีการปฏิบัติมากเป็นสาเหตุทำให้การปฏิบัติด้านอื่นที่ไม่ถูกต้องตามไปด้วย ทำให้สังคมมีแต่ความวุ่นวายเดือดร้อน

คำสำคัญ: การพัฒนาประชากร, หลักเบญจศีล, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were as follow: 1) To study the population development according to Five Precepts principles of Banwangpa community Thoongthamsao Sub-district, Hadyai district, Songkhla province and 2) To study the guidelines for promoting population development according to Five Precepts principles of Banwangpa community Thoongthamsao Sub-district, Hadyai district, Songkhla province.

The results of the research found that: 1) Population development according to Five Precepts principles of Banwangpa community Thoongthamsao Sub – district, Hadyai district, Songkhla province. Overall, in all 5 areas, were at the lowest level, having an average value ($\bar{X} = 1.46$) when considering in each aspect, it was found that security aspects of life the least average ($\bar{X} = 1.84$), followed by the security of physical health and intelligence ($\bar{X} = 1.48$) in the verbal security ($\bar{X} = 1.44$) in the security of family institution ($\bar{X} = 1.30$) and property security ($\bar{X} = 1.25$). When considering by gender, age, education level, occupation and monthly income, it is found that the population development is in accordance with the Five Precepts principles of the community and visit Banwangpa is at the lowest level. 2) The suggestions on ways to promote population development in accordance with the Five Precepts of the Banwangpa community Thoongthamsao sub-district, Hadyai district, Songkhla province found that the population proposed guidelines for promoting population development based on the Five Precepts principles in terms of physical security and the least intelligence because this side, if there is a lot of practice, causes other practices that are not followed accordingly.

Keywords: Population Development, Five Precepts, Community

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อสังคม การพัฒนาต้องไม่ขัดกับหลักศีลธรรมของศาสนา (iLaw, 2562) เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ครอบคลุม มีความอบอุ่น ประชากรมีความมั่นคงในชีวิต มีงานทำ และรายได้ที่มั่นคง พอเพียงกับการดำรงชีวิต มีที่อยู่อาศัย ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน แต่ปัจจุบันนี้กำลังประสบกับวิกฤติปัญหาหลายด้านโดยเฉพาะปัญหาสังคมที่ไม่ได้รับการเยียวยา กลับจะมีแต่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเห็นได้จากข่าวตามสื่อต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ แม้กระทั่งสื่อโลกออนไลน์ เฟสบุ๊ก อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ได้เผยแพร่ข่าว การกระทำผิดหลักศีลธรรมของศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550) จากสถิติการทำความผิดคดีอาญาของสถานีตำรวจทุ่งตำเสา ประชากรในชุมชนบ้านวังพา หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีการล่วงละเมิด ในศีล 5 จึงทำให้เกิดคดีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจนความมั่นคงด้านชีวิต และทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น ปัญหาการลักทรัพย์ แม้กระทั่ง ปัญหาฉ้อโกง เสพยาเสพติด รวมทั้งปัญหาอบายมุขนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไขได้ จึงจำเป็นต้องนำหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการขัดเกลาจิตใจเพื่อแก้ปัญหาทั้งหมด อันเกิดมาจากการล่วงละเมิดศีลขั้นพื้นฐาน คือ เบญจศีล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีล ในชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อันนำไปสู่การพัฒนาประชากรได้ถูกต้องตามหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ เพื่อให้มนุษย์พัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติให้ยั่งยืน และมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยมีรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) ศึกษาวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิจัยเชิงปริมาณ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรในพื้นที่ หมู่ที่ 9 ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีจำนวน 1,560 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซี่ซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 306 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (สงศรี ชมภูวงศ์, 2554)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close – ended) และแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Open – ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล นำหนังสือแนะนำตัว และขออนุญาตเก็บข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช ถึงนายกองค์การบริหารเทศบาลเมืองทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แจกแบบสอบถาม และบทสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ค่าสถิติต่าง ๆ และนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นตารางประกอบคำบรรยาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เนื้อหา จากเอกสารทางวิชาการ ตำราวารสาร บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการทำวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ 1) พระภิกษุ (ตั้งแต่อายุพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป) 2) ผู้นำชุมชน 3) ผู้นำท้องถิ่น 4) นักวิชาการ 5) ข้าราชการ รวมทั้งสิ้น 25 รูป/คน ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตพฤติกรรมบุคคลที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว ในลักษณะแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยทำการสัมภาษณ์พร้อมกันกับการทำวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพาดำ ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยสถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ดังนี้

1.1 จำแนกตามเพศ พบว่า เพศหญิงมีจำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 51.00 ส่วนเพศชายมีจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00

1.2 จำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างอายุ 51 ปีขึ้นไป มีจำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 กลุ่มตัวอย่างอายุ 41 – 50 ปี มีจำนวน 51 คน

คิดเป็นร้อยละ 17.00 กลุ่มตัวอย่างอายุ 31 – 40 ปี มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 กลุ่มตัวอย่างอายุต่ำกว่า 30 ปี มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00

1.3 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างระดับประถมศึกษา มีจำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 กลุ่มตัวอย่างระดับปริญญาตรี หรือ สูงกว่า มีจำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 กลุ่มตัวอย่างระดับมัธยมศึกษา/ปวช. มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 กลุ่มตัวอย่างระดับอนุปริญญา/ปวส. มีจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00

1.4 จำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างอาชีพเกษตรกรรม/รับจ้าง มีจำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 57.00 กลุ่มตัวอย่างอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ มีจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 21.00 กลุ่มตัวอย่างอาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว มีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 กลุ่มตัวอย่างอาชีพประมง/ค้าขาย มีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 7.00

1.5 จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างรายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท มีจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 กลุ่มตัวอย่างรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท มีจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 กลุ่มตัวอย่างรายได้ต่อเดือน 15,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 กลุ่มตัวอย่างรายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท มีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ “การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา”

การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านความมั่นคงของชีวิต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 1.84$) รองลงมา คือ กลุ่มตัวอย่างด้านความมั่นคงของสุขภาพร่างกาย และสติปัญญา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 1.48$) และกลุ่มตัวอย่างด้านความมั่นคงของทรัพย์สิน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 1.25$)

ผลการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีลด้านความมั่นคงของชีวิต ศีลข้อนี้ มีวัตถุประสงค์ให้มนุษย์ และสัตว์ต่างเคารพในสิทธิเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายล้างชีวิตกันเอง และให้ปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกประการ เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสวัสดิภาพไม่มีเวรภัยต่อกันและกัน เมื่อเราไม่เบียดเบียนตัวเอง และผู้อื่น ไม่ฆ่าไม่ทำร้ายย่อมได้ชื่อว่า รักษาชีวิต และทรัพย์สิน ครอบครัวรักษามิตรภาพรวมทั้งพัฒนาสติปัญญาของตนเอง เพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมแห่งความสุข และเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบยิ่ง ๆ ขึ้นไป

การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีลด้านความมั่นคงของทรัพย์สิน ทำให้สังคมไม่ต้องระวังในเรื่องทรัพย์สินในบ้านของตน จะไปไหนมาไหนก็สบายคลายกังวล เพราะไม่มีโจรขโมย แม้แต่การฉ้อโกง คอร์รัปชันก็ไม่มีหากมีศีลข้อนี้จะทำให้สังคมยั่งยืน สังคมจะมีความปลอดภัยมากขึ้น เนื่องจากการไม่ลักขโมย แล้วจะส่งผลต่อความมั่นคง เช่น ทำให้สูญเสียทรัพย์สิน ขาดปัจจัยในการดำรงชีวิต รวมทั้งหากมีการเผชิญหน้ากันอาจจะมี การต่อสู้เกิดผลเสียทำให้เกิดอุบัติเหตุ หรือการสูญเสียชีวิตอาจจะเป็นไปได้

การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีลด้านความมั่นคงของสถาบันครอบครัว สังคมจะให้เกิดริให้สิทธิในความรักของตนเอง และคนอื่นไม่ล่วงละเมิดแย่งชิงทำลาย สิ่งที่เรารักเราหวง สังคมจะมีความสุขยั่งยืนในของรักของตน สังคมจะมีความปลอดภัยมากขึ้น ทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ไม่มีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างพอใจในคู่ชีวิตของตนเอง ไม่ประพฤติดัดในกาม สามมี – ภรรยาต่างเชื่อใจซึ่งกันและกัน และการอยู่ในสังคมก็จะปลอดภัยเพราะไม่มีคนที่ประพฤติดัดในกาม

การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีลด้านความมั่นคงทางวาจา สังคมจะสงบร่มเย็น เนื่องจากประชากรไม่พูดเท็จจะส่งผลให้สังคมมีสัจจะพูดจริงทำจริงตามหน้าที่สังคมก็จะไม่เดือดร้อนสงบร่มเย็นไม่พูดหลอกลวงกัน หากมนุษย์ในสังคมงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียดให้ร้ายกัน สังคมก็จะมีความปลอดภัยในระดับหนึ่ง เพราะบางครั้งคนเรามีการทะเลาะกันไม่เข้าใจกัน มีปัญหาอื่นตามมาอาชญากรรมจากคำพูดของมนุษย์ ดังนั้นถ้าทุกคนพูดในสิ่งที่ดี สังคมก็จะปลอดภัย และมีความมั่นคง

การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีลด้านความมั่นคงของสุขภาพร่างกาย และสติปัญญา ทำให้คนไม่ขาดสติ ทำให้สังคมมีความอบอุ่น ทำให้ไม่มีการก่อการร้าย และสังคมจะน่าอยู่ทำให้บ้านเมืองสงบสุข สังคมสงบสุขไม่มีการปล้นจี้หลอกลวงขโมยสิ่งของไปไหนมาไหนเดินทางด้วยความปลอดภัย สุขภาพแข็งแรง รัฐไม่ต้องจ่ายงบประมาณจากการรักษาโรคตับแข็ง มะเร็งปอด ทำให้สามารถนำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า 1) ด้านความมั่นคงของชีวิต อยู่ในระดับน้อย 2) ด้านความมั่นคงของทรัพย์สิน อยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) ด้านความมั่นคงของสถาบันครอบครัว อยู่ในระดับน้อยที่สุด 4) ด้านความมั่นคงทางวาจา อยู่ในระดับน้อยที่สุด และ 5) ด้านความมั่นคงของสุขภาพร่างกาย และสติปัญญา อยู่ในระดับน้อยที่สุด เป็นเพราะว่าประชากรมีความรัก ความปรารถนาดี

ต่อผู้อื่น มีการประกอบสัมมาชีพสุจริต มีการสำรวมในกาม มีการพูดความจริง มีสติสัมปชัญญะ ความระลึกได้ ความรู้อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ พระครูกิตติวินัยคุณ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีล ด้านความมั่นคงของชีวิต ศีลข้อนี้มีวัตถุประสงค์ให้มนุษย์ และสัตว์ต่างเคารพในสิทธิ เรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำลายล้างชีวิตกันเอง และให้ปลูกเมตตาจิตในสัตว์ทุกประการ เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสวัสดิภาพไม่มีเวรภัย ต่อกันและกัน” (พระครูกิตติวินัยคุณ, 2562) สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ ยงยุทธ ฤทธิโชค ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีลด้านความมั่นคงของชีวิต สังคม จะมีความปลอดภัยมากขึ้น ชีวิตมั่นคงมากขึ้น เพราะไม่มีการฆ่ากันไม่สาจะเป็นมนุษย์ หรือ สัตว์ ทุกคน หรือสรรพสิ่งก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปลอดภัยไม่ต้องระแวงซ้าย – ขวา ทำงานได้ตามปกติมีชีวิตที่มั่นคงมากขึ้น” (ยงยุทธ ฤทธิโชค, 2562) สอดคล้อง กับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือภูมิธรรมชาวพุทธว่า ศีล 5 ในบาลีชั้นเดิม ส่วนมากเรียกว่า สิกขาบท 5 หมายถึงข้อปฏิบัติในการฝึกตน, ข้อฝึก, ข้อศึกษาบ้าง เรียกว่า ธรรม 5 เมื่อปฏิบัติได้ตามนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือเบื้องต้นที่จัดว่าเป็น ผู้มีศีล สมัยต่อมา จึงเกิดมีคำว่า เบญจศีล ซึ่งในพระไตรปิฎก เพิ่งพบในคัมภีร์ชั้นอุปัทาน – พุทธวงศ์ ต่อมาในสมัยหลังได้ มีชื่อเรียกเพิ่มขึ้นว่า นิจศีล หมายถึงศีลที่ควรศึกษา เป็นประจำ เรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึงธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ การรักษาศีล 5 ซึ่งถือว่าเป็นการเว้นจากการเบียดเบียนกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยดี ปราศจากเวรภัยไม่เดือดร้อน และวุ่นวายทำให้สังคมเย็น แต่เหนือการฝึกไม่เบียดเบียน ผู้อื่นโดยรักษาศีล 5 แล้ว ควรฝึกที่ยิ่งขึ้นไปในด้านชีวิตส่วนตัว ให้อยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้อง พึ่งพาขึ้นต่อวัตถุ และการเสพบริโภคมากนัก พร้อมทั้งหันหน้าไปใช้เวลาแก่การแผ้วถาง บำเพ็ญประโยชน์พัฒนาด้านจิตใจ และปัญญามากขึ้น ด้วยการรักษาศีล 8 หรืออุโบสถ (พระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเกษม สดณฺโตะ (ลักษณะวิลาส) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ทุกข์ในพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนามองเห็นปัญหาของสังคมในแง่มุมต่าง ๆ อันก่อให้เกิด ความทุกข์ความยุ่งยากเดือดร้อนแก่บุคคลในสังคม จึงเสนอหลักเกณฑ์เพื่อบรรเทาความ ทุกข์ยากเดือดร้อนนั้นไว้อย่างกว้างขวาง แต่มีประสิทธิภาพสามารถใช้ได้กับสังคม และ บุคคลในสังคมทั่วโลก เป็นหลักเกณฑ์สากลคือ ต้องละเว้นในการกระทำเพื่อการเคารพ ในสิทธิขั้นพื้นฐานของสมาชิกในสังคม และระงับความเดือดร้อน หรือ ป้องกันความ เดือดร้อนของสมาชิกในสังคม (พระมหาเกษม สดณฺโตะ (ลักษณะวิลาส), 2541) โดยการ ละเว้นเหตุแห่งความเดือดร้อนนั้น 5 ประการ คือ

1. เว้นจากการฆ่า การทำลาย การเบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับการสิ้นชีวิต หรือเดือดร้อนอย่างเด็ดขาด (ปาณาติปาตา เวรมณี) เพื่อเคารพให้เกียรติในสิทธิแห่งการมีชีวิตอยู่ในสังคม และในโลกร่วมกันทั้งป้องกันเหตุร้ายอันอาจเกิดจากความเดือดร้อนของผู้อื่น เพราะจากความที่ตนถูกรังแกทำร้ายก่อน

2. เว้นจากมิฉาชีพทุกชนิด (อะทินนาทานา เวรมณี) เช่น ลัก ฉ้อ โกง ฉกชิงวิ่งราว เป็นต้นทั้งนี้เพื่อเคารพในสิทธิแห่งการครอบครองทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่เขาหามาได้ด้วยความสุจริตยุติธรรม

3. เว้นจากการประพฤติผิดในทางกาม (กาเม สุมิจฉาจารา เวรมณี) คือการล่วงละเมิดในสตรี หรือ บุรุษผู้เป็นภรรยา หรือ สามีของผู้อื่น หรือ เป็นบุคคลต้องห้ามด้วยเหตุผลใด ๆ เพื่อเคารพในสิทธิแห่งการมีคู่ครองเป็นหลักฐานตามกฎหมายของสังคมมนุษย์ผู้ที่เจริญด้วยวัฒนธรรม และอารยธรรม

4. เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดุบายให้แตกความสามัคคี พูดคำหยาบ (มุสาวาทา เวรมณี) เช่น คำด่า คำลบหลู่ดูหมิ่นเหยียดหยาม และคำพูดเพื่อเจ้า เหลิงโลภไร้สาระ เพื่อเคารพในสิทธิแห่งการได้รับข่าวสารที่ถูกต้องดีงามของสมาชิกในสังคม ทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อตรงให้เกิดขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในระหว่างกัน

5. เว้นขาดจากการเสพสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด (สุราเมรัยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี) ซึ่งเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงทางสังคม ข้อนี้นี้พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงความวิพากษ์อันเกิดจากการเสพสิ่งมีเมาให้โทษที่เป็นส่วนปัจเจกบุคคลไว้ 6 ประการ คือ

5.1 ทรัพย์สินวิพากษ์ไปโดยไม่จำเป็น

5.2 ก่อความทะเลาะวิวาท

5.3 เกิดโรคดับแข็ง

5.4 ถูกดูหมิ่น ถูกติเตียนจากบัณฑิตชน

5.5 หมดความละอาย พระชาตสติสัมปชัญญะ

5.6 บั่นทอนกำลังทางปัญญา เพราะสมองเสื่อมสภาพด้วยฤทธิ์แห่งความ

มีนเมา

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสารวย ญาณสวโร (พินดอน) ได้ศึกษาถึงเรื่อง “ผลกระทบจากการล่วงละเมิดข้อที่ 5 ที่มีต่อสังคมไทย และได้นำพุทธวิธีมาแก้ปัญหาเรื่องสุราเมรัย และมึชชะ” ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับปัญหานานาประการอีกทั้งเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนโดยเฉพาะปัญหาเรื่องสุราเมรัย และของมีนเมา ซึ่งเป็นสิ่งเสพติดประเภทที่ผิดกฎหมาย จึงนับว่าเป็นปัญหาที่ยุ่ยากและเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุดในสังคมปัจจุบันนี้ ทั้งในด้านสาเหตุแห่งปัญหา และผลที่เกิดขึ้นที่ตามมาภายหลัง เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวอย่างมาก เพราะเป็นปัญหาที่ถือว่าร้ายแรงมาก

ที่สุดเฉพาะสิ่งเสพติดที่ระบาดอยู่ที่นี่ว่ามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นทวีคูณ แม้ทางรัฐบาลจะพยายามปราบปรามเท่าไรก็ยังคงเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นกับบรรดาปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามปัญหาดังกล่าวนั้นพุทธธรรมมีทัศนะว่า มีแนวทางแก้ไขและป้องกันได้ เพราะเหตุผลคือ พระพุทธศาสนามีหลักคำสอน และวิธีการดำเนินการไปให้ถึงความดับทุกข์เป็นสภาวะที่ไร้ปัญหาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยทั่ว ๆ ไป (พระมหาสารวย ญาณส่วโร (พินดอน), 2542)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่า การนำหลักเบญจศีลไปใช้ในการพัฒนาประชากรชุมชนบ้านวังพา ทำให้ปัญหาที่มีอยู่และทวีความรุนแรง เช่น ปัญหาการลักทรัพย์ แม้กระทั่ง ปัญหาหมั่วสุเมสเสพยาเสพติด รวมทั้งปัญหาอบายมุข ลดน้อยลง การส่งเสริมประชากรตามหลักเบญจศีล ด้านความมั่นคงของสุขภาพร่างกาย และสติปัญญา ทำให้คนไม่ขาดสติ ทำให้สังคมมีความอบอุ่น ทำให้ไม่มีการก่อการร้าย และสังคมจะน่าอยู่ทำให้บ้านเมืองสงบสุข สังคมสงบสุข ไม่มีการปล้นจี้หลอกลวงขโมยสิ่งของ ไปไหนมาไหนเดินทางด้วยความปลอดภัย สุขภาพแข็งแรง รัฐไม่ต้องจ่ายงบประมาณจากการรักษาโรคตับแข็ง มะเร็งปอด ทำให้สามารถนำงบประมาณไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ได้

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ผู้นำชุมชนของบ้านวังพา ควรทำการส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนถึงประโยชน์ของการรักษาเบญจศีล
2. ผู้นำชุมชนของบ้านวังพา ควรมีการประชาสัมพันธ์ ข่าวสารในหลาย ๆ ช่องทาง เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารในการพัฒนาชุมชนอย่างทั่วถึง
3. ควรจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึก การรักษาศีลเพื่อความสุขของชุมชน ความสามัคคีในชุมชน ให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อประชาชนจะได้ผลประโยชน์ตรงกับความต้องการของประชาชนโดยทั่วกัน

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1. ควรประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการจัดทำแผน ให้ความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกในการรักษาเบญจศีล ความสามัคคีในชุมชน ให้เห็นความสำคัญ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กล้าเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ

2. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อให้การวางแผนมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับปัญหา ความต้องการของประชาชน

3. ควรชี้แจงการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบ ในหลาย ๆ ทาง เช่น ติดป้ายโครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลโครงการต่าง ๆ โดยร่วมมือกับทางวัดในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วม เพื่อหารูปแบบการเสริมสร้างการพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีล ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมไปด้วย

2. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในบริบทที่แตกต่างกันตามหลักเบญจศีล และธรรมาภิบาล

เอกสารอ้างอิง

iLaw. (2562). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน*. เรียกใช้เมื่อ 31 มกราคม 2562 จาก <https://ilaw.or.th/node/2562>

พระครูกิตติวินัยคุณ. (19 ตุลาคม 2562). *การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. (พระสมุห์ภัทรวีร์ นาควโร (ศักดิ์สุริยะพันธ์), ผู้สัมภาษณ์)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

_____. (2552). *ภูมิธรรมชาวพุทธ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระมหาเกษม สลฺยาโธ (ลักษณะวิสาส). (2541). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องทุกขในพระพุทธศาสนา*. ใน *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- พระมหาสำรวย ญาณส่วโร (พินดอน). (2542). การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่องละเมิดศีลข้อที่ 5 ที่มีต่อสังคมไทย. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยงยุทธ ฤทธิโชค. (19 ตุลาคม 2562). การพัฒนาประชากรตามหลักเบญจศีลของชุมชนบ้านวังพา ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (พระสมุห์ภัทรวีร์ นาควโร (ศักดิ์สุริยะพันธ์), ผู้สัมภาษณ์)
- สงศรี ชมภูวงศ์. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) นครศรีธรรมราช: วีพีเอส.

การศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำ: กรณีศึกษา สมเด็จพระพุฒาจารย์
(เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย*

AN ANALYTICAL STUDY OF THE LEADERSHIP: A CASE STUDY
OF SOMDEJ PHRA BUDDACARYA (KIEAW UPASENO)
IN THAI SANGHA ADMINISTRATION

พระครูปลัดสุวัฒนสิทธิคุณ (จิมก่าย)

Phakrupalad Suwatthanasiythikun (Jimkai)

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

Pathumthani University, Thailand

E-mail: pcimkay@gmail.com

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตก และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ตามคุณลักษณะภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in – depth Interview) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองชั้นต่าง ๆ จำนวน 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview form) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (content analysis technique) ตามโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสังเกตของผู้วิจัยแล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

ผลจากการศึกษาพบว่า: 1) ภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตก และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า ภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตกเป็นพฤติกรรมคุณลักษณะ ความสามารถที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น ที่สามารถชักนำ กระตุ้นให้คนอื่น หรือกลุ่มอื่นมีความเต็มใจปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้นำได้สำเร็จ ส่วนภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ บุคคลที่มีคุณลักษณะด้านจักขุมา คือ เป็นผู้มิวิสัยทัศน์ ด้านวิรุโ คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน และด้าน

---

* Received 9 February 2020; Revised 25 February 2020; Accepted 13 March 2020

นิสสัยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี 2) ภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย พบว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่จำแนกได้ 9 ประการ คือ 2.1) การมีวิสัยทัศน์ 2.2) การยิ้มแย้ม และการกล่าวทักทาย 2.3) ความอดทน 2.4) การทำงานรวดเร็ว การตัดสินใจเร็ว 2.5) การมีมาตรฐานในงานที่ทำสูง 2.6) ความกตัญญูรู้คุณ 2.7) ความอ่อนน้อมถ่อมตน 2.8) ความจำเป็นเลิศ และ 2.9) ความกล้าหาญ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ ตามคุณลักษณะภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย สามารถนำไปปรับใช้ พัฒนา ตามแนวทางต่อไปนี้ 3.1) ด้านการปกครอง คือ ควรเป็นไปในรูปแบบของการสร้างวิสัยทัศน์ให้กว้างไกล โดยไม่ยึดโยงอำนาจไว้ที่ตัวบุคคล เพียงคนเดียว แต่ให้มีการกระจายอำนาจเพื่อให้เกิดความทั่วถึงในการกำกับดูแล 3.2) ด้านการศาสนศึกษา คือ การให้ความสำคัญสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในสังกัด ได้รับการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะตามทีมหาเถรสมาคม กำหนดไว้ 3.3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือการส่งเสริมให้พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสมีการจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา 3.4) ด้านการเผยแผ่ คือ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่ทำหน้าที่ในด้านการเผยแผ่ และควรดำเนินการเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทยด้วยความร่วมมือของฝ่ายพระสงฆ์ ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชน 3.5) ด้านสาธารณูปการ คือ ควรส่งเสริมให้เจ้าอาวาสอนุรักษ์โบราณสถาน และพัฒนาพื้นที่โดยรอบให้สะอาด วัดต้องเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้วัดมีบทบาทต่อชุมชนหรือสังคมที่วัดตั้งอยู่ ในการที่จะทำให้ชุมชนหรือสังคมใช้วัดเป็นฐานรองรับการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา 3.6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมสาธารณประโยชน์ เพื่อสงเคราะห์ประชาชนและพระภิกษุสามเณรที่ได้รับความเดือดร้อน และคณะสงฆ์ต้องเข้าไปช่วยเหลือเติมกำลังความสามารถ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, หลักธรรม, พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the leadership based on the concept of Western theory and the leadership according to Dhamma principle appeared in Tipitaka, 2) to study the leadership of Somdej Phr Buddacary (Kieaw Upaseno) in Thai Sangha administration, and 3) to process for leadership of Somdej Phr Buddacary (Kieaw Upaseno) in Thai Sangha administration. This research is qualitative research, the instrument used for data collection was in-depth interview from 10 key informants.

The results have shown that; 1) The leadership based on the concept of Western theory and the leadership according to Dhamma principle appeared in Tipitaka were found that in behavioral property, ability to influence others that can induce others or other groups were willingness and enthusiasm about doing things according to need for success. For the leadership according to Dhamma principle appeared in Tipitaka was Chakkhumā that was meant to be visionary, Vidhūro that was meant to be management and Nissayasampanno that was meant to be human relationship. 2) The leadership of Somdej Phra Buddhacarya (Kiew Upaseno) in Thai Sangha Administration was found that Somdej Phra Buddhacarya (Kiew Upaseno) had the leadership property that can be divided into 9 aspects including, 2.1) having vision, 2.2) smiling and greeting 2.3) patience, 2.4) fast to work, fast decision-making, 2.5) high standards of work, 2.6) gratitude, 2.7) humility, 2.8) good memory, and 2.9) bravery. 3) The leadership application of Somdej Phra Buddhacarya (Kiew Upaseno) in Thai Sangha Administration was the leadership of Somdej Phra Buddhacarya (Kiew Upaseno) that can be processed in Thai Sangha administration in 6 aspects, including 3.1) the governance should be in the form of creating a vision far and wide, without the power of one person, but to decentralize the oversight of oversight. 3.2) The religious education must be promoted and supported the monks and novices that live in affiliation, they had been educated in PhraPariyattidhamma and other educations that should be consistent with the assigned by Sangha Supreme Council of Thailand. 3.3) The education should promote the monks or the abbots to educational financing. 3.4) The Propagation must develop the potential of personnel who practice about the propagation and should proceed in the propagation along the traditions of the Buddhist monks and Thai tradition with the cooperation of the Buddhist monks, the government and the people. 3.5) The public assistance has to promote the abbot to preserve the historic site and develop a clean surrounding. The temple must be central to community development. The temple had to lay the role of the community or society at which the temple is located. And to make the community or society using the temple as a base for propagating the teaching of Buddhism. 6) The public welfare must have a policy to promote the public interest in order

to help the people, the monks and the novices who were still suffering. And the monks have to help them to their own full capacity.

Keywords: Leadership, Principle, Buddhism

บทนำ

การบริหารองค์กรนั้น นับได้ว่าผู้นำ (leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กร เนื่องจากผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายในการบริหาร การจัดการถึงความคิดริเริ่มในการวางแผน การบริหาร กำกับดูแล และดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่วางไว้ขององค์กร ผู้นำจึงเป็นผู้มีอิทธิพลที่สามารถส่งผลกระทบต่อความเป็นไปขององค์กรทุกด้าน ในการเป็นผู้นำจึงเป็นบทบาทที่ได้รับการยอมรับอย่างมีความเป็นสากลทั่วไปในทุกระดับชั้นทางสังคม แม้ว่าความเป็นผู้นำในยุคแรก ๆ เป็นการมุ่งความสนใจไปสู่การเป็นผู้นำของสัตว์และลักษณะสังคมมนุษย์ในสมัยโบราณ เพราะว่าหน้าที่ความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่เรียบง่ายธรรมดาและเป็นสิ่งง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าหน้าที่บทบาทของการเป็นผู้นำในสังคมยุคต่อ ๆ มาที่มีความซับซ้อนมากกว่าสังคมในยุคอุตสาหกรรม ที่มีเรื่องผลประโยชน์ของสังคมระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ฉะนั้น การศึกษาถึงภาวะผู้นำจึงเป็นหัวใจสำคัญบ่งบอกถึงการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ ในระบบการบริหารทุกระดับขององค์กรหน่วยงานต่าง ๆ การเป็นผู้นำจึงเปรียบเสมือนขบวนการขึ้นาปรากฏการทางสังคมแห่งการร่วมมือกัน เมื่อมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล หรือกลุ่ม ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบริหารองค์กร และศักยภาพในการแข่งขันขององค์กร ซึ่งในปัจจุบันพบปัญหาเกี่ยวกับผู้นำที่ไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารงานอย่างไม่มีเอกภาพ การใช้อำนาจในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนอย่างไม่คำนึงถึงความเสียหายแก่องค์กร ซึ่งสภาวะดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อองค์กรในด้านลบอันเนื่องมาจากปัญหาผู้นำไร้คุณธรรม จริยธรรม กล่าวได้ว่า ความสำเร็จขององค์กรเกิดจากพฤติกรรม หรือคุณลักษณะการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำในการบริหารองค์กร ผู้นำต้องดำเนินนโยบายในการปกครอง มีระบบการบริหารงานที่ชัดเจน มีการวางแผนก่อนการปฏิบัติงาน การมอบอำนาจการตัดสินใจให้แก่บุคลากรเพื่อสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการบริหารในที่ทำงานโดยปราศจากความไม่ยุติธรรม (พรทิพย์ อัยยิมาพันธ์, 2547) หากผู้นำไม่ประพฤติในความยุติธรรม ความสำเร็จในการบริหารก็จะเกิดประโยชน์แก่ผู้ได้บังคับบัญชา หรือต่อองค์กร และการบริหารคณะสงฆ์นั้นมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ดูแลปกครองสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้รอดพ้นจากภัยต่าง ๆ ได้จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน (สง่า หล่อสำราญ, 2541) เพราะการบริหารกิจการ

คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้นยังไม่มีเป็นรูปแบบในลักษณะที่เป็นองค์กรเหมือนการบริหารจัดการลักษณะองค์กรในสมัยปัจจุบัน แต่การทำหน้าที่ของพระภิกษุให้ดำเนินตามหลักพระธรรมวินัยคือให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติที่เรียกว่าการปกครองโดยธรรม (พระมหาธรรมรัตน์ อริยธัมโม, 2543) พระพุทธเจ้าดำเนินการปกครองด้วยวิธีการคัดเลือกกลั่นกรองบุคลากรมาบวชในพระพุทธศาสนา โดยมีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับ ทรงให้ฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้หลุดพ้น หรือเว้นการความโลภ ความโกรธ ความหลงได้อย่างเด็ดขาด เพื่อนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อกิจการของพระศาสนาเจริญเติบโต มีพระภิกษุจำนวนมากเกินกว่าที่ทรงดูแลได้ทั่วถึง จึงมอบอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ดูแลปกครองตนเอง โดยให้เคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งธรรมราชา (อง.ตัก.(ไทย) 20/14/154-156) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535) ทรงปกครองแบบพ่อปกครองลูกหรืออาจารย์ปกครองศิษย์ ถือความสุจริตใจเป็นพื้นฐาน และพระพุทธองค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ เป็นสามัคคีธรรมเรียกว่า ธรรมาธิปไตย (พระมหาวิบูลย์ ปุณฺณญาณ, 2542) ทรงวางระเบียบข้อปฏิบัติร่วมกันที่เรียกว่าพระธรรมวินัย เป็นบรรทัดฐานสำหรับยึดร่วมกัน พระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัย จึงเป็นการจัดตั้งและการจัดการคณะสงฆ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการปฏิบัติพัฒนาให้เข้าถึงธรรม

ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ยึดพระวินัยเป็นหลัก เพราะพระวินัยเป็นทั้งโครงสร้างและระบบการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยและพัฒนาบุคลากรในสังคมสงฆ์เป็นการจัดสรรโอกาสให้แก่ชีวิตและสังคมมีระเบียบ และมีโอกาสเกิดขึ้น ทำให้ทำอะไร ๆ ได้อย่างคล่องดำเนินชีวิตได้สะดวก ถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบ ไม่เป็นระบบก็จะสูญเสียโอกาส ในการดำเนินชีวิตและทำกิจกรรมสังคมไปด้วยดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2542) แต่การอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากในสังคมขนาดใหญ่ก็มีความขัดแย้งกันกระทบกระทั่งกันบ้าง ทั้งทางด้านความคิดการพูดและการกระทำ เพราะแต่ละคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน หากไม่มีหลักแห่งการประนีประนอมที่จะทำให้คนส่วนใหญ่ตกลงยินยอมกันได้อย่างทำให้เกิดความแตกแยกกันขึ้น อย่างเช่นในกรณีการแตกความสามัคคีของพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพี และการขอปกครองสงฆ์ของพระเทวทัต เป็นต้น (แสง อุดมศรี, 2538) ในปัจจุบัน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยได้ถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 (พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2538) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายเถรสมาคม ในกฎหมายเถรสมาคม (มาตรา 20) แต่เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ได้เปลี่ยนเป็นคณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคให้จัดแบ่งเขตการปกครองเป็น 1) ภาค 2) จังหวัด 3) อำเภอ และ 4) ตำบล (มาตรา 21) ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามลำดับชั้น คือ

1) เจ้าคณะภาค 2) เจ้าคณะจังหวัด 3) เจ้าคณะอำเภอ และ 4) เจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้ (มาตรา 22) และพระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงศักยภาพของคณะสงฆ์ไทยไว้ใน Thai Buddhist in the Buddhist world ไว้ว่า “คณะสงฆ์ไทยแม้มีจุดแข็งและจุดด้อยมากมาย แต่ก็ถือว่าเป็นระบบที่ดีเมื่อเทียบกับสถาบันสงฆ์ในต่างประเทศที่สามารถรวมตัวกันเป็นเอกภาพภายใต้คณะผู้บริหารเดียวกัน ด้วยการจัดองค์กรคณะสงฆ์ระดับชาติเช่นนี้ได้รับการอุปถัมภ์จากทางบ้านเมืองมีเอกภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ เช่น การศึกษา ศาสนพิธี เป็นต้น ภายใต้ระบบการปกครองที่แบ่งระดับชั้นแบบพีระมิดชนิดรวบอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง การบริหารกิจการพระสงฆ์ยังสามารถได้รับการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดและประพฤติตนตามพระธรรมวินัยของสงฆ์ได้เป็นอย่างดี และสามารถส่งข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็วระหว่างผู้บริหารระดับส่วนภูมิภาคกับคณะผู้บริหารระดับสูงสุดในส่วนกลาง เพราะคณะสงฆ์มีการจัดองค์กรระดับชั้นปกครองคู่ขนานกับระบบราชการ” (พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต), 2529)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยหากพัฒนาจุดด้อยมาเป็นจุดแข็ง โดยใช้จุดแข็งที่มีอยู่มาเป็นเครื่องกำบังคงทำได้ไม่ยาก หากผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เหมาะสม ก็จะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการศึกษาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ผู้วิจัย มีเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยไม่พบว่ามีการวิจัยดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย” ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในแต่ละด้าน ประสบผลสำเร็จและเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน โดยที่ท่านมีเทคนิคและกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นแบบอย่างของการบริหารงานที่ดีให้แก่พระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ประการที่สอง องค์กรคณะสงฆ์ไทยเป็นสถาบันหนึ่ง อันเป็นสถาบันหลักของชาติไทยที่ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นพระสงฆ์ มีภารกิจที่จะต้องช่วยกันดูแล และจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้นำ และแนวทางในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อความอยู่รอดขององค์กรดังกล่าวไว้ข้างต้นว่า สังคมปัจจุบันนั้นพบว่าปัญหาในการบริหารงานคือผู้นำบริหารงานอย่างไม่มีเอกภาพ และยึดหลักประโยชน์นิยมเป็นใหญ่ เป็นต้น จึงเป็นที่มาในการศึกษาถึงแนวทางดังกล่าวข้างต้นในการบริหารงานของสมเด็จพระพุฒาจารย์นอกเหนือไปจากการศึกษาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตก และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ตามคุณลักษณะภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสังฆาธิการระดับผู้ปกครองชั้นต่าง ๆ จำนวน 10 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทำหนังสือแจ้งพร้อมแนบแบบสัมภาษณ์ และเข้าพบผู้ให้ข้อมูล เพื่อขออนุญาตวันและเวลาในการสัมภาษณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (content analysis technique) ตามโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสังเกตของผู้วิจัยแล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview form) จำนวน 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 สำหรับสัมภาษณ์พระราชกิจจาภรณ์ ผู้สนองงานเจ้าประคุณสมเด็จพระ (แทน)

ชุดที่ 2 สำหรับสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการระดับชั้นปกครองระดับต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาข้อมูล เพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
3. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหา (Content validity) เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
4. นำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำไปสัมภาษณ์ต่อไป

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (content analysis technique) ตามโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ ประกอบกับการสังเกตของผู้วิจัยแล้วนำเสนอในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตก และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

1.1 ภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ภาวะความเป็นผู้นำ เป็นพฤติกรรมคุณลักษณะ ความสามารถที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอื่นที่สามารถโน้มน้าวจิตใจ ชักนำให้ผู้อื่นคล้อยตาม และกระทำในสิ่งต่าง ๆ ตามความประสงค์ของความสำเร็จได้ ซึ่งภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตกก็มีคุณลักษณะคือ มีบุคลิกภาพที่กระตือรือร้น มีคุณลักษณะนิสัยที่ฉลาด มีความรับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ มีคุณลักษณะทางสังคม คือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยบทบาทของผู้นำตามแนวคิดฯ นี้ จะขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมแต่ละสังคม แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรผู้ใต้บังคับบัญชา มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายขององค์กรเพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ตลอดจนสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรสำหรับอำนาจของผู้นำแบ่งได้ 3 ประการ คือ อำนาจตามหลักเหตุผลและกฎหมาย อำนาจบารมี และอำนาจตามธรรมเนียมและประเพณี ส่วนวิธีการแสดงออกของผู้นำแบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ 1) ตามวิธีที่ผู้นำใช้/แสดงออก ประกอบด้วย ผู้นำแบบเผด็จการ ผู้นำแบบประชาธิปไตย และผู้นำแบบตามสบาย 2) การมุ่งเน้นต่อการทำงานให้สำเร็จลุล่วง คือ ผู้นำที่มุ่งมั่น และผู้นำมุ่งเน้นคน ขณะเดียวกันประเภทของผู้นำก็สามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย ผู้นำแบบประชาธิปไตย และผู้นำแบบเสรีนิยม สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำในส่วนนี้จะเกี่ยวข้องกับความเป็นเอกลักษณ์ หรือความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้นำ

1.2 ภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องประกอบด้วยลักษณะ คือ 1) จักขุมา คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออก 2) วิรุโธ คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการ ไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายและ 3) นิสสยสัมปันโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น ทั้งนี้ผู้นำจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมจะต้องวางตัวอยู่ในฐานะเบี่ยงอย่างเคร่งครัดคือ 1) วิยตโต เป็นผู้มีปัญญา 2) วินีโต เป็นผู้มีระเบียบวินัยดี 3) วิสารโท เป็นผู้เฉลียวฉลาด 4) พหุสุโต เป็นผู้มีความรู้ ศึกษาทรงจำมาก และ 5) ธมมานุธมมปฏิปันโน เป็นผู้ปฏิบัติธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควร สำหรับทฤษฎีภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาแบ่งตามลักษณะของผู้นำไว้ 4 กลุ่ม คือ 1) ลักษณะ

32 ประการ 2) พุทธจริยา – พุทธกิจ 3) พุทธสาวก และ 4) พระวินัย นอกจากนี้ภาวะผู้นำของพระพุทธองค์ สามารถจำแนกได้ คือ 1) กลุ่มทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำ (trait theories of leadership) บุคคลเกิดมาเป็นผู้ผู้นำโดยกำเนิด (born to be leader) คือ ทฤษฎีลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ 2) กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรมของผู้นำ (behavioral theories of leadership) คือ ทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่า ความเป็นผู้นำสามารถฝึกอบรมสั่งสอนได้ (trainable) 3) กลุ่มทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ (situational leadership) ด้วยช่วยพระญาณของพระพุทธเจ้าทรงมีจักขุ สามารถเห็นด้วยตาปัญญาโปรดการคัดกรองพุทธสาวก ซึ่งมี 5 บุคคล 4 สถานการณ์ คือ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ของพุทธสาวก คือ สาวกของพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ, พระยส, พระสารีบุตร, พระโมคคัลลานะ และพระมหากัสสปะ 4) กลุ่มทฤษฎีภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership theory) คือ ภาวะผู้นำที่ต้องการความสำเร็จในองค์การให้แผ่ขยายขึ้นอย่างรวดเร็ว เกิดความมั่นคงของกระบวนการความเป็นผู้นำในการใช้อำนาจในการตัดสินใจ เป็นต้น

2. ภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่จำแนกได้ 9 ประการ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์นั้นปรากฏอย่างเด่นชัดในงานด้านการปกครอง สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้วางระบบการปกครองโดยให้มีการกระจายอำนาจจากบนไปสู่ส่วนล่าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ความรวดเร็วในการดำเนินงานต่าง ๆ อีกทั้งเป็นการช่วยส่งเสริมให้บุคลากรได้แสดงความสามารถของตนเองให้ประจักษ์ เกิดการพัฒนาตนเองไปสู่มาตรฐานในการทำงานที่สูงขึ้น และเมื่อเกิดการกระทำผิดพระวินัยของภิกษุสงฆ์ สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อการสอบสวนให้เกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และในเรื่องของการขอสมณศักดิ์และการแต่งตั้งเจ้าคณะพระสังฆาธิการ แทนตำแหน่งที่ว่างลง

2.2 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) จัดว่าเป็นผู้ที่มีการริ้วทรงงดงาม ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ กล่าวทักทายผู้อื่น ไม่วางตนเหนือกว่าผู้อื่น และเป็นผู้ที่มีจิตเมตตา กรุณา ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความอึดอึ้งใจ และกล้าที่จะเข้าพบเพื่อขอความปรึกษาหารือชี้แนะ

2.3 ความอดทนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ทรงเป็นผู้ที่มีความอดทน มีขันติบารมีต่อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้ประสบ ทรงปฏิบัติงานที่ยากลำบาก แม้ว่าบุคคลอื่น ๆ จะพิจารณาว่าเป็นงานที่ไม่สามารถบรรลุผลได้ แต่สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ผู้มีวิริยะอุตสาหะ ดำเนินงานนั้นจนประสบผลสำเร็จ อาทิ งานการเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศ ที่สมเด็จพระพุฒาจารย์เป็นผู้บุกเบิกจนสำเร็จ

2.4 การทำงานรวดเร็ว การตัดสินใจรวดเร็ว สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ใช้รูปแบบการทำงานที่รวดเร็ว และมีการตัดสินใจที่รวดเร็ว ทำให้ไม่มีงานที่ตกค้างให้ต้องติดตาม ซึ่งเกิดจากการวางแผนการใช้ทรัพยากรบุคคลให้ถูกตามความสามารถและถูกตามลักษณะของงาน จึงเป็นส่วนที่ช่วยให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.5 การมีมาตรฐานในงานที่ทำสูง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีมาตรฐานในตัวเองและในงานที่สูงมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ ซึ่งสอบเปรียญธรรม 3 ประโยค ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค โดยไม่ตก จึงเป็นหลักประกันประการหนึ่งว่า มีมาตรฐานในการเรียนสูง เพราะมีความขยันหมั่นเพียรซึ่งเป็นมาตรฐานส่วนบุคคลและไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงานเป็นงานเอกสาร งานการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย งานบริหารจัดการวัด งานเขียนหนังสือ งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

2.6 ความกตัญญูรู้คุณ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อความกตัญญูกตเวทีเป็นสิ่งสูงสุด ซึ่งสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ก็เช่นกันโดยจะมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณที่ให้ความเมตตาความปรารถนาดี

2.7 ความอ่อนน้อมถ่อมตน สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคคลที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีวัตรปฏิบัติที่งดงาม นำเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น มีการยึดถืออย่างเคร่งครัดในเรื่อง “ความอาวุโส” ความมีอายุพรรษามากกว่าโดยไม่ได้อึดตำแหน่งเป็นที่ตั้งในการปฏิบัติตน

2.8 ความจำเป็นเลิศ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีความจำเป็นเลิศ ทั้งนี้ได้พิจารณาจากการสอบเปรียญธรรม และการจดจำชื่อของบุคคลต่าง ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นญาติของสามเณร และชื่อพระสังฆาธิการในต่างจังหวัดได้ จึงทำให้บุคคลต่าง ๆ ที่พระคุณท่านจดจำได้นั้นเกิดความปีติอัมเอนใจ เพราะได้แสดงถึงความสนใจต่อบุคคลที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วย

2.9 ความกล้าหาญ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญที่ปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เป็นปกติความกล้าหาญแสดงออกทางกาย วาจา และไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะใดจะไม่แสดงอาการอาหารร้อใจ จะมองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แบบตรงไปตรงมา และความกล้าหาญทางด้านความคิด ไม่คิดกลัวต่อเหตุการณ์ที่มุ่งร้ายต่อพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นที่พึ่งพาทางใจให้แก่ศิษยานุศิษย์เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) สามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสังเคราะห์ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

3.1 ด้านการปกครอง

การจัดโครงสร้างองค์กรปกครองสงฆ์ไทยปัจจุบัน นอกจากจะใช้พระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองแล้ว ยังใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาเป็นเครื่องมือในการปกครองด้วย ซึ่งในการปกครองนั้นควรเป็นไปในรูปแบบของการสร้างวิสัยทัศน์ให้กว้างไกล โดยไม่ยึดโยงอำนาจไว้ที่ตัวบุคคลเพียงคนเดียว แต่ให้มีการกระจายอำนาจเพื่อให้เกิดความทั่วถึงในการกำกับดูแล ขณะเดียวกันอำนาจที่ได้กระจายไปยังส่วนภูมิภาคนั้น ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายที่กำกับดูแลของคณะสงฆ์

3.2 ด้านการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา คือ การศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะ ในด้านการศาสนศึกษาผู้นำองค์กรสงฆ์ควรเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ มีความสามารถในการสื่อสาร มีการมอบงานตามความรู้ความสามารถ ฯลฯ โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาตามระดับชั้นในระดับการทำงานด้านศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ว่า บุคคลใดมีความรู้ความสามารถระดับใด เพื่อที่จะมอบงานให้แก่บุคคลนั้นไปทำการแบ่งเบาภาระของคณะสงฆ์ในระดับต่าง ๆ ตลอดจนการยกระดับมาตรฐานในการทำงานให้สูงขึ้นแก่ผู้ได้บังคับบัญชาด้วย

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา นอกการศาสนสถาน หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนให้ได้รับการศึกษา โดยอาศัยศาลาหรือเสนาสนะใด ๆ ของวัดเป็นโรงเรียน ซึ่งแนวทางของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เป็นการให้บริการแก่สังคม เช่น การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษา ในสถาบันศึกษาของรัฐหรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และการสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา ในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ขณะเดียวกัน สมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้ส่งเสริมให้มีการจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา โดยมีการมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียน นักศึกษา

3.4 ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกิจอย่างหนึ่งที่มีการปฏิบัติตั้งแต่สมัยพุทธกาลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลายออกไป ขยายวงกว้างออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติ สำหรับรูปแบบการเผยแผ่ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มีลักษณะดำเนินการตามหลักการเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย

ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด การเผยแผ่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์สภาพสังคมปัจจุบัน การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงาน หรือเป็นสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือหมู่บ้านใกล้เคียง

3.5 ด้านสาธารณูปการ

สาธารณูปการคือ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานสงฆ์ สมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นผู้มิวิสัยทัศน์ทางด้านสาธารณูปการได้เล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาวัด หรือการจัดการสาธารณูปการว่า ให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการมีวัด กล่าวคือ การพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่ หรือการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อกิจการของวัดในด้านอื่น ๆ เช่น การใช้วัดเป็นสถานที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม

3.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ คือการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ของหน่วยงานหรือบุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐ หรือของเอกชน โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ ได้กำหนดนโยบายการส่งเสริมสาธารณะประโยชน์ เพื่อสงเคราะห์ประชาชน และพระภิกษุสามเณรที่ได้รับความเดือดร้อน โดยจัดให้มีโครงการทุนวัดช่วยวัด โครงการบำรุงโรงพยาบาลสงฆ์ โครงการส่งเงินสมทบมูลนิธิสายใจไทย เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคณะสงฆ์ด้วยกัน และแก่สังคมโดยรวม

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตก และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่า ภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตกเป็นพฤติกรรมคุณลักษณะ ความสามารถที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น ที่สามารถชักนำกระตุ้นให้คนอื่นหรือกลุ่มอื่นมีความเต็มใจปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้นำได้สำเร็จ สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ กวี วงศ์พุ่ม ว่าผู้นำนั้นเปรียบเสมือนผู้ที่เป็ศูนย์กลาง เปรียบได้ดั่งกับแกนของกลุ่มที่มีโอกาสในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่ม อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มค่อนข้างสูงอีกด้วย ส่วนภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ บุคคลที่มีคุณลักษณะด้านจักขุมา คือ เป็นผู้มิวิสัยทัศน์ ด้านวิรุ คือ เป็นผู้ชำนาญในงาน และด้านนิสสยสัมปโน คือ เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี (กวี วงศ์พุ่ม, 2545) มีความเชื่อมโยงกับผลงานของพระบัณฑิต ญาณธโร โดยศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า ภาวะผู้นำจะต้องประกอบไปด้วยการมิวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ตาม

ได้เป็นอย่างดี อันเป็นศิลปประการสำคัญอย่างหนึ่งสำคัญสำหรับการนำกลุ่ม หรือองค์การ ไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤณญา), 2552)

2. ภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย (9 ข้อ) พบว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) มีคุณสมบัติของภาวะผู้นำที่จำแนกได้ 9 ประการ คือ

2.1 การมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์นั้นปรากฏอย่างเด่นชัดในงานด้านการปกครอง สมเด็จพระพุฒาจารย์ได้วางระบบการปกครองโดยให้มีการกระจายอำนาจจากบนไปสู่ส่วนล่าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ความรวดเร็วในการดำเนินงานต่าง ๆ

2.2 การเข้มแข็ง และการกล่าวทักทาย จัดว่าเป็นผู้ที่มีจริยวัตรตรงดงาม เข้มแข็งแจ่มใสอยู่เสมอ กล่าวทักทายผู้อื่น ไม่ว่างตนเหนือกว่าผู้อื่น และเป็นผู้ที่มีจิตเมตตากรุณา

2.3 ความอดทน ทรงเป็นผู้ที่มีความอดทน มีขันติบารมีต่อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้ประสบ ทรงปฏิบัติงานที่ยากลำบาก และดำเนินงานนั้นจนประสบผลสำเร็จ

2.4 การทำงานรวดเร็ว การตัดสินใจเร็ว สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ใช้รูปแบบการทำงานที่รวดเร็ว และมีการตัดสินใจที่รวดเร็ว ทำให้ไม่มีงานที่ตกค้างให้ต้องติดตาม ซึ่งเกิดจากการวางแผนการใช้ทรัพยากรบุคคลให้ถูกตามความสามารถและถูกตามลักษณะของงาน จึงเป็นส่วนที่ช่วยให้งานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.5 การมีมาตรฐานในงานที่ทำสูง จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีมาตรฐานในตัวเองและในงานที่สูงมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเรียนรู้ ซึ่งสอบเปรียญธรรม 3 ประโยค ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค โดยไม่ตก

2.6 ความกตัญญูรู้คุณ พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อความกตัญญูกตเวทีเป็นสิ่งสูงสุด ซึ่งสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ก็เช่นกันโดยจะมีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณที่ให้ความเมตตาความปรารถนาดี

2.7 ความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคคลที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน จัดว่าเป็นผู้มีวัตรปฏิบัติที่ตรงดงาม น่าเลื่อมใสศรัทธาแก่ผู้พบเห็น

2.8 ความจำเป็นเลิศ ทั้งนี้ได้พิจารณาจากการสอบเปรียญธรรม และการจดจำชื่อของบุคคลต่าง ๆ ได้ไม่ว่าจะเป็นญาติของสามเณร และชื่อพระสังฆาธิการในต่างจังหวัดได้

2.9 ความกล้าหาญ เป็นผู้ที่มีความกล้าหาญที่ปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต เป็นปกติ ความกล้าหาญแสดงออกทางกาย วาจา และความคิด ไม่คิดกลัวต่อเหตุการณ์ที่มุ่งร้ายต่อพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นที่พึ่งพาทางใจให้แก่ศิษยานุศิษย์เมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้น

โดยผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับผลงานทางวิชาการของพระมหาสุริยา ฐิตเมธี (รักษาเมือง) ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเฉพาะพระราชนันทมุนี (สำรวย อาภากร) โดยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติภาวะผู้นำ เนื่องจากผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในหน่วยงานสูง มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานให้ไปสู่ความสำเร็จ ประการนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้นำในการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิก การสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิกให้เต็มใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเต็มที่ พึงพอใจ และยินดีร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานภายใต้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน หรือที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น (พระมหาสุริยา ฐิตเมธี (รักษาเมือง), 2552)

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

3.1 ด้านการปกครอง พบว่า ควรยึดถือแนวทางการปกครองด้วยการสร้างวิสัยทัศน์ให้กว้างไกล มุ่งเน้นการกระจายอำนาจเพื่อให้เกิดการกำกับดูแลอย่างทั่วถึง มิใช่เพียงการกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้เพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เชื่อมโยงกับแนวความคิดของ สุวิน สุขสมกิจ พบว่า ผู้นำมีอำนาจหน้าที่ที่เกิดจากผลที่เกิดขึ้นจากความรับผิดชอบ อันเป็นสิทธิในการบังคับบัญชาพึงมีของผู้นำเพื่อทำหน้าที่เป็นหัวหน้า หรือผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน ซึ่งสถาบันทางการบริหารจะมีการระบุไว้แก่ผู้บังคับบัญชาทุกตำแหน่งตามลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชาเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของแต่ละหน่วย หรือสายงาน อันนำไปสู่อำนาจในการควบคุม สั่งการ ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์ที่มีร่วมกันของสมาชิกในหน่วยงาน (สุวิน สุขสมกิจ, 2523) นอกจากนี้ ผลงานของสุพานิ สฤณภูวนิช ยังพบว่า การเป็นผู้นำที่อันทำหน้าทีในการปกครองนั้นนอกจากจะเป็นผู้ที่มีอิทธิเหนือกลุ่มแล้วจะต้องมีลักษณะเด่นด้านการมีวิสัยทัศน์และค่านิยมที่เหมาะสมอีกด้วยเพราะการมีวิสัยทัศน์อย่างเหมาะสมจะส่งผลให้ผู้นำได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากสมาชิก และประการนี้มีความสำคัญเนื่องจากผู้นำคือจุดเริ่มต้นและจุดจบขององค์การและการอยู่รอดขององค์การ (สุพานิ สฤณภูวนิช, 2549)

3.2 ด้านการศาสนศึกษา คือ การให้ความสำคัญสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่อาศัยในสังกัด ได้รับการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันควรแก่สมณะตามที่มีมหาเถรสมาคมกำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของนพรัตน์ พัฒนธัญญา โดย พบว่า แม้การเป็นผู้จะต้องประกอบไปด้วยทักษะอันเกี่ยวข้องกับปัญญาที่สามารถเสริมสร้างการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว เนื่องด้วยการปฏิบัติงานจะต้องเกิดจากการดำเนินร่วมกันของกลุ่มคน ฉะนั้น ผู้นำจะต้องให้ความสำคัญในการบูรณาการ

การวางนโยบายอันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับผลลัพธ์ที่หน่วยงานนั้นต้องการบรรลุ กล่าวคือ ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพจะสามารถนำหน่วยงานไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีคุณภาพนั่นเอง (นพรัตน์ พัฒนธัญญา, 2551)

3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การส่งเสริมให้พระสงฆ์หรือเจ้าอาวาสมีการจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา สอดคล้องกับผลงานทางวิชาการของ พระพนัด วฑฒโน (บุตรสวัสดิ์) ที่ได้นิยามถึงคุณสมบัติของผู้นำที่ดีไว้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนและพัฒนากระบวนการให้มีคุณภาพทั้งสองด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจและด้านความสามารถ กล่าวคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ตามแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยที่มุ่งเน้นให้การสนับสนุนด้านการศึกษา การจัดหาทุนเพื่อการศึกษาคือแนวทางสำคัญในการพัฒนาคนและกระบวนการที่มีคุณภาพ เพราะระบบงานที่มีคุณภาพย่อมเกิดจากการพัฒนาจากบุคคลที่มีคุณภาพอันเกิดจากการได้รับการพัฒนาเป็นต้น (พระพนัด วฑฒโน (บุตรสวัสดิ์), 2551)

3.4 ด้านการเผยแผ่ คือ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่ทำหน้าที่ในด้านการเผยแผ่ และควรดำเนินการเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทยด้วยความร่วมมือของฝ่ายพระสงฆ์ ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ กิติ ตยัคคานนท์ กล่าวว่า ภาวะผู้นำซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นผู้นำ เกี่ยวข้องกับศิลปะความสามารถของผู้นำในการจูงใจหรือมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการเผยแผ่คือการปฏิบัติงานในการนำสารไปสู่ผู้รับสารอันจำต้องใช้ทักษะของบุคคลในการสร้างแรงจูงใจ การสร้างความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เกิดขึ้นเพื่อให้ได้รับการยอมรับและเห็นพ้องต้องกัน กล่าวสรุปได้ว่า การเผยแผ่นั้นตัวบุคคลจะต้องมีทักษะในการโน้มน้าวใจ สร้างความคิดเห็นร่วมกัน และการยอมรับให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มเป้าหมายได้ (กิติ ตยัคคานนท์, 2543)

3.5 ด้านสาธารณูปการ คือ ควรส่งเสริมให้เจ้าอาวาสอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาพื้นที่โดยรอบให้สะอาด วัดต้องเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้วัดมีบทบาทต่อชุมชนหรือสังคมที่วัดตั้งอยู่ ในการที่จะทำให้ชุมชนหรือสังคมใช้วัดเป็นฐานรองรับการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เชื่อมโยงกับแนวคิดของ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ว่า ด้านการสาธารณูปการเป็นการกระทำให้บางประการอันเป็นกิจเฉพาะของเจ้าอาวาสต้องปฏิบัติ จัดการตามแบบแผนของคณะสงฆ์ในการจัดการสาธารณูปโภค เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัด อาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่วัดเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ภารกิจของเจ้าอาวาสด้านการพัฒนาต่าง ๆ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอพระธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), 2540)

3.6 ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ ควรกำหนดนโยบายการส่งเสริมสาธารณสุขประโยชน์ เพื่อสังเคราะห์ประชาชนและพระภิกษุสามเณรที่ได้รับความเดือดร้อน และคณะสงฆ์ต้องเข้าไปช่วยเหลือเติมกำลังความสามารถ สอดคล้องกับบุญศรี พานะจิตต์ กล่าวว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ คือ บทบาทของพระสงฆ์ในการให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมพัฒนาชุมชน เนื่องจากพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางระหว่างผู้มีฐานะและผู้ที่ยากจน ฉะนั้น การสาธารณสุขสงเคราะห์ก็คือการนำปัจจัยที่ได้รับจากการบริจาคมาสู่การช่วยเหลือ สงเคราะห์ แก่ชุมชน หรือกลุ่มที่สมควรได้รับการช่วยเหลือนั่นเอง (บุญศรี พานะจิตต์, 2545)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาทำให้ทราบว่าภาวะผู้นำตามแนวคิดของทฤษฎีตะวันตกมีลักษณะการชักนำ ที่สร้างอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามอย่างสมัครใจดังความประสงค์ของผู้นำ และลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาก็จะต้องประกอบไปด้วยการมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ ชำนาญงาน เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยตามภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) จะต้องให้ความสำคัญกับความจำเป็นเลิศ การอ่อนน้อมถ่อมตน ปฏิบัติงานอย่างรวดเร็ว มาตรฐานการทำงานสูง กตัญญู ตลอดจนมีความกล้าหาญ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์ภาวะผู้นำของสมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1. นโยบายมหาเถรสมาคมควรหนุนเสริมเพื่อการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ไทยเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพราะจะเป็นหน่วยงานที่สามารถแก้ไขปัญหาของสังคมให้เกิดความสงบสุขได้
2. นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณ เพื่อการดำเนินกิจกรรมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้นำองค์กรสงฆ์ควรปรับกลยุทธ์ในเชิงรุก ให้ทันต่อสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน
2. ผู้นำองค์กรสงฆ์ควรพัฒนางานประชาสัมพันธ์ในกลุ่มของเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น
3. สำนักงานพระพุทธศาสนาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่น ๆ ควรประสานความร่วมมือในการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

- แสง อุดมศรี. (2538). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กวี วงศ์พูน. (2545). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพการบัญชี.
- กิติ ตยัคคานนท์. (2543). *เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: เปลวอักษร.
- นพรัตน์ พัฒนธัญญา. (2551). การศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาบุคคลเพื่อความเป็นผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญศรี พานะจิตต์. (2545). *ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พรทิพย์ อัยยิม่าพันธ์. (2547). Leadership for Organizational Effectiveness. *วารสารการบริหารคน*, 3(24), 65-68.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2540). *เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2538). *จุดเปลี่ยนแห่งชีวิต (มองสังคมไทย)*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- พระณัด วฑฒโน (บุตรสวัสดิ์). (2551). การวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้นำตามหลักสัปปริยธรรม 7. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤชณา). (2552). ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธรรมรัตน์ อริย์ธัมโม. (2543). *การศึกษาวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์สุรวัดน์.
- พระมหาวินัย ปุณญาโณ. (2542). พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงในอดีตและปัจจุบัน. *พุทธจักร*, 53(5), 40-47.

- พระมหาสุริยา ฐิตเมธี (รักษาเมือง). (2552). ภาวะผู้นำในการบริหารกิจการคณะสงฆ์: ศึกษากรณีเฉพาะพระราชนันทมุนี (สำรวย อาภากร). ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต). (2529). *สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: จรูญการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สง่า หล่อสำราญ. (2541). *ตำนานพุทธสาวก*. กรุงเทพมหานคร: อักษรสยามการพิมพ์.
- สุพานี สฤกษ์วานิช. (2549). *พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่: แนวคิดและทฤษฎี*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิน สุขสมกิจ. (2523). พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ: กรณีศึกษากำนันผู้ใหญ่บ้านจังหวัดกาญจนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15*

THE POTENTIALITY DEVELOPMENT OF SANGHA IN SANGHA ADMINISTRATION REGION 15

พระมหาทรงศักดิ์ ชยวฑฺฒโน(หงส์วิลัย)

Phramaha Songsak Jayavaddhano (Hongwilai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: kriengsakfong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของพระสังฆาธิการ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการและเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี พบว่า 1) สภาพทั่วไปมีการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น การให้ทุนเพื่อศึกษาต่อ อบรม ทุนด้านการปกครองคณะสงฆ์ เรียนบาลี และอบรมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ประกอบด้วยด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตามกระบวนการ POSDC พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการทั้ง 3 ด้าน มีดังนี้ 3.1) การพัฒนาด้านความรู้ ด้วยการส่งเสริมการศึกษาทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติ 3.2) การพัฒนาด้านทักษะ เน้นการปฏิบัติตามแผน มีรูปแบบการจัดองค์การคัดเลือกบุคลากรที่มีความรอบรู้กฎระเบียบตามระบบสั่งการและมีการควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ เพื่อลดช่องว่างในการปกครองสงฆ์ 3.3) การพัฒนาด้านความสามารถ เพื่อให้พระสังฆาธิการมีความสามารถในการปฏิบัติกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศักยภาพ, พระสังฆาธิการ

Abstract

Objectives of this research were: To study general conditions of administrative monks in the Sangha Administration, To study factors that affected the potentials development of administrative monks and 3 To propose the approaches to the potentials development of administrative monks at Sangha Administration,

---

* Received 19 February 2020; Revised 14 March 2020; Accepted 30 March 2020

Region 15 Using Mixed Methods. Findings were 1) General conditions of administrative monks, there were continuous supporting the potentials development in both Dhamma and sectarian knowledge, supporting scholarship for administrative monks to continue their education at Pali studies, training in meditation practice. 2) Factors affecting the potentials development of administrative monks at Sangha Administration, Region 15 consisted of knowledge and skill according to POSDC process that were found that by overall the development was at high level 3) Approach of Development for administrative monks' consisted of 3 aspects: 3.1) Knowledge development; there should be planning, organizing, personnel management, directing and controlling, 3.2) Skill development; administrative monks must be trained to have skill in 6 tasks according to POSDC. They are Planning, Organizing, Staffing, Directing, and Controlling and these components. 3.3) Potentials development; training administrative monks to be able to perform religious functions in 6 areas: 1) administration, 2) education, 3) dissemination, 4) construction and repairing, 5) education support and 6) public welfares. and performed duties effectively and always developed one – selves.

Keywords: Development, Potentiality, Sangha

บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลเป็นการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูปที่อยู่ร่วมกันในอารามนั้น ๆ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการช่วยเหลือทำหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย (พระมหาธรรมรัต อริยมโม, 2545) ดำเนินการปกครองด้วยวิธีการคัดเลือกกลั่นกรองบุคลากรมาบวชในพระพุทธศาสนา เล่าเรียนพระธรรมวินัย เพื่อนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายช่วยจัดระบบปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก 121 ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองฝ่ายอาณาจักร ครั้นเมื่อถึงรัชการปัจจุบันได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นรูปแบบการปกครอง

คณะสงฆ์ ถึงแม้ว่าจะมีการออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติและออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัย (จารุรัตน์ ปั่นมณี, 2550)

พระพุทธศาสนาจะรุ่งเรืองและพัฒนาไปได้นั้นพระสังฆาธิการ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการเป็นหัวหน้าหน่วยงานบังคับบัญชาควบคุม พระภิกษุ ที่อยู่ใต้คำบังคับบัญชา แต่สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าบทบาท ของพระสังฆาธิการ เจ้าคณะอำเภอต้องรับผิดชอบในการกิจการคณะสงฆ์

ในปัจจุบันพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 งานกิจการคณะสงฆ์ มีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการจำเป็นต้องเร่งปรับตัวในการทำงานเชิงรุก เพื่อพัฒนา ศักยภาพให้สามารถบริหารงานคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพ การบริหารคณะสงฆ์ซึ่งอาจจะดูแล ไม่ทั่วถึงจะกลายเป็นภาระของเจ้าคณะปกครองชั้นสูงขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 15
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 15

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ระหว่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 และวิธีวิจัย เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษา การพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปมีการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น การให้ทุนเพื่อศึกษาต่อ อบรม ทุนงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ เรียนบาลี และอบรม การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นต้น แต่การดูแลไม่ทั่วถึงเพราะพระสังฆาธิการมีภาระหน้าที่ มากจนเกินไป จึงมีปัญหาด้านการปกครองในเรื่องกฎระเบียบ วินัย ตามกฎหมายบ้านเมือง ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎระเบียบ กติกา มติ ของคณะสงฆ์ ทำให้การบริหาร

ไม่อยู่ในระบบ ศักยภาพด้านเทคโนโลยียังมีน้อย ขาดความพร้อมการทำงานในระบบยุคไอที การจัดการไม่มีงบประมาณในการจัดอบรมให้องค์กรของสงฆ์ เกิดปัญหาในด้านการทำงานล่าช้า การเดินทางไม่สะดวก การประสานงานค่อนข้างล่าช้า ซึ่งต้องพัฒนาทั้งการจัดองค์กร คณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์เพื่ออำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบและมีระเบียบ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ประกอบด้วยด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ตามกระบวนการ POSDC พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านคือ ด้านการจัดองค์กร โดยการฝึกอบรมความรู้ความสามารถเฉพาะด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้แก่พระสังฆาธิการ ด้านการบริหารบุคคล มีนโยบายและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจ นำไปปฏิบัติ และจะเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้านการวางแผน โดยการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการให้มีความรู้ความเข้าใจด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามกฎหมายระเบียบของวัด ด้านการควบคุม โดยการส่งเสริมและสนับสนุน ให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการอำนวยความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการ และด้านการอำนวยความสะดวก โดยองค์การหลักที่กำหนดให้พัฒนาศักยภาพการปกครองคณะสงฆ์ มีความรู้และเทคนิคในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ในแต่ละด้านคือ 1) การพัฒนาด้านความรู้ ด้วยการส่งเสริมการศึกษาทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติ แผนพัฒนาตามยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเรียนรู้ได้ตลอดเวลาหลังจากที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจประจำวันแล้ว 2) การพัฒนาด้านทักษะ เน้นการปฏิบัติตามแผน มีรูปแบบการจัดองค์กร คัดเลือกบุคลากรตามระบบสั่งการและมีการควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ เพื่อลดช่องว่างในการปกครองสงฆ์ รอบรู้กฎระเบียบ แผน 3) การพัฒนาด้านความสามารถ เพื่อให้พระสังฆาธิการมีความสามารถในการปฏิบัติกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วยสร้างศรัทธา ใช้เหตุผล ยึดระเบียบวินัย ให้พระสังฆาธิการมีความรู้ และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาวัดของตนให้เจริญก้าวหน้า สอนงานอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาตนอยู่เสมอ

อภิปรายผล

1. ด้านการวางแผน พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้นพระสังฆาธิการต้องเข้าใจการปกครองคณะสงฆ์ เข้าใจกฎ ระเบียบ กติกา ข้อวัตรของพระของตน การวางแผนรูปแบบการพัฒนาของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ ให้มีความรู้

ความเข้าใจในด้านการปกครองสงฆ์ตามกฎหมายระเบียบของวัดอย่างนี้ 1 แบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพัฒนาวัด 2) กลุ่มเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม ให้พระสังฆาธิการเรียนรู้กฎ ระเบียบ อำนาจหน้าที่ ของผู้ที่จะเป็น พระสังฆาธิการอย่างเข้าใจและถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูสันติธรรมภาวิรัต (บุญชัย สุนติกโร) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ในการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 15 ประกอบด้วย ระบบการปกครองที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ การพัฒนารูปแบบด้านการวางแผน มีการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น ในการปกครองคณะสงฆ์ทุกด้าน (พระครูสันติธรรมภาวิรัต (บุญชัย สุนติกโร), 2558)

2. ด้านการจัดการองค์กร พบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้น การขยายผลงานการดำเนินงานใน 4 งานหลัก 2 งานรอง มอบหมายดำเนินงานเพิ่มความสามารถ จัดอบรมในช่วงฤดูพรรษาจัดให้เข้าอยู่ในบริวาสกรรม นำผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนั้น ๆ มาฝึกอบรมให้พระสังฆาธิการได้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ สอนให้พระสังฆาธิการมีความรู้ และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธ) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1” ผลการวิจัย พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนาการปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น (พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธ), 2558)

3. ด้านการบริหารงานบุคคล ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า คณะสงฆ์มีนโยบายและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจ นำไปปฏิบัติ และจะเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มีการพัฒนาการจัดการองค์การด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยการหาวิชาการความรู้ใส่ตนเอง ทำงานอย่างเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน มีนโยบายร่วมกับแผนระยะสั้น ทำตามงานที่ร่วมกันรับผิดชอบนั้นให้บรรลุวัตถุประสงค์ และต้องเปิดโอกาสให้พระสังฆาธิการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนโครงการ ตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ พระครูปลัดธวัช (ทองยอด) และคณะ วิจัยเรื่อง “แนวทางฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการ

พัฒนาชุมชนอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร” ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขปัญหาป้องกันปัญหาสังคมในชุมชน มีความคาดหวังต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พระสงฆ์ต้องเข้ามีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการพัฒนาชุมชน การทำหน้าที่ตามบทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบัน มี โดยกำหนดแผนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ 4 เรื่องและผู้รอบรู้เฉพาะทาง (SMS) ตรวจสอบประเมิน พบว่ามีความสอดคล้องสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพรได้ (พระครูปลัดธวัช (ทองยอด) และคณะ, 2560)

4. ด้านการอำนวยการ ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ควรร่างนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ระเบียบสั่งทำตามนโยบายที่ร่วมกันร่าง จัดประชุมร่วมกันร่างแผนงาน ร่วมปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธ) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1” พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน มีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี ซึ่งบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนา การปกครองไปพร้อมกับความเจริญและมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธ), 2558) ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ มีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ และเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม เอื้อต่อพระธรรมวินัย จึงอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน วัด ราชการ (พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร), 2558)

5. ด้านการควบคุม ผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการอำนวยการความสะดวกแก่บุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการซึ่งสอดคล้องกับ พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย สุนติกโร) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ในการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ประกอบด้วย ระบบการปกครองที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ การพัฒนารูปแบบด้านการวางแผน มีการวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นในการปกครองคณะสงฆ์ทุกด้าน (พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย สุนติกโร), 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ในการจัดองค์การปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความเข้าใจ นำไปปฏิบัติใจ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ตามกฎหมายของวัด โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุ มีความรู้ความเข้าใจกระบวนการพัฒนาพร้อมกับการศึกษาพระธรรมวินัย ส่งเสริมการศึกษา ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ โดยจัดทำแผนปฏิบัติแผนพัฒนา แผนยุทธศาสตร์ เพื่อกำหนดทิศทาง ในการปกครอง ตามกระบวนการ POSDC ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัด องค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และ การควบคุม (Controlling) มาใช้ในการวางแผนการปกครอง เพื่อลดช่องว่างในการปกครอง สงฆ์รอบรู้กฎระเบียบ แผนระยะสั้น ระยะกลางระยะยาว การพัฒนาด้านความสามารถ เพื่อให้พระสังฆาธิการมีความสามารถในการปฏิบัติกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย สร้างศรัทธา ใช้เหตุผล ยึดระเบียบวินัย ให้พระสังฆาธิการมีความรู้ และใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนา วัดของตนให้เจริญก้าวหน้า สนองงานอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปขยายผลต่อในเชิงนโยบาย สำหรับวัดที่สนใจ พัฒนา ศักยภาพพระสังฆาธิการพร้อมกับให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมให้มั่นนโยบายและวิธีการ ปกครองคณะสงฆ์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจและนำไปปฏิบัติ พระพุทธศาสนามีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

รูปแบบนี้หากเป็นการจัดตั้งวัดใหม่จะค่อนข้างเหมาะสม เพราะเป็นการเริ่มต้น การจัดการ หากมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการในวัด ก็จะไม่สร้างความไม่เข้าใจให้เกิดขึ้น สำหรับการนำไปจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทของวัด มีความเหมาะสมที่จะเลือก ขนาดไหน การพัฒนาด้านความรู้ ในการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการควบคุม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเกี่ยวกับ การนำรูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการตามศักยภาพในตน

เอกสารอ้างอิง

- จารุรัตน์ บัณมณี. (2550). *กฎหมายคณะสงฆ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร). (2558). กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดธวัช (ทองยอด) และคณะ. (2560). แนวทางฝึกอบรมการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. ใน *ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร). (2558). การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สุนติกโร). (2558). การพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธรรมมรุต อริยมโม. (2545). การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก. ใน *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน*

A STUDY OF REINCARNATION PROCESS IN THERAVADA

AND VAJRAYANA BUDDHISM

เกรียงศักดิ์ ฟองคำ

Kriengsak Fongkam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaingmai Campus, Thailand

E-mail: Kriengsakfong@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาวัชรยาน และ 3) เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิ จากนั้นทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบและนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า: พระพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงการเกิดใหม่ไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มที่ยังมีกิเลสข่องอยู่ หมายถึงกลุ่มที่ยังมีกิเลส กรรม วิบาก นับตั้งแต่อบิบุคคลชั้นอนาคามี สกิทาคามี โสตาบัน มนุสย สัตว์ นรก เปรต อสุรกาย เทวดา 2) กลุ่มที่บรรลอรหัตต์จะไม่มีการเกิดใหม่แล้วเพราะมีการตัดวงจรสังสารวัฏแล้ว พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องของจิตเป็นสำคัญ เมื่อจิตจืดดับ ปฏิสนธิจิตก็เกิดขึ้นทันที สัตว์ที่ตายไปแล้วจะต้องมีภพภูมิที่รองรับจะไปเกิดใน ภูมิ 31 ภูมิ ได้แก่ ทุกคติภูมิ มีนรก กำเนิดเดียรัจฉาน เปรตวิสัย อสุรกาย ส่วนสุคติภูมิ ได้แก่ มนุสย เทวดา รูปพรหม และอรุปรหม

ส่วนพระพุทธศาสนาวัชรยาน การเกิดใหม่ถือเป็นการเคลื่อนย้ายตามอำนาจของกรรม เมื่อกายได้ตายลง จะปรากฏเป็นสัมภเวสี โดยมีระยะเวลาช่วงนี้ประมาณ 7 วัน หรือที่เรียกว่าสภาวะบาร์โดหรืออันตรายภพ รอคอยการไปเกิดใหม่ สามารถกำหนดภพภูมิที่จะไปเกิดได้ว่าจะไปเกิดในสุคติภูมิหรือทุคติภูมิ รวมภพภูมิที่เกิดทั้งหมด 6 ภูมิ นอกจากนี้ วัชรยานยังพิธีกรรมที่จะช่วยให้กำหนดสถานที่ที่จะไปเกิดได้ โดยอาศัยพลังและพระมหากรุณาธิคุณของพระโพธิสัตว์ในการไปสู่ภพภูมิที่ดีรวมถึงการเข้าร่วมเป็นหนึ่งเดียวกับสมโพคกายของพระโพธิสัตว์

---

* Received 7 February 2020; Revised 28 February 2020; Accepted 17 March 2020

เมื่อเปรียบเทียบ พบว่า กระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน นั้นมีลักษณะที่สำคัญ 3 อย่าง คือ 1) เรื่องความตาย พระพุทธศาสนาเถรวาทไม่สามารถเลือกได้ว่าจะตายในเวลาไหน ตายอย่างไร ไปเกิดในสถานที่ไหน และเกิดเป็นอะไร จะทราบได้ก็ต่อเมื่อจิตใจ ไม่บริสุทธิ์ก็จะไปสู่ทุคติ แต่ถ้าจิต บริสุทธิ์ก็จะไปสู่สุคติภูมิ ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยานนั้นมีความเชื่อว่าสามารถที่จะทำพิธีต่ออายุเพื่อผลัดผ่อนความตายได้ในบางกรณี 2) รอยต่อระหว่างการตายและการเกิดใหม่ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่าเมื่อตายลงไปแล้วสามารถที่จะเกิดใหม่ได้ทันทีไม่มีลักษณะของการรอคอย แต่พระพุทธศาสนาวัชรยานเชื่อว่าการเข้าถึงอันตรภพ เป็นเวลา 7 วัน ก่อนที่จะมีการเกิดใหม่ 3) กระบวนการเกิดใหม่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยานมีความเหมือนกันคือ อาศัยกรรมเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปเกิดในภพภูมิทั้งสุคติและทุคติ แต่ก็มี ความแตกต่างกันคือ พระพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อตัดวงจรสังสารวัฏได้ ไม่ต้องกลับมาเกิดใหม่เรียกว่า เข้าสู่สภาวะนิพพาน ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยาน สัตว์ที่ตายไปแล้วจะไปเกิดในภพภูมิตามกรรมที่ได้ทำไว้ โดยจะมีการประกอบพิธีกรรมเพื่ออ้อนวอนขอให้ครูหรือพระโพธิสัตว์ช่วยชี้ทางให้ไปเกิดในสุคติภูมิได้ สภาวะที่สรรพสัตว์ปรารถนาสูงสุด คือ การเข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระสัมโมกคกายของพระพุทธเจ้าอันเป็นความสงบสุขนิรันดร์

คำสำคัญ: เถรวาท, วัชรยาน, การเกิดใหม่

Abstract

This study had 3 main purposes; 1) To study the reincarnation processes in Theravada Buddhism. 2) To study the reincarnation processes in Vajrayana Buddhism, and 3) To make the comparison between Theravada Buddhism and Vajrayana Buddhism in terms of reincarnation processes. The documentary research methodology was applied both studying primary and secondary documents. The paired comparison was used and its results were presented according to the research objectives.

The findings revealed as follows; There were 2 groups of reincarnation processes; the first group was the spirits with desires such as Never – Returner, Once-Returner, Stream-Enterer, human-being, animal, departed being, and Asura demons. The second group was the Buddhist saints who never reborn. Theravada Buddhism focused on spirit. There were 31 states of reincarnation places that divided into 2 groups. The first group was woeful state, animal kingdoms, and ghost-sphere. The second group was Human Realm, Realm of the Four Great

Kings – Realm of the Thirty-three Gods as well as Form Planes according to the 3 rebirth cycle principles.

In Vajrayana Buddhism, the reincarnation could be referred to changing the state of existence by Karma (or actions). After the death, it took 7 days to become Sambhavesi (or a spirit seeking) waiting for the rebirth. It depended on the signs that determined where the spirit would go (Sugatibhumi or Duggatibhumi). In addition, the Vajrayana had the ritual ceremony in order to determinate the Bhumi after death by leaning on Bodhisattva power.

There were 3 important considering issues of reincarnation; 1) Theravada Buddhism believed that humans could not select their death time, place, and even who they would be. According to Vajrayana Buddhism, humans could live longer if the life prolonging ceremony was done. 2) The space between death and rebirth, in Vajrayana Buddhism, it took 7 days to rebirth. 3) The likeness between Theravada and Vajrayana Buddhism was the rebirth processes depending on humans' Karma. However, there had some differences between Theravada and Vajrayana Buddhism. According to Theravada Buddhism, the action or Karma could not be changed. In Vajrayana Buddhism, on the contrary, there was the ritual ceremony to help the spirit go to Sugatibhumi.

Keywords: Theravada, Vajrayana, Reincarnation, Rebirth

บทนำ

ในสังคมอินเดียโบราณ ได้มีการถกเถียงกันเรื่อง อัตตา โลก ชีวิตและชีวิตหลังความตายว่าเป็นอย่างไร มีอยู่อย่างไร เที่ยงหรือไม่เที่ยง จึงเกิดเป็นแนวคิดหรือความคิดเห็นขึ้นมากมาย เรียกว่า ทิฎฐิ 62 แต่ละแนวคิดพยายามแสวงหาคำตอบ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่มีความเชื่อว่า คนเราตายแล้วสูญสิ้น กลุ่มนี้ เรียกว่า “อุจเฉททิฎฐิ” อีกกลุ่มมีความคิดเห็นที่ตรงกันข้ามคือ มีความคิดเห็นว่าคนเราตายแล้วไม่สูญสิ้นไป กลุ่มนี้เรียกว่า “สัสสตทิฎฐิ” (ที.สี. (บาลี) 9/28 – 104/12 – 39) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความเชื่อเหล่านี้ จึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนอินเดียในสมัยนั้นมาก โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้ จะมีความเชื่อที่แตกต่างกัน คือ กลุ่มที่เชื่อว่า คนเราตายแล้วสูญ ก็จะมีการดำเนินชีวิตที่มุ่งเน้นให้มีความสุขในขณะที่มีชีวิตในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มที่เชื่อว่าตายแล้วมีการเกิดใหม่อีก ก็จะดำเนินชีวิตด้วยการสร้างบุญกุศลเพื่อจะเป็นเสบียงนำทางให้ไปเกิดในภพภูมิ โลกหน้าหลังจากตาย

ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดเชิงนามธรรมหรือจิตนิยม (Idealism) จากประเด็นความเชื่อของมนุษย์ทั้ง 2 กลุ่ม มีหลายศาสนาที่ยอมรับว่า คนเราตายแล้วเกิด โดยการยอมรับแนวคิดเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏตามผลแห่งกรรม แต่อาจจะแตกต่างกันในประเด็นปลีกย่อย (ประพันธ์ ศุภษร, 2550)

คัมภีร์พระไตรปิฎกซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญที่สูงสุดทางพระพุทธศาสนา มีข้อความที่ว่าด้วยโลกหน้าไม่ว่าจะเป็นนรกและสวรรค์มาก ทั้งในด้านลักษณะและประเภท พระพุทธเจ้าก็ตรัสถึงโลกหน้าไม่ว่าจะเป็นนรกสวรรค์ทุกครั้งที่ทรงสรุปข้อสนทนาของพระองค์เป็นการแสดงบทลงโทษปรามไม่ให้บุคคลทำความชั่วและแสดงให้เห็นคุณค่าของความดี และเมื่อประทับอยู่ในโอกาสอันควร พระองค์จะตรัสพรรณนาลักษณะของนรกสวรรค์ไว้อย่างพิสดารเห็นเป็นจริงให้ภาพของนรกและสวรรค์อย่างชัดเจน (สยาม ราชวัตร, 2553) จึงทำให้ชาวพุทธเชื่อว่า การเกิด การตายเป็นของธรรมดา เป็นธรรมชาติ จนกว่าจะหมดความต้องการและการสร้างกรรม และคอยรับผลของกรรม สมัยก่อนการอธิบายเพื่อที่จะให้คนเข้าใจว่า คนเราตายแล้วจะเกิดอีก ถึงแม้เหตุผลที่อ้างจะมีน้ำหนักเป็นที่เชื่อถือได้ แต่ก็ยังเป็นเรื่องที่เข้าใจยากสำหรับคนทั่วไป แต่มาสมัยปัจจุบัน มีวิธีอธิบายในแบบที่ทำให้เข้าใจง่ายกว่าสมัยก่อน คือ ให้ศึกษาเรื่องชีวิตของตนเองจากความฝัน คนเราทุกคน เมื่อนอนหลับแล้วก็ต้องฝัน ชีวิตในความฝันก็เหมือนกับชีวิตที่เกิดใหม่ ส่วนร่างกายที่หลับก็เปรียบเหมือนกับร่างกายที่ตายแล้ว (พร รัตนสุวรรณ, 2539) แสดงว่ายอมรับเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องการเกิดใหม่เพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงว่า กรรมที่มนุษย์ทำลงไปไม่ได้สูญหายไปไหน เมื่อมนุษย์ตายไปผลกรรมก็จะตามเขาไปทุกภพทุกชาติ ไม่ว่าเขาจะไปเกิดที่ไหนก็ตาม ดังนั้น กรรมกับการเกิดใหม่จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ ถ้าไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดที่เรียกว่า สังสารวัฏ ปัญหาชีวิตของมนุษย์ทั้งหมดก็จะมีแนวทางแก้ไข เพราะเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรมกับการเกิดใหม่นั้นเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง และมีระยะเวลาการให้ผลที่แตกต่างกันด้วย กรรมบางอย่างให้ผลเร็ว บางอย่างให้ผลช้า การให้ผลช้าหรือเร็วนี้เอง จึงเป็นสิ่งที่คนสังคมควรจะทำความเข้าใจกฎแห่งกรรมที่ส่งผลให้การเกิดใหม่มากยิ่งขึ้น ซึ่งพระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้ชาวพุทธมีศรัทธาหรือความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ โดยให้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ 4 ประการ คือ ตถาคตโพธิสัตถา เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า กัมมสัทธา เชื่อกรรม กฎแห่งกรรมและผลที่ต้องได้รับ วิปากสัทธา เชื่อวิบากกรรม ผลของกรรม และกัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน (แสง จันทรงาม, 2512) ก็แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเถรวาท มีแนวคำสอนเรื่องความตาย การเกิดใหม่ และหลักปฏิบัติเพื่อการเกิดใหม่ ปรากฏในภัทเทกรัตตสูตรคือ ทรงสอนไม่ให้คำนึงถึงสิ่งที่เป็นอดีตและอนาคต แต่ให้อยู่กับปัจจุบันและเร่งทำความเพียรตั้งแต่วันนี้ทีเดียว เพราะใคร ๆ ก็ไม่รู้ว่าความตายจะมาถึงเมื่อไร (ม.อ. (ไทย) 4/272/3) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535)

สำหรับพระพุทธศาสนาวัชรยาน ได้กล่าวถึงคำสอนเรื่องการเตรียมตัวตาย และการเกิดใหม่ ซึ่งชาวพุทธวัชรยานได้ฝึกการเตรียมตัวก่อนตายและฝึกปฏิบัติธรรมไปด้วยกันตั้งแต่พวกเขา ยังเป็นเด็ก โดยถือเป็นวิถีชีวิต ให้ความสำคัญกับการสั่งสมความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ยิ่งเรามีความกรุณาต่อสัตว์มาก จะยิ่งเปิดใจเราให้พยายามทำทุกวิธีที่จะช่วยให้สรรพสัตว์ เหล่านั้นพ้นทุกข์ นอกจากนี้ พุทธศาสนาวัชรยาน ยังเชื่อว่า ภพหรือชีวิตระหว่างความตาย กับการเกิดใหม่ เรียกว่า “อंतरภพ” หรือบาร์โด หมายถึง ช่วงระยะเวลาระหว่างการตายและการไปเกิดใหม่ ซึ่งจะมีลักษณะที่น่ากลัว เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่และการระลึกชาติได้รวมทั้งเรื่องชีวิตหลังความตาย ความเชื่อนี้ บุคคล หลังจากตายแล้ว จะยังไม่ไปเกิดใหม่ทันที แต่จะมีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาสั้น ๆ อย่างน้อย เป็นระยะเวลา 7 วัน ที่ดวงวิญญาณนั้นจะกลายเป็นสัณเภาวสี ซึ่งมีลักษณะเป็นกายทิพย์ ในช่วงระยะเวลา 7 วันนี้จะเกิดนิมิตต่าง ๆ มากมายตลอดเวลาจนถึงวันสุดท้ายที่จะเกิดภavnิมิตว่าจะไปเกิดใหม่ในสถานที่ไหนทั้งที่เป็นสุคติภูมิและทุคติภูมิ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาวัชรยานยอมรับเรื่องช่องว่างระหว่างการตายและการเกิดใหม่หรือที่เรียกว่า อंतरภพนั่นเอง (วัชระ งามจิตรเจริญ, 2551)

จากที่กล่าวจึงมีปัญหาว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน มีทัศนะเรื่องกระบวนการเกิดใหม่ต่างกันมากน้อยเพียงไร ซึ่งความเชื่อหรือแนวความคิดเรื่องชีวิตระหว่างภพเป็นหลักคำสอนที่ทุกคนควรทำความเข้าใจ เพราะเป็นปัญหาที่พิสูจน์ด้วยวิทยาศาสตร์ ไม่ได้ แต่เป็นเพียงแนวคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดใหม่เท่านั้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ ศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน ว่ามีแนวคิด ความเชื่อ และกระบวนการเกิดใหม่อย่างไร และเพื่อชี้ให้เห็นกระบวนการเกิดใหม่ของทั้ง 2 แนวคิด ว่ามีความเหมือนความต่างกันอย่างไรเพื่อที่จะได้นำแนวคิด ความเชื่อและกระบวนการเกิดใหม่ เป็นแนวทางในการบูรณาการในการดำเนินชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาวัชรยาน
3. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยจะรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ เช่น ตำรา หนังสือ บทความ งานแปล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ถึงกระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยานว่ามีแนวคิด ความเชื่อ และ

กระบวนการเป็นอย่างไร และมีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวความคิด ความเชื่อ และกระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ และเอกสาร หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ และงานการวิจัยจากแหล่งข้อมูล คือ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และห้องสมุดคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาวัชรยาน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการศึกษาเพื่อตอบปัญหาการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. กระบวนการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมีกระบวนการเกิดใหม่ อยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) กลุ่มที่ยังมีกิเลสข่องอยู่ หมายถึง กลุ่มที่ยังมีกิเลส กรรม วิบาก นับตั้งแต่อริยบุคคลชั้นอนาคามี สกิทาคามี โสตาบัน มนุสย สัตว์ นรก เปรต อสุรกาย เทวดา 2) กลุ่มที่บรรลอรหัตตจะไม่มีเกิดใหม่แล้วเพราะมีการตัดวงจรจากสังสารวัฏแล้วหรือหมดสิ้นกิเลส กรรม วิบาก สำหรับในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ได้อธิบายถึงกระบวนการเกิดใหม่ว่า ทันทที่ที่จิตติดบ่วง ปฏิสนธิจิตซึ่งเป็นจิตดวงแรกของชีวิตใหม่ในภพใหม่ก็เกิดขึ้นได้ทันที ซึ่งแสดงถึงการไม่มีช่องว่างระหว่างการตายกับการเกิดใหม่ ซึ่งหมายถึงการตายก็คือการเกิดใหม่และไม่มีวิญญาณออกจากร่างเก่าไปร่างใหม่ เพราะวิญญาณเช่นนั้นในแง่ของพุทธปรัชญาเถรวาทไม่มีอยู่จริง ทุกสิ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมล้วนสิ้นสุดลงเมื่อตาย แต่ในแง่ของกระแสนามธรรมคือจิตนั้น เมื่อสิ้นสุดหรือดับลงแล้วก็เกิดมีขึ้นมาในภพใหม่ด้วยอำนาจของกิเลส กรรม และวิบากเช่นกัน เพียงแต่ว่าไม่มีความต่อเนื่องกันระหว่างร่างกายของภพเก่ากับร่างกายของภพใหม่ แต่จิตจะเกิดดับต่อเนื่องเป็นกระแสเดียวกันไปตลอด ไม่ว่าคนนั้นจะเกิดแล้วตายแล้วเกิดใหม่สักกี่ชาติก็ตามขึ้นอยู่กับกรรมหรือการกระทำในชาติหน้าและชาติต่อ ๆ ไปนั่นเอง ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นได้อธิบายถึงกรรมและการเกิดใหม่ในภพภูมิต่าง ๆ ว่าสิ่งมีชีวิตในโลกนี้ไม่ได้มีเพียงแต่มนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานเท่านั้น แต่ยังมีชีวิตที่เรามองด้วยตาธรรมดาไม่เห็นอีกหลายประเภทคือ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย เทวดาในกามาวจร เทวดา

ในรูปาวจร และอรูปาวจร ดังนั้น กระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงหมายถึง กระบวนการที่มีการอิงอาศัยกันเกิดของเหตุปัจจัยตามหลักปฏิจจสมุปบาทเมื่อไม่มีการดับเหตุปัจจัยตัวใดตัวหนึ่ง มันก็จะหมุนเวียนกันไปเป็นวงจรหรือวงเวียน เรียกว่า “วัฏฏะ 3” คือ กิเลส เป็นปัจจัยให้เกิดกรรม กรรมก็ต้องมีผลของกรรม ครึ่งครบหนึ่งรอบก็จะหมุนต่อไป คือ วิกาภ ก็จะเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสอีก นอกจากนี้ ไตรวัฏฏ์ หมายถึง วัฏฏะ 3 คือ 1) กิเลสวัฏ ประกอบด้วย อวิชชา ตัณหา อุปาทาน 2) กรรมวัฏ ประกอบด้วย สังขาร ภพ และ 3) วิกาภวัฏ ประกอบด้วย วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

นอกจากนี้ กล่าวถึง การเกิดของสัตว์โลกไว้ เรียกว่า กำเนิด 4 สิ่งที่ทำให้สัตว์เกิด ในภพภูมิไว้ใน ทินนิกาย ปาฏิการวรรค คือ 1) อัณฑชโยนิ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในไข่ มี นก ปลา เต่า เป็นต้น 2) ชลาพุชโยนิ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดในครรภ์ คือ ชีวิตที่เกิดจากน้ำเชื้อของมารดา และบิดามารดาสมกัน เกิดในครรภ์คลอดออกมามีชีวิตเจริญเติบโตต่อมา 3) สังเสทชโยนิ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดมาในถ้ำโคล คือ ชีวิตที่เกิดจากสิ่งโสโครกของบุตรนาคหมักดอง มี แบคทีเรีย เชื้อจุลินทรีย์ เป็นต้น 4) โอปปาติกะ กำเนิดของสัตว์ที่เกิดผุดขึ้น คือ ชีวิตเกิดโดยทันทีด้วยอำนาจบุญ-บาป ได้แก่ เทวดา สัตว์นรกเปรต อสุรกาย (ที.ปา. (บาลี) 11/312/204 – 205) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

กำเนิด 4 ดังกล่าว เป็นการแบ่งประเภทของสัตว์โลกตามลักษณะของการเกิดที่แตกต่างกัน 4 อย่าง โดยมนุษย์ตามที่เรารับจัดอยู่ในประเภทชลาพุชะกำเนิด ซึ่งเป็นหนึ่งใน 4 อย่างนั้น นอกจากจะทรงแสดงเกี่ยวกับกำเนิด 4 ดังกล่าวแล้ว ในพระสูตรเดียวกันคือมหาสีหนาทสูตร พระพุทธเจ้ายังได้ทรงแสดงคติ 5 ซึ่งเป็นทางไปหรือที่ไปหลังจากตายแล้วของมนุษย์ไว้ด้วย คำว่า คติ แปลว่า การดำเนิน ที่ไปถึงหรือที่เกิดหลังจากตายแล้วของผู้ที่ยังท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ แบ่งตามภาวะของภูมิที่จะไปเกิดก็มี 4 อย่าง คือ นรก เดียรจฉาน เปตวิสัย มนุษย์ และเทวดา แต่ถ้าแบ่งโดยถือเอาคุณลักษณะที่ดีและไม่ดีเป็นเกณฑ์กำหนด คติก็แบ่งเป็นคือ สุขคติ – คติที่ดี และ ทุกคติ – คติที่ไม่ดี ในฝ่ายทุกคติบางที่พุทธปรัชญากล่าวถึง อบายภูมิ ซึ่งแปลว่าภูมิที่ไร้ความเจริญไว้ 4 อย่าง คือ นรก กำเนิดเดียรรจฉาน เปตวิสัย และอสุรกาย” แม้ภาวะแห่งทุกคติตามนัยแห่งคติ 5 จะมีเพียง 3 ส่วนภาวะแห่งทุกคติตามนัยแห่งอบายภูมิมี 4 อย่าง เพราะท่านสงเคราะห์อสุรกายเข้าในภูมิของเปตวิสัย คติ 5 ตามที่ปรากฏในมหาสีหนาทสูตร เป็นการกล่าวโดยเรียงลำดับจากภาวะที่มีความทุกข์มากที่สุด ไปภาวะที่มีความสุขมากที่สุดคือจากภาวะของนรกไปหาภาวะของเทวดา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เรียงลำดับจากภาวะที่มีความทุกข์มากที่สุดไปหาภาวะที่มีความทุกข์น้อยที่สุด เพราะภาวะของเทวดานั้น แม้จะมีความสุขมากที่สุด แต่เนื่องจากเป็นภาวะที่ผูกโยงอยู่กับสังสารวัฏ

จึงไม่พ้นจากสังสารทุกข์ ส่วนภาวะที่หลุดพ้นจากทุกข์แห่งสังสารวัฏโดยสิ้นเชิง คือ ภาวะแห่งพระนิพพานนั่นเอง

ดังนั้น การเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงแบ่งที่อยู่ไว้ 3 ลักษณะ คือ กามาวจรสุคติภูมิ กามาวจรทุคติภูมิ และการเกิดในรูปภพและอรุภพ ได้แก่ 1) กามาวจรสุคติภูมิ เป็นภพภูมิที่ผู้เกิดอยู่ในกามสุคติภูมิ เช่น ภูมิมนุษย์หรืออาจพัฒนาไปอยู่ระดับที่สูงขึ้นกว่าได้ เช่น ผู้ที่เจริญสมาธิ จนเข้าถึงรูปฌาน ขณะที่อยู่ในฌานระดับใดระดับหนึ่ง จิตก็อยู่ในระดับรูปาวจรภูมิ ถ้าได้รูปฌาน ขณะที่อยู่ในรูปฌานจิตก็อยู่ในระดับรูปาวจรภูมิ ถ้าเป็นผู้ที่เป็นพระอริยบุคคล ขณะที่เข้าสู่ผลสมบัติจิตก็อยู่ในระดับโลกุตระภูมิ ประกอบไปด้วย มนุษย์ กามาวจรสวรรค์ 6 ชั้น คือ ชั้นจาตุมหาราชิกา ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี (สุนทร ณ รังสี, 2552, 311 – 312) 2) กามาวจรทุคติภูมิ เป็นภูมิที่เกิดอยู่ของผู้ที่ยังมีจิตเกาะเกี่ยวเพิลิตเพลินยินดีในกามคุณ 5 แต่เป็นผู้ที่มีแต่ความทุกข์หรือมีความทุกข์เป็นส่วนมากจึงเรียกว่า ทุคติ ซึ่งประกอบไปด้วย อบายภูมิ 4 คือ นรก เติญจนาถ เปรต และอสุรกาย และ 3) รูปภพและอรุภพ หมายถึงการเกิดอยู่ในรูปภพหรือรูปาวจรสวรรค์ หรือพรหมโลก เทวดาที่เกิดในชั้นนี้เรียกว่ารูปพรหม ประกอบไปด้วย ปฐมฌานภูมิ ทุติยฌานภูมิ ตติยฌานภูมิ จตุตถฌานภูมิ ส่วนอรุภพ ประกอบไปด้วย อากาสาณัญจายตนภูมิ วิญญูณัญจายตนภูมิ อากิญจัญญายตนภูมิ และเนวสัณญานาสนัญจายตนภูมิ

2. กระบวนการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาวัชรยาน

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาวัชรยานนั้น เมื่อตายแล้วจะยังไม่ไปเกิดใหม่ทันที แต่ต้องไปอยู่ในอันตรภพ หรือภพที่อยู่กลางระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ เรียกว่า บาร์โด มีลักษณะคล้ายโลกแห่งความฝัน ซึ่งเมื่อร่างกายและจิตได้แยกออกจากกันแล้วนั้น จิตจะสัมผัสแสงสว่างวาบหนึ่ง จากนั้นจึงก้าวสู่สภาวะบาร์โด โดยมีอาการเหมือนกับจิตของผู้ตายนั้นตกอยู่ในความฝัน โดยจะมีความรู้สึกกลัวและหวาดหวั่น จากนั้นจะได้ยินเสียงเหมือนภูเขาล่มและแผ่นดินไหว รู้สึกเหมือนกำลังจมน้ำลึกในมหาสมุทร มองเห็นเปลวไฟลุกโชติช่วง รู้สึกเหมือนกำลังยืนติดกับพายุที่กำลังพัดโหมกระหน่ำเข้ามา และสามารถเดินทะลุผ่านกำลังพายุหรือสิ่งกีดขวางได้ เกิดนิมิตสี่อย่าง คือ 1) ภาพลวง 2) ควันไฟ 3) หิ้งห้อย และ 4) เปลวไฟจากตะเกียงน้ำมันเนย และสุญญภาพ 4 คือ 1) สุญ 2) สุญยิ่ง 3) สุญมาก และ 4) สุญหมด มีลักษณะเหมือนสัมผัส ในพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่ในวัชรยานนั้นได้แบ่งลักษณะของสัมผัสหรือสัจธรรมที่อยู่ในอันตรภพไว้ 5 ลักษณะ คือ 1) มีอินทรีย์ที่รับรู้อารมณ์ได้ครบ 2) ถือกำเนิดได้ทันทีทันใด 3) มีร่างกายละเอียดอ่อนไม่สามารถทำลายได้ 4) ไม่มีสิ่งใดขวางกั้นได้ และ 5) สามารถไปยังที่ต่าง ๆ ได้ตามใจปรารถนา

การดำเนินอยู่ในระยะเวลาในอัตรภพนั้น วัชรยานกล่าวว่า มี 7 วัน แต่ในบางกรณี ก็ไปเกิดใหม่ได้ทันทีหากชั้นธรรดานแห่งการเกิดใหม่มีความพร้อม แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในระหว่าง 7 วัน หลังจากนั้นสัตว์ที่จะไปเกิดในนรกจะออกทางทวารหนัก จะไปเกิดเป็นเปรตออกจากปาก จะไปเกิดเป็นเทวดาที่มีฤทธิ์หรือเกิดเป็นมนุษย์ออกทางหู ส่วนสัตว์ที่จะไปเกิดเป็นรูปพรหมออกทางกลางกระหม่อม สัตว์ที่จะไปเกิดเป็นรูปพรหมออกทางมือทั้ง 2 ข้าง (ส.ศิวรักษ์, 2531) การที่จะไปเกิดในกามภพหรือรูปภพนั้น จะต้องเข้าสู่อัตรภพเสียก่อน ถึงแม้ว่าผู้ที่ไปเกิดนั้นได้กระทำอนันตริยกรรมทั้ง 5 ก็ต้องเข้าสู่อัตรภพเสียก่อน ส่วนผู้ที่ไปเกิดในรูปพรหมนั้นไม่ต้องผ่านการเข้าอัตรภพ เพราะผู้ที่ไปเกิดในรูปพรหมนั้นเป็นผู้ที่บำเพ็ญสมาธิภาวนามาแล้ว สำหรับเวลาในภาวะอัตรภพนั้นในคัมภีร์มรณะศาสตร์ได้แบ่งออกเป็น 7 วัน ในระหว่างที่อยู่อัตรภพทั้ง 7 วันนี้ หากจะต้องไปเกิดใหม่ในภพภูมิใด ก็จะเห็นสัญลักษณ์บางอย่างที่บ่งบอกเห็นว่าเมื่อออกไปจากอัตรภพแล้วจะไปเป็นอะไร หากจะไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเห็นบิดามารดาของตน หากจะไปเกิดในนรกที่มีความร้อนก็จะพอใจในความร้อน หากจะไปเกิดในนรกขุมที่หนาวเย็นก็จะพอใจในความหนาวเย็น

ดังนั้น การออกจากอัตรภพเพื่อไปเกิดในภพภูมิอื่น ๆ นั้น ไม่ใช่สิ่งที่ปรารถนาของพระพุทธศาสนาวัชรยาน เพราะเป้าหมายสูงสุดคือการเข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระสัมโพธิ์กายของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เช่น พระอมิตาภ พระไวโรจนะ พระรัตนสัมภวะ พระวัชรสัตว์ ฯลฯ

3. เปรียบเทียบกระบวนการเกิดใหม่ในพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน

3.1 เรื่องความตาย พระพุทธศาสนาเถรวาทมองเรื่องความตายเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะนำไปสู่การเกิดใหม่ โดยมองความตายว่าเป็นความจริงหรือสัจธรรมที่จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ สิ่งที่จะนำไปสู่การเกิดใหม่นั้นก็คือกรรมและเจตนาที่ได้กระทำมาในอดีต เมื่อตายลงไปกรรมที่ได้กระทำไว้ในอดีตนั้นจะนำไปสู่การเกิดใหม่ในสุคติภูมิหรือทุคติภูมิ ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยานก็ให้ความสำคัญกับเรื่องกรรมเป็นสำคัญที่จะนำไปสู่การเกิดใหม่ แต่จะมีความแตกต่างกันในประเด็นเรื่องระยะเวลา คือ พระพุทธศาสนาเถรวาทไม่สามารถเลือกได้ว่าจะตายในเวลาไหน ตายอย่างไร ไปเกิดในสถานที่ไหน และเกิดเป็นอะไร จะทราบได้เพียงว่าเมื่อทำจิตใจให้ผ่องใส บริสุทธิ์ ก็จะไปสู่สุคติภูมิ ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยานนั้นมีความเชื่อว่าสามารถที่จะทำพิธีต่ออายุเพื่อผัดผ่อนความตายได้ในบางกรณี

3.2 รอยต่อระหว่างการตายและการเกิดใหม่ พระพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อว่าเป็นเรื่องที่สืบเนื่องกัน เมื่อตายลงไปแล้วสามารถที่จะเกิดใหม่ได้ตลอดเวลาไม่มีลักษณะของการรอคอยอยู่เหมือนวัชรยาน จิตสามารถเกิดใหม่ได้ในทุกขณะและมีกระแสการเกิดดับตลอดเวลา ไม่มีสภาวะที่จิตเป็นอมตะ ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยานมีการกล่าวถึง

อันตราย หรือบาร์โด หมายถึงช่วงระยะเวลารอยต่อระหว่างการตายและการเกิดใหม่ ที่อธิบายถึงช่วงระยะเวลาของการตาย 7 วัน ก่อนที่จะมีการเกิดใหม่ สภาวะอันตรายหรือบาร์โดนี้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในแง่ของการเกิดใหม่ ที่มีลักษณะเหมือนความฝัน สัตว์ที่อยู่ในสภาวะนี้เรียกว่า สัมภเวสีที่รอการไปเกิดใหม่ในภพภูมิต่อไป สัมภเวสีในพระพุทธศาสนาวัชรยานหมายถึง ภายทิพย์ที่มีคุณลักษณะพิเศษคือ หากจะไปเกิดเป็นมนุษย์ก็จะนิมิตเห็นภาพบิดามารดา ตลอดจนถึงในขณะที่อยู่ในสภาวะอันตรายหรือบาร์โดนี้สามารถที่จะประกอบพิธีกรรมที่จะช่วยให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดีได้อีกด้วยโดยการได้รับความช่วยเหลือจากครูที่จะช่วยบอกทางหรือช่วยสวดอ้อนวอนให้

3.3 เรื่องกระบวนการเกิดใหม่ พระพุทธศาสนาเถรวาทเห็นว่าการเกิดใหม่นั้นเป็นกระบวนการที่สืบเนื่องมาจากความตาย เมื่อคนตายลงสามารถไปเกิดใหม่ได้ทันทีในภพภูมิใดก็ได้ที่เป็นผลจากกรรมที่ได้ระลึกก่อนที่จิตดวงสุดท้ายจะดับ โดยสิ่งที่จะไปเกิดนั้นก็คือจิตซึ่งไม่ใช่จิตดวงเดียวกับจิตที่ดับไปในภพภูมิก่อน แต่เป็นจิตที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน โดยสามารถไปเกิดใหม่ได้ทั้ง 3 ภพ คือ กามภพ รูปภพและอรูปภพ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับกรรมที่ได้กระทำไว้จะนำไปเกิดเอง ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยาน เห็นว่าการเกิดใหม่นั้นคือการออกจากอันตรายภาพหรือภพระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ ซึ่งเรียกว่า บาร์โด โดยสิ่งที่จะไปเกิดนั้น เรียกว่า ภายทิพย์ หรือสัมภเวสี ซึ่งจะไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต เดรัจฉาน มนุษย์ อสุรกาย หรือเทวดาก็ได้ขึ้นอยู่กับกรรมที่ได้กระทำไว้ แต่จะมีลักษณะพิเศษคือ สามารถที่จะไปเกิดในภพภูมิอื่นได้หากมีการปฏิบัติตามพิธีกรรมต่าง ๆ

ดังนั้น กระบวนการเกิดใหม่ทั้งพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยานจึงมีความเหมือนกันคือ อาศัยกรรมหรือการกระทำเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปเกิดในภพภูมิสุคติและทุคติ แต่จะมีความแตกต่างกันคือ ในแง่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทกรรมที่กระทำไว้ในอดีตนำไปสู่ภพภูมิที่เป็นสุคติและทุคติได้ ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยานมีการประกอบพิธีกรรมเพื่ออ้อนวอนขอให้ครูหรือพระโพธิสัตว์ช่วยชี้ทางให้ไปเกิดในสุคติภูมิได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา พบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ค้นพบ คือ ทำให้เข้าใจถึงกระบวนการเกิดใหม่ทั้งในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยานได้ชัดเจนและถูกต้องยิ่งขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบได้เห็นความเหมือนและความต่างกัน อีกทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นั่นคือ กระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยานนั้นถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในด้านความต่อเนื่องของการตายเพื่อไปเกิดใหม่ สถานที่เกิดใหม่ รอยต่อของการตาย กระบวนการเกิดใหม่ ตลอดถึงหลักปฏิบัติเพื่อการเกิดใหม่ แต่สิ่งที่ทั้งสองนิกายมีเหมือนกันก็คือ ความเชื่อว่ากรรมเป็นประเด็นสำคัญที่จะทำให้กระบวนการเกิดใหม่นั้น

มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปทั้งสองนิกายต่างให้ความสำคัญถึงการกระทำของมนุษย์เมื่อครั้งยังมีชีวิตว่า กรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถทำให้เดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดีภายหลังจากที่ได้เสียชีวิตลง ถึงแม้ว่าในคำสอนของพระพุทธศาสนาวัชรยาน จะมีคำสอนเรื่องการทำพิธีที่จะสามารถช่วยให้ผู้ตายรอดพ้นจากการได้รับผลกระทบที่กระทำไว้ในครั้งยังมีชีวิต และการเข้าสู่หาวิมุตติโดยผ่านการสดับฟังในขณะที่อยู่ในสภาวะบาร์โด แต่คำสอนเรื่องกรรมก็ถือว่ามีความสำคัญเป็นประการแรกเช่นกัน เพราะหากมนุษย์ได้ปฏิบัติกรรมดีเมื่อครั้งยังมีชีวิตแล้วนั้น ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องพึ่งพาพลังอำนาจของครูหรือการประกอบพิธีกรรมที่จะช่วยให้ไปสู่ภพภูมิที่สูงขึ้นไป ซึ่งคำสอนเรื่องกรรมของพระพุทธศาสนาวัชรยานถือเป็นคำสอนที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนเรื่องกรรม ในแง่ของพระพุทธศาสนานั้นถือว่าคำสอนเรื่องกรรมเป็นคำสอนหลัก และมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อการกำหนดภพภูมิภายหลังจากเสียชีวิต และแรงกรรมนี้เอง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นเอง หรือที่เรียกว่าวัฏฏะ ซึ่งหมายถึงการเวียนว่ายตายเกิดด้วยกิเลส กรรม และวิบากหรือผลของกรรม ดังนั้น ในแง่ของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น ไม่สามารถที่จะผ่อนกรรมหนักให้เป็นกรรมเบา หรือช่วยเหลือให้ไม่ได้รับผลของการกระทำของตนเองได้ ซึ่งต่างจากพระพุทธศาสนาวัชรยานอย่างชัดเจนที่สามารถช่วยเหลือผ่านพิธีกรรมนั่นเอง กระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงไม่สามารถที่จะช่วยเหลือหรือประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการลดหย่อนกรรมได้เหมือนกับวัชรยาน แต่สามารถที่จะเตรียมพร้อมก่อนตัวเองหรือเตรียมจิตใจให้บริสุทธิ์ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ โทสะ และโมหะก่อนจิตดวงสุดท้ายดับ ก็จะสามารถช่วยให้ไปเกิดในภพภูมิที่เป็นสุคติได้ ดังนั้นการเปรียบเทียบในประเด็นความเชื่อเรื่องการเกิดใหม่ กระบวนการเกิดใหม่ และหลักปฏิบัติเพื่อการเกิดใหม่ และการหลุดพ้นจากการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยาน จึงเป็นการทำให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของกระบวนการตายและการเกิดใหม่ของพระพุทธศาสนาทั้งสองนิกาย และสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและความเชื่อของชาวพุทธทั้งสองนิกายที่ถูกถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติตนและการประกอบพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายคือความสุขสบายในภพภูมิข้างหน้า

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การตายและการเกิดใหม่เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องกัน เมื่อหนึ่งชีวิตได้สิ้นสุดลงอีกหนึ่งชีวิตก็ย่อมที่จะเกิดขึ้นมาทดแทนกัน คำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายเถรวาทและวัชรยานได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมตัวตายและกระบวนการเกิดใหม่เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกรรมหรือการกระทำของตนเองที่จะเป็นตัวกำหนดหลักในการส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่เป็นสุคติและทุคติได้ การเกิดใหม่จึงเป็นกระบวนการที่อาศัยแรงกรรม (การกระทำ)

เป็นสำคัญในการส่งผลให้ไปสู่ภพภูมิต่าง ๆ จำนวน 31 ภูมิ และวัชรยานมีคำสอนเรื่องภพภูมิ ทั้ง 6 ที่เป็นที่ยอมรับผลของการกระทำในอดีตของสรรพสัตว์ แต่ในกระบวนการเกิดใหม่ของทั้งสองฝ่ายนั้นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ของแต่ละฝ่าย ดังจะเห็นได้จากในพระพุทธศาสนาวัชรยานให้ความสำคัญกับสภาวะที่เป็นอันตรายหรือ บาร์โด ที่จะเป็นตัวกำหนดให้ไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ เป็นช่องว่างระหว่างการตายและการเกิดใหม่ ในขณะที่พระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญกับเรื่องของจิตเป็นสำคัญ เนื่องจากจิตนั้นมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา สภาวะจิตก่อนตายสามารถกำหนดภพภูมิที่จะไปเกิดได้ด้วยอาศัยสภาวะจิตที่ปราศจากความขุ่นมัวหรือการมีจิตที่บริสุทธิ์ ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งโลภะ โทสะ และโมหะ ก็ย่อมที่จะสามารถกำหนดภพภูมิที่จะไปเกิดได้เช่นกัน

ในแง่ของเป้าหมายสูงสุดของการไปเกิดนั้น หลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นกล่าวว่ามนุษย์นั้นสามารถที่จะไม่ต้องกลับมาเกิดหรือตัดวงจรของสังสารวัฏได้ เรียกว่าการเข้าสู่สภาวะนิพพาน คือการไม่ต้องกลับมาเกิดใหม่ เพราะได้กำจัดซึ่งกิเลสได้ทั้งหมดแล้ว ในขณะที่พระพุทธศาสนาวัชรยานนั้น นอกจากการเกิดในภพภูมิทั้ง 6 แล้วนั้น สภาวะที่สรรพสัตว์ปรารถนาสูงสุดก็คือการเข้าไปรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย อันเป็นความสงบที่สุขนิรันดร์นั่นเอง

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. การศึกษากระบวนการเกิดใหม่ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและวัชรยานสามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบในการเตรียมตัวตายและการเตรียมตัวเกิดใหม่โดยนำเสนอผ่านคู่มือหรือเอกสารสำหรับการเตรียมตัวตาย เพื่อให้ผู้ป่วยได้ศึกษาและเตรียมตัวตายอย่างมีสติและมีความบริสุทธิ์เพื่อการเข้าถึงภพภูมิที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่อง สภาวะจิตก่อนตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทและมหายาน ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้าง
2. ควรศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อการเป็นพระโพธิสัตว์ในฝ่ายมหายานและเถรวาทว่ามีกระบวนการเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการบรรลุนิพพานของพระโพธิสัตว์ฝ่ายมหายานกับการตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่ามีกระบวนการอย่างไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- แสง จันทร์งาม. (2512). *ศาสนวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์.
- ประพันธ์ ศุภสร. (2550). ศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการแห่งการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตา ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พร รัตนสุวรรณ. (2539). *ตายแล้วเกิด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักค้นคว้าทางวิญญาณ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (ชำระ - เพิ่มเติม ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2551). แนวความคิดเรื่องอันตรภพในพุทธศาสนาเถรวาท จาก ไตรภูมิพระร่วงถึงภิกษุสันดานกา: ความเชื่อ ความงาม ความจริง. ใน *โครงการ ส่งเสริมและเผยแพร่งานวิจัยเนื่องในวาระหนึ่งทศวรรษพุทธศาสนศึกษา*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ส.ศิริรักษ์. (2531). *เตรียมตัวตายอย่างมีสติ*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการศาสนาเพื่อการ พัฒนา.
- สยาม ราชวัตร. (2553). วิธีอ้างเหตุผลเพื่อยืนยันความมีอยู่ของโลกหน้าในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม เป็นวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย และผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน ทางวารสารมีกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา การพัฒนาสังคม นิติศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ สหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง

ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300-350 คำต่อบทคัดย่อ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) องค์ความรู้ใหม่ (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์ และรายการอ้างอิงจะต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการอ้างอิง/1 บทความ

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิงเอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ตุมภพิกขุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่นมนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในภคะทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร, 2560)

3) ผู้แต่งสองรายให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมชื่อผู้แต่งทั้งสองราย แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์อาภากรโรและเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค(,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อหนังสือ. //(ครั้งที่พิมพ์). //สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์/ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ สุกจินโธ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปวีตร ว่องวีระ. *ทฤษฎี และวิวิธยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

จิตติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน *สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ*, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เพือกสกัน. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล.
ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็น
ศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไหมสน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทาง
โหราศาสตร์. (นางณฐณัช แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ
15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป
ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้

เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง(ถ้ามี)./ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุญ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยัตถ์ 4 ของพระอรหันตบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสนดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/artdecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6(5), 25-28.

5. การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนมได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JMND> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง E-mail : tak.punyada@gmail.com

6. รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารมหาวิทยาลัยนครพนม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการ หรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับลิขสิทธิ์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt).....ระบุประเภทของวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....
.....ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่ มีความน่าสนใจมากที่สุด)
.....
.....
.....
.....
.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

...(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1..... (16 pt).....

2..... (16 pt).....

3..... (16 pt).....

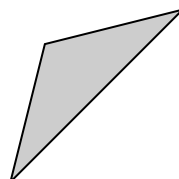
วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล.....

(16 pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

[illegible]

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้อง กับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

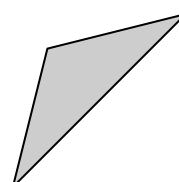
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) .....ระบอบองค์ความรู้เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาใน
รูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

[illegible]

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดได้ใจความ ..... พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ..... และการนำผลการวิจัยไปใช้ ..... รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป .....

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ
กรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt)...ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและ
ความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (ไม่เกิน 300-350 คำ)

... (16 pt)

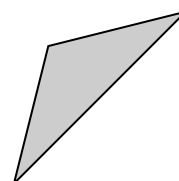
.....

.....

.....

.....

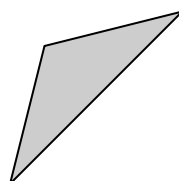
Keywords: 3-5 words

.....(16 pt).....

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) (ต้องไม่ต่ำกว่า 10 รายการ)

(16.pt)

.....

.....

.....

.....

.....